

การศึกษาการแสดงออกทางศิลปะโดยการวาดภาพพระบายสีของนักเรียนมัธยมศึกษาตอนต้น
ในโรงเรียนมัธยมศึกษาสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน กรุงเทพมหานคร

นายอาพันธ์ มะแซสาคี

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

วิทยานิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญาครุศาสตรมหาบัณฑิต

สาขาวิชาศิลปศึกษา ภาควิชาศิลปะ ดนตรีและนาฏศิลป์ศึกษา

คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ปีการศึกษา 2552

ลิขสิทธิ์ของจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

A STUDY OF ARTISTIC EXPRESSION THROUGH DRAWING AND PAINTING OF
LOWER SECONDARY SCHOOL STUDENTS IN SCHOOLS UNDER THE OFFICE OF
THE BASIC EDUCATION COMMISSION, BANGKOK METROPOLIS

Mr. Arfundee Masaesa-i

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
A Thesis Submitted in Partial Fulfillment of the Requirements
for the Degree of Master of Education Program in Art Education

Department of Art, Music and Dance Education

Faculty of Education

Chulalongkorn University

Academic Year 2009

Copyright of Chulalongkorn University

หัวข้อวิทยานิพนธ์

การศึกษาการแสดงออกทางศิลปะโดยการวาดภาพพระบายศรี
ของนักเรียนมัธยมศึกษาตอนต้น ในโรงเรียนมัธยมศึกษา
สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน
กรุงเทพมหานคร

โดย

นายอาพันธ์ มะแซฮาอิ

สาขาวิชา

ศิลปศึกษา

อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์หลัก

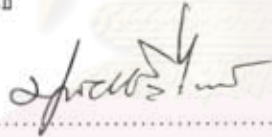
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.อำไพ ตีรณสาร

คณะกรรมการจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย อนุมัติให้นับวิทยานิพนธ์ฉบับนี้เป็นส่วนหนึ่ง
ของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญาโทบัณฑิต

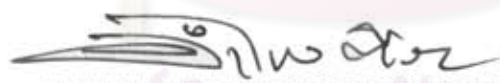

..... คณบดีคณะครุศาสตร์
(ศาสตราจารย์ ดร.ศิริชัย กาญจนวาสี)

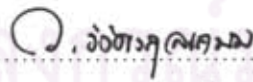
คณะกรรมการสอบวิทยานิพนธ์

..... ประธานกรรมการ
(รองศาสตราจารย์ ดร.ปุ่นรัตน์ พิชญ์ไพบุลย์)

..... อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์
(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.อำไพ ตีรณสาร)

..... กรรมการภายนอกมหาวิทยาลัย
(อาจารย์ ดร.เกษมรัสมิ์ วิจิตรกุลเกษม)

อาพันธ์ มะแซสาธิ : การศึกษาการแสดงออกทางศิลปะโดยการวาดภาพระบายสีของ
นักเรียนมัธยมศึกษาตอนต้น ในโรงเรียนมัธยมศึกษาสังกัดสำนักงานคณะกรรมการ
การศึกษาขั้นพื้นฐาน กรุงเทพมหานคร (A STUDY OF ARTISTIC EXPRESSION
THROUGH DRAWING AND PAINTING OF LOWER SECONDARY SCHOOL
STUDENTS IN SCHOOLS UNDER THE OFFICE OF THE BASIC EDUCATION
COMMISSION, BANGKOK METROPOLIS) อ.ที่ปรึกษา : ผศ.ดร. อำไพ ตีรณสาร, 153 หน้า .

การวิจัยในครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาการแสดงออกทางศิลปะโดยการวาดภาพระบายสีของนักเรียน
ระดับมัธยมศึกษาตอนต้นในโรงเรียนมัธยมศึกษาสังกัดคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน กรุงเทพมหานคร กลุ่ม
ตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยได้แก่ นักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนต้น ในโรงเรียนมัธยมศึกษาสังกัดคณะกรรมการ
การศึกษาขั้นพื้นฐานกรุงเทพมหานคร จำนวน 180 คน โดยใช้วิธีสุ่มแบบหลายขั้นตอน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย
สร้างจากหลักเกณฑ์ขั้นพัฒนาการทางศิลปะของ วิดเดอร์ โลเวนเฟลด์ ประกอบด้วย 1. แบบสอบถามสถานภาพ
ส่วนตัว 2. แบบทดสอบการวาดภาพระบายสี 3. แบบประเมินการแสดงออกทางศิลปะ วิเคราะห์ข้อมูลโดยหา
ค่าความถี่และร้อยละ ผลการวิจัยพบว่านักเรียน สามารถแสดงออกทางศิลปะในแต่ละด้านต่างๆดังนี้

1. ด้านการวาดภาพคน ลักษณะที่แสดงออกมากที่สุด คือ เส้นต่างๆ เพิ่มเติม เพื่อแสดงรายละเอียด
ของภาพคน และส่วนต่างๆ ของร่างกายให้มีลักษณะคล้ายความเป็นจริงมากขึ้น เช่น แขน ขา ร้อยละ 87.78
รองลงมา คือ ลักษณะเค้าโครงภายนอกมากกว่ารายละเอียดภายในเช่น เค้าโครงของเสื้อผ้าที่ขาด รอยยับย่น
ร้อยละ 86.67
2. ด้านการจัดวางภาพบนพื้นที่ว่าง ลักษณะที่แสดงออกมากที่สุด คือ การกำหนดระยะตามความเป็น
จริงที่เหมาะสมในภาพ ร้อยละ 90.00 รองลงมาคือ การใช้เส้นระดับสายตา การจัดวางภาพ เช่น ท้องฟ้าปกคลุม
มาถึงพื้นดินแทนที่จะอยู่ระดับสายตา ร้อยละ 82.22
3. ด้านการใช้สี ลักษณะที่แสดงออกมากที่สุดคือ ใช้สีตามความคิดและประสบการณ์ ร้อยละ 86.67
รองลงมาคือ มีการผสมสีและระบายสีเพื่อแสดงมิติ หรือตามสภาพของวัตถุ ร้อยละ 85.00
4. ด้านการออกแบบ ลักษณะที่แสดงออกมากที่สุด คือ ลักษณะของการประดิษฐ์ตกแต่งรายละเอียด
ส่วนประกอบในภาพ ร้อยละ 87.22

นอกจากนี้ ยังพบว่ามีลักษณะอื่นๆ ที่ปรากฏ ซึ่งมีแนวโน้มว่าสูงกว่าขั้นพัฒนาการขั้นที่ 5 ทั้ง 4 ด้าน คือ
1) ด้านการวาดภาพคน สิ่งที่นักเรียนแสดงออกมากที่สุดคือ วาดภาพคล้ายการ์ตูน 2) ด้านการใช้พื้นที่ว่าง สิ่ง
ที่นักเรียนแสดงออกมากที่สุด คือ มีการจัดวางภาพที่ซ้อนกันหลายระยะ 3) ด้านการใช้สี สิ่งที่นักเรียนแสดงออกมาก
ที่สุด คือ การใช้สีที่ใกล้เคียงธรรมชาติ และการใช้สีที่แบ่งโทนที่แสดงถึงระยะใกล้ไกล 4) ด้านการออกแบบ สิ่ง
ที่นักเรียนแสดงออกมากที่สุด คือ มีเรื่องราวที่สะท้อนสิ่งแวดล้อมและสังคม และมีการออกแบบตามความ
หลักเป็นจริง

ภาควิชา.....ศิลปะ ดนตรี และนาฏศิลป์ศึกษา ลายมือชื่อนิสิต.....อ.พ. อ.พ.สร

สาขาวิชา.....ศิลปศึกษา..... ลายมือชื่อ อ.ที่ปรึกษาวิทยาลัยนพนธ์หลัก.....

ปีการศึกษา 2552.....

4983785627 : MAJOR ART EDUCATION

KEYWORDS : ARTISTIC EXPRESSION / DRAWING AND PAINTING

AFUNDEE MASAESA-I : A STUDY OF ARTISTIC EXPRESSION THROUGH DRAWING AND PAINTING OF LOWER SECONDARY SCHOOL STUDENTS IN SCHOOLS UNDER THE OFFICE OF THE BASIC EDUCATION COMMISSION, BANGKOK METROPOLIS : ASSISTANT PROFESSOR AMPAI TIRANASAR, Ph.D., 153 pp.

The objective of this research was to study the artistic expression through drawing and painting of the lower secondary school students in schools under the Office of Basic Education Commission, Bangkok Metropolis. The sampling group included 180 students in grade 7 to 9 by means of multistage-sampling. The research instruments were based on the Artistic Developmental Theory of Viktor Lowenfeld. The research findings showed that the artistic expression of students through drawing and painting are at the fifth stage of the artistic developmental theory of Lowenfeld which are the followings:

1. Human figure: the highest percentage of the students' drawings and paintings is to show the details and realistic appearance of human figure (87.78%), and next the students express the external shape of human figure in their drawing (86.67%).

2. Space and Composition: 90 % of them show the realistic distance of the compositions suitably with the painting, and next, 56.11% of the students show the proper size of objects in accordance with compositions and space.

3. Color: 86.67% of the students use the color based on their ideas and experiences, and next, 80.56% use the color for showing the dimensions in their painting.

4. Design: 87.22% of the students show their abilities of decorating some details into the compositions, and next, 68.89% of them express their knowledge of particular figure of other compositions such as the bracelet.

Moreover, the research provides some remarks: there are other characteristics in artistic expression which can be considered to be higher than the fifth developmental stage. The mentioned characteristics included: 1) Human Figure: the look-alike cartoon of human figure is mostly shown in the students' expressions. 2) Space: most of their expressions are the use of multiple layers in the compositions. 3) Color: the students express the realistic tone of color, and the ability to use different tone of color for showing the distance in compositions. 4) Design: the students reflect their social life and environment in their works, and the ability to express their design capabilities in artistic works based on realistic design.

Department : Art, Music and Dance Education

Field of Study : Art Education

Academic Year : 2009

Student's Signature

Advisor's Signature

กิตติกรรมประกาศ

วิทยานิพนธ์ฉบับนี้สามารถสำเร็จลุล่วงไปได้ด้วยดีด้วยความช่วยเหลือ เป็นอย่างดีจากผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.อำไพ ตีรณสาร อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ ซึ่งคอยให้ คำปรึกษา คำแนะนำ และข้อคิดเห็นต่างๆ ในการวิจัย ด้วยความเอาใจใส่อย่างดีตลอดมา ผู้วิจัยจึงขอขอบพระคุณอย่างสูงไว้ ณ โอกาสนี้

ผู้วิจัยขอขอบพระคุณ รองศาสตราจารย์ ดร.ปุณรัตน์ พิชัยไพบุลย์ ประธานกรรมการ วิทยานิพนธ์ และ อาจารย์ ดร.เกษมรัสมิ์ วิจิตรกุลเกษม กรรมการวิทยานิพนธ์ ที่ได้กรุณาให้ ข้อคิดคำแนะนำ และตรวจแก้ไขข้อบกพร่องต่างๆ อันเป็นผลให้วิทยานิพนธ์ฉบับนี้เสร็จสมบูรณ์

ผู้วิจัยขอขอบพระคุณ ผู้ทรงคุณวุฒิทั้ง 5 ท่าน ที่ได้กรุณาใช้เวลาในการตรวจ และให้ข้อเสนอแนะเครื่องมือในการวิจัย

ผู้วิจัยขอขอบพระคุณบิดา มารดา บุคคลในครอบครัว ที่ได้ให้การสนับสนุนในการศึกษา และเป็นกำลังใจ ในการทำวิทยานิพนธ์มาโดยตลอด สุดท้ายนี้ข้าพเจ้าขอขอบคุณ เนติ ที่ได้คอย ให้ความช่วยเหลือและสนับสนุนการทำงานของข้าพเจ้ามาโดยตลอด รวมถึง พี่ๆ ที่น่ารัก ทุกคน ที่คอยเป็นกำลังใจและช่วยเหลือจนงานวิจัยสามารถสำเร็จลุล่วงได้ด้วยดี และเนื่องจาก ทุนการวิจัยครั้งนี้ส่วนหนึ่งได้มาจากทุนอุดหนุนการวิจัยของบัณฑิตวิทยาลัย จึงขอขอบพระคุณ มา ณ ที่นี้ด้วย

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

สารบัญ

หน้า

บทคัดย่อภาษาไทย.....	ง
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ.....	จ
กิตติกรรมประกาศ.....	ฉ
สารบัญ.....	ช
สารบัญตาราง.....	ฅ
บทที่	
1. บทนำ	
ที่มาและความสำคัญของปัญหา.....	1
วัตถุประสงค์ของการวิจัย.....	1
ขอบเขตของการวิจัย.....	5
คำจำกัดความการวิจัย.....	5
ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ.....	6
2. เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง.....	7
ศิลปศึกษา.....	7
ความหมายของศิลปศึกษา.....	7
คุณค่าของศิลปศึกษา.....	8
หลักสูตรการเรียนการสอน.....	12
หลักสูตรศิลปศึกษาระดับมัธยมศึกษาตอนต้น.....	13
พัฒนาการของนักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนต้น.....	15
การแสดงออกทางศิลปะ.....	33
ความสำคัญของการแสดงออกทางศิลปะ.....	37
ปัจจัยและอิทธิพลพื้นฐานที่มีผลต่อการแสดงออกทางศิลปะ.....	38
การวาดภาพพระบายสี.....	39
พฤติกรรมการแสดงออกทางศิลปะโดยการวาดภาพพระบายสี.....	40
พัฒนาการในการแสดงออกทางศิลปะ.....	45
พัฒนาการทางศิลปะเด็กของ วิคเตอร์โลเวนเฟลด์.....	53
งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง.....	61

3. วิธีการดำเนินการวิจัย.....	73
ศึกษารวบรวมข้อมูล.....	73
การสุ่มตัวอย่าง.....	73
เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย.....	74
การเก็บรวบรวมข้อมูล.....	76
การวิเคราะห์ข้อมูล.....	78
4. ผลการวิเคราะห์ข้อมูล.....	79
5. สรุปผลการวิจัย อภิปรายผลและข้อเสนอแนะ.....	106
การสรุปผลการวิจัย.....	107
อภิปรายผลการวิจัย.....	118
ข้อเสนอแนะ.....	127
ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป.....	128
รายการอ้างอิง.....	129
ภาคผนวก.....	137
ภาคผนวก ก รายนามผู้ทรงคุณวุฒิ.....	138
ภาคผนวก ข เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย.....	140
ภาคผนวก ค การหาค่าความเชื่อมั่น.....	149
ประวัติผู้เขียนวิทยานิพนธ์.....	153

สารบัญตาราง

ตารางที่		หน้า
1	ขั้นพัฒนาการทางด้านสติปัญญาของ Piaget	24
2	วิธีสุ่มกลุ่มตัวอย่าง.....	74
3	ความถี่และร้อยละ สถานภาพและภูมิหลังของนักเรียนมัธยมศึกษาตอนต้น ในโรงเรียนมัธยมศึกษาสังกัดคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานกรุงเทพมหานคร	80
4	ความถี่และร้อยละ การแสดงออกทางศิลปะตามขั้นพัฒนาการทางศิลปะโดยการวาดภาพระบายสีของนักเรียนมัธยมศึกษาตอนต้น ในโรงเรียนมัธยมศึกษาสังกัดคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน กรุงเทพมหานครด้านการวาดภาพคน	84
5	ความถี่และร้อยละ การแสดงออกทางศิลปะตามขั้นพัฒนาการทางศิลปะโดยการวาดภาพระบายสีของนักเรียนมัธยมศึกษาตอนต้น ในโรงเรียนมัธยมศึกษาสังกัดคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน กรุงเทพมหานครด้านการจัดวางภาพบนพื้นที่ว่าง.....	85
6	ความถี่และร้อยละ การแสดงออกทางศิลปะตามขั้นพัฒนาการทางศิลปะโดยการวาดภาพระบายสีของนักเรียนมัธยมศึกษาตอนต้น ในโรงเรียนมัธยมศึกษาสังกัดคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน กรุงเทพมหานคร ด้านการใช้สี.....	86
7	ความถี่และร้อยละ การแสดงออกทางศิลปะตามขั้นพัฒนาการทางศิลปะโดยการวาดภาพระบายสีของนักเรียนมัธยมศึกษาตอนต้น ในโรงเรียนมัธยมศึกษาสังกัดคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน กรุงเทพมหานครด้านการออกแบบ...	86
8	การแสดงออกทางศิลปะตามขั้นพัฒนาการทางศิลปะโดยการวาดภาพระบายสีของนักเรียนมัธยมศึกษาตอนต้น ในโรงเรียนมัธยมศึกษาสังกัดคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน กรุงเทพมหานคร ด้านลักษณะอื่นๆ ที่ปรากฏ โดยการจัดลำดับความถี่โดยรวม.....	87
9	ความถี่และร้อยละ การแสดงออกทางศิลปะตามขั้นพัฒนาการทางศิลปะโดยการวาดภาพระบายสีของนักเรียนมัธยมศึกษาตอนต้น ในโรงเรียนมัธยมศึกษาสังกัดคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน กรุงเทพมหานคร ด้านการวาดภาพคน จำแนกตามเพศ.....	89

ตารางที่	หน้า
10	ความถี่และร้อยละ การแสดงออกทางศิลปะตามขั้นพัฒนาการทางศิลปะโดยการวาดภาพระบายสีของนักเรียนมัธยมศึกษาตอนต้น ในโรงเรียนมัธยมศึกษาสังกัดคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน กรุงเทพมหานครด้านการจัดวางภาพบนพื้นที่ว่าง จำแนกตามเพศ..... 91
11	ความถี่และร้อยละ การแสดงออกทางศิลปะตามขั้นพัฒนาการทางศิลปะโดยการวาดภาพระบายสีของนักเรียนมัธยมศึกษาตอนต้น ในโรงเรียนมัธยมศึกษาสังกัดคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน กรุงเทพมหานครด้านการใช้สี จำแนกตามเพศ..... 92
12	ความถี่และร้อยละ การแสดงออกทางศิลปะตามขั้นพัฒนาการทางศิลปะโดยการวาดภาพระบายสีของนักเรียนมัธยมศึกษาตอนต้น ในโรงเรียนมัธยมศึกษาสังกัดคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน กรุงเทพมหานคร ด้านการออกแบบ จำแนกตามเพศ..... 93
13	การแสดงออกทางศิลปะตามขั้นพัฒนาการทางศิลปะโดยการวาดภาพระบายสีของนักเรียนมัธยมศึกษาตอนต้น ในโรงเรียนมัธยมศึกษาสังกัดคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน กรุงเทพมหานคร ด้านลักษณะอื่นๆที่ปรากฏ โดยการจัดลำดับความถี่ จำแนกตามเพศ..... 94
14	ความถี่และร้อยละ การแสดงออกทางศิลปะตามขั้นพัฒนาการทางศิลปะโดยการวาดภาพระบายสีของนักเรียนมัธยมศึกษาตอนต้น ในโรงเรียนมัธยมศึกษาสังกัดคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน กรุงเทพมหานคร จำแนกตามอายุ..... 96
15	ความถี่และร้อยละ การแสดงออกทางศิลปะตามขั้นพัฒนาการทางศิลปะโดยการวาดภาพระบายสีของนักเรียนมัธยมศึกษาตอนต้น ในโรงเรียนมัธยมศึกษาสังกัดคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน กรุงเทพมหานคร ด้านการออกแบบ จำแนกตามอายุ..... 98
16	ความถี่และร้อยละ การแสดงออกทางศิลปะตามขั้นพัฒนาการทางศิลปะโดยการวาดภาพระบายสีของนักเรียนมัธยมศึกษาตอนต้น ในโรงเรียนมัธยมศึกษาสังกัดคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน กรุงเทพมหานคร ด้านการจัดวางภาพบนพื้นที่ว่าง จำแนกตามอายุ..... 100

ตารางที่		หน้า
17	ความถี่และร้อยละ การแสดงออกทางศิลปะตามขั้นพัฒนาการทางศิลปะโดยการวาดภาพระบายสีของ นักเรียนมัธยมศึกษาตอนต้น ในโรงเรียนมัธยมศึกษาสังกัดคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน กรุงเทพมหานคร ด้านการออกแบบ จำแนกตามอายุ.....	101
18	การแสดงออกทางศิลปะตามขั้นพัฒนาการทางศิลปะโดยการวาดภาพระบายสีของนักเรียนมัธยมศึกษาตอนต้น ในโรงเรียนมัธยมศึกษาสังกัดคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน กรุงเทพมหานครด้านลักษณะอื่นๆ ที่ปรากฏ จำแนกตามอายุ.....	103

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

บทที่ 1

บทนำ

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

หลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2544 เป็นหลักสูตรแกนกลางมีโครงสร้างยืดหยุ่น กำหนดจุดหมาย ซึ่งถือเป็นมาตรฐานการเรียนรู้ในภาพรวม 12 ปี โดยยึดหลักความมีเอกภาพ ด้านนโยบายและมีความหลากหลายในการปฏิบัติ โดยสาระการเรียนรู้ตามมาตรฐานการเรียนรู้แต่ละกลุ่ม มาตรฐานการเรียนรู้ช่วงชั้น โดยแบ่งเป็นช่วงชั้นละ 3 ปี โดยจัดเฉพาะส่วนที่จำเป็นสำหรับการพัฒนาคุณภาพชีวิตความเป็นไทย ความเป็นพลเมืองดีของชาติ ตลอดจนการดำรงชีวิตและการประกอบอาชีพ ตลอดจนเพื่อการศึกษาต่อ และเปิดโอกาสให้สถานศึกษาจัดทำรายละเอียดของสาระการเรียนรู้เป็นรายปี หรือรายภาคให้สอดคล้องกับสภาพปัญหาในชุมชน สังคม ภูมิปัญญา คุณสมบัติอันพึงประสงค์ เพื่อเป็นสมาชิกที่ดีของครอบครัว ชุมชน สังคมและประเทศชาติ รวมถึงจัดให้สอดคล้องกับความสามารถ ความถนัด และความสนใจของผู้เรียนแต่ละกลุ่มเป้าหมายซึ่งได้กำหนดสาระการเรียนรู้ตามหลักสูตรซึ่งประกอบด้วย องค์ความรู้ ทักษะหรือกระบวนการการเรียนรู้ และคุณลักษณะหรือค่านิยม คุณธรรม จริยธรรม ของผู้เรียน ซึ่งได้แบ่งเป็น 8 กลุ่มดังนี้ ภาษาไทย คณิตศาสตร์ วิทยาศาสตร์ สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม สุขศึกษา และพลศึกษา ศิลปะ การงานอาชีพ เทคโนโลยี ภาษาต่างประเทศ สาระการเรียนรู้ทั้ง 8 กลุ่มนี้เป็นพื้นฐานสำคัญที่ผู้เรียนทุกคนต้องเรียนรู้ โดยอาจจัดเป็น 2 กลุ่ม คือ กลุ่มแรก ประกอบด้วย ภาษาไทย คณิตศาสตร์ วิทยาศาสตร์ และสังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม และเป็นสาระการเรียนรู้ที่สถานศึกษาต้องใช้เป็นหลักในการจัดการเรียนการสอน เพื่อสร้างพื้นฐานการคิดและเป็นกลุ่ตพู่ทในการแก้ปัญหาและวิกฤตของชาติ สำหรับกลุ่มที่สอง ประกอบด้วย สุขศึกษา พลศึกษา ศิลปะ การงานอาชีพ เทคโนโลยี และภาษาต่างประเทศ เป็นสาระการเรียนรู้ที่เสริมสร้างพื้นฐานความเป็นมนุษย์และสร้างศักยภาพในการคิดและการทำงานอย่างสร้างสรรค์

ศิลปศึกษาวิชาหนึ่งในกลุ่มสาระการเรียนรู้ศิลปะตามหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2544 ที่มุ่งเน้นส่งเสริม ให้เด็กได้พัฒนาและสร้างสรรค์ตามจินตนาการตามความสามารถให้ได้แสดงออกซึ่งความคิดสร้างสรรค์ซึ่งจะเห็นได้ว่าศิลปะคือสิ่งที่มนุษย์สร้างขึ้นโดยอาศัยอารมณ์ความนึกคิด ไม่ได้เกิดขึ้นเองตามธรรมชาติ วิชาศิลปะเป็นวิชาที่ช่วยขัดเกลาอุปนิสัยและสร้างเสริมลักษณะนิสัยที่ดีงามให้แก่เด็กมองโลกในแง่ดี รู้ถึงคุณค่าของความงาม

ธรรมชาติ เสริมสร้างความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ มีเสรีภาพในด้านความคิด มีความซื่อสัตย์สุจริต
อดทน มีความเจริญงอกงามด้านสติปัญญาอารมณ์และสังคม(กรมวิชาการ,2544)และเป็นวิชา
ที่มีบทบาทสำคัญที่ช่วยให้เด็กมีพัฒนาการในการรับรู้ การสร้างสรรค์ และสุนทรียภาพ และยัง
ช่วยให้สามารถแสดงออกถึงความรู้สึกนึกคิด และจินตนาการ พัฒนาการดังกล่าวเป็นผลสะท้อน
จากการสร้างสรรค์ทางศิลปะของเด็ก ซึ่งโดยทั่วไปนั้น การแสดงออกทางศิลปะถือเป็นส่วน
สำคัญของการสร้างสรรค์งาน ที่แสดงถึงอารมณ์ ความรู้สึกขณะปฏิบัติงานจนเกิดเป็นรูปแบบที่มี
ความหมายปรากฏขึ้น(ชะลูด นิยมเสมอ,2537) ซึ่งสิ่งที่แสดงออกมดังกล่าว ล้วนเป็นสิ่งที่เกิดจาก
การสั่งสมจากประสบการณ์ต่างๆ ที่ได้รับผลกระทบจากสิ่งแวดล้อมรอบตัว ส่งผลทำให้แสดง
ปฏิกิริยาต่อสิ่งแวดล้อมนั้นให้ปรากฏด้วยวิธีการต่างๆ การแสดงออกทางศิลปะเป็นการแสดงออก
ในทางสร้างสรรค์คือ การแปรประสบการณ์ทางจิตของตนออกมาเป็นสัญลักษณ์ที่ตนเองและ
ผู้อื่นสามารถรับรู้ได้(พีระพงษ์ กุลพิศาล,2531)

นอกจากนั้นในการเรียนการสอนวิชาศิลปะศึกษานั้นยังได้ถูกกำหนดอยู่ในหลักสูตร
การศึกษาขั้นพื้นฐาน ทั้ง 12 ปี ตั้งแต่ชั้นประถมศึกษาไปจนระดับถึงมัธยมศึกษา ซึ่งได้แบ่งเป็น
ช่วงชั้น ได้แก่ ช่วงชั้นที่ 1 ป.1 – ป.3 ช่วงชั้นที่ 2 ป.4 -ป.6 ช่วงชั้นที่ 3 ได้แก่ ม.1 – ม.3 และช่วง
ชั้นที่ 4 ได้แก่ ม.4 – ม.6 สำหรับการเรียนการสอนศิลปะศึกษาในระดับมัธยมศึกษาตอนต้นนั้นซึ่ง
อยู่ในช่วงชั้นที่ 3 เน้นเป้าหมายเพื่อส่งเสริมบุคลิกภาพ พัฒนาพฤติกรรมทางสังคม และพัฒนา
พฤติกรรมทางศิลปะ(วิรุณ ตั้งเจริญ,2539) และถือได้ว่าเป็นวิชาที่มีบทบาทสำคัญที่ช่วยให้เด็กมี
พัฒนาการด้านการรับรู้ การสร้างสรรค์ และสุนทรียภาพ (Lowenfeld,1987)ซึ่งสอดคล้องกับ
(ประเทิน มหาจันทร์,2531) ที่กล่าวว่า ศิลปะช่วยสร้างความเจริญงอกงาม

พัฒนาการด้านศิลปะคือการเจริญเติบโตตามขั้นอายุเป็นเกณฑ์ในการแบ่งชั้น
การเจริญเติบโตตามขั้นของอายุที่เหมาะสมกับวัยในการทำกิจกรรมศิลปะที่จะสามารถช่วย
พัฒนาความพร้อมในตัวเด็ก ซึ่งความพร้อมนี้เป็นพื้นฐานขั้นต้นที่จะสามารถพัฒนาให้ได้สูงสุด
ตามศักยภาพของเด็ก(วิรัตน์ พิชญ์ไพบุลย์,2536) ในการเรียนการสอนนั้นมีส่วนช่วยในความ
พร้อมในด้านต่างๆ ซึ่งได้แก่ ความพร้อมทางด้านร่างกาย สติปัญญา และการรับรู้ ซึ่งเป็นขั้น
พัฒนาการทางศิลปะของเด็กในวัยต่างๆ พบว่าความสามารถในการแสดงออกทางด้านศิลปะ
ย่อมแตกต่างกันไป ตามระดับพัฒนาการและอายุ และสำหรับเด็กวัยรุ่นช่วงอายุ 12-14 ปี
(วุฒิ วัฒนสิน,2546) ยังเป็นวัยที่มีพฤติกรรมที่น่าสนใจ ด้วยความเป็นวัยกึ่งเด็กกึ่งผู้ใหญ่ทั้งใน
ด้าน บุคลิก การปรับตัวทางสังคม การแสดงออกในด้านต่างๆ วัยรุ่นเป็นวัยที่ต้องเผชิญกับ
การเปลี่ยนแปลงใหม่ๆ ที่แตกต่างไปจากวัยเด็กทั้งทางร่างกาย อารมณ์ สังคม และสติปัญญา

ดังนั้นการแสดงออกทางศิลปะของวัยรุ่นจึงเป็นเรื่องสำคัญที่สะท้อนให้เห็นพัฒนาการและการเปลี่ยนแปลงของวัยรุ่นในด้านต่างๆ ดังที่กล่าวมาโดยปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการแสดงออกทางศิลปะของวัยรุ่น ได้แก่ สื่อ สิ่งแวดล้อมรอบตัว กลุ่มเพื่อน การเลี้ยงดู เป็นต้น ศิลปะยังจะช่วยส่งเสริมบุคลิกหรือความมั่นใจให้กับช่วงวัยนี้ ถ้าพัฒนาการในแต่ละด้านของคนใดเป็นไปอย่างมีแบบแผนแล้ว วัยรุ่นคนนั้นย่อมมีสุขภาพที่ดีทั้งทางด้านร่างกายและจิตใจ การทราบถึงลักษณะความเป็นไปของการเจริญเติบโตของชีวิตระหว่างวัยรุ่นจะช่วยให้เราเข้าใจเรื่องวัยรุ่นดีขึ้น และจัดการตอบสนองได้เหมาะสมกับความต้องการของชีวิตที่เติบโตในแนวทางนั้นๆ

(พรพิมล จันทรพิสัย,2538)และ(ประไพพรรณ ภูมิวุฒิสาร,2530)

การวาดภาพระบายสี เป็นการเรียนรู้ที่ดีที่สุดวิธีหนึ่ง เพราะการที่ได้วาดภาพสิ่งต่างๆ ได้ แม้วางยังไม่ถูกต้องตามหลักความเป็นจริงในด้านของสัดส่วนอันเนื่องมาจากระดับวุฒิภาวะของเด็ก(วิรุณ ตั้งเจริญ,2526) นอกจากกิจกรรมวาดภาพระบายสีที่มีความสำคัญต่อเด็กในด้านต่างๆ แล้ว กิจกรรมการวาดภาพระบายสียังสามารถอธิบายขั้นพัฒนาการทางศิลปะของเด็ก โดยได้มีผู้ศึกษาอย่างจริงจังจนเป็นหลักการทางด้านศิลปะศึกษา อีกทั้งการวาดภาพระบายสีอยู่ในหลักสูตรศิลปะศึกษาโดยตลอด และมีทฤษฎีรองรับที่ชัดเจน ซึ่งวิกเตอร์ โลเวนเฟลด์ (Viktor Lowenfeld, 1987) ได้ศึกษาขั้นพัฒนาการโดยการวาดภาพระบายสี และสามารถแบ่งเกณฑ์การพิจารณาขั้นพัฒนาการด้านการวาดภาพระบายสี ไว้ดังนี้

1. ขั้นขีดเขียน (The Scribbling Stage) อายุ 2-4 ปี
2. ขั้นก่อนแบบแผน (The Preschematic Stage) อายุ 4-7 ปี
3. ขั้นแบบแผน (The Schematic Stage) อายุ 7-9 ปี
4. ขั้นเริ่มเหมือนจริง (The Dawning Realism) อายุ 9-11 ปี
5. ขั้นมีเหตุผล (The Reasoning Stage) อายุ 12-14 ปี
6. ขั้นวัยรุ่น (Adolescence Stage) อายุ 14-17 ปี

จะเห็นได้ว่านักเรียนในระดับมัธยมศึกษาตอนต้นซึ่งจะอยู่ในช่วงอายุ 12-14 ปีจะตรงกับขั้นพัฒนาการขั้นที่ 5 คือ ขั้นมีเหตุผล ซึ่งพัฒนาการขั้นนี้เป็นขั้นวิกฤต เพราะสภาวะที่ไม่ปกติทางสรีระและอารมณ์ที่กำลังผันแปรอย่างเข้าสู่วัยรุ่นเป็นผลกระทบให้ความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ ทำให้เกิดวิกฤตไปด้วย หรืออะไรก็ตามแต่ที่อยู่ในช่วงหัวเลี้ยวหัวต่อ อีกทั้งในวัยนี้ความเปลี่ยนแปลงในด้านต่างๆ กำลังเป็นไปอย่างรวดเร็วไม่ว่าจะเป็นทางด้านร่างกาย ด้านสติปัญญาด้านอารมณ์ ตลอดจนทางสังคมความเปลี่ยนแปลง ดังกล่าว ทำให้ความสามารถทางการสร้างสรรค์ของเด็กลดน้อยลง(ประเทิน มหาจันทร์,2531)และ(ชัยณรงค์ เจริญพาณิชย์กุล,2533) ซึ่งในระยะนี้

เป็นขั้นเตรียมตัวเข้าสู่วัยรุ่น เด็กวัยนี้มีประสบการณ์ทางการสร้างสรรค์เพิ่มขึ้นเด็กวัยนี้เริ่มสนใจในความแตกต่างของสี แสง เงา และพื้นผิว โดยแบ่งเด็กเป็น 2 ลักษณะ คือ

1. เด็กที่ถือว่าสิ่งแวดล้อมมีอิทธิพลต่อการสร้างสรรค์ เด็กจะนำเอาประสบการณ์ของตนนำมาใส่ในผลงานได้อย่างดี ไม่ว่าจะเป็นเรื่องระยะใกล้ไกล สี พื้นผิว ตลอดจนแสงเงา
2. เด็กที่ถือว่าตนเองเป็นสำคัญผลงานจะแสดงให้เห็นถึงความสัมพันธ์ระหว่างอารมณ์ของเด็กกับสิ่งแวดล้อมเป็นสำคัญ (Viktor Lowenfeld ,1987)

นอกจากนี้ ด้วยอิทธิพลของความเป็นยุคข้อมูลข่าวสารไร้พรมแดน และความเป็นสังคมเมือง สื่อมวลชนได้เข้ามามีบทบาทต่อกลุ่มวัยรุ่นอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ โดยวัยรุ่นเป็นวัยที่เสาะแสวงหาสิ่งที่น่าสนใจ ซึ่งวัยนี้เป็นวัยที่ไวต่อการรับรู้ และไวต่อเลียนแบบ ซึ่งจะส่งผลในการแสดงออกทางศิลปะ และสามารถบ่งบอกและชี้ให้เห็นถึงพัฒนาการ และปัจจัยที่มีอิทธิพลในการแสดงออกทางศิลปะของเด็กวัยรุ่น ซึ่งสอดคล้องกับ รูดอล์ฟ (Rudolph,1973) ได้กล่าวว่า ในการแสดงออกทางศิลปะโดยการวาดภาพนั้น สามารถบ่งบอกสภาพความเป็นอยู่และสภาพแวดล้อมรอบๆ ตัวเด็กว่ามีลักษณะอย่างไร อีกทั้งยังสะท้อนถึงความเจริญเติบโตเด็กในด้านต่างๆ

นอกจากนี้ ยังมีสอดคล้องกับ(อรอนงค์ ฤทธิธำชัย,2538) ซึ่งได้ทำการศึกษาการวาดภาพการ์ตูนของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 ในกรุงเทพมหานคร พบว่า นักเรียนทุกคนเคยเห็นภาพการ์ตูนมาก่อน และส่งผลโดยตรงต่อการแสดงออกด้านพฤติกรรมการวาดภาพการ์ตูนของนักเรียน โดยนักเรียนมีการใช้แบบในการลอกการ์ตูนมาก โดยใช้แบบจากภาพการ์ตูนจากหลายๆแหล่ง อีกทั้งยังสอดคล้องกับ(Viktor Lowenfeld,1987)เด็กที่ถือว่าสิ่งแวดล้อมมีอิทธิพลต่อการสร้างสรรค์ เด็กจะนำเอาประสบการณ์ของตนนำมาใส่ในผลงานได้อย่างดี

ด้วยเหตุผลดังกล่าวผู้วิจัยจึงมีความสนใจอย่างยิ่งที่จะทำการศึกษารายการแสดงออกทางศิลปะโดยการวาดภาพพระบายสีของนักเรียนมัธยมศึกษาตอนต้น สังกัดคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน กรุงเทพมหานคร เพื่อดูว่านักเรียนในวัยนี้มีพัฒนาการการแสดงออกทางศิลปะโดยการวาดภาพพระบายสีว่าเป็นไปในทิศทางใด เพื่อเป็นแนวทางในการจัดการเรียนการสอนและบุคคลอื่นที่เกี่ยวข้องกับศิลปะศึกษา และเล็งเห็นว่าข้อมูลที่ได้จากการวิจัยในครั้งนี้จะสามารถนำไปใช้ประโยชน์ในการปรับปรุงการจัดการเรียนการสอนที่สามารถส่งเสริมการแสดงออกทางศิลปะเพื่อพัฒนาการแสดงออกทางด้านศิลปะ ในด้านต่างให้เป็นไปตามพัฒนาการที่ถูกต้องและเหมาะสมกับวัยและวุฒิภาวะตามที่ทฤษฎีที่ได้กล่าวไว้ อีกทั้ง จากการศึกษาข้อมูลด้านต่างๆ พบว่า การศึกษารายการแสดงออกทางศิลปะของนักเรียนในระดับมัธยมศึกษาตอนต้นนั้น มี การศึกษาอย่างจริงจังค่อนข้างน้อย

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

เพื่อศึกษาการแสดงออกทางศิลปะโดยการวาดภาพระบายสีของนักเรียนมัธยมศึกษาตอนต้น ในโรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน กรุงเทพมหานคร

ขอบเขตของการวิจัย

1. ประชากรที่ใช้ศึกษา คือ นักเรียนมัธยมศึกษาตอนต้น ในโรงเรียนมัธยมศึกษาสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน กรุงเทพมหานคร
2. การวิจัยในครั้งนี้มุ่งศึกษาการแสดงออกทางศิลปะ โดยการวาดภาพระบายสีตามขั้นตอนการพัฒนาทางศิลปะเด็กของวิกเตอร์ โลเวนเฟลด์ (Viktor Lowenfeld, 1987) ในด้านการวาดภาพคน การใช้พื้นที่ว่าง การใช้สี การออกแบบ
3. กลุ่มตัวอย่าง คือ นักเรียนที่กำลังเรียนอยู่ในระดับมัธยมศึกษาตอนต้นปีที่ 1-3 สังกัดคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน กรุงเทพมหานคร ทั้งหมดมีจำนวน 180 คน โดยแบ่งเป็นนักเรียนชาย 90 คน และนักเรียนหญิง 90 คน ประกอบด้วยโรงเรียนขนาดเล็ก กลาง และใหญ่ อย่างละเท่าๆ กัน ซึ่งได้จากการสุ่มตัวอย่างประชากรแบบหลายขั้นตอน (multi-stage random - sampling)

คำจำกัดความที่ใช้ในการวิจัย

การแสดงออกทางศิลปะ หมายถึง กระบวนการในการสร้างสรรค์ผลงานศิลปะ ซึ่งจะแสดงถึงความรู้สึกนึกคิดด้านสติปัญญา และความรู้สึกทางด้านจิตใจถ่ายทอดออกมา ในทางสร้างผลงานของเด็ก ที่แสดงออกมาจากจิตใจที่บริสุทธิ์ ตามความพึงพอใจของเด็กในแต่ละคนอย่างมีอิสระเสรีภาพ เพื่อพัฒนาความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ จินตนาการ สร้างเสริมศิลปะและพื้นฐานรสนิยมที่ดีให้แก่เด็ก

การวาดภาพระบายสี หมายถึง การลาก ขูด ชีด เขียน ด้วยวัสดุหรือเครื่องเขียนต่างๆ เช่น ดินสอ ปากกา บนระนาบรองรับซึ่งอาจเป็นดิน โลหะ กระดาษหรือวัสดุอื่น ๆ ที่มีผิวเรียบแบน โค้ง โดยทำให้เป็นรูปร่างด้วยเส้น เช่น เส้นตรง เส้นโค้ง เส้นหยัก (อารี สุทธิพันธุ์, 2528) และ ระบายสีลงไปในภาพให้ทั่วบริเวณที่ต้องการจะระบายด้วยวิธีใดก็ได้ (วิโรจน์ ชาทอง และ ทำนอง จันทิมา, 2517)

ประโยชน์ที่ได้รับ

1. ทราบถึงการแสดงออกทางศิลปะโดยการวาดภาพระบายสีของเด็กและลักษณะที่ปรากฏในการวาดภาพตลอดจนปัญหาที่เกิดขึ้นจากการวาดภาพระบายสี
2. เพื่อใช้เป็นแนวทางพัฒนา การจัดรูปแบบกิจกรรม การเรียนการสอนศิลปศึกษาในระดับมัธยมศึกษาตอนต้น
3. เพื่อเป็นพื้นฐานในการศึกษาค้นคว้าและวิจัยอื่นๆ ที่เกี่ยวข้อง

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

บทที่ 2

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การศึกษาการแสดงออกทางศิลปะโดยการวาดภาพระบายสี ของนักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนต้นในโรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน กรุงเทพมหานคร ผู้วิจัยได้ทำการศึกษา ค้นคว้าเอกสาร และทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง รวมทั้งงานวิจัยเพื่อเป็นแนวทางการวิจัยในครั้งนี้ตามลำดับหัวข้อดังต่อไปนี้

1. ศิลปศึกษา
 - 1.1 ความหมายของศิลปศึกษา
 - 1.2 คุณค่าของศิลปศึกษา
2. หลักสูตรการเรียนการสอน
 - 2.1 หลักสูตรศิลปศึกษาระดับมัธยมศึกษาตอนต้น
 - 2.2 พัฒนาการของนักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนต้น
3. การแสดงออกทางศิลปะของนักเรียนมัธยมศึกษาตอนต้น
 - 3.1 การแสดงออกทางศิลปะ
 - 3.2 ความสำคัญของการแสดงออกทางศิลปะ
 - 3.3 ปัจจัยและอิทธิพลพื้นฐานที่มีผลต่อการแสดงออกทางศิลปะ
 - 3.4 การวาดภาพระบายสี
 - 3.5 พฤติกรรมการแสดงออกทางศิลปะโดยการวาดภาพระบายสี
4. พัฒนาการในการแสดงออกทางศิลปะ
 - 4.1 พัฒนาการทางศิลปะเด็กของ วิคเตอร์โลเวนเฟลด์
5. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

1. ศิลปศึกษา

1.1 ความหมายของศิลปศึกษา

คำว่า “ ศิลปศึกษา ” เป็นคำที่มีความหมายหลากหลายและกว้างขวาง ซึ่งได้มีนักวิชาการทางศิลปศึกษา ได้ให้ความหมายแตกต่างกัน ดังนี้

ชูจิตต์ วัฒนารมณ (2529) ได้ให้ความหมายของศิลปศึกษาว่าเป็นวิชาที่ให้ผู้เรียนได้แสดงออกถึงความสามารถ ทางด้านความคิดสร้างสรรค์ ที่ได้รับจากประสบการณ์ภายนอก เกิดจากจินตนาการอย่างอิสระของผู้เรียน โดยครูจัดประสบการณ์ด้านการเรียนการสอนให้สอดคล้องเหมาะสมกับวุฒิภาวะ เพื่อให้ผู้เรียนมีพัฒนาการทุกๆ ด้าน

มาณฑ ถนอมศรี (2526) ได้ให้ความหมายของศิลปศึกษาว่าหมายถึงการนำศิลปะมาเป็นเครื่องมือในการแสดงออก เพื่อฝึกฝนการทำงานของสมองให้แก่ผู้เรียนโดยมุ่งจะเสริมสร้างให้ผู้เรียนเป็นคนที่มีความรู้ มีประสิทธิภาพในการคิด ซึ่งจะเป็นผลดีต่อการศึกษาวិชาอื่นๆ และการดำรงชีวิตของผู้เรียนในสังคมต่อไป

อารี สุทธิพันธุ์ และวิรุณ ตั้งเจริญ (2518) กล่าวว่าศิลปศึกษาเป็นวิชาที่มุ่งส่งเสริมให้ผู้เรียนทุกคนได้มีโอกาสแสดงออกตามความคิดเห็นเกี่ยวกับสิ่งต่างๆ รอบตัวออกเป็นความงามตามทัศนะของตน และเป็นวิชาที่คลายความเครียดทางอารมณ์ของผู้เรียนได้

สุลักษณ์ เทียนสุวรรณ (2528) กล่าวว่า ศิลปศึกษา คือ การมุ่งเน้นส่งเสริมความคิดสร้างสรรค์โดยเริ่มต้น จากวิชาศิลปศึกษา ซึ่งจะมีผลให้ผู้เรียนเกิดความมั่นใจในตนเอง และความเชื่อมั่นดังกล่าวจะพัฒนาขึ้น หากเขาได้รับการสนับสนุนในวิชาอื่นๆ ด้วย ทั้งที่โรงเรียนและที่บ้าน

กรมวิชาการ (2528) ระบุว่า ศิลปศึกษาเป็นวิชาที่สร้างเสริมความคิดสร้างสรรค์ให้แก่ผู้เรียนได้ และความคิดริเริ่มสร้างสรรค์นี้เป็นสิ่งที่สัมพันธ์กับการเรียนรู้

ดังนั้นจึงกล่าวได้ว่า ศิลปศึกษา เป็นวิชาที่เน้นให้นักเรียนได้แสดงออกด้านความคิดสร้างสรรค์ เกี่ยวกับสิ่งต่างๆ ที่ได้รับจากประสบการณ์ภายนอกซึ่งเกิดจากจินตนาการอย่างอิสระของผู้เรียนโดยใช้ศิลปะเป็นเครื่องมือในการแสดงออก โดยครูจัดประสบการณ์ด้านการเรียนการสอนให้สอดคล้องเหมาะสมกับวุฒิภาวะ เพื่อส่งเสริมพัฒนาการของผู้เรียน

1.2 คุณค่าของศิลปศึกษา

วิชาศิลปศึกษาเป็นวิชาที่ส่งเสริมความเจริญเติบโตตามวุฒิภาวะ ความสนใจ และความต้องการของผู้เรียน เพื่อให้นักเรียนมีความเจริญงอกงามในทางสร้างสรรค์อย่างสูงสุด (วิรัตน์ พิชญ์ไพฑูริย์, 2521) อีกทั้งยังส่งเสริม พัฒนาการของผู้เรียนด้านต่างๆ ดังต่อไปนี้

1.2.1 ด้านการส่งเสริมพัฒนาการ

ประสาร มาลากุล ณ อยุธยา (2523) ได้กล่าวไว้ว่า ศิลปศึกษามีความสำคัญต่อผู้เรียน ในแง่ของการส่งเสริมพัฒนาการ ดังนี้

1. ทางด้านร่างกาย กิจกรรมศิลปะจะช่วยสนองความต้องการตามธรรมชาติของผู้เรียนที่ชอบเคลื่อนไหว ฝึกหัดการใช้กล้ามเนื้อและสายตา อวัยวะต่างๆ ทำงานประสานกันอย่างคล่องแคล่วว่องไว และความสนุกสนาน

2. ทางด้านสติปัญญา กิจกรรมทางศิลปะช่วยส่งเสริมการเรียนรู้ให้ผู้เรียน เรียนด้วยการกระทำ มีประสบการณ์ด้วยตนเอง ในการสำรวจ ค้นคว้า ทดลองสร้างสรรค์แก้ปัญหาทั้งงานและวัสดุนานาชนิด

3. ทางด้านสังคม ศิลปะเป็นสื่อให้ผู้เรียนมีโอกาสมากขึ้นในการทำงานร่วมกับผู้อื่นทั้งในบ้าน โรงเรียน ชุมชน

4. ทางด้านอารมณ์ ศิลปะช่วยตอบสนองความต้องการที่จะแสดงออกและสร้างสรรค์ เมื่อเด็กเกิดความสำเร็จก็จะมีคามพึงพอใจ มีอารมณ์แจ่มใส และเบิกบาน การแสดงออกโดยเสรีและอีกทั้งยังช่วยส่งเสริมความมั่นใจในตนเอง ซึ่งเป็นพื้นฐานของความกล้าที่จะเผชิญปัญหาต่างๆ รู้จักแก้ปัญหา และพึ่งตนเอง

5. พัฒนาการด้านการรับรู้ การทำงานที่ใช้ความสามารถและความถนัดของตนเอง ด้วยการออกแบบ วิธีการ งานแปลกๆ ใหม่ๆ ให้ดีขึ้น การสังเกตเพื่อหาทางแก้ไขปรับปรุงผลงาน ให้ตอบสนองความต้องการของสังคมที่เปลี่ยนแปลง การติดตามผลงาน การพัฒนาผลงานตัวเอง ให้ก้าวหน้า และมีคุณภาพ การปรับปรุงผลงานให้มีความทันสมัยอยู่เสมอ ก่อให้เกิดการรับรู้ได้

6. พัฒนาการด้านสุนทรียภาพ ศิลปะช่วยให้เกิดการซาบซึ้ง ชื่นชม และรู้คุณค่าความงาม ธรรมชาติ และความงามของสิ่งต่าง ๆ สามารถมองสิ่งต่างๆ ได้อย่างลึกซึ้ง มีจิตใจละเอียดอ่อน และมีรสนิยมสูงขึ้น

7. พัฒนาการด้านการสร้างสรรค์ ศิลปะจะเป็นสื่อที่มีความอิสระในการสร้างสรรค์ ให้รู้จักปรับปรุงรูปแบบ หรือคุณภาพของงานตลอดจนการรู้จักพลิกแพลง หาวิธีการแปลกใหม่ ในการสร้างสรรค์ผลงาน จากความคิด สติปัญญา และจินตนาการของตนเอง สิ่งเหล่านี้จะเป็นตัวบ่มเพาะความคิดสร้างสรรค์ได้เป็นอย่างดี

จะเห็นได้ว่าศิลปะได้ส่งเสริมพัฒนาการ ช่วยสนองความต้องการตามธรรมชาติของผู้เรียนโดยอาศัยกิจกรรมทางศิลปะช่วยส่งเสริมการเรียนรู้และใช้ศิลปะเป็นสื่อในการสร้างสรรค์ อีกทั้งยัง ส่งเสริมด้านการรับรู้ด้านความงาม การรับรู้และการทำงานร่วมกับผู้อื่น เพื่อตอบสนองความต้องการในการแสดงออกและสร้างสรรค์ นอกจากนี้ศิลปะศึกษายังได้ส่งเสริมผู้เรียนในด้านพฤติกรรม ซึ่งได้มีนักวิชาการทางศิลปะศึกษาได้กล่าวถึงคุณค่าด้านพฤติกรรมดังนี้

1.2.2 คุณค่าด้านการพัฒนาพฤติกรรม

สงวน รอดบุญ(2551) ได้กล่าวถึงคุณค่าเชิงพฤติกรรม ดังนี้

1. ส่งเสริมให้ผู้เรียนเกิดความเชื่อมั่น และการให้ผู้เรียนมีประสบการณ์ในการแสดงออกของความคิดสร้างสรรค์ และช่วยพัฒนาบุคลิกภาพซึ่งสอดคล้องกับ วิรัตน์ พิชญ์ไพบุลย์(2516) และได้กล่าวเพิ่มเติมอีกว่า ช่วยส่งเสริมสุขภาพจิต และมีความมั่นใจในตนเอง
2. ส่งเสริมให้ผู้เรียนรู้สึกขับไวดต่อความงามในธรรมชาติ และสิ่งแวดล้อม ให้มีใจละเอียดอ่อน และ มีรสนิยม
3. ส่งเสริมให้มีความรู้สึกซาบซึ้งในงานศิลปะทำให้ผู้เรียนเกิดความรักและห่วงใยในศิลปวัฒนธรรมประจำชาติ
4. ผู้เรียนสามารถนำมาใช้ในชีวิตรประจำวัน
5. ผลงานศิลปะที่ผู้เรียนแสดงออกมา เป็นการบันทึกที่สามารถวัดความเจริญด้านจิตใจได้ ดังนั้นจึงสรุปได้ว่า คุณค่าด้านพฤติกรรมในแง่การพัฒนา เพื่อให้ผู้เรียนเกิดความเชื่อมั่นในตนเองและช่วยพัฒนาบุคลิกภาพ มีจิตใจละเอียดอ่อน และยังสามารถพัฒนาความเจริญทางจิตใจได้ นอกจากนี้ศิลปะศึกษายังมีผลในแง่การบำบัดปัญหาผู้เรียน ดังนี้

1.2.3 ด้านการบำบัดปัญหาผู้เรียน

ประสาร มาลากุล ณ อยุธยา(2523) ได้กล่าวถึงศิลปะศึกษามีผลในแง่ของการบำบัดปัญหาดังนี้

1. ศิลปะช่วยระบายอารมณ์ที่เคร่งเครียด ความโกรธความกลัว และความวิตกกังวล การระบายออกทางอารมณ์ด้วยการทำกิจกรรมศิลปะ เป็นทางออกที่จะช่วยให้ผ่อนคลายอารมณ์
2. ศิลปะช่วยขจัดความด้อย ถ้าสาเหตุจากความไม่สมปรารถนา การขาดความมั่นใจ ความขลาดอาย ความพิการ ศิลปะเป็นสิ่งที่สามารถบรรเทาความทุกข์ได้
3. ศิลปะจะช่วยทำความเข้าใจกับปัญหาความต้องการของเด็ก กิจกรรมศิลปะจะช่วยให้เกิดความเข้าใจและสามารถที่จะแก้ปัญหาได้ง่ายขึ้น ในกรณีที่เด็กผิดปกติ เกเรก้าวร้าว ศิลปะเป็นภาษา เป็นการแสดงออก และสามารถบอกเล่าเรื่องราวของชีวิตเด็ก ศิลปะในทางบำบัดจึงมีคุณค่าในฐานะที่เป็นวิถีแห่งการผ่อนคลายอารมณ์ และแสดงความต้องการที่ลึกซึ้งในใจของเด็ก

นอกจากนี้ Ralph W.Tyler(1971) ได้กล่าวถึง ความจำเป็นของการบรรจุวิชาศิลปะศึกษาไว้ในหลักสูตรโรงเรียนว่า วิชาศิลปะศึกษามีความสำคัญ 5 ประการคือ

1. ศิลปศึกษาช่วยขยายขอบเขตของการรับรู้ของผู้เรียนทางด้านการรับรู้ทางประสาทสัมผัสโดยศิลปศึกษาช่วยให้คนเราสามารถมองเห็นสิ่งต่างๆ ได้ชัดเจนยิ่งขึ้น เพราะเป็นการมองด้วยการสังเกต และพิจารณา เปรียบเสมือนศิลปินมองเห็นและเก็บรายละเอียดของสิ่งที่เห็นมาถ่ายทอดด้วยงานศิลปะ
 2. ศิลปศึกษาสามารถทำให้ความคิดและความรู้สึกที่กระจัดกระจายแจ่มชัดออกมาโดยอาศัยสื่ออย่างอื่นเพิ่มเติมนอกเหนือจากคำพูดจะเห็นได้ว่ามีนักเรียนจำนวนไม่น้อยที่สามารถแสดงออกทางศิลปะได้อย่างมีประสิทธิภาพมากกว่าการเขียน หรือการพูด
 3. ศิลปศึกษาช่วยทำให้คนมีความเป็นคนสมบูรณ์แบบยิ่งขึ้น กล่าวคือ ศิลปะช่วยให้เกิดความรู้สึกผ่อนคลายความเครียดต่างๆ ทางอารมณ์ที่สะสมอยู่ในตัว โดยอาศัยการแสดงออกด้วยการทำกิจกรรมศิลปะต่างๆ เช่น การสร้างงานศิลปะในสตูดิโอ การทำงานศิลปะแล้วนำไปใช้ในชีวิตประจำวันให้เกิดประโยชน์ใช้สอย เช่นการตกแต่ง หรือแม้แต่การแสดงออกทางการร้องเพลง เล่นดนตรี สิ่งต่างๆ เหล่านี้ถือเป็นสิ่งที่จะช่วยให้คนเราได้แสดงออก ทำให้เกิดความสนุกสนานเพลิดเพลิน และผ่อนคลายความเครียด เป็นการช่วยส่งเสริมให้เด็กและเยาวชนเป็นคนที่มีสมบูรณ์ยิ่งขึ้น
 4. ศิลปศึกษาช่วยพัฒนาความสนใจและค่านิยมต่างๆ ของเด็กและเยาวชน ในด้านการแสดงออกทางศิลปะในรูปแบบต่างๆ ถือว่าเป็นพื้นฐานที่เอื้ออำนวยให้ผู้เรียนเกิดความสนใจและช่วยพัฒนาความเข้าใจในศิลปะต่างๆ ได้ชัดเจนยิ่งขึ้น
 5. ศิลปศึกษาเป็นวิชาที่ช่วยพัฒนาความสามารถทางเทคนิคได้ ตัวอย่างเช่น กระบวนการที่จะทำให้เกิดทักษะในการระบายสี การวาดรูปคน การเล่นเครื่องดนตรีประเภทต่างๆ เป็นต้น
ดังนั้นจึงอาจสรุปได้ว่า ศิลปศึกษาเป็นวิชาหนึ่งที่มีคุณค่าต่อนักเรียน ในหลายๆ ด้านทั้งการส่งเสริมพัฒนาการ ด้านพฤติกรรม ให้เหมาะสมตามวัยอันควร อีกทั้งยังบำบัดปัญหาผู้เรียน เพื่อให้สามารถดำรงชีวิตได้อย่างสมบูรณ์
- ก่อน สวัสดิพานิชย์ (2519) เชื่อว่า ศิลปศึกษาในโรงเรียนมีส่วนช่วยในการพัฒนาประเทศ 5 ประการ คือ
1. ศิลปศึกษาช่วยรักษาวัฒนธรรมของชาติ ทำให้เกิดลักษณะประจำชาติ ซึ่งคนในชาตินั้นควรจะภูมิใจ
 2. เมื่อศิลปศึกษาช่วยรักษาวัฒนธรรมของชาติไว้ วัฒนธรรมที่เรารักษาไว้จะช่วยทำให้ความมั่นคงของชาติมีขึ้นได้เพราะคนในชาตินั้น จะรวมกันเป็นกลุ่มก้อน และอยู่รวมกันโดยอาศัยวัฒนธรรมเช่นเดียวกัน
 3. ศิลปศึกษาช่วยฝึกให้เยาวชนของชาติมีความคิดริเริ่ม อันเป็นทางนำไปสู่การพัฒนา

ทางด้านเศรษฐกิจสังคม

4. ศิลปศึกษาจะช่วยให้คนจำนวนหนึ่งมีอาชีพโดยอาศัยศิลปะที่ตนเล่าเรียนมา
5. ศิลปศึกษามีส่วนในการพัฒนาเศรษฐกิจโดยตรงหลายด้าน เช่นการออกแบบและการโฆษณา เป็นต้น

2. หลักสูตรการเรียนการสอน

ตามพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ.2545 กำหนดให้ การจัดการศึกษาต้องจัดให้บุคคลมีสิทธิและโอกาสเสมอกันในการรับการศึกษาขั้นพื้นฐาน ไม่น้อยกว่า 12 ปี ที่รัฐต้องจัดให้อย่างทั่วถึงและมีคุณภาพ ไม่เก็บค่าใช้จ่าย โดยได้แบ่งการจัดการศึกษาแบ่งเป็น 3 ระบบ คือ การศึกษาในระบบ การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย เฉพาะการศึกษาในระบบมีสองระดับ คือ การศึกษาขั้นพื้นฐาน และการศึกษาระดับอุดมศึกษา ซึ่งการศึกษาขั้นพื้นฐานแบ่งออกเป็นอีก 3 ระดับ ได้แก่ การศึกษาระดับก่อนประถมศึกษา ปกติเป็นการจัดการศึกษาให้แก่เด็กที่มีอายุ 3 – 6 ปี เพื่อเป็นการวางรากฐานและการเตรียมความพร้อมของเด็ก ทั้งร่างกาย จิตใจ สติปัญญา อารมณ์ บุคลิกภาพ และการอยู่ร่วมกันในสังคม

การศึกษาระดับประถมศึกษา เป็นการศึกษามุ่งวางรากฐานเพื่อให้ผู้เรียนได้พัฒนาคุณลักษณะอันพึงประสงค์ในด้านต่างๆ ต่อจากระดับก่อนประถมศึกษา ทั้งในด้านคุณธรรม จริยธรรม ความรู้ความสามารถขั้นพื้นฐาน ปกติใช้เวลาเรียน 6 ปี และการศึกษาระดับมัธยมศึกษา ซึ่งแบ่งเป็น 2 ช่วงชั้น ได้แก่

การศึกษาระดับมัธยมศึกษาตอนต้น เป็นการศึกษามุ่งให้ผู้เรียน ได้พัฒนาคุณลักษณะที่พึงประสงค์ในด้านต่าง ๆ ต่อจากระดับประถมศึกษา เพื่อให้รู้ความต้องการ ความสนใจ และความถนัดของตนเอง ทั้งในด้านวิชาการและวิชาชีพ ตลอดจนสามารถในการประกอบกรงานและอาชีพตามถนัด ปกติใช้เวลาเรียน 3 ปี

การศึกษาระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย เป็นการศึกษามุ่งส่งเสริมให้ผู้เรียนได้ศึกษาความถนัดและความสนใจ เพื่อเป็นพื้นฐานสำหรับการศึกษาต่อหรือการประกอบอาชีพ ทั้งการพัฒนาคุณธรรม จริยธรรมทางสังคมจำเป็น ปกติใช้เวลาเรียน 3 ปี ซึ่งในปัจจุบันได้กำหนดระดับและช่วงชั้นในการจัดการศึกษาไว้ดังนี้ คือ

ระดับก่อนประถมศึกษา	ได้แก่ อนุบาล 1 – 3	
ระดับประถมศึกษา	ได้แก่ ช่วงชั้นที่ 1 – 2	ชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 – 6
ระดับมัธยมศึกษาตอนต้น	ได้แก่ ช่วงชั้นที่ 3	ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 – 3

ระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย ได้แก่ ช่วงชั้นที่ 4 ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 – 6

จุดมุ่งหมายของหลักสูตรมัธยมศึกษาตอนต้นมีดังต่อไปนี้

1. เป็นการศึกษาที่มุ่งให้ผู้เรียนค้นพบความสามารถ ความถนัดและความสนใจของตนเอง
2. เป็นการศึกษาทั่วไป เพื่อเป็นพื้นฐานสำหรับการประกอบอาชีพ หรือการศึกษาต่อ
3. เป็นการศึกษาที่สนองความต้องการของท้องถิ่นและประเทศชาติ
4. จุดหมายการศึกษาระดับมัธยมศึกษาตอนต้น เป็นการศึกษาที่มุ่งให้ผู้เรียนพัฒนาคุณภาพชีวิตและการศึกษาต่อ ให้สามารถเลือกแนวทางที่จะทำประโยชน์ให้กับสังคมตามบทบาทและหน้าที่ของตนในฐานะเป็นพลเมืองดี ตามระบอบการปกครองแบบประชาธิปไตยที่มีพระมหากษัตริย์เป็นประมุข โดยให้ผู้เรียนมีความรู้ และทักษะเพียงพอที่จะเลือกและตัดสินใจประกอบสัมมาอาชีพ ทำงานร่วมกับผู้อื่นได้ มีนิสัยในการปรับปรุงตนเองและสังคม

นอกจากนี้การจัดการศึกษาตามหลักสูตรนี้ มุ่งปลูกฝังให้ผู้เรียนมีคุณลักษณะดังต่อไปนี้

1. มีความรู้และทักษะในวิชาสามัญและทันต่อความเจริญก้าวหน้าทางวิทยาการต่างๆ
2. สามารถปฏิบัติตนในการรักษาและเสริมสร้างสุขภาพอนามัยของตนเองและชุมชน
3. สามารถวิเคราะห์ปัญหาของชุมชน และเลือกแนวทางแก้ปัญหา ให้สอดคล้องกับข้อจำกัดต่างๆ
4. มีความภูมิใจในความเป็นไทย สามารถอยู่ร่วมกับผู้อื่นได้อย่างมีความสุขเต็มใจช่วยเหลือผู้อื่นตามความสามารถของตนเอง
5. มีความคิดสร้างสรรค์ สามารถสร้างและปรับปรุงแนวทางปฏิบัติที่จะทำให้เกิดความเจริญแก่ตนเองและชุมชน
6. มีทворคนะที่ดีต่อสัมมาชีพทุกชนิด มีนิสัยรักการทำงาน และมีความสามารถในการเลือกอาชีพที่เหมาะสมกับความถนัดและความสนใจของตน
7. มีทักษะพื้นฐานในการประกอบสัมมาอาชีพ มีความสามารถในการจัดการและสามารถทำงานร่วมกับผู้อื่นได้
8. เข้าใจสภาพและการเปลี่ยนแปลงของสังคมในชุมชน สามารถเสนอแนวทางพัฒนาชุมชน มีความภูมิใจในการปฏิบัติตนตามบทบาทและหน้าที่ในฐานะสมาชิกที่ดีของชุมชน ตลอดจนอนุรักษ์และเสริมสร้างสิ่งแวดล้อมศิลปะ วัฒนธรรม ที่เกี่ยวข้องกับชุมชนของตน

2.1 หลักสูตรศิลปศึกษาระดับมัธยมศึกษาตอนต้น

กลุ่มสาระศิลปะเป็นกลุ่มสาระการเรียนรู้ที่มุ่งพัฒนาให้ผู้เรียนเกิดความรู้เกิดความรู้เกิดความรู้เข้าใจ การคิดที่เป็นเหตุเป็นผล ถึงวิธีการทางศิลปะ ความเป็นมา รูปแบบภูมิปัญญาท้องถิ่น

และรากฐานทางวัฒนธรรม ค้นหาว่าผลงานศิลปะสื่อความหมายกับตนเอง ค้นหาศักยภาพ ความสนใจส่วนตัว ฝึกการเรียนรู้ การสังเกตที่ละเอียดอ่อน เห็นคุณค่าและเกิดความซาบซึ้งในคุณค่าของศิลปะ และสิ่งรอบตัว พัฒนาเจตคติ สมาธิ รสนิยมส่วนตัว มีทักษะกระบวนการ วิธีการแสดงออก และการคิดสร้างสรรค์ ส่งเสริมให้ผู้เรียนตระหนักถึงบทบาทของศิลปกรรมในสังคม ในบริบทของการสะท้อนวัฒนธรรมทั้งของตนเองและวัฒนธรรมอื่นๆ พิจารณาว่าผู้คนในวัฒนธรรมของตนมีปฏิริยาตอบสนองต่องานศิลปะ ช่วยให้มีมุมมองและเข้าใจโลกทัศน์ กว้างไกล ช่วยเสริมความรู้ และความเข้าใจ มโนทัศน์ด้านอื่นๆ สะท้อนให้เห็นมุมมองของชีวิต สภาพเศรษฐกิจ สังคม การเมือง การปกครองและความเชื่อ ความศรัทธาทางศาสนา ด้วยลักษณะ ธรรมชาติของกลุ่มสาระการเรียนรู้ศิลปะ การเรียนรู้ เทคนิค วิธีการทำงาน ตลอดจนการเปิดโอกาส ให้แสดงออกอย่างอิสระทำให้ผู้เรียนได้รับการส่งเสริม ให้คิดริเริ่ม สร้างสรรค์ ดัดแปลง จินตนาการ มีสุนทรียภาพ และเห็นคุณค่าของศิลปะวัฒนธรรมไทยและสากล

2.2.1 มาตรฐานการเรียนรู้กลุ่มสาระศิลปะ

ช่วงชั้นที่ 3 (ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 – 3)

- สร้างและนำเสนอผลงานศิลปะโดยเลือกและประยุกต์ ทัศนธาตุ องค์ประกอบดนตรี องค์ประกอบนาฏศิลป์ และทักษะพื้นฐานให้ได้ผลตามที่ต้องการ ตลอดจนสื่อสารให้คนอื่นเข้าใจ ผลงานของตนเองได้
- รู้จักการจัดทัศนธาตุ องค์ประกอบดนตรี องค์ประกอบนาฏศิลป์ จะช่วยให้งานศิลปะ สามารถสื่อความคิดและความรู้สึกได้ และอธิบายให้ผู้อื่นเข้าใจในความสวยงาม
- บรรยายและอธิบายงานศิลปะสาขาต่าง ๆ ที่แสดงถึงความเกี่ยวข้องกับประวัติศาสตร์ และวัฒนธรรม โดยอธิบายเปรียบเทียบผลงานศิลปะจากยุคสมัย วัฒนธรรมต่าง ๆ และให้ ความสำคัญในเรื่องบริบททางวัฒนธรรม
- นำความรู้ทางศิลปะที่ตนถนัดและสนใจไปประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวันและการเรียนรู้ กลุ่มสาระอื่น ๆ
- เห็นความสำคัญของการสร้างสรรค์งานศิลปะ มีความเชื่อมั่น ความภาคภูมิใจ ในการแสดงออก รับผิดชอบ มุ่งมั่นในการปฏิบัติงานร่วมกับผู้อื่น
- ซาบซึ้ง เห็นคุณค่าของศิลปะ ธรรมชาติ สิ่งแวดล้อม ห่วงแหน มรดกทางวัฒนธรรม และ ภูมิปัญญาท้องถิ่นของไทยและสากล

2.2.2 มาตรฐานการเรียนรู้กลุ่มศิลปะ (ทัศนศิลป์)

สาระที่ 1: ทัศนศิลป์

มาตรฐาน 1.1: สร้างสรรค์งานทัศนศิลป์ตามจินตนาการ ความคิดสร้างสรรค์และวิเคราะห์ วิพากษ์ วิวิจารณ์คุณค่างานทัศนศิลป์ ถ่ายทอดความรู้สึกความคิดต่องานศิลปะอย่างอิสระ ชื่นชม และประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวัน

มาตรฐาน 1.2 : เข้าใจความสัมพันธ์ระหว่างทัศนศิลป์ ประวัติศาสตร์และวัฒนธรรม เห็นคุณค่างานทัศนศิลป์ ที่เป็นมรดกทางวัฒนธรรมภูมิปัญญาไทยและภูมิปัญญาท้องถิ่น

2.3 พัฒนาการของนักเรียนในระดับมัธยมศึกษาตอนต้น

เนื่องจากนักเรียนในระดับมัธยมศึกษาตอนต้น ซึ่งมีอายุ 12-14 ปีตรงกับช่วงของวัยรุ่น ซึ่งได้มีนักวิชาการได้ให้ความหมายของคำว่าวัยรุ่นไว้ดังนี้

ความหมายของ “วัยรุ่น”

คำว่า “วัยรุ่น” ตรงกับภาษาอังกฤษว่า อะโดเลสเซนซ์ (Adolescence) หมายถึง การเจริญสู่วุฒิภาวะ (สุชา จันทรโสม,2525)

สุรงค์ จันทรโสม(2525) กล่าวว่า วัยรุ่น หมายถึงวัยที่กำลังสู่วุฒิภาวะทางเพศอย่างสมบูรณ์ และสามารถจะเป็นพ่อแม่ได้ เนื่องจากทั้งสองเพศย่างเข้าสู่วุฒิภาวะทางเพศไม่พร้อมกัน จึงไม่สามารถกล่าวได้ว่า วัยรุ่นจะเริ่มหรือสิ้นสุดเมื่ออายุเท่าไรได้แน่นอน นอกจากนี้ยังได้กล่าวอีกว่า วัย 10 – 14 ปี เป็นวัยเปลี่ยนแปลงทั้งทางกายและทางอารมณ์ เป็นวัยแตกเนื้อหนุ่มสาว ซึ่งทั้งสองเพศในแต่ละคนก็ได้ย่างเข้าสู่วัยแตกเนื้อหนุ่มสาวพร้อมกัน บุคคลใดเข้าสู่วัยแตกเนื้อหนุ่มสาวแล้วก็เจริญเติบโตเข้าสู่วัยรุ่น ซึ่งอัตราการเจริญเติบโตเริ่มช้าลงกว่าวัยก่อนวัยรุ่น ดังนั้นจึงอาจกล่าวได้ว่า วัยรุ่นของเด็กหญิงคงอยู่ในระหว่าง 13 – 15 ปี และเด็กชายจะเริ่มวัยรุ่นเมื่ออายุ 15 ปี ทั้งนี้แล้วแต่พัฒนาการและความเจริญเติบโตของแต่ละคน

สุชา จันทรโสม (2521) ได้ให้ความหมายว่า วัยรุ่นคือวัยที่สิ้นสุดความเป็นเด็ก เป็นวัยที่เป็นสะพานไปหาผู้ใหญ่ ไม่มีขีดเส้นแน่นอนว่าเริ่มเมื่อใด และสิ้นสุดลงเมื่อใด

จรรยา ทองถาวร (2530) กล่าวว่า วัยรุ่นมาจากภาษาอังกฤษว่า “Adolescence” หมายถึง การเจริญวัยหรือเติบโตไปสู่วุฒิภาวะทางเพศ วัยรุ่นจะได้ชื่อว่าเป็นผู้ใหญ่ได้ก็ต่อเมื่อสามารถให้กำเนิดบุตรได้

ในปัจจุบันคำว่า “วัยรุ่น” มีความหมายกว้างขวางมาก รวมทั้งวุฒิภาวะทางจิตใจ อารมณ์ สังคมและทางร่างกายเมื่อเด็กถึงวุฒิภาวะทางเพศก็ถือว่าเริ่มเข้าสู่วัยรุ่นและไปสิ้นสุดเมื่อเด็กมีความรับผิดชอบตามกฎหมาย ในทางกฎหมายนั้นถือเอาผู้ที่มีอายุ 18 ปีบริบูรณ์เป็นผู้ที่มีความ

รับผิดชอบในการกระทำใดๆ ด้วยตนเองหรืออีกนัยหนึ่ง ในทางความคิดเห็นของนักกฎหมายนั้น ได้กำหนดเอาอายุครบ 18 ปีว่าเป็นผู้มีภาวะสุกงอมสุดขีด หากผู้ที่มีอายุต่ำกว่า 18 ปีกระทำความผิดก็就会被นำตัวขึ้นศาลเด็ก แทนที่จะเป็นศาลผู้ใหญ่ตามปกติ

Rogers(1962) ได้ให้คำนิยามของวัยรุ่น โดยพิจารณาออกเป็น 3 ด้าน คือ

1. พิจารณาจากพัฒนาการทางร่างกาย
2. พิจารณาจากช่วงอายุ
3. พิจารณาจากเกณฑ์ทางสังคม

Dusek(1987) ได้ให้ความหมายของวัยรุ่น ว่าเป็นวัยที่เชื่อมระหว่างเด็กกับการเป็นผู้ใหญ่อันเป็นระยะที่ต้องปรับพฤติกรรมวัยเด็กไปสู่พฤติกรรมแบบผู้ใหญ่ที่สังคมนั้นยอมรับ วัยรุ่นจึงไม่ใช่เป็นเพียงการเจริญเติบโตทางด้านร่างกายแต่หมายถึงการเจริญเติบโตทางสังคมซึ่งอยู่ในกรอบของวัฒนธรรมของแต่ละที่

พัฒนาการวัยรุ่น

วัยแรกรุ่น (Puberty) หรือวัยเตรียมเข้าสู่วัยรุ่น (Prepubescent Stage) เนื่องจากการพิจารณาจุดเริ่มต้นของการเข้าสู่วัยรุ่นเริ่มจากการมีวุฒิภาวะทางเพศ และโดยเหตุที่เด็กแต่ละคนมีความแตกต่างกัน จึงอาจเริ่มพิจารณาจากวัยเตรียมเข้าสู่วัยรุ่น ซึ่ง รุท (Root, 1956) อธิบายว่าวัยแรกรุ่น คือ ขั้นตอนหนึ่งในช่วงซึ่งวุฒิภาวะทางเพศปรากฏชัด และเด็กสามารถที่จะให้กำเนิดบุตรได้ ซึ่งในเด็กจะเริ่มตั้งแต่ช่วงอายุระหว่าง 11-13 ปี และเด็กชายจะอยู่ในระหว่าง 13-15 ปี การเปลี่ยนแปลงต่างๆ เกิดขึ้นอย่างรวดเร็ว และมักก่อให้เกิดความสับสนวุ่นวาย อันเป็นผลทำให้เกิดพฤติกรรมไม่พึงปรารถนา คนส่วนใหญ่เชื่อว่าวัยแรกรุ่นเป็นวัยที่สำคัญที่สุดในชีวิตของทุกคน

ชาล็อต บูห์เลอร์ (Charlotte Buhler, 1987) เชื่อว่าเด็กวัยนี้เป็นวัยที่ขอบต่อด้าน เด็กจะแสดงพฤติกรรมที่สื่อให้เห็นว่ามีเจตคติที่ไม่ดีต่อชีวิต ลักษณะเช่นนี้จะดำเนินต่อไปจนกว่าเด็กจะบรรลุนิติภาวะทางเพศในช่วงของวัยรุ่นตอนต้น ลักษณะของวัยแรกรุ่นมีดังนี้

1. วัยแรกรุ่นเป็นช่วงที่คาบเกี่ยวระหว่างวัยเด็กกับวัยเริ่มเข้าสู่วัยรุ่น ที่เรียกกันว่า “รุ่นกระเตาะ” ในสังคมอเมริกันเด็กหญิงมีวุฒิภาวะทางเพศเมื่ออายุได้ประมาณ 12.5 - 14.5 ปี เฉลี่ยแล้วอายุประมาณ 13 ปี ส่วนในเด็กผู้ชายจะมีวุฒิภาวะทางเพศเมื่ออายุประมาณ 14-16.5 ปี
2. วัยแรกรุ่นเป็นวัยที่มีช่วงสั้น เมื่อพิจารณาจากการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้น ไม่ว่าจะภายในร่างกาย หรือภายนอกร่างกาย เด็กบางคนอาจผ่านช่วงวัยแรกรุ่นเพียงปีเดียวหรือสองปี ซึ่งจัดว่าเป็นเด็กที่โตเร็ว ในขณะที่เด็กอื่นๆ อาจจะใช้เวลากว่า 3-4 ปี กว่าที่จะเป็นวัยรุ่น เด็กผู้หญิงจะมี

แนวโน้มที่จะถึงวุฒิภาวะเร็วกว่าเด็กชาย ช่วงคาบเกี่ยวจากวัยเด็ก 1-2 ปีนี้ ถือว่าไม่ใช่เด็ก และไม่ใช่วัยรุ่น ลักษณะของการแบ่งเพศชาย-หญิงจะเริ่มปรากฏให้เห็น มาตรฐานที่ใช้วัดการเริ่มต้นของวัยแรกรุ่นหญิงคือ การมีประจำเดือนครั้งแรก ส่วนมาตรฐานที่ใช้วัดการเริ่มต้นของวัยแรกรุ่นชาย คือ การเปลี่ยนเสียง อวัยวะเพศตื่นตัวในตอนกลางคืน และน้ำกาม (Semen) ถูกปล่อยออกมาเนื่องจากผลิตมากเกินไปจึงล้นในรูปของการฝัน (Wet Dream) ซึ่งเป็นผลมาจากการสังเคราะห์ทางเคมีของปัสสาวะ และพัฒนาการของกระดูก

ลักษณะของวัยรุ่น

จรรยา ทองถาวร (2530) ได้อธิบายถึงลักษณะที่สำคัญของวัยรุ่นไว้ดังนี้

1. วัยรุ่นเป็นวัยที่สำคัญ เพราะมีผลต่อเจตคติและพฤติกรรมของบุคคลในทันที ในขณะที่วัยอื่นมีผลต่อบุคคลในระยะยาว และบางช่วงมีผลทางจิตใจ ดังนั้นวัยรุ่นจึงถือเป็นวัยที่สำคัญ
2. วัยรุ่นเป็นวัยที่เป็นหัวเลี้ยวหัวต่อจากวัยเด็กมาสู่วัยผู้ใหญ่ วัยรุ่นจึงมีความสับสนเกี่ยวกับการปฏิบัติตนให้เหมาะสมกับวัย บางครั้งเขาก็คิดว่าเขายังเป็นเด็ก แต่บางครั้งก็คิดว่าเขาเป็นผู้ใหญ่ ฉะนั้นวัยรุ่นเป็นวัยที่มีปัญหาในการปรับตัวมาก ซึ่งเป็นสาเหตุให้เกิดปัญหาอื่นๆ ตามมา
3. วัยรุ่นเป็นวัยที่เด็กเริ่มมีความรู้สึกทางเพศ วัยรุ่นต้องการความรู้และคำแนะนำเรื่องการปรับตัวทางเพศที่เหมาะสม
4. วัยรุ่นเป็นช่วงของการเปลี่ยนแปลง ประกอบด้วย
 - 4.1 การแสดงอารมณ์รุนแรงมาก การแสดงอารมณ์ฉุนเฉียวมักจะพบในวัยรุ่นตอนต้นมากกว่าตอนปลายซึ่งขึ้นอยู่กับ การเปลี่ยนแปลงทางกายและใจ
 - 4.2 ความไม่มั่นใจในตัวเองเกี่ยวกับความสามารถและความสนใจ ซึ่งทำให้เด็กเกิดความสงสัยในการปฏิบัติตนตามต้องการของพ่อแม่
 - 4.3 การเปลี่ยนแปลงทางกาย ความสนใจและบทบาทที่ควรจะเป็น มักจะก่อให้เกิดปัญหาต่างๆ เหล่านี้ยากต่อการที่จะแก้ปัญหา ซึ่งต่างกับปัญหาที่เกิดขึ้นแล้ว
 - 4.4 แบบความสนใจ แบบพฤติกรรมและค่านิยมเปลี่ยนไป สิ่งที่เคยสำคัญสำหรับเด็กวัยรุ่น บัดนี้ได้ลดความสำคัญลงไปแล้ว เด็กมักจะนึกถึงความมีเกียรติมากกว่าเพื่อน เด็กมักจะนึกถึงคุณภาพมากกว่าปริมาณ
 - 4.5 วัยรุ่นมักมีความเห็นที่ฝืนกับการเปลี่ยนแปลง ในขณะที่ตนต้องการเป็นตัวของตัวเอง แต่ในขณะเดียวกันก็ไม่ต้องการรับผิดชอบ ซึ่งเป็นผลที่ตามมา

ความอิสระ และผลที่ตามมาเด็กจะจัดการกับความรับผิดชอบเหล่านั้นได้หรือไม่

5. วัยรุ่นเป็นวัยที่มีปัญหา

5.1 ต้องแก้ปัญหาที่เกิดขึ้นด้วยตัวเอง พ่อแม่และครูเป็นผู้ตัดสินแก้ปัญหาแทน ซึ่งต่างกับเด็กวัยรุ่นเด็กต้องแก้ปัญหาเอง

5.2 อยากเป็นตัวของตัวเองวัยรุ่นมักจะปฏิเสธการช่วยเหลือจากคนอื่น เพราะคิดว่าสามารถแก้ปัญหานั้นได้

6. วัยรุ่นเป็นวัยที่ต้องการจะรู้ความเป็นตัวของตัวเอง

7. วัยรุ่นเป็นวัยที่ต้องการเตรียมตัวสำหรับอาชีพ

8. วัยรุ่นเป็นวัยที่ต้องการจะยึดมั่นในอุดมการณ์ ปรัชญาชีวิตของตนเอง

9. วัยรุ่นเป็นช่วงของจินตนาการ

10. วัยรุ่นเป็นวัยที่ใกล้ความเป็นผู้ใหญ่

ความสนใจของวัยรุ่น

ลักษณะความสนใจของวัยรุ่นนั้นมีขอบข่ายกว้างขวาง มีความสนใจในหลาย ๆ ด้านและยังไม่มี ความสนใจที่ลึกซึ้ง เพราะยังไม่เข้าใจในตนเอง เป็นช่วงที่แสวงหาเอกลักษณ์ของตนเอง เป็นระยะที่ลองผิดลองถูก เป็นระยะที่เปลี่ยนแปลงบทบาทของชีวิต ความสนใจของวัยรุ่นจะเป็นไปอย่างไรยังคงต้องขึ้นอยู่กับองค์ประกอบอื่น ๆ อีกหลายประการ เช่น เพศ ฐานะทางสังคมและเศรษฐกิจ สิ่งแวดล้อมรอบตัว

ความสนใจ (Interest) หมายถึง แนวโน้มทางด้านจิตใจหรือความรู้สึกของบุคคลที่มีต่อสิ่งใดสิ่งหนึ่ง ซึ่งมีอิทธิพลทำให้บุคคลนั้นเอาใจใส่และรู้สึกในการกระทำกิจกรรมต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับสิ่งนั้น ถึงแม้เด็กวัยรุ่นจะมีความสนใจในเรื่องต่าง ๆ แตกต่างกัน เนื่องจากมาจากลักษณะทางบุคลิกภาพ การศึกษา สถานภาพทางเศรษฐกิจและสังคม ความสามารถ ความถนัด ฯลฯ แต่จะมีลักษณะร่วมกันของความสนใจ นั่นคือ ความสนใจที่แคบเข้ามาในเฉพาะเรื่อง ซึ่งในแนวคิดของ Crow and Corw (1967) ได้สรุปความสนใจของวัยรุ่นไว้ดังนี้

1. ความสนใจเกี่ยวกับตนเอง เช่น รูปร่าง หน้าตา การแต่งกาย และการวางตัว ทั้งนี้เพื่อปรับปรุงตัวเองให้เป็นที่สนใจและดึงดูดใจของผู้อื่นและเพื่อนต่างเพศ
2. ความสนใจเกี่ยวกับสังคม ในระยะแรกจะมีความสนใจเพื่อนเพศเดียวกันให้ความสำคัญและเวลากับเพื่อนมาก ต่อมาจะเริ่มสนใจเพศตรงข้าม สนใจที่เข้าร่วมกลุ่มหรือมีส่วนร่วมในสังคม รวมถึงสนใจในบทบาททางสังคมของบุคคล

3. ให้ความสนใจในการเลือกอาชีพและวิถีชีวิต เพื่อเตรียมพร้อมสำหรับการเป็นผู้ใหญ่
เฮอร์ล็อก (Hurlock, 1978) ได้แบ่งความสนใจของวัยรุ่นไว้ดังนี้คือ

1. ความสนใจทางสังคม (Social Interest)

ในระยะวัยรุ่นตอนต้น เพศหญิงมีความสนใจในการพบปะสนทนากันมากกว่าเพศชาย เพราะเพศหญิงจะเข้าสู่วัยรุ่นเร็วกว่าเพศชาย 1-2 ปี เพศหญิงชอบคุยเกี่ยวกับงานเลี้ยงเพศตรงข้าม เรื่องตลกขบขัน หนังสือ ภาพยนตร์ ดนตรี กีฬา ครูอาจารย์และเพื่อน ๆ ที่โรงเรียน ส่วนวัยรุ่นชาย ชอบคุยเรื่องกีฬา ภาพยนตร์ เพศตรงข้ามและเรื่องการเมือง นอกจากนี้ ทั้งวัยรุ่นชายหญิงยังสนใจในชีวิตความเป็นอยู่ของบุคคลในสังคมด้วย

2. ความสนใจส่วนบุคคล (Personal Interest)

- ความสนใจในการแต่งกาย เช่น การรักสวยรักงามของวัยรุ่นหญิง การแต่งตัว
- ความสนใจในสุขภาพ ได้แก่ การออกกำลังกาย การทานอาหารเสริมความงาม
- ความสนใจในเพศตรงข้าม เช่น การปรับปรุงตัวให้เข้ากับเพศตรงข้าม การวางตัวให้เหมาะสม การออกไปเที่ยวกับเพศตรงข้าม
- ความสนใจในการอาชีพ เพื่อวางแผนในอนาคต เช่น การอ่านหนังสือที่เกี่ยวกับอาชีพที่ตนสนใจ เลือกแบบแผนการเรียน
- ความสนใจในศาสนา เช่น การรู้ดีรู้ชั่ว การทำบุญทำทานไปวัด ใส่บาตร ความเมตตากรุณา และการให้อภัย
- ความสนใจในการพักผ่อนหย่อนใจ เช่น เกมสกีกีฬา อ่านหนังสือ ชมภาพยนตร์ ฟังวิทยุและดูโทรทัศน์ เป็นต้น

ลักษณะความสนใจของวัยรุ่นยังคงมีขอบข่ายกว้างขวางสนใจหลาย ๆ อย่าง และยังไม่ลึกซึ้งมาก เพราะเด็กยังไม่เข้าใจตัวเอง ยังเป็นระยะลองผิดลองถูก ระยะเปลี่ยนแปลงบทบาทของชีวิต ความสนใจของเด็กจะเป็นเช่นไร ยังขึ้นอยู่กับองค์ประกอบอื่น ๆ อีกหลายประการ เช่น ลักษณะบุคลิกภาพ ฐานะทางสังคมและเศรษฐกิจ สิ่งแวดล้อมรอบตัว บุคคลที่เด็กนิยมชื่นชม ฯลฯ อย่างไรก็ตาม ความสนใจของวัยรุ่นส่วนใหญ่ (ศรีเรือน แก้วกังวาล, 2540)

ความต้องการของวัยรุ่น

ความต้องการรู้สึกอยากได้ ซึ่งทำให้เกิดแรงผลักดัน แรงจูงใจ และก่อให้เกิดพฤติกรรมต่าง ๆ ที่พยายามให้บรรลุถึงความมุ่งหมายของความต้องการ ความต้องการของวัยรุ่นสามารถแบ่งได้ดังนี้

1. ความต้องการทางเพศเมื่อเข้าสู่วัยรุ่น เด็กวัยรุ่นมักจะพยายามดิ้นรนที่จะคบหาเพื่อนต่างเพศซึ่งมักจะได้รับการกีดกันจากผู้ใหญ่เนื่องจากเกรงจะเกิดเรื่องเสียหาย และคำครหา นินทาซึ่งก่อให้เกิดความกดดันทางธรรมชาติ เนื่องจากในระยะนี้ต่อมต่างๆ ภายในร่างกายกำลังทำงานอย่างเต็มที่โดยเฉพาะต่อมเพศที่ผลิตฮอร์โมนออกมา เพื่อที่จะควบคุมการถึงวุฒิภาวะทางเพศ ทำให้วัยรุ่นพยายามหาทางออกเพื่อผ่อนคลายอารมณ์ไม่ทางใดก็ทางหนึ่ง

2. ความต้องการได้รับอิสระ เนื่องจากมนุษย์เป็นสัตว์ชนิดที่พ่อแม่ต้องดูแลเอาใจใส่ลูก ซึ่งไม่สามารถดูแลตนเองได้ ด้วยเหตุนี้ จึงทำให้พ่อแม่มีความใกล้ชิดและห่วงหาอาทรของลูก คอยพิทักษ์รักษาไม่ปล่อยให้ทำอะไรตามลำพัง ในวัยเด็กก็ไม่มีปัญหาอะไร แต่พอถึงวัยรุ่นเด็กจะพยายามแสวงหาความจริง และพยายามยืนหยัดอยู่ด้วยลำแข้งของตนเอง พ่อแม่ที่ฉลาดควรรู้จักผ่อนปรน ปล่อยให้ลูกเป็นตัวของตัวเองบ้าง ซึ่งจะทำให้เกิดความเชื่อมั่นในตนเอง การพยายามกีดกันเด็กให้ทำตามที่ต้องการนั้นทำให้เด็กไม่กล้าที่จะตัดสินใจทำสิ่งต่างๆ ด้วยตนเอง ซึ่งในบางครั้งจะเห็นได้ว่า แม่เด็กมีอายุพอที่จะรับผิดชอบตัวเองได้แล้ว ก็ยังมีสภาพจิตใจ และกริยาท่าทางที่ยังเป็นเด็กอยู่

3. ความต้องการที่จะหาเลี้ยงตนเอง เด็กหนุ่มสาวที่เริ่มมีความคิดที่จะหาเลี้ยงตนเอง แทนที่จะอาศัยพ่อแม่ ทั้งนี้ เพราะคิดว่าการหาเงินได้ด้วยตนเองทำให้เกิดความรู้สึกภาคภูมิใจ การใช้จ่ายจ่ายสิ่งต่างๆ เป็นไปได้สบายใจโดยไม่ต้องเกรงใจใคร เพราะเป็นเงินที่หามาได้ จากน้ำพักน้ำแรงของตนเองและเป็นการพิสูจน์ให้ผู้ปกครองเห็นว่าตนนั้นโตแล้ว ควรจะมีสิทธิเสรีภาพมากขึ้น แทนที่จะถูกควบคุมเหมือนแต่ก่อน

4. ความต้องการที่จะได้รับการนับถือจากสังคม เด็กต้องการให้สังคมยอมรับนับถือว่าตนเป็นผู้ใหญ่แล้ว โดยพยายามทำตัวเหมือนผู้ใหญ่ ดังนั้นจึงพบว่าเด็กหนุ่มสาวบางคน มีความพยายามดื่มเหล้าหรือสูบบุหรี่ เพื่ออวดความเป็นผู้ใหญ่ของตน ส่วนผู้หญิงมักจะพยายามแต่งหน้า เขียนคิ้ว ทาปาก เป็นต้น

5. ความต้องการมีปรัชญาชีวิตที่น่าพอใจ เด็กวัยรุ่นมักจะถามเรื่องราวที่ตนอยากรู้ อย่างมีเหตุผล ถ้าได้รับคำตอบที่ไม่พึงพอใจก็จะพยายามซักถามจนกว่าจะได้คำตอบที่ตนเองพอใจ โดยไม่ยอมล้มเลิกความสงสัยง่ายๆ ดังนั้น จึงเป็นหน้าที่ของโรงเรียนที่จะต้องส่งเสริมเด็กให้มีปรัชญา การใช้ชีวิตได้อย่างถูกต้องและเหมาะสมกับสภาพสังคม และควรจะมีวิถีการแนะนำส่วนบุคคลด้วย เพื่อช่วยให้เด็กได้รู้จักสร้างมาตรฐานของศีลธรรมให้แก่ตนเองได้

6. ความต้องการมีประสบการณ์แปลกใหม่ เกลียดความซ้ำซากจำเจ ชอบทดลอง ยิ่งเป็นสิ่งต้องห้ามยิ่งอยากลอง ฉะนั้นเด็กในระยะนี้ชอบฝ่าฝืนกฎระเบียบ ความต้องการเช่นนี้ เป็นสาเหตุ

ประการหนึ่งที่เราให้เด็กเสพยาเสพติด ประพฤติผิดทางเพศ ต่อต้านกฎของสถาบันและ สังคม (ประยูรศรี มณีสร,2532)

จะเห็นได้ว่า วัยรุ่นเป็นวัยที่เปลี่ยนแปลงจากเด็กเป็นผู้ใหญ่ ไม่ว่าจะเป็ทางร่างกาย อารมณ์ หรือแม้กระทั่งสภาพจิตใจ ซึ่งอยู่ในช่วงเปลี่ยนแปลง เป็นวัยแห่งการค้นหาตัวตน พร้อมกับ กับการมูรู้ สึกว่าเหวไปพร้อมๆ กัน ดังนั้นการเข้าใจลำดับขั้นพัฒนาวัยรุ่น รู้จักธรรมชาติ ให้ความ ช่วยเหลือ เด็กวัยนี้จะผ่านปัญหาต่างๆ ไปได้ด้วยดี

ทฤษฎีพัฒนาการของวัยรุ่น

รูสโซ มีแนวความคิดว่า เด็กเกิดมาพร้อมกับความดีงาม แต่กฎเกณฑ์ที่เข้มงวดรวมทั้ง การศึกษาที่ไม่ดีทำให้เด็กกลายเป็นคนไม่ดี ดังนั้นควรให้อิสระแก่เด็ก โดยจัดสนองความต้องการ ให้เป็นไปตามความสนใจ และความถนัดของเด็ก รูสโซแบ่งพัฒนาการของเด็กออกเป็น 4 ชั้น สำหรับวัยรุ่นจัดอยู่ในชั้นที่ 3 ตั้งแต่อายุ 12-15 ปี เด็กวัยรุ่นจะมีพัฒนาการด้านการรับรู้เหตุผล และการควบคุมตนเอง เป็นระยะที่มีพัฒนาการทางด้านร่างกายและพลัง ทำให้เด็กมีความ กระหายอยากรู้ อยากเห็น (มลวิภา ทรงวุฒิสีล, 2539)

ซิกมันด์ ฟรอยด์ กล่าวว่า วัยรุ่นมีพัฒนาการขั้นวุฒิภาวะทางเพศ ได้กล่าวถึงบุคลิกของ เด็กวัยรุ่นว่า วัยรุ่นมีพัฒนาการอยู่ในขั้นวุฒิภาวะทางเพศ ซึ่งมีลักษณะดังนี้(ปรีชา วิหคโต,2534)

1. เด็กวัยรุ่นมีความสนใจเพื่อนต่างเพศ เด็กวัยรุ่นมีพัฒนาการทางบุคลิกภาพอยู่ในขั้น วุฒิภาวะทางเพศ มีผลทำให้เด็กวัยรุ่นแสดงพฤติกรรมทางเพศในรูปแบบต่างๆ เช่น การสนใจเพศ ตรงข้าม การฝันเปียก การสำเร็จความใคร่ พฤติกรรมทางเพศนี้ เกิดจากแรงกระตุ้นจาก 3 แหล่ง คือมีสิ่งเร้าภายนอกมากระตุ้นอวัยวะสืบพันธุ์โดยตรง ซึ่งเกิดจากภาวะความตึงเครียดทางสรีระ จากการ กระตุ้นของต่อมเพศและความตึงเครียดทางจิต

2. เด็กวัยรุ่นต้องการความอิสระจากบิดา มารดา ฟรอยด์พบว่า เด็กวัยรุ่นต้องการอิสระ จากการพึ่งบิดา มารดา เด็กวัยรุ่นชายจะยึดเพื่อนเป็นหลัก

3. เด็กวัยรุ่นอารมณ์ฉุนเฉียว ฟรอยด์ได้อธิบายว่า เมื่อเด็กวัยรุ่นเกิดความวิตกกังวล วัยรุ่นจะแสดงพฤติกรรมอย่างหนึ่งเพื่อปกป้องตนเอง ให้อุดพ้นจากความวิตกกังวล เรียกว่า "พฤติกรรมกลไกป้องกัน" โดยแสดงวิธีต่อไปนี้ เช่น การเก็บกด การป้ายความผิดแก่ผู้อื่น การเบี่ยงเบน การแสดงพฤติกรรมตรงข้าม เป็นต้น

บทบาททางสังคมของชายและหญิงในช่วงวัยรุ่น

เมื่อเข้าสู่วัยรุ่นการเล่นสนุกของเด็กชายและหญิงอย่างสนิทสนมจะเปลี่ยนไป เริ่มเกิดความห่างเหินกัน การเปลี่ยนแปลงของรูปร่างเป็นผลทำให้เด็กหญิงเกิดความรู้สึกว่า ตนจะเล่นโลดโผนมากเกินไปไม่ได้ เด็กจะเข้าใจถึงบทบาททางเพศที่ตนควรแสดงออกตามกลุ่มนิยม และชักนำ เช่น ในการออกเดินรำ การออกเที่ยวร่วมกัน จะเป็นบทบาทของวัยรุ่นชายที่เริ่มก่อน และออกปากชวนฝ่ายหญิง

ความแตกต่างของชายและหญิงจะแสดงให้เห็นต่างกันนับแต่ยังอยู่ในวัยเด็ก เช่น การถูกอบรมเลี้ยงดูตั้งที่กล่าว การเล่นของเด็กจะแตกต่างกันด้วยตามเพศชายและหญิง เด็กหญิงชอบเล่นตุ๊กตา สนุก พูดคุยกันเจี๊ยบๆ แต่เด็กชายจะชอบการเล่นที่โลดโผนกว่า แม้ในวัยเด็กจะขาดความคิดสำนึกถึงบทบาททางเพศของตน แต่การเลี้ยงดูและสิ่งแวดล้อมที่ได้รับจะเป็นการเรียนรู้เป็นความคิดสำนึกที่สะสมทีละน้อย เมื่อเข้าสู่วัยหนุ่มสาวที่เด็กู้ตัวว่าตน คือ หญิง และชาย การเตรียมตัว การแสดงออกของแต่ละคนจะเหมาะสม หรือประสบความสำเร็จ ผิดหวัง ก็มาจากสิ่งที่เขาได้รับมาแต่เด็ก

การแสดงออกทางสังคมของวัยรุ่นชายและหญิง (Heterosexual Relationship) เป็นสิ่งที่มีความสำคัญมาก ถ้าเข้าปรับตัวเข้าสังคมกับเพศตรงข้ามได้เป็นอย่างดี ไม่เกิดความคับข้องใจจะเป็นผลดีต่อความคิดเกี่ยวกับตนเอง (Self Concept) ต่อกลุ่มสังคมเพื่อน วัยรุ่นจะขาดการยอมรับในตนเอง (Self Esteem) ถ้าเขาไม่เข้าใจว่าตนไม่มีเสน่ห์เป็นที่สนใจของเพศตรงข้าม การมีความสัมพันธ์กับเพื่อนต่างเพศ ในช่วงวัยรุ่นจะมีบทบาทสำคัญต่อความคิด ทศนคติของเขาในวัยผู้ใหญ่ ความสุขในชีวิตแต่งงานมีผลสืบเนื่องมาจากสิ่งที่เขาได้รับจากความสัมพันธ์กับเพศตรงข้าม ชายที่เคยได้รับการดูหมิ่นจากหญิงในช่วงวัยรุ่นในวัยผู้ใหญ่ก็จะแสดงออกในลักษณะรุนแรงกับภรรยา เช่น การขาดความอบอุ่นปล่อย ปล่อยปรน การแสดงความเอาใจใส่ แม้เขาจะรักภรรยาแต่ความผิดหวังจากสิ่งที่ได้รับในวัยรุ่น จิตใต้สำนึกที่มีผลให้เข้าต้องแสดงออกด้วยความรู้สึกที่ไม่ดีงามเช่นนั้น

พัฒนาการทางด้านสติปัญญาของเด็กวัยรุ่น

จรรยา สุวรรณทัต (2538) กล่าวถึง พัฒนาการทางสติปัญญาหรือการรู้คิดของ บุคคลว่า หมายถึง การเติบโตและการขัดเกลาทางด้านความสามารถในการคิดอ่านต่างๆ การเจริญเติบโตด้านนี้ก็เหมือนกับการเจริญเติบโตทางร่างกาย คือจะเกิดขึ้นในอัตราที่ต่างกัน และยังมีรูปแบบต่างกัน อีกด้วย ในระยะต่างๆ ของชีวิตคือ วัยทารก วัยเด็ก วัยรุ่น และวัยผู้ใหญ่

สติปัญญา หมายถึง ความสามารถในการเรียนรู้ ฌองค์ พีอาเจต์ (Jean Piaget) ได้สรุป ลักษณะสติปัญญาของเด็กวัยรุ่นว่าเป็นเด็กที่คิดแบบมีเหตุผลเชิงนามธรรม ซึ่งมีลักษณะเด่น ดังนี้คือ (Ginsburg H.and Oppen S. 1979)

1. คิดในสิ่งที่เป็นนามธรรมได้
2. สามารถตั้งสมมติฐานได้
3. สามารถทดสอบสมมติฐานได้

ลักษณะการพัฒนาทางสติปัญญาของวัยรุ่น

ลักษณะพัฒนาการทางสติปัญญาของวัยรุ่นมีดังนี้ (สุรางค์ จันทร์โถม, 2525)

1. ความจำดีมากแต่มักไม่ค่อยใช้ความจำของตนเองให้เป็นประโยชน์เนื่องจากต้องการใช้ความคิดในการแสดงความคิดเห็นในด้านต่างๆ ที่กว้างขวางโดยเฉพาะเรื่องเกี่ยวกับผลประโยชน์ของสังคม

2. มีสมาธิที่ดีโดยเฉพาะเรื่องที่ตัวเองสนใจมากเป็นพิเศษ ก็จะมีสมาธิในการศึกษาค้นคว้า และพยายามค้นหาความจริงจากสิ่งนั้น โดยไม่ยอมท้อถอยง่ายๆ มีความสามารถในการตั้งสมมติ และสามารถควบคุมอารมณ์ได้

3. ความคิดเจริญก้าวหน้ามีความพยายามแสวงหาความรู้ใหม่ๆ เพื่อเพิ่มพูนความสามารถของตนเอง และเริ่มเข้าใจในความสวยงาม ความไพเราะ ความเจริญในด้านนี้จะ เป็นไปอย่างค่อยเป็นค่อยไป

4. จินตนาการมาก มักชอบนั่งคิดฝันสร้างวิมานในอากาศอยู่คนเดียวเป็นเวลานานๆ การ ฝันกลางวันของวัยรุ่นมักเกี่ยวกับเรื่องเพื่อนต่างเพศ ความรัก เรื่องเกี่ยวกับการประสบความสำเร็จ ในชีวิตและอนาคตของตนเอง

5. ความเชื่อมั่นต่างๆ เป็นไปอย่างรุนแรง โดยเมื่อปักใจเชื่ออะไรแล้วมักจะเชื่ออย่างจริงจัง และถ้าไม่ยอมเชื่อแล้วก็ยากที่จะทำให้เชื่อโดยง่าย

จะเห็นได้ว่า พัฒนาการด้านนี้ได้ถูกพัฒนาขึ้นมาจากระยะก่อนวัยรุ่นพร้อมกันไปกับการ พัฒนาการทางด้านอื่นๆ นักจิตวิทยาหลายท่านพยายามศึกษาค้นคว้าเกี่ยวกับการพัฒนาการรับรู้ ความคิด ความเข้าใจ ความเป็นไปของสติปัญญา ในเรื่องนี้ Piaget ได้กล่าวถึงสติปัญญาว่า หมายถึงการที่บุคคลสามารถปรับตัวเองให้เข้าสิ่งแวดล้อมรอบตัวได้ ซึ่งการปรับตัวนี้มีมาตั้งแต่ ทารกแรกเกิดและจะพัฒนาต่อเนื่องกันตามวันจนถึงวัยผู้ใหญ่ คือ ในระยะแรกของชีวิตจะรับรู้

สิ่งแวดลอมเพียงเล็กน้อยและจะรับรู้มากขึ้นมีเหตุผลมากขึ้นเมื่อถึงวัยผู้ใหญ่ Piaget ได้สรุป
สาระสำคัญไว้ในตารางดังต่อไปนี้

ตารางที่ 1 ชั้นพัฒนาการทางด้านสติปัญญาของ Piaget

ชั้นพัฒนาการ	อายุโดยประมาณ	ลักษณะพัฒนาการ
1. ระดับการ เคลื่อนไหวสัมผัส	แรกเกิด – 2 ปี	- ทารกเริ่มเรียนรู้ความแตกต่างระหว่างตนเองและ สิ่งแวดลอม เริ่มสนใจสิ่งเร้าต่างๆ รอบตัว ก่อนที่จะ เรียนรู้ภาษาและเข้าใจความหมายต่างๆ เด็กเริ่มเข้าใจ ตนเองมากขึ้นเป็นลำดับ
2. ระดับก่อน ปฏิบัติการ	2 – 4 ปี	- เด็กในระยนี้จะถือตนเองเป็นจุดศูนย์กลาง (Ego centric) ไม่สามารถรับรู้ความคิดเห็นของคนอื่น เด็กใน วัยนี้มักคิดออกมาไม่เป็นคำพูด การแปลความหมาย ส่วนใหญ่จะเกิดขึ้นเป็นส่วนตัว ซึ่งเป็นความหมายที่ แตกต่างจากความหมายของผู้ใหญ่
3. ช่วงคิดคำนึง	4 – 7 ปี	- ระยนี้เด็กเกิดความคิดรวบยอดมากขึ้นสามารถจัด กลุ่มวัตถุเข้าเป็นวัตถุเข้าเป็นหมวดหมู่กันได้ เริ่ม มองเห็นเข้าใจความสัมพันธ์ของสิ่งต่างๆ ได้ และเข้าใจ เกี่ยวกับเรื่องของปริมาณ ขนาด น้ำหนัก เรียนรู้เรื่อง จำนวนและตัวเลข
4. ระดับรูปธรรม	7 – 11 ปี	- เด็กในระยนี้สามารถใช้ความคิดเหตุผลในเรื่อง ความคิดรวบยอดเกี่ยวกับความคิดในมุกกลับ หรือการ คิดกลับไปกลับมาได้ (Reversibility) รู้จักการคิดจัด ประเภท และการจัดลำดับ
5. ระดับทางการ	11 – 15 ปี	- เป็นระยที่เด็กเข้าใจกฎเกณฑ์ของสังคมดีขึ้น มี ความสามารถในการใช้เหตุผลในการตัดสินใจปัญหา พัฒนาการทางด้านความคิดเป็นไปอย่างรวดเร็ว สามารถตีความหมาย และทดสอบข้อพิสูจน์ต่างๆ ได้

พัฒนาการทางด้านอารมณ์ของเด็กวัยรุ่น

ฮอลล์ (G. Stanley Hall) กล่าวถึงอารมณ์ของเด็กวัยรุ่น (อ้างถึงใน Muuss R.E.,1962) ซึ่งหมายถึงอารมณ์ต่อไปนี้

1. อารมณ์รุนแรง หมายถึง การแสดงออกของอารมณ์มากเมื่อได้รับความกระทบกระทั่งเกินไป เพียงเล็กน้อย เช่น เมื่อพ่อแม่ขัดใจ อาจแสดงออกด้วยการหนีออกจากบ้าน ฆ่าตัวตาย
2. อารมณ์อ่อนไหว ไม่คงที่ เกิดง่ายและหายเร็ว
3. ควบคุมการแสดงออกของอารมณ์ไม่ค่อยได้
4. มักมีอารมณ์ค้าง

บริดจ์ (Bridges) ศึกษาถึงพัฒนาการทางอารมณ์ของเด็กทารกจนถึงวัย 2 ขวบ โดยการสังเกตจากเด็กเป็นจำนวนมากๆ พบว่าเมื่อเด็กแรกเกิดจะมีอารมณ์ตื่นเต้น (Excitement) เพียงอย่างเดียว อายุ 3 เดือนทารกจะเพิ่มความรู้สึกพอใจ (Delight) และความไม่พอใจ (Distress) ขึ้นมาและเห็นได้ชัดเจน อายุ 6 เดือนอารมณ์ไม่พอใจจะแตกแขนงออกเป็นความกลัว (Fear) ความเกลียด (Disgust) และความโกรธ (Anger) เมื่ออายุ 12 เดือน อารมณ์พอใจจะแตกแขนงออกเป็นความยินดี (Elation) และความชื่นชม ชอบพอ (Affection) เพิ่มขึ้นอีก 2 อย่าง เมื่ออายุประมาณ 18 เดือน เด็กจะเกิดอารมณ์อิจฉาริษยา (Jealousy) และความชื่นชม ชอบพอ จะแบ่งออกเป็นความชื่นชมชอบพอผู้ใหญ่ (Affection for Adult) และความชื่นชมชอบพอเด็ก (Affection for Children) และเมื่ออายุ 2 ขวบ จะเกิดอารมณ์สนุกสนาน (Joy) เพิ่มขึ้นอีกอย่างหนึ่ง ดังนั้นเมื่ออายุประมาณ 2 ขวบ เด็กจะมีอารมณ์ 12 ชนิดแล้ว (ประยูรศรี มณีสร,2532)

อารมณ์ของเด็กวัยรุ่นนั้น มักเป็นผลสืบเนื่องมาจากระยะก่อนวัยรุ่น ซึ่งจะแยกเป็นอารมณ์ของเด็กวัยรุ่นตอนต้น และอารมณ์ของเด็กวัยรุ่นตอนปลาย

1. อารมณ์ของเด็กวัยรุ่นตอนต้น โดยทั่วไปแล้ว ของเด็กวัยรุ่นตอนต้นมีจำนวนเท่าๆ กับอารมณ์ของวัยเด็ก เพียงแต่แตกต่างกันที่ชนิดของสถานการณ์และอาจเพิ่มความรุนแรงขึ้นบ้าง เพราะเป็นวัยที่ได้ชื่อว่า (Storm and Stress) คือมีอารมณ์รุนแรง แสดงความรู้สึกอย่างเปิดเผยและตรงเกินไป ความชอบและไม่ชอบของเด็กวัยนี้รุนแรงมาก ไม่มีใครจะยอมใครง่ายนัก ในเวลาเดียวกันอาจเป็นคนโอบอ้อมอารี และกลับเป็นคนเห็นแก่ตัวอย่างเด็กๆ ได้ เด็กทั้งสองเพศต้องการโอกาสที่จะได้วิจารณ์และแสดงความคิดเห็นที่ขัดแย้งกับผู้ใหญ่ โดยที่ตนเองไม่คิดว่าการทำเช่นนั้นเป็นความผิดหรือไม่ดี ถ้าพ่อแม่ยอมให้เด็กได้แสดงความคิดเห็นหรือขัดแย้งในเรื่องกิจการของครอบครัวได้บ้าง ก็จะเป็นทางช่วยให้เด็กได้รู้จักวิธีการที่ขึ้นทีละน้อย ถ้าพ่อแม่ไม่เปิดโอกาสให้แล้ว เด็กจะเกิดความเครียดขึ้น อารมณ์ที่เปลี่ยนแปลงของวัยรุ่นนี้ ย่อมทำให้พ่อแม่เกิดความหนักใจด้วย

ความต้องการที่สำคัญที่สุดอย่างหนึ่งของเด็กในวัยนี้คือ การยอมรับในความเป็นชายหญิงอย่างเต็มที่จากเด็กวัยเดียวกัน ทั้งจากเพศเดียวกันและเพศตรงข้าม เด็กชายก็ต้องการเป็นเหมือนเด็กชายด้วยกัน เด็กหญิงก็เช่นกัน มีน้อยคนนักที่ไม่ต้องการเหมือนใคร คือต้องการจะเป็นส่วนหนึ่งของกลุ่ม พยายามที่จะมีส่วนเป็นเจ้าของและทำให้เพื่อนวัยเดียวกันรู้สึกประทับใจในพฤติกรรมของตน ชื่นชมผู้มีชื่อเสียง และอยากมีบทบาทเหมือนผู้ใหญ่ด้วย เนื่องจากวัยรุ่นต้องการที่จะให้ตนเป็นที่ยอมรับเป็นอย่างมาก จึงมักเอาใจใส่กับรูปร่างของตนเองมากขึ้น เด็กจะนึกถึงความเปลี่ยนแปลงของตนอยู่ตลอดเวลา และมีเด็กวัยรุ่นจำนวนไม่น้อยที่รู้สึกไม่สบายใจและไม่พอใจกับรูปร่างของตน แม้ว่าจะเกี่ยวข้องกับบุคลิกภาพที่เป็นไปอย่างปกติหรือไม่ก็ตาม สิ่ง que เด็กวัยนี้กังวลได้แก่ ความสูงเตี้ย ความอ้วนผอม รูปร่างไม่สมส่วน รอยแผลเป็น สิว ฟันไม่สวย กลิ่นตัวแรง แต่ละคนจะมีความกังวลใจในตนเองเดียวกันคือ กลัวว่าความผิดปกตินี้จะติดตัวไปตลอด ถึงแม้ว่าผู้ใหญ่จะมองเป็นเรื่องไม่สำคัญ แต่เด็กให้ความสำคัญกับเรื่องนี้มาก เพราะเป็นความเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นกับตนเองซึ่งไม่เคยเผชิญกับความเปลี่ยนแปลงเช่นนี้มาก่อน และเป็นเพราะเด็กต้องการให้ตนเป็นที่ยอมรับของกลุ่มเพื่อน และอาจเชื่อว่าการที่มีบุคลิกภาพไม่ดี อาจทำให้เพื่อนในกลุ่มไม่ยอมรับตนก็ได้ ฉะนั้นผู้ใหญ่ต้องไม่เยาะเย้ยและวิจารณ์ความคิดหรือการกระทำของเด็ก แต่ต้องให้ความช่วยเหลือแก่เด็กและเป็นเพื่อนกับเด็กด้วย จะเห็นว่าเด็กวัยรุ่นที่เกิดความเครียดหรือความกังวลใจขึ้นนั้น สาเหตุสำคัญคือต้องการ “ความเป็นเจ้าของ” (Belonging) และการได้รับการยอมรับจากเพื่อน

พฤติกรรมของวัยรุ่น

เบนจามิน เอส.บลูม (Benjamin S. Bloom, 1964) ได้จำแนกลักษณะพฤติกรรม ออกเป็น 3 ส่วนคือ

1. พฤติกรรมด้านพุทธิปัญญา (Cognitive Domain) พฤติกรรมด้านนี้เกี่ยวข้องกับ การรับรู้ การจำ ข้อเท็จจริงต่าง ๆ รวมทั้งการพัฒนาความสามารถและทักษะทางสติปัญญา การใช้วิจารณญาณเพื่อประกอบการตัดสินใจ พฤติกรรมด้านนี้ประกอบด้วย ความสามารถระดับต่าง ๆ คือ ความรู้ (Knowledge) ความเข้าใจ (Comprehension) การประยุกต์หรือการนำความรู้ไปใช้ (Application) การวิเคราะห์ (Analysis) การสังเคราะห์ (Synthesis) และการประเมินผล (Evaluation)

2. พฤติกรรมด้านเจตคติ ค่านิยม ความรู้สึกชอบ (Affective Domain) พฤติกรรมด้านนี้หมายถึง ความสนใจ ความคิดเห็น ความรู้สึก ท่าที ความชอบ ไม่ชอบ การให้คุณค่า การรับ การ

เปลี่ยนหรือปรับปรุงค่านิยมที่ยึดถืออยู่ เป็นพฤติกรรมที่เกิดขึ้นภายในจิตของบุคคลยากแก่การอธิบาย พฤติกรรมด้านนี้ประกอบด้วย 5 ขั้นตอน คือ

1. การรับรู้หรือการให้ความสนใจ (Receiving or Attending)
2. การตอบสนอง (Responding)
3. การให้ค่าหรือการเกิดค่านิยม (Valuing)
4. การจัดระเบียบ (Organizing)
5. การแสดงลักษณะตามค่านิยมที่ยึดถือ (Characterization by a Value)

3. พฤติกรรมด้านการปฏิบัติ (Psychomotor Domain) เป็นพฤติกรรมที่ใช้ความสามารถทางร่างกายแสดงออก ซึ่งรวมทั้งการปฏิบัติหรือพฤติกรรมที่แสดงออกและสังเกตได้ในสถานการณ์หนึ่ง ๆ หรืออาจจะเป็นพฤติกรรมที่ล่าช้า คือ บุคคลไม่ได้ปฏิบัติทันทีแต่คาดคะเนว่าอาจปฏิบัติในโอกาสต่อไป พฤติกรรมการแสดงออกนี้เป็นพฤติกรรมขั้นสุดท้ายที่เป็นเป้าหมายของการศึกษา ซึ่งต้องอาศัยพฤติกรรมระดับต่าง ๆ ที่ได้กล่าวมาแล้วเป็นส่วนประกอบ (พฤติกรรมด้านพุทธิปัญญาและด้านเจตคติ) พฤติกรรมด้านนี้เมื่อแสดงออกมาจะสามารถประเมินผลได้ง่าย แต่กระบวนการที่ก่อให้เกิดพฤติกรรมนี้ต้องอาศัยเวลาและการตัดสินใจหลายขั้นตอน

พฤติกรรมกรเข้ากลุ่มของวัยรุ่น

การรวมกลุ่มของวัยรุ่นจะมีลักษณะของพัฒนาเริ่มจากกลุ่มเพื่อนเพศเดียวกันในรูปของ “แก๊งค์” แต่ในระยะต่อมาจะเริ่มมีความสัมพันธ์กับเพศตรงข้าม โดยจะมีสมาชิกเป็นเพศตรงข้ามเข้าร่วมด้วย ลักษณะความสัมพันธ์ในการรวมกลุ่มจะมีขั้นตอนของพัฒนาการดังนี้

1. ในช่วงเด็กเล็ก การมีเพื่อนเป็นสิ่งสำคัญของเด็ก ทำให้เด็กมีการพัฒนาทางความคิดใจกว้างมากขึ้น การคบเพื่อนในวัยเด็กเล็กเกิดขึ้นจากการต้องการเล่นสนุก หาประสบการณ์การเรียนรู้ เด็กเล็กจะไม่สนใจต่อความคิดและความรู้สึกของเพื่อน ๆ มักจะมีลักษณะการยึดตนเองเป็นศูนย์กลาง การคบเพื่อนไม่มีการเลือกเพื่อนถูกใจทางด้านนิสัยใจคอ สิ่งแวดล้อม และเพศ

2. ในช่วงเด็กโตขึ้นระยะตอนกลางและตอนปลาย เด็กมีความคิดอ่านมากขึ้น จะเริ่มเข้าใจพิถีพิถันในการเลือกคบเพื่อนมากขึ้น เช่นการคบเพื่อนที่ถูกใจ มีความชอบที่คล้ายกัน แต่เด็กยังมีความคิดผูกพันกับครอบครัวอยู่มาก

3. ช่วงเข้าสู่วัยรุ่น มักจะมีความกังวลจากปัญหาความทุกข์ ทำให้เด็กต้องการมีความต้องการแนวร่วมที่มีปัญหาเดียวกับตน ระยะนี้เด็กจะอยากมีเพื่อนมาก มีพัฒนาการ

ของการเข้ากลุ่ม วัยรุ่นชายจะมีแนวโน้มการเข้ากลุ่มมากกว่าวัยรุ่นหญิง เพราะชายมีความคิดที่อิสระและมีความเป็นผู้นำ

พฤติกรรมการณ์เลียนแบบ

เพื่อนถือว่ามีผลสำคัญต่อวัยรุ่นมาก เพราะนอกจากครอบครัวแล้ว วัยรุ่นจะมีความใกล้ชิดกับเพื่อนมากที่สุด มีการเลียนแบบพฤติกรรมระหว่างกัน การทำตามกัน การอยู่รวมกันเป็นกลุ่มเป็นพวก ย่อมทำให้วัยรุ่นในกลุ่มเดียวกันมีค่านิยมที่เหมือนกัน มีทัศนคติที่คล้ายกัน ทำพฤติกรรมเหมือนกัน และมีความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน จะเห็นว่าถ้าวัยรุ่นรวมกลุ่มอยู่ในกลุ่มเพื่อนที่ไม่ดีก็จะทำให้มีพฤติกรรมไม่ดีไปด้วย ทั้งนี้เพราะกลุ่มเพื่อนจะถ่ายทอดเทคนิควิธีการกระทำผิดหรือคอยช่วยเหลือส่งเสริมให้กระทำผิดหนักขึ้นกว่าเดิม สนับสนุนกิจกรรมที่ก่อให้เกิดความตื่นเต้น และให้ประโยชน์ร่วมกันในการกระทำผิด กลุ่มเพื่อนจึงมีอิทธิพลในการเป็นตัวแบบและชักจูงให้กระทำพฤติกรรมต่างๆ และถ้ากลุ่มเพื่อนมีการกระทำที่แสดงออกถึงความก้าวร้าว โอกาสในการที่เขาจะมีพฤติกรรมก้าวร้าวสูงนั้น ย่อมเป็นไปได้มากขึ้น

เจตคติของวัยรุ่น และความเชื่อ (Attitude & Belief)

เจตคติหรือทัศนคติ (Attitude) ตามความหมายของ เทอร์สโตน (Thurstone, 1928) หมายถึงความรู้สึกที่ดีและไม่ดีที่มีต่อสิ่งใดสิ่งหนึ่ง ซึ่งมีระดับของความรู้สึกที่มากน้อยต่างกัน เจตคติของวัยรุ่นที่มีต่อสิ่งต่างๆ ในสังคมนั้นจะมีทั้งบวก ลบ เป็นกลาง พฤติกรรมการแสดงออกจะบ่งชี้ว่าเด็กมีความรู้สึกเช่นใดกับสิ่งนั้น เช่น คำพูดที่สนับสนุนหรือขัดแย้ง หน้าตา กิริยาท่าทางที่แสดงความพอใจหรือไม่พอใจ หรือไม่สนใจ แปลว่าไม่มีความเห็นใดๆ กับเรื่องนั้น (สุชา จันทรโณม, 2527)

โดยทั่วไปเจตคติมีองค์ประกอบสำคัญ 3 ประการ คือ

1. องค์ประกอบด้านความรู้ความเข้าใจ (Cognitive Component) เป็นความรู้ความเข้าใจของแต่ละบุคคลที่มีต่อสิ่งใดสิ่งหนึ่ง เพื่อนำมาเป็นเหตุผลสรุปและรวบรวมความเชื่อหรือประเมินสิ่งเร้านั้น
2. องค์ประกอบด้านความรู้สึกหรืออารมณ์ (Affective Component) เป็นความรู้สึกหรืออารมณ์ของแต่ละบุคคลที่มีความสัมพันธ์ต่อสิ่งเร้านั้นๆ เป็นการประเมินผลด้านความพอใจหรือไม่พอใจต้องการหรือไม่ต้องการ ดีหรือเลว องค์ประกอบทางด้านนี้จึงมีความสัมพันธ์กับองค์ประกอบด้านความรู้ความเข้าใจ เช่น เจตคติของวัยรุ่นที่มีต่อศาสนา คือความรู้สึกศรัทธาหรือไม่ศรัทธาใน

ศาสนา การจะทำตามระเบียบปฏิบัติทางวัฒนธรรมศาสนาหรือไม่ขึ้นอยู่กับความเชื่อ และความรู้ความเข้าใจของเด็กแต่ละคน

3. องค์ประกอบทางพฤติกรรม (Behavioral Component) เป็นองค์ประกอบทางด้านความพร้อมหรือความท้อแท้เพียงที่บุคคลจะถือปฏิบัติ หรือตอบสนองสิ่งเร้าในทิศทางที่จะสนับสนุนหรือคัดค้าน ซึ่งขึ้นอยู่กับความเชื่อ หรือความรู้สึกของบุคคลและจะแสดงพฤติกรรมออกมาให้เห็นได้อย่างชัดเจน

การส่งเสริมเจตคติให้กับวัยรุ่น

บุคคลที่มีอิทธิพลต่อการเกิดและการเปลี่ยนแปลงเจตคติในวัยรุ่น คือ พ่อแม่ ครูอาจารย์ และสภาพแวดล้อมในโรงเรียนนั่นคือ เพื่อนนักเรียนด้วยกัน พ่อแม่และครูอาจารย์จำเป็นต้องสร้างเจตคติที่ดีให้แก่เด็กในเรื่องต่างๆ เช่น เจตคติในเรื่องการเรียน การทำงานร่วมกัน การทำกิจกรรมที่สร้างสรรค์สังคมและการช่วยเหลือตัวเอง นอกจากนั้นยังสร้างเจตคติที่ไม่ดีให้กับการเอาเปรียบ การดูถูกเหยียดหยามผู้อื่น ความเห็นแก่ตัว ความมั่งง่าย การคิดเอาแต่ได้ เทคนิควิธีต่างๆ คือ การให้คำชมเชยเมื่อเด็กทำดีเพื่อเป็นการเสริมแรงให้เด็กทำอีก การใช้วิธีลงโทษเมื่อเด็กทำผิดเพื่อไม่ให้ประพฤตินั้นอีก อย่างไรก็ตาม การลงโทษในเด็กวัยรุ่นควรทำอย่างระมัดระวัง เนื่องจากเด็กวัยนี้มีอารมณ์รุนแรง อ่อนไหวง่าย เจ้าคิดเจ้าแค้น ก่อนการลงโทษจึงควรพูดจากันให้เข้าใจเพื่อให้เด็กเห็นว่าตนทำผิดจริง การลงโทษที่ดีต้องมีขั้นตอน ควรเริ่มจากการภาคทัณฑ์ เป็นการตักเตือนให้รู้ว่าการทำผิดครั้งแรกสามารถให้อภัยได้ แต่ต้องระวังไม่ให้มีการทำผิดอีกต่อไป การลงโทษที่ดีไม่ควรใช้การประจานให้อาย ไม่ควรทำโทษต่อหน้าสาธารณชน เพราะเด็กจะเกิดความอับอายและรู้สึกเสียหน้าและจะสรุปตัวเองว่าเมื่อทุกคนเห็นว่าตนเป็นคนไม่ดีแล้วก็ไม่ต้องดีกันอีกต่อไป จึงไม่ต้องการปรับปรุงตัวเอง ควรพยายามให้โอกาสเด็กแก้ตัวใหม่ ให้กำลังใจในการเริ่มต้นใหม่ต่อไป ในเรื่องการเสริมแรงให้เด็กด้านเจตคติที่ดีต่อการเรียน การอนุรักษ์สภาพแวดล้อม การใช้ทรัพยากรที่มีอยู่อย่างประหยัด ฯลฯ ก็เป็นสิ่งที่พ่อแม่ครูอาจารย์ต้องให้กำลังใจเช่นเดียวกัน เพื่อให้เด็กมีความมั่นใจ มีอุดมการณ์ที่แน่นอน มีความตั้งใจจริง และมีพฤติกรรมต่างๆ ที่สนับสนุนเจตคติที่ดีในสิ่งเหล่านี้ เนื่องจากต้องการให้เป็นเจตคติที่ถาวรและสามารถถ่ายทอดไปสู่เยาวชนรุ่นหลังได้ (สมชาย ธีบุญกุล,2526)

ค่านิยมของวัยรุ่น

ค่านิยม (Value) เป็นส่วนประกอบสำคัญในการบ่งชี้ให้มนุษย์มีพฤติกรรมเป็นไปตามสังคมค่านิยมและมาตรฐานทางพฤติกรรมเป็นความเชื่อส่วนบุคคลที่คิดว่าพฤติกรรมบางอย่างนั้น

เป็นสิ่งที่ตนเองหรือสังคมสมควรยึดถือปฏิบัติตามโดยไม่คำนึงถึงเป้าหมายของชีวิตในแนวทางอื่น ค่านิยมจึงเป็นความสำคัญที่บุคคลให้กับสิ่งใดสิ่งหนึ่ง และประเมินว่าสิ่งนั้นมีคุณค่าน่าปฏิบัติตาม ค่านิยมของแต่ละบุคคลเกิดจากประสบการณ์และการเลียนแบบ และการนำค่านิยมของบุคคลที่สำคัญและมีอิทธิพลต่อความเชื่อความศรัทธามาเป็นของตน ดังนั้น การมุ่งหวังให้เด็กอยู่ในสังคมได้อย่างมีความสุข คือการอบรมให้เด็กปฏิบัติตามสิ่งที่ถูกต้องตามกฎของสังคมโดยการอบรมให้เด็กเรียนรู้ค่านิยมและบรรทัดฐานของสังคม(พรพิมล จันทร์พลับ,2538)

สุพัตรา สุภาพ (2531) ได้กล่าวถึงค่านิยมที่สำคัญและเด่นชัดของวัยรุ่นไว้ ดังนี้

1. ความรัก ความรักของวัยรุ่นมีหลายแบบ คือ รักพ่อแม่ญาติพี่น้อง รักเพื่อนรักพวก พ้องรักเพื่อนต่างเพศซึ่งเป็นความรักแบบหนุ่มสาว ขณะเดียวกันวัยรุ่นก็ต้องการได้รับความรักจากบุคคลเหล่านี้ด้วย
2. ความสนุกสนานเพลิดเพลิน ความสนุกสนานเพลิดเพลินของวัยรุ่นส่วนมากมักจะออกมาในรูปแบบของกิจกรรมกีฬาหรือความบันเทิง เช่น การเชียร์กีฬา เป็นต้น
3. ความเป็นอิสระ ความต้องการเป็นอิสระจะมีสูงมากในวัยรุ่น เพราะเป็นวัยที่อยู่ ระหว่างวัยเด็กกับผู้ใหญ่ต้องการแสดงออกซึ่งความเป็นตัวของตัวเอง ฉะนั้นจึงไม่ชอบให้ผู้ใหญ่มากำก่ายในชีวิตของตน ไม่ชอบให้ใครมาสอน วัยรุ่นบางคนจึงทำอะไรโดยไม่ให้ผู้ใหญ่รู้เห็น
4. การมีชื่อเสียง วัยรุ่นต้องการให้สังคมยอมรับหรือชมเชย หรืออยากเด่นอยากดัง เช่น ต้องการเป็นนักกีฬาที่เก่งเพื่อให้เป็นขวัญใจของเพื่อน ๆ เป็นต้น
5. มีอุดมคติสูง วัยรุ่นมักจะเป็นวัยที่มีอุดมคติแรงกล้า มีความกล้าเสี่ยง และมีพลังผลักดันสูง ทำให้เขาคง่ายจนบางครั้งตกเป็นเครื่องมือของผู้มีอำนาจ มีอิทธิพลแสวงหาผลประโยชน์ได้
6. สนใจเรื่องเพศและเพศตรงข้าม วัยรุ่นเป็นวัยที่ต้องการความรู้ ความเข้าใจทางเพศอย่างถูกต้อง แต่มักถูกกีดกันจากผู้ใหญ่ ทำให้วัยรุ่นหาความรู้ด้วยการฟังคนอื่นพูดซึ่งอาจจะไม่ถูกต้องทั้งหมด หรือไม่ก็อ่านจากหนังสือเรื่องเพศที่มีขายตามท้องตลาด ซึ่งอาจเป็นหนังสือที่ไร้ความรู้ลึกทางเพศ
7. การยอมรับของผู้ใหญ่ คือ ให้ผู้ใหญ่ยอมรับว่ามีความสามารถหรือมีประโยชน์ต่อสังคม เพราะฉะนั้นผู้ใหญ่ไม่ควรเพิกเฉย ควรให้วัยรุ่นรับผิดชอบในกิจกรรมบางอย่าง จะช่วยให้วัยรุ่นรู้จักความรับผิดชอบ เป็นตัวของตัวเองหรือช่วยตัวเองได้มากขึ้น
8. เป็นแบบอย่างที่ดี วัยรุ่นในปัจจุบันแม้จะชอบความอิสระ แต่ก็ต้องการคำแนะนำที่ดีจากผู้ใหญ่ ดังนั้นจึงต้องคอยนำทาง คอยตักเตือน และให้รางวัลเมื่อวัยรุ่นทำดี

9. ความปลอดภัยและความมั่นคง วัยรุ่นต้องการได้หลักประกันว่าถ้าหากทำในสิ่งที่ดี แล้วจะไม่ถูกลงโทษหรือไม่เป็นที่พอใจของผู้ใหญ่ เพราะในสายตาของผู้ใหญ่สิ่งที่วัยรุ่นคิดว่าดีแล้ว อาจจะไม่ดีในสายตาผู้ใหญ่

10. ต้องการประสบการณ์ใหม่ ๆ ผู้ใหญ่บางคนมักจะกีดกันไม่ให้วัยรุ่นทดลองสิ่งใหม่ ๆ ทั้งที่บางสิ่งไม่ก่อให้เกิดอันตรายแต่อย่างใด เช่น ต้องการแต่งกายแปลก ๆ ตามสมัยนิยม ต้องการมีเพื่อนต่างเพศ เป็นต้น ทำให้ผลที่ตามมาคือเกิดการชอนเร้น หลอกหลวงและในที่สุดอาจเกิดความเสียหายได้

11. มีความรู้สึกรุนแรง เช่น ถ้าเกิดความสมหวังก็ชื่นชมซาบซึ้ง ตื่นเต้น ถ้าผิดหวังก็จะคับแค้นใจ น้อยใจในวาสนาของตัวเอง ความรู้สึกนี้จะรุนแรงผิดธรรมดา บางครั้งอาจออกมาในรูปที่ว่าเป็นเพราะตัวเองผิด บางคนถึงกับฆ่าตัวตายได้ถ้าเกิดผิดหวังในบางเรื่อง เช่น ความรัก การสอบตก หรือถูกพ่อแม่ดู เป็นต้น

12. มีอนาคตและมีความสำเร็จ วัยรุ่นเป็นวัยที่ต้องการรับผิดชอบ ต้องการพึ่งตนเอง ฝันถึงจุดหมายในอนาคต เช่น ต้องการเป็นหมอ เป็นวิศวกร เป็นต้น

13. การรวมกลุ่ม เพื่อนมีความสำคัญมาก เป็นวัยที่ต้องการให้เพื่อนยอมรับ เพราะฉะนั้นจึงพยายามทำตามเพื่อน แม้บางครั้งจะขัดกับความรู้สึกส่วนตัวก็ตาม เช่น เพื่อนชวนเดินชบวนแม่ไม่ยอมเดินก็ทำตาม เพราะกลัวเพื่อนไม่รักไม่ให้เข้ากลุ่มด้วย เป็นต้น

นอกจากนี้ พรพิมล เจียมนาครินทร์ (2539) ยังได้กล่าวถึงสิ่งที่เป็นค่านิยมของวัยรุ่นไทย ในยุคบริโภคนิยมได้ด้วย ดังนี้

1. การแต่งกาย วัยรุ่นจะเริ่มสนใจตัวเองมีความพิถีพิถันในเรื่องเสื้อผ้ามากขึ้น แบบอย่างการแต่งกายของวัยรุ่นจะอาศัยค่านิยมของสังคมเป็นเกณฑ์ซึ่งเป็นเหตุให้สิ้นเปลืองค่าใช้จ่าย วัยรุ่นมีค่านิยมในเรื่องการแต่งกายตามแฟชั่นที่เปลี่ยนไปตามยุคสมัยส่วนใหญ่เกิดจากการเลียนแบบ เช่น การใส่เสื้อสายเดี่ยว การใส่เสื้อเกาะอกของวัยรุ่นเพศหญิง เป็นต้น

2. นิยมใช้ของต่างประเทศ เพราะเห็นว่าเป็นสิ่งที่ทันสมัย มีรสนิยมแบบฝรั่ง วัยรุ่นเลียนแบบค่านิยมนี้มาจากดาราดาราภาพยนตร์ที่ตนชื่นชอบ หรือเลียนแบบเพื่อนในกลุ่มเดียวกัน เช่น การใช้เสื้อผ้า รองเท้า กระเป๋า เป็นต้น

3. มีเอกเทศ วัยรุ่นต้องการเป็นผู้นำกลุ่มโดยจะเป็นผู้ริเริ่มความคิดที่ได้รับความสนใจและได้รับการสนับสนุนจากสมาชิกในกลุ่มจึงมีความคิดที่แหวกแนวออกไป โดยพยายามคิดหาสิ่งแปลก ใหม่ มาแสดงให้สมาชิกในกลุ่มได้เห็น

4. การศึกษา วิทยาลัยไทยปัจจุบันถูกอบรมสั่งสอนให้เห็นคุณค่าของการศึกษามากขึ้น โดยถูกกระตุ้นจากผู้ปกครองให้เกิดความเพียรพยายามในการศึกษาเล่าเรียนมากที่สุด เพื่อชีวิตต่อไป ในภายหน้าจะได้สุขสบาย มีเกียรติในสังคม เช่น การแข่งขันสอบเข้ามหาวิทยาลัย การกวดวิชาในสถาบันที่มีชื่อเสียง เป็นต้น

สิ่งที่มีอิทธิพลต่อค่านิยมของวัยรุ่น

เนื่องจากค่านิยมเป็นสิ่งที่เกิดจากการเรียนรู้ ดังนั้นสิ่งที่มีอิทธิพลต่อค่านิยมของบุคคลจึงได้แก่

1. ครอบครัว ค่านิยมของเด็กได้รับจากผู้ใหญ่เป็นส่วนมากโดยเฉพาะกับพ่อแม่ ซึ่งพบว่ามีความสัมพันธ์กันสูงมากเพราะพ่อแม่ใกล้ชิดกับลูก การอบรมสั่งสอนสิ่งต่างๆ เป็นไปทีละเล็กละน้อยทุกวัน สิ่งเหล่านี้จะค่อยๆ ซึมซาบเข้าไปในจิตใจของเด็ก เป็นการซึมซับรับค่านิยมของพ่อแม่ไปโดยปริยาย ในทางตรงข้ามเด็กที่ขาดความผูกพันกับพ่อแม่จะมีโอกาสน้อยที่จะเรียนรู้ค่านิยมและมาตรฐานของพฤติกรรม เด็กจะไม่มีพัฒนาการในการรู้จักบังคับตัวเอง และจะมีนิสัยก้าวร้าว มีพฤติกรรมที่ไม่เป็นที่ไม่เป็นที่ยอมรับของสังคม

2. โรงเรียน ครูอาจารย์ คือ บุคคลที่ปลูกฝังค่านิยมต่างๆ ให้แก่เด็กโดยที่ครูจะเน้นการปลูกฝังให้เด็กมีค่านิยมที่สังคมยอมรับ เช่น อุดมการณ์ คุณธรรม ครูสามารถถ่ายทอดค่านิยมต่างๆ ได้ง่าย เพราะเด็กจะเชื่อฟังครูเป็นพื้นฐาน และต้องการเลียนแบบครูที่ตนเองรักและศรัทธา

3. สังคม อิทธิพลของวัฒนธรรม ขนบธรรมเนียม ประเพณีของแต่ละสังคมย่อมมีอิทธิพลต่อค่านิยมของเด็ก เช่น ค่านิยมเกี่ยวกับความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ การยิ้มแย้มแจ่มใสในสังคมไทยจนกลายเป็นลักษณะนิสัยประจำชาติของคนไทยไป สำหรับประเทศอื่นๆ เช่น ญี่ปุ่น เม็กซิโก มักจะเน้นค่านิยมเรื่องความรักใคร่ผูกพัน ความร่วมมือ และความสัมพันธ์ระหว่างบุคคล ส่วนอเมริกาและประเทศทางกลุ่มยุโรปจะเน้นการปรับตัวของแต่ละบุคคล

4. สื่อมวลชน ในปัจจุบันสื่อมวลชนได้เจริญก้าวหน้าอย่างรวดเร็วและขยายขอบเขตของข้อมูล ข่าวสารต่างๆ ไปทุกหนทุกแห่ง สื่อมวลชนยังสามารถถ่ายทอดวัฒนธรรม ซึ่งมีอิทธิพลต่อความคิดของบุคคลอย่างมาก โดยเฉพาะวัยรุ่น สื่อมวลชนมีมากมายหลายชนิด เช่น หนังสือพิมพ์ นิตยสาร วิทยุ โทรทัศน์ ภาพยนตร์ วิดีโอ หนังสืออ่านเล่น สิ่งเหล่านี้มีอิทธิพลต่อแนวความคิดและการกระทำของวัยรุ่นทั้งทางตรงและทางอ้อม การให้ความรู้และทัศนคติไม่ถูกต้องจะมีผลในการโน้มน้าวจิตใจและทัศนคติของเด็กให้เห็นผิดเป็นชอบได้ เนื่องจากสัญชาตญาณของเด็กวัยรุ่นชอบการเลียนแบบสื่อมวลชนต่างๆ มีอิทธิพลอย่างมากที่ทำให้เด็กวัยรุ่นเลียนแบบ และนำตัวอย่างที่ไม่สมควรไปใช้ จากการศึกษาวิจัยจากหลายหน่วยงานพบว่า การแพร่ภาพออกอากาศของ วิทยุ

โทรทัศน์ เป็นสาเหตุหนึ่งที่ทำให้วัยรุ่นสร้างพฤติกรรมไม่ดี ไม่มีคุณภาพชีวิต มีแต่ความมั่งงายและเพื่อฝัน จากการสำรวจในประเทศสหรัฐอเมริกาพบว่า เด็กอายุ 6-11 ปี ใช้เวลาในการดูโทรทัศน์ 25.2 ชม.ต่อสัปดาห์ นับว่าเป็นการใช้เวลากับโทรทัศน์มากกว่าการเรียน หนังสือที่โรงเรียน และในประเทศไทยพบว่า เยาวชนไทยอายุ 10-15 ปี ชมโทรทัศน์โดยเฉลี่ย 25 ชม.ต่อสัปดาห์ ซึ่งถือว่าอยู่ในระดับปานกลาง จากการวิจัยพบว่าวัยรุ่นไทย ใช้เวลาร่วมส่วนใหญ่ในการฟังวิทยุ และมีแนวโน้มจะดูโทรทัศน์มากขึ้นตามลำดับ สิ่งที่วัยรุ่นได้ยินได้ฟัง และได้พบเห็นอยู่ทุกวัน จึงมีอิทธิพลต่อพฤติกรรมของวัยรุ่นมาก จะเห็นได้จากการที่วัยรุ่นพยายามแต่งตัวหรือพูดจาเลียนแบบโฆษณาหรือดาราโทรทัศน์ที่เขาชื่นชอบ ในการสอบประวัติอาชญากรวัยรุ่นมักจะมีคำตอบเสมอว่าเขาได้แบบอย่างมาจากโทรทัศน์

วิชณิน อินทรทนต์ (2545) กล่าวถึงวัยรุ่นกับโทรทัศน์ไว้ว่า วัยรุ่นไทยยังต้องการความรักจากครอบครัวและปรารถนาที่จะสานฝันให้เป็นจริงแต่ขณะเดียวกันก็ต้องการที่จะ “เท่ ทันสมัย” เหมือนอย่างเพื่อนๆ แสดงออกหรืออย่างที่ได้เห็นจากสื่อต่างๆ อาจกล่าวได้ว่า วัยรุ่นไทยยังคงเคารพและยึดมั่นในค่านิยมดั้งเดิมของสังคมไทย แต่ในขณะเดียวกันก็ต้องการแสวงหาแนวทางใหม่ๆ เพื่อตนเอง สื่อมวลชนจึงมีอิทธิพลต่อพัฒนาการของเด็กวัยรุ่นอย่างมาก โดยมีบทบาทในการให้ความรู้และทัศนคติต่อเด็กวัยรุ่น ทั้งในทางบวกและทางลบ

3. การแสดงออกทางศิลปะ

3.1 ความหมายการแสดงออกทางศิลปะ

การแสดงออกทางศิลปะ เป็นแสดงอารมณ์และความรู้สึกของตนในขณะปฏิบัติงาน จนเกิดเป็นรูปแบบที่มีความหมายปรากฏขึ้น ความรู้สึกที่แสดงออกดังกล่าว เป็นสิ่งที่สั่งสมไว้จากการได้รับประสบการณ์ต่างๆ ที่ได้เรียนรู้มา (พีระพงษ์ กุลพิศาล, 2533) การแสดงออกทางศิลปะเป็นธรรมชาติอย่างหนึ่งที่ช่วยสร้างเสริมประสิทธิภาพ หรือพลังในการแสดงให้เห็นถึงสิ่งต่าง ๆ ในตัวเด็ก ซึ่งชี้ให้เห็นถึงความเจริญเติบโตทั้งร่างกายและจิตใจ ลักษณะเฉพาะตัว บุคลิกอย่างเด่นชัด การติดต่อสื่อสารด้วยสัญลักษณ์ต่างๆ ในงานศิลปะ แสดงถึงอารมณ์ ความรู้สึก และเป็นการช่วยลดความคับข้องใจ ได้ระบายความรู้สึกเก็บกด นอกจากนี้ยังช่วยสร้างความมั่นใจให้แก่เด็กด้วย (วิรุณ ตั้งเจริญ, 2539) การแสดงออกทางศิลปะของเด็กจึงแสดงให้เห็นถึงพัฒนาการด้านต่าง ๆ ในตัวเด็กที่ถ่ายทอดออกมาในรูปแบบของผลงานศิลปะบนพื้นฐานของประสบการณ์ทางสภาพแวดล้อม สังคม วัฒนธรรม และความแตกต่างระหว่างบุคคลซึ่งเป็นพฤติกรรมภายนอกของเด็ก ซึ่งในความหมายของการแสดงออกทางศิลปะได้มีนักวิชาการทางศิลปะศึกษาได้ให้ความหมายดังนี้

วิรุณ ตั้งเจริญ (2539) กล่าวว่า การแสดงออกทางศิลปะคือ ศิลปะที่เด็กแสดงออกให้ปรากฏเป็นผลงานที่รับรู้ได้ โดยเริ่มจากการรับรู้โลกภายนอก ผ่านการเสนอความรู้สึกนึกคิด และแสดงออกผ่านสื่อต่าง ๆ เช่น สี ดิน ไม้ ฯลฯ เด็กจะแสดงออกตามความพึงพอใจเฉพาะตัวของเด็ก แต่ละคนจากการปฏิบัติงานศิลปะนั้นเด็กจะมีโอกาสได้สำรวจตรวจสอบโลกภายนอกมากมาย หลายแง่มุมและมองเห็นความผิดแผกแตกต่างกันของสิ่งต่าง ๆ ด้วยวิธีการทางธรรมชาติอย่างค่อยเป็นค่อยไปและใจจดใจจ่อ ไม่ใช่รับรู้สภาพแวดล้อมอย่างผิวเผิน การที่เด็กได้สำรวจตรวจสอบและพินิจพิจารณาหานั้น จะช่วยให้เด็กได้เข้าใจการเปลี่ยนแปลงในสิ่งต่าง ๆ รอบตัวที่เกี่ยวข้องกับชีวิตเด็กได้ดีขึ้นด้วย

ศิลปะเด็กเป็นกิจกรรมที่ส่งเสริมให้เด็กรู้จักเลือกสรร และสร้างสรรค์งานด้วยวัสดุต่าง ๆ เป็นการเสนอความรู้สึกนึกคิดผ่านวัสดุเหล่านั้น สร้างความประทับใจให้กับตนเอง ในขณะที่ปฏิบัติงานและสร้างความภาคภูมิใจที่สามารถสร้างงานให้สำเร็จลงได้ นอกจากนี้ ยังเป็นการสร้างความรู้สึกรื่นเริง ต่อผลงานศิลปะ ผลงานศิลปะที่มีความสัมพันธ์กับสังคม วัฒนธรรม และการเมือง ซึ่งมีผลกระทบต่อการดำรงชีวิตประจำวันด้วย การเรียนรู้ที่เป็นผลจากการแสดงออกทางศิลปะพอจะสรุปได้ ดังนี้

1. มีลักษณะการตรวจสอบสภาพแวดล้อมและบันทึกการตรวจสอบนั้นไว้ในงานศิลปะ
2. มีลักษณะจัดลำดับความรู้สึกนึกคิดและแสดงออกซึ่งความรู้สึกและอารมณ์
3. มีลักษณะการแสดงออกทางผลงานศิลปะอย่างมีเป้าหมายเฉพาะตน
4. มีลักษณะการแก้ปัญหาตามวิถีทางเฉพาะตัวของแต่ละคน โดยการเรียนรู้ด้วยวิธีลองผิดลองถูก
5. มีลักษณะที่แสดงถึงความเชื่อมั่นตนเองต่อการสัมฤทธิ์ผลในการทำงาน
6. มีลักษณะเป็นสื่อสารระหว่างตนเองกับโลกภายนอก มีสภาพเป็นภาษาลักษณะหนึ่ง
7. มีลักษณะค้นพบแง่มุมของสภาพแวดล้อม แง่มุมความคิด และการแสดงออกเฉพาะตน
8. มีลักษณะซาบซึ้งต่อการอยู่ร่วมในสังคมและวัฒนธรรมที่ต่างกัน
9. มีลักษณะการปรับปรุงเปลี่ยนแปลงการสร้างสรรค์อันเป็นผลจากการรับรู้ด้วยสื่อต่าง ๆ
10. มีลักษณะแสวงหาความงามและการตัดสินใจในความงามตามลักษณะเฉพาะ

นอกจากนี้ วิรุณ ตั้งเจริญ (2526) ได้กล่าวว่า การแสดงออกทางศิลปะเป็นธรรมชาติอย่างหนึ่งของเด็ก ในอันที่จะช่วยเสริมสร้างประสิทธิภาพหรือพลังในตัวเด็ก ซึ่งพลังนั้นจะส่งผลต่อการรับรู้การเรียนรู้ และการประพฤติปฏิบัติทุกด้าน ลักษณะการแสดงออกทางศิลปะของเด็กจึงแสดงให้เห็นถึงสิ่งต่างๆ ในตัวเด็กดังนี้คือ

1. การแสดงออกที่ชี้ให้เห็นถึงความเติบโต การแสดงออกทางศิลปะของเด็กโดยเฉพาะการวาดภาพนั้น เมื่อเด็กเริ่มต้นจากการขีดเส้นอย่างวุ่นวายจนค่อย ๆ พัฒนาควบคุมเส้นสายให้เป็นระเบียบขึ้น เป็นการเริ่มต้นท่าทีของการแสดงออกแบบรูปทรง และในวัยที่เติบโตขึ้นภาพวาดของเด็กจะพัฒนาลักษณะการออกแบบไปสู่รูปทรงที่เลียนแบบธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมมากขึ้น การแสดงออกทางศิลปะเช่นนี้ย่อมเป็นผลมาจากการเปลี่ยนแปลงหรือการเติบโตของเด็กทั้งด้านร่างกาย การรับรู้ จิตใจ และการแสดงออกในตัวเอง

2. การแสดงออกที่ชี้ให้เห็นถึงลักษณะเฉพาะตัว เด็กแต่ละคนจะรับรู้หรือมีความรู้สึกตอบรับสิ่งต่าง ๆ แตกต่างกันไป เมื่อเด็กสร้างสรรค์งานศิลปะ เขาจะนำความรู้สึกนึกคิดหรือความรู้สึกของตนที่มีต่อสิ่งนั้นผสมผสานไปกับการเรียนรู้ที่แตกต่างกันนั้นด้วย ผลงานศิลปะของเด็กแต่ละคนจึงสะท้อนลักษณะเฉพาะตัวหรือสะท้อนบุคลิกของเขาอย่างเด่นชัด

3. การแสดงออกที่ชี้ให้เห็นถึงการติดต่อสื่อสาร ในขณะที่เด็กวาดภาพตามพัฒนาการตามธรรมชาติของเขา รูปแบบยุ่งเหยิงที่เด็กใช้เป็นสัญลักษณ์ คน ต้นไม้ บ้าน ดวงอาทิตย์ หรือสิ่งอื่น ๆ ที่เขาชอบ ภาพที่ปรากฏเหล่านี้จะสื่อสารความรู้สึกนึกคิด บรรยายประสบการณ์และจินตนาการของเขา การวาดภาพของเด็กจึงมีสภาพเป็นการสื่อสารข้อมูลต่าง ๆ ด้วยสัญลักษณ์ที่ปรากฏในงานศิลปะซึ่งอาจมีคุณค่ามากกว่าการบอกเล่าใด ๆ

4. การแสดงออกที่ชี้ให้เห็นถึงอารมณ์ ความรู้สึก การที่เด็กได้ทำงานศิลปะและได้แสดงออกทางศิลปะนั้น เด็กจะแสวงหาหนทางเฉพาะตนด้วยการแสดงอารมณ์และความรู้สึกนึกคิดในผลงานของตนอาจจะด้วยการเน้น หรือขยายขนาดของสิ่งที่ตัวเขาเห็นว่ามีความสำคัญ เป็นการลดความคับข้องใจ และการระบายความรู้สึกเก็บกดของเขาเองได้ด้วย

ประเทิน มหาจันทร์ (2531) ได้กล่าวว่า การแสดงออกเป็นความมุ่งหมายสำคัญทางศิลปศึกษา สำหรับการแสดงออกได้แก่ ความสามารถในการแสดงความคิด ความรู้สึก และอารมณ์โดยใช้ภาษาของศิลปะ เป็นสื่อองค์ประกอบที่สำคัญของการแสดงออกอย่างสร้างสรรค์ทางศิลปะได้แก่ เสรีภาพในการแสดงออก โดยใช้รูปแบบและสีเป็นหลัก การแสดงออกทางศิลปะเป็นการแสดงความรู้สึกนึกคิดและอารมณ์ของบุคคล ที่มีอยู่ในจิตใจแสดงออกอย่างเสรี โดยไม่มีการบังคับเด็กจำเป็นต้องมีเสรีภาพในการแสดงออก โดยปกติเด็กพร้อมที่จะแสดงออกโดยตัวเองอยู่แล้วเด็กจะอาศัยประสบการณ์จากสิ่งแวดล้อมที่ตนสนใจ อันเป็นประสบการณ์ที่ฝังลึกอยู่ในตัว ซึ่งจะแสดงสิ่งเหล่านี้ออกมาให้ปรากฏ เมื่อพร้อมการแสดงออกทางศิลปะของเด็กซึ่งประกอบด้วยปัจจัยเหล่านี้

1. สิ่งแวดล้อม
2. การสัมผัส

3. การรับรู้

4. แนวความคิดของตนเอง

ธานินทร์ ศรีภาวินทร์ (2546) กล่าวว่า การแสดงออกทางศิลปะ เป็นกระบวนการในการสร้างสรรค์ผลงานของเด็ก ที่แสดงออกมาจากจิตใจที่บริสุทธิ์ ตามความพึงพอใจของเด็กแต่ละคนอย่างมีอิสระเสรีภาพ เพื่อพัฒนาความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ จินตนาการ สร้างเสริมศิลปะ และพื้นฐานรสนิยมที่ดีให้แก่เด็ก ที่เป็นสมาชิกที่ดีของชุมชนและของชาติในวันข้างหน้า ดังนั้น การแสดงออกทางศิลปะของเด็กจึงมีความสำคัญ และจำเป็นที่จะต้องให้การสนับสนุนและส่งเสริมให้เกิดการสร้างสรรคในทางที่ดีต่อไป

โกศล ภูพลอย (2532) ได้กล่าวว่า การแสดงออกทางศิลปะของเด็กเป็นการแสดงให้เห็นถึงพัฒนาการด้านต่าง ๆ ในตัวเด็กที่ถ่ายทอดออกมาในรูปของผลงานทางศิลปะบนพื้นฐานแห่งประสบการณ์ทางสภาพแวดล้อมของสังคม วัฒนธรรม และความแตกต่างระหว่างบุคคลซึ่งเป็นพฤติกรรมภายนอกของเด็ก โดยการถ่ายทอดสิ่งที่พบเห็นจากแบบหรือวัตถุในลักษณะการพยายามลอกเลียนแบบให้เหมือนจริง

วิรุณ ตั้งเจริญ (2539) กล่าวว่า การแสดงออกทางศิลปะของเด็ก คือ การแสดงออกเพื่อแสดงถึงพฤติกรรม 3 ด้านกว้าง ๆ ดังนี้

1. แสดงออกเพื่อให้สัมพันธ์กับการเคลื่อนไหวร่างกาย
2. แสดงออกเพื่อความสนุกสนานเพลิดเพลิน
3. แสดงออกเพื่อเรียนรู้การสร้างสรรค์และการเรียนรู้สิ่งแวดล้อม

ประการแรก ทางด้านการแสดงออกเพื่อให้สัมพันธ์กับการเคลื่อนไหวร่างกาย พบว่า พฤติกรรมต่าง ๆ ของเด็กจะสัมพันธ์กับการเคลื่อนไหวร่างกายทั้งสิ้น ไม่ว่าจะเป็นการเล่น การร้องไห้ การขีดเขียน เพราะการเคลื่อนไหวร่างกายส่งผลไปสู่การควบคุมการทำงานในส่วนต่าง ๆ ของร่างกาย และการเจริญเติบโตของร่างกายด้วย

ประการที่สอง ทางด้านการแสดงออกเพื่อความสนุกสนานเพลิดเพลินในโลกของเด็กที่ไม่มีปัญหาแล้ว ดูเหมือนชีวิตเด็กจะเต็มไปด้วยความสุข แม้แต่การร้องไห้ก็ดูจะเป็นความสุขเช่นกัน ศิลปะซึ่งเป็นกิจกรรมอันอิสระจึงสอดคล้องกับความต้องการของเด็ก และเป็นกิจกรรมที่สนุกสนานเพลิดเพลิน

ประการสุดท้าย ทางด้านการแสดงออกเพื่อเรียนรู้การสร้างสรรค์และการเรียนรู้สิ่งแวดล้อมในแง่ของการเรียนรู้การสร้างสรรค์แล้วพบว่า เด็กที่ทำงานศิลปะอย่างต่อเนื่องจะสามารถเรียนรู้และพัฒนาการใช้วัสดุอุปกรณ์ รูปแบบ และเทคนิคต่าง ๆ ไปพร้อมกัน เป็นการเรียนรู้การสร้างสรรค์ศิลปะด้วยตัวศิลปะเอง ไม่ว่าจะเป็นคน สัตว์ บ้าน สิ่งของ

ธรรมชาติ การสร้างสรรค์ศิลปะจึงเท่ากับเป็นการผลักดันให้เกิดการเรียนรู้สิ่งแวดล้อม และการเรียนรู้สิ่งแวดล้อมก็ผลักดันให้เกิดการชื่นชม การรู้จัก การสังเกต ความรู้ ความคิดและการสร้างสรรค์ศิลปะ

เลิศ อำนันทนะ (2529) ได้กล่าวว่า พฤติกรรมการแสดงออกทางศิลปะของเด็กๆ ทั่วไป แบ่งออกเป็น 2 ลักษณะดังนี้ คือ

1. พฤติกรรมการแสดงออกจากโลกภายใน หมายถึง การแสดงออกจากความรู้และประสบการณ์ที่สั่งสมมาตั้งแต่วัยเด็ก เด็กที่เคยพบเห็นและมีประสบการณ์กว้างขวางย่อมสามารถแสดงออกได้ดีกว่าเด็กที่มีมุมมองว่างเปล่า หรือมีประสบการณ์คับแคบและจำกัด

2. พฤติกรรมการแสดงออกจาก โลกภายนอก หมายถึง การแสดงออกตามนัยน์ตาที่มองเห็นจากวัตถุ หรือหุ่นที่กำหนดให้ พฤติกรรมการแสดงออกจึงมีลักษณะเป็นการถ่ายทอดสิ่งที่พบเห็นจากต้นฉบับหรือของจริง ผลงานที่แสดงออกจึงค่อนข้างตายตัว ลักษณะพฤติกรรมของเด็กที่แสดงออกจึงเป็นการฝึกหัดทักษะความแม่นยำในการใช้สายตาและกล้ามเนื้อมือ

3.2 ความสำคัญของการแสดงออกทางศิลปะ

การที่เด็กได้สร้างสรรค์ผลงานทางศิลปะนั้น ช่วยให้เด็กได้พัฒนาในเรื่องต่าง ๆ ดังนี้ (อารี รังสินันท์, 2528)

1. ความเป็นอิสระ (Independence) กิจกรรมที่ส่งเสริมความสามารถทางสร้างสรรค์ จะเป็นการส่งเสริมอิสรภาพในการทำงาน ไม่ว่าจะเป็กิจกรรมในทางดนตรี วาดภาพ การแสดงละคร ที่เด็กสามารถทำได้ตามความพอใจ และในขณะที่เดียวกันก็สามารถแลกเปลี่ยนความคิดเห็นของตนกับเพื่อนได้

2. สุนทรียภาพ (Aesthetic Appreciation) การหัดให้เด็กรู้จักชื่นชม และมีทัศนคติที่ดีต่อสิ่งต่าง ๆ เป็นสิ่งที่ควรได้รับการพัฒนา โดยการฝึก ให้เด็กรู้จักสังเกตสิ่งต่างๆ รอบตัวว่ามี ความหมายและความงามในลักษณะที่แตกต่างกัน

3. ความพอใจและความสนุกสนาน (Satisfaction and Enjoyment) ขณะที่เด็กทำกิจกรรมสร้างสรรค์ต่าง ๆ เด็กควรทำตามความพอใจและมีความสนุกสนาน โดยสามารถแลกเปลี่ยนความคิดเห็นกับเพื่อน ซึ่งเป็นโอกาสที่เด็กจะแสดงออกซึ่งความคิดเห็นของเขา และเป็น การพัฒนาภาษาไปด้วยและเป็นการเปิดโอกาสให้เด็กแสดงความสามารถทางการสร้างสรรค์ ช่วยให้เด็กตระหนักถึงคุณค่าของความเป็นมนุษย์ ช่วยส่งเสริมให้เขามีกำลังใจ และเข้าใจตนเองมีความคิดที่ดี และมีความสามารถหลายอย่าง

4. การลดความตึงเครียดทางอารมณ์ (Emotional Release) การทำงานประเภท

สร้างสรรค์ เป็นการผ่อนคลายอารมณ์ ลดความกดดัน ความคับข้องใจ การที่เด็กตีกลอง การปั้นดินน้ำมัน ตอกตะปู แสดงบทบาทสมมติ หรือการเล่นดนตรี เป็นการแสดงออกและผ่อนคลายอารมณ์อย่างดีที่สุด

5. การสร้างนิสัยการทำงานที่ดี (Good Work Habits) ขณะที่เด็กทำงานต่าง ๆ ควรสอนระเบียบและนิสัยที่ดีในการทำงานควบคู่ไปด้วยเช่น การรู้จักเก็บของเป็นที่ล้างมือเมื่อทำงานเสร็จ เป็นต้น

6. การพัฒนากล้ามเนื้อมือ (Muscle Development) เด็กสามารถพัฒนากล้ามเนื้อใหญ่และกล้ามเนื้อเล็กได้จากการเล่น กีฬาการเล่นดนตรี การเคลื่อนไหว การเล่นเครื่องสนาม การตัดกระดาษ ประดิษฐ์ภาพ วาดภาพด้วยนิ้วมือ ฯลฯ

7. การสำรวจ ค้นคว้า ทดลอง (Exploration) เด็กชอบทำกิจกรรมและใช้วัสดุต่าง ๆ ซ้ำ ๆ กัน เพื่อสร้างสิ่งต่างๆ ซึ่งเป็นโอกาสที่เด็กจะใช้ความคิดริเริ่มและจินตนาการของเขา ค้นคว้า ผักผ่อน และสร้างสิ่งใหม่ ๆ ขึ้นจากการใช้วัสดุซ้ำ ๆ กัน การจัดหาวัสดุต่าง ๆ ไว้ให้เด็กได้มีโอกาสพัฒนาการทดลองของตนเอง จึงเป็นสิ่งที่ควรกระทำ เนื่องจากการสร้างสรรค์ผลงานทางศิลปะของเด็กมีความสำคัญที่กล่าวมาข้างต้น จึงสมควรอย่างยิ่งที่จะส่งเสริมให้เด็กได้พัฒนาการสร้างสรรค์ทางศิลปะของตน ให้ถูกต้องและเหมาะสมกับวัยและวุฒิภาวะนั้น ได้พัฒนาเองให้เป็นบุคคลที่มีคุณภาพของสังคมที่ตนดำรงชีวิตอยู่ สมดังความมุ่งหมายของการจัดการศึกษา

3.3 ปัจจัยและอิทธิพลพื้นฐานที่มีผลต่อการแสดงออกทางศิลปะของเด็ก

วีรุณ ตั้งเจริญ (2539) กล่าวว่า การเรียนรู้จากการติดตามงานสร้างสรรค์ศิลปะเป็นหนทางหนึ่งที่จะพาไปสู่ความเข้าใจในตัวเด็กเพราะศิลปะเด็กมิได้แสดงออกแต่เพียงความสวยงามเท่านั้น ภาพเขียนที่เปิดโอกาสให้เด็กแสดงออกซึ่งสิ่งเกี่ยวข้องกับตัวเด็ก หรือแสดงออกถึงความต้องการและจินตนาการที่เกี่ยวข้องไปถึงชีวิตส่วนตัวของเด็กแต่ละคนอีกด้วย สิ่งที่มีผลต่อการแสดงออกทางศิลปะของเด็กประกอบด้วยดังนี้

1. สภาพพื้นฐานทางวัฒนธรรม
2. สภาพพื้นฐานสิ่งแวดล้อม
3. ลักษณะความแตกต่างเฉพาะบุคคล

ประเทิน มหาจันทร์(2531) ได้กล่าวว่า ปัจจัยสำคัญที่ส่งผลถึงผลงานทางศิลปะเด็ก ได้แก่ บุคลิกภาพและภูมิหลังของเด็ก ทั้งสองอย่างมีปฏิสัมพันธ์ต่อกัน โดยเฉพาะอย่างยิ่ง

ภูมิหลังของเด็กซึ่งได้แก่ ชีวิตในครอบครัว วัฒนธรรม รสนิยมทางศิลปะที่เด็กแสดงออก พึ่งทำ ความเข้าใจในด้านต่าง ๆ ดังนี้

1. ปฏิกริยาต่อประสบการณ์
2. ภูมิหลังของประสบการณ์
3. ความแตกต่างทางวัฒนธรรม
4. อิทธิพลทางด้านอารมณ์
5. อิทธิพลด้านอื่น ๆ เช่น
 - 5.1 วิธีการสอนศิลปะ
 - 5.2 สื่อต่างๆ เช่น โปสเตอร์โฆษณา, เครื่องรับโทรทัศน์, ภาพยนตร์ เป็นต้น

3.4 การวาดภาพระบายสี

การวาดภาพ (Drawing) หมายถึง การลาก ชูด ชีด เขียน ด้วยวัสดุหรือเครื่องเขียนต่างๆ เช่น ดินสอ ปากกา ซอล์ค ฯลฯ บนระนาบรองรับ ซึ่งอาจเป็นดิน โลหะ กระดาษหรือวัสดุอื่นๆ ที่มีผิวหน้าเรียบ แบน โค้ง โดยทำให้เห็นเป็นรูปร่างด้วยเส้น ซึ่งอาจเป็นเส้นตรง เส้นโค้ง เส้นหยัก ฯลฯ ทั้งนี้อาจมีน้ำหนักอ่อนแก่ของเส้นเท่ากันหรือไม่เท่ากันก็ได้ รูปร่างที่เกิดจากเส้นนี้มีลักษณะ ยาว ลึก ก็ทำได้โดยการลากเส้นหลายๆเส้นตามวิธีการแวงเงา (อารี สุทธิพันธุ์,2528)

การวาดภาพระบายสี เป็นกิจกรรมศิลปะประเภทหนึ่งที่สามารถถ่ายทอดความรู้สึก ภายนอกออกมาเป็นรูปธรรมให้ผู้อื่นได้เห็นและเข้าใจได้เป็นอย่างดี ซึ่งเกิดจากการสร้างสรรค์โดยใช้ สื่อต่างๆเพื่อแสดงความปรารถนาออกมาในรูปจินตนาการ ซึ่งอาจเหมือนหรือไม่เหมือนธรรมชาติก็ได้แต่ต้องไม่เป็นการเลียนแบบรูปร่างจากธรรมชาติโดยตรง(วิรัตน์ พิชญ์ไพญญ์,2520)การวาด ภาพในลักษณะต่างๆ เช่น การวาดภาพตามใจชอบ การวาดภาพตามประสบการณ์ การวาดภาพ จากการฟังนิทาน เด็กจะแสดงทั้งความรู้สึกนึกคิดทางสติปัญญาและความรู้สึกด้านจิตใจถ่ายทอด ออกมาเป็นภาพ (อารี รังสินันท์,2527) กิจกรรมการวาดภาพระบายสีจึงเป็นสิ่งจำเป็นต่อชีวิตของ เด็กในด้านการพัฒนาบุคลิกภาพ และสร้างเสริมสุขภาพจิตที่ดี เป็นกิจกรรมที่ปลูกฝังคุณค่าทาง อารมณ์และจิตใจ ในการทดแทนนิสัยของเด็กที่แสดงออกในทางรุนแรง ก้าวร้าวชอบทุบทำลาย เพื่อชดเชยปมด้อยและระบายอารมณ์ความคับแค้นใจจากความผิดหวัง โกรธเกลียด ชิงชัง และ นิสัยชอบรุกรานทำร้ายผู้อื่น (เลิศ อานันท์,2529) การวาดภาพระบายสีทำให้เด็กสามารถสร้าง จินตนาการตามความหวัง สร้างความฝันแสดงความรักในภาพต่างๆ ที่เด็กเขียนได้ ทำให้เด็กมี ความนึกคิด มีจินตนาการที่ถูกต้องอยู่ในความจริงของสังคม (สุรพงศ์ อัมพันวงษ์,2525) ซึ่งเป็น

วิถีทางที่จะช่วยพัฒนาความเจริญของประเทศชาติบ้านเมือง ช่วยกล่อมเกล่า และเปลี่ยนแปลง พฤติกรรมของเด็ก ให้รู้จักมีความรับผิดชอบ มีระเบียบ รวมทั้งการเลือกสรรแนวทางการปฏิบัติ ต่อตนเองและสังคม ซึ่งเป็นบุคลิกภาพที่ควรปลูกฝังให้เกิดขึ้นกับเด็กๆ ตั้งแต่เยาว์วัย เพื่อนำไปสู่การ เป็นพลเมืองที่มีคุณภาพในอนาคต (เกษม ศิริสัมพันธ์,2525)การวาดภาพระบายสีของเด็กๆ เป็น การเล่นชนิดหนึ่งที่มีคุณภาพกับเด็กมาก เพราะเด็กจะวาดภาพด้วยความรู้สึกของตัวเองของเขา เองให้เป็นสัญลักษณ์ ให้เป็นแบบ เป็นลวดลาย เป็นจังหวะและให้สีสันต่างๆ แทนการใช้ภาษาพูด ซึ่งช่วยให้เด็กผ่อนคลายอารมณ์ได้มาก เพราะเด็กมีโอกาสเป็นอิสระ ไม่ต้องอยู่ในระเบียบ ตลอดเวลาจึงเป็นการพักผ่อน และเป็นการแสดงออกทางความคิดสร้างสรรค์ของเด็กด้วย ภาพ ที่เด็กภาพจะเป็นภาพที่เขาชอบและสนใจในขณะนั้นๆ การที่ครูและผู้ปกครองแสดงความยินดี และชื่นชมในผลงานการวาดภาพระบายสีของเด็ก ทำให้เด็กเกิดความภูมิใจในตนเอง และการ ที่เขาได้ชมเชยผลงานของเพื่อนๆจะทำให้เด็กได้รับประสบการณ์ใหม่ๆ เพิ่มเติมขึ้นด้วย (ฉวีวรรณ กินาวงศ์,2526)การวาดภาพระบายสีจึงเป็นกิจกรรมที่มีวัตถุประสงค์ที่จะส่งเสริมให้ เด็กทุกเพศทุกวัย ได้มีโอกาสแสดงออกไปตามระดับความสามารถของแต่ละคนเพื่อพัฒนา ทางด้านร่างกายและจิตใจ ส่งเสริมให้เป็นผู้มีระเบียบวินัย รู้จักรักษาความสะอาดเรียบร้อย มีจิตสำนึกในความรับผิดชอบต่อสังคม ธรรมชาติ สิ่งแวดล้อมและศิลปวัฒนธรรมของชาติ รวมทั้ง พยายามปลูกฝังให้เด็กทุกระดับได้รู้จักปรับปรุงตนเองเพื่อทำงานให้เป็นประโยชน์ต่อสังคม รักความก้าวหน้า และมีรสนิยมที่ดี (เลิศ อานันท์,2529)

ดังนั้นจึงกล่าวได้ว่าการวาดภาพระบายสี หมายถึง การใช้วัสดุอุปกรณ์ต่างๆ ชีตเขียนและ ระบายสี ลงบนพื้นระนาบรองรับ ซึ่งอาจเป็นกระดาษหรือวัสดุอื่น เพื่อเด็กจะได้แสดงออกทาง ความคิดสร้างสรรค์และจินตนาการ ซึ่งมีคุณค่าและความสำคัญต่อตัวเด็กเองในด้านการพัฒนา บุคลิกภาพ การพัฒนาร่างกายและจิตใจส่งเสริมให้เป็นผู้มีระเบียบวินัย รักษาความสะอาดมีความ รับผิดชอบต่อตนเองและสังคม ธรรมชาติ สิ่งแวดล้อมและศิลปวัฒนธรรมของชาติ และเป็นผู้ที่รัก ความก้าวหน้าตลอดจนมีรสนิยมที่ดี

3.5 พฤติกรรมการแสดงออกทางศิลปะโดยการวาดภาพระบายสี

การวาดภาพระบายสี เป็นการแสดงออกอย่างหนึ่งของเด็ก ซึ่งเกิดจากการสร้างสรรค์โดยใช้ สื่อต่างๆ เพื่อแสดงอารมณ์ของตัวออกมาในรูปของจินตนาการ(วิรัตน์ พิชญ์ไพบุลย์,2520) ตามประสบการณ์และพัฒนาการของเด็กแต่ละวัย ซึ่งเด็กจะถ่ายทอดออกมาโดยใช้สี เส้นรูปทรง ต่างๆ เพื่อเป็นเครื่องสื่อความหมาย ความเข้าใจ ความรู้สึกของตน นักจิตวิทยาได้พยายามศึกษา

ที่มาของสัญลักษณ์ต่างๆ ที่ปรากฏในภาพวาดของเด็กของเด็กและให้เหตุผลที่มาของสัญลักษณ์เหล่านั้น คืออารมณ์และความรู้สึกของเด็กของ (สมพร รอดบุญ, 2525) ในครั้งแรกเด็กจะเริ่มการขีดเขียนเป็นเส้นยุ่งเหยิงสะเปะสะปะ ไม่มีรูปแบบ แยกแยะอะไรไม่ได้ แต่อันที่จริงแล้วการขีดเขียนมีอยู่หลายอย่าง บางอย่างยุ่งยากซับซ้อน ซึ่งเป็นเส้นที่ประกอบด้วยเส้นตั้ง (Vertical) เส้นนอน (Horizontal) เส้นทะแยงมุม (Diagonal) เส้นวงกลม (Circular) เส้นโค้ง (Curving) เส้นที่เป็นคลื่น (Waving) รวมทั้งจุด (Dots) เส้นจากการขีดเขียนของเด็กล้วนมีความหมายเพราะเป็นพื้นฐานของเด็ก เมื่อเด็กเจริญขึ้นวัยเด็ก จะใช้การขีดเขียนนี้ทำให้เป็นสัญลักษณ์ต่างๆ เช่น เส้นผม ใบไม้ การขีดเขียน จึงเป็นความพึงพอใจในการเคลื่อนไหว การใช้แขน มือ และลำตัว เด็กจะมองดูผลงานของตนด้วยความรู้สึกพึงพอใจในความคิดสร้างสรรค์ของตน

ประเทิน มหาจันทร์ (ม.ป.ป. : 262 - 268) กล่าวว่า การที่เด็กได้แสดงออกในการวาดภาพ จะทำให้เด็กได้ระบายอารมณ์ความคับข้องใจ ความรู้สึกของเด็กและยังสามารถบ่งชี้ถึงพัฒนาการต่างๆ ของเด็กซึ่งจะแสดงออกมาในภาพวาดดังนี้

1. การแสดงออกที่แสดงให้เห็นถึงพัฒนาการทางด้านสติปัญญา เด็กที่มีความเจริญทางสติปัญญาจะแสดงออกในการวาดภาพดังนี้

1.1 ภาพวาดจะเป็นแบบที่ซ้ำซาก ส่วนเด็กที่บกพร่องทางสติปัญญาจะวาดภาพซ้ำเพียงอย่างเดียว

1.2 ภาพจะแสดงออกถึงความเด่นชัดและละเอียดลออ เช่น เส้นผม เล็บ ขนตา

1.3 ภาพวาดจะแสดงถึงความเด่นชัด เช่น ภาพของครูจะมีครูจะมีขนาดใหญ่กว่าภาพของเพื่อน

1.4 ภาพวาดมีพัฒนาการ กล่าวคือ เด็กจะสามารถวาดภาพที่มีความซับซ้อนของเส้น รูปทรงมากขึ้นเรื่อยๆ

2. การแสดงออกที่แสดงให้เห็นถึงพัฒนาการทางด้านอารมณ์ เด็กที่มีความเจริญทางอารมณ์จะแสดงออกทางภาพวาดดังนี้

2.1 เด็กจะวาดภาพโดยเปลี่ยนแบบไปเรื่อยๆ ไม่ซ้ำซาก

2.2 ภาพวาดมีการเปรียบเทียบขนาดสิ่งต่างๆ ใกล้เคียงของจริง

2.3 สามารถวาดภาพในขอบเขตที่จำกัดได้

2.4 ลักษณะของเส้นมั่นคง หนักแน่น ไม่ขาดตอน เด็กที่มีสุขภาพจิตดี จะแสดงออกตามความรู้สึกที่เปิดเผย ถ้าเด็กให้ความสำคัญต่อสิ่งใดมักจะวาดสิ่งนั้นให้มีขนาดใหญ่หรือยาวกว่าความเป็นจริง เด็กที่มีความผิดปกติทางอารมณ์ จะแสดงออกในการวาดภาพดังนี้

2.4.1 มักวาดภาพผิดจากความเป็นจริง เช่น ตาโต ปากกว้าง ใช้สีฉูดฉาดรุนแรง

2.4.2 เด็กที่มีอารมณ์ไม่มั่นคงไม่กล้าแสดงออก มีความหวาดกลัว ระวังไม่ไว้วางใจใคร ขาดความมั่นใจในตนเอง

2.4.3 เด็กที่มีความกดดันทางจิต จะไม่ค่อยร่าเริง ซึมเศร้าและเงียบเหงา ในภาพวาดของเด็กเหล่านี้จะไม่ใช้สีสดใส มักใช้สีเข้มน้ำเงินและสีเทา ชอบเขียนภาพกลางคืนมากกว่าภาพกลางวัน หากเขียนต้นไม้ก็มักจะปราศจากใบ กิ่ง ก้านหักหรือห้อยลง ลำต้นหักล้ม หากเป็นภาพคนมักจะมีลักษณะการเคลื่อนไหว ศีรษะตก ลักษณะโดยส่วนรวมของภาพจะแลดูอึดอัด

2.4.4 เด็กที่มีอารมณ์พลุ่งพล่าน มักใช้สีรุนแรง ปราศจากการควบคุม ผลงานที่ผู้เขียนบรรยาย ยุ่งเหยิง ค่อนข้างสกปรก ส่วนมากมักจะเขียนไม่เสร็จ ทั้งนี้เพราะเด็กใช้เวลาวาดภาพอย่างรวดเร็ว อีกทั้งความคิดของผ่นแปรได้ง่ายในขณะที่วาดภาพ เส้นที่วาดจึงไม่ติดต่อกัน ขาดเป็นช่วง

2.4.5 เด็กที่มีอารมณ์ขุ่นเคือง มักจะระบายความไม่พอใจของตนลงในภาพวาดของเขา เช่นใบหน้าบิดเบี้ยว แลดูดุร้าย

2.4.6 เด็กที่ขาดความเชื่อมั่นในตนเอง จะวาดรูปซ้ำและมักใช้เครื่องมือหรือไม้บรรทัด ตีเส้นให้ดูเรียบร้อยจนดูแข็งกระด้าง

3. การแสดงออกที่แสดงให้เห็นถึงพัฒนาการทางด้านสังคม เด็กที่มีความเจริญทางสังคม จะแสดงออกทางการวาดภาพดังนี้

3.1 การวาดภาพจะแสดงรายละเอียดได้มาก เพราะเด็กมีโอกาสสร้างความสัมพันธ์กับสิ่งแวดล้อมได้มาก

3.2 เด็กสามารถสร้างจุดสำคัญของภาพก่อน แล้วจึงสร้างส่วนประกอบที่ละเอียดในตอนหลัง

3.3 เด็กที่มีสภาพทางสังคมต่างกัน ย่อมมีอิทธิพลส่งผลไปสู่การแสดงออกทางศิลปะในลักษณะที่ต่างกันด้วย เช่น เด็กที่มีสภาพครอบครัวฐานะดี มักจะวาดภาพขนาดใหญ่มีบริเวณพื้นที่ว่างของเนื้อหาในภาพค่อนข้างมาก ขณะที่เด็กที่มีฐานะยากจนมักจะวาดภาพด้วยการบรรจุเนื้อหาเรื่องราวมากมาย จนแลดูอึดอัด ลักษณะของภาพจะมีบริเวณว่างน้อย

4. การแสดงออกที่แสดงให้เห็นถึงพัฒนาการทางด้านร่างกาย เด็กที่มีความเจริญทางด้านร่างกาย จะแสดงออกในการวาดภาพดังนี้

4.1 ภาพวาดจะแสดงออกถึงความรู้สึกที่เป็นอิสระ

4.2 เด็กมักจะแสดงความเคลื่อนไหวของร่างกายในภาพ

4.3 ภาพวาดมีความชัดเจนของรูปร่าง เพราะเด็กสามารถบังคับมือได้

4.4 เด็กมีความบกพร่องของร่างกายส่วนใดมักแสดงออกในภาพเพื่อเป็นการชดเชย

สิ่งที่ตนบกพร่อง

4.5 เด็กที่มีสุขภาพไม่สมบูรณ์ จะไม่สามารถวาดภาพในขอบเขตที่จำกัดได้

5. การแสดงออกที่แสดงให้เห็นถึงพัฒนาการทางสุนทรียภาพของเด็ก เด็กที่มีความเจริญทางสุนทรียภาพจะแสดงออกในภาพวาดดังนี้

5.1 ภาพวาดจะแสดงการตกแต่งอย่างงดงาม

5.2 ภาพวาดจะมีระเบียบ เพราะเด็กทราบว่าสิ่งใดควรอยู่ตำแหน่ง

5.3 ภาพวาดจะมีความสะอาด

6. การแสดงออกที่แสดงให้เห็นถึงพัฒนาการทางการสร้างสรรค์ สำหรับเด็กที่มีความเจริญทางการสร้างสรรค์จะแสดงออกในการวาดภาพดังนี้

6.1 ภาพวาดจะมีเรื่องราวที่แปลกและเหมาะสมที่จะนำมาวาด

6.2 เด็กจะปรับปรุงสัญลักษณ์ที่เขาวาดเสมอ เช่น การวาดตาเป็นจุด เด็กที่จะสามารถปรับปรุงให้มีลักษณะเป็นดวงตาล้ำยธรรมชาติยิ่งขึ้น

6.3 เด็กรู้จักวาดภาพเป็นเรื่องเป็นราวและสามารถตั้งชื่อภาพได้

6.4 เด็กที่มีความรู้สร้างสรรค์สูง มักจะมีความเชื่อมั่นและแสดงออกตามความพอใจของตนเอง ส่วนเด็กที่มีความสร้างสรรค์ต่ำ มักจะมีแนวโน้มคล้ายตามหรือลอกแบบผู้อื่น มุ่งทำผลงานเพื่อหวังผลตอบแทน เช่น รางวัล คำยกย่องชมเชย

7. การแสดงออกให้เห็นพัฒนาการทางการรับรู้ เด็กที่มีความเจริญทางการรับรู้จะแสดงออกในการวาดภาพ ดังนี้

7.1 ภาพวาดจะแสดงระยะใกล้ไกลได้ดี

7.2 ภาพวาดจะแสดงขนาดของสิ่งต่างๆ ได้ถูกต้องใกล้เคียงกับความเป็นจริง

7.3 เด็กสามารถวาดเส้นติดต่อกันโดยไม่ขาดตอน

พฤติกรรมการแสดงออกทางศิลปะ โดยการวาดภาพระบายสีของเด็กจึงเป็นการแสดงออกที่บริสุทธิ์ต่อทุกสิ่งทุกอย่างในชีวิต ทั้งที่เป็นความฝัน เป็นจินตนาการหรือเป็นสิ่งแวดล้อมที่เขาอยู่(สุชาวดี สุโกษะ,2547)

ดังนั้นจึงกล่าวได้ว่า พฤติกรรมการแสดงออกศิลปะโดยการวาดภาพระบายสีของเด็กเป็นการสะท้อนสภาวะทางอารมณ์ ความรู้สึก ความคิดสร้างสรรค์และประสบการณ์ จินตนาการรวมไปถึงพัฒนาการและความเจริญงอกงามด้านต่างๆ ที่มีอยู่ในตัวเด็กให้ปรากฏออกมาเพื่อผู้อื่นได้รับรู้ถึงความต้องการและความรู้สึกนึกคิดที่มีต่อความเป็นไปของสิ่งต่างๆ ที่เขารับรู้ได้

นอกจากนี้ พีระพงษ์ กุลพิศาล(2531) กล่าวว่า เด็กๆ ทั่วโลกมีลักษณะเหมือนๆ กัน แต่

เมื่อเติบโตขึ้นอิทธิพลของสิ่งแวดล้อม วัฒนธรรม การอบรมสั่งสอน ทำให้เด็กเหล่านั้นค่อยๆ แสดงถึงความแตกต่างกันออกไป และมีอยู่สิ่งหนึ่งที่ยังคงเหมือนกันอยู่ คือ พัฒนาการทางด้านศิลปะ เริ่มต้นจากการเขียนภาพเป็นเส้นขยุกขยิก ขาดการควบคุมจนต่อมาสามารถลากเส้นตรงได้ เพราะกล้ามเนื้อแขนและมือได้รับการควบคุมดีขึ้น หลังจากนั้นเริ่มเขียนรูปเรขาคณิตต่างๆ ได้ จนในที่สุดก็แสดงออกได้อย่างใกล้เคียงความจริง แล้วจึงพัฒนาต่อไปจนมีแบบอย่างของตนเอง ซึ่งขั้นตอนด้านพัฒนาการเขียนภาพของเด็กมีกระบวนการดังต่อไปนี้

กระบวนการทำงานศิลปะ

Michale(1983) ได้กล่าวถึง กระบวนการทำงานศิลปะของเด็กวัยรุ่น ว่ามีกระบวนการสร้างสรรค์งานศิลปะอยู่ 5 ขั้นตอนดังต่อไปนี้

1. การจูงใจ มีบางสิ่งบางอย่างที่ผู้เรียนพยายามพูดโดยอาศัยการสร้างสรรค์ถ่ายทอดและแสดงออกทางศิลปะซึ่งมีความหมายถึงการสื่อสาร ภาษาทางการเห็น ผู้เรียนมี บางสิ่งบางอย่างก่อนเริ่มลงมือปฏิบัติซึ่งอาจจะยังไม่ชัดเจนหรือแม่นยำมาก ผู้เรียนแสดงออกเป็นรูปร่างนามธรรมของเรื่องราวบางอย่างด้วยสื่อ ซึ่งความคิดถูกกระตุ้นด้วยสิ่งเหล่านี้ จากการศึกษาจากสื่อต่างๆ ในสภาพแวดล้อม

2. ความมั่นใจในความสามารถในการแสดงออกทางศิลปะ การที่ผู้เรียนรู้สึกมั่นใจในการสร้างสรรค์งานศิลปะเป็นสิ่งที่จำเป็นและจะเป็นการทำให้ผู้เรียน ประสบความสำเร็จในการทำงานศิลปะสำหรับผู้เรียนที่ขาดความมั่นใจ ผู้สอนต้องช่วยเหลือในขณะที่มีการเริ่มประสบการณ์นั้น การชมเชยในการค้นหาความคิดของผู้เรียน ซึ่งในแต่ละคนมีความมั่นใจในการแสดงออกทางศิลปะต่างกัน เช่น บางคนชอบวาดภาพ บางคนชอบปั้น เป็นต้น

3. ความรู้เกี่ยวกับศิลปะ กระบวนการและวิธีการ การที่ผู้เรียนเลือกที่จะใช้สื่อ และวิธีการทางศิลปะ ซึ่งเป็นสิ่งที่สัมพันธ์กัน สิ่งเหล่านี้ง่ายต่อการอธิบาย แต่ความสำคัญในการพิจารณาเกี่ยวกับกระบวนการทางศิลปะทั้งทางด้านขอบเขตลักษณะของสื่อ และวิธีการ ที่เกี่ยวข้องเมื่อผู้เรียนได้เข้ามาเกี่ยวข้องกับศิลปะ ความรู้ด้านประวัติศาสตร์ และขอบเขตของศิลปะทั้งหมดควรถูกแนะนำให้กับผู้เรียน เพื่อที่จะให้เขาได้เห็นสิ่งที่เขาทำและงานที่มีความต่อเนื่องของศิลปะสาขานั้นๆ

ผลงานศิลปะ

ผลงานศิลปะเป็นสิ่งที่ปรากฏในสิ่งที่ผู้เรียนต้องการแสดงออกผ่านกระบวนการที่มีลักษณะเฉพาะบุคคลกล่าวได้ว่า ศิลปะเป็นการแสดงออกถึงรูปแบบและเอกลักษณ์ส่วนตัวที่

บ่งบอกถึงความคิด ความรู้สึก ประสบการณ์การรับรู้ (Michale, 1983) รูปแบบของผลงานเป็นส่วนหนึ่งของภาษาทางศิลปะที่ผู้สร้างสรรค์อาศัยความคิดกระบวนการและสิ่งแวดล้อมช่วงเวลา สังคม เป็นตัวบอกเล่าผู้เรียน ผลงานในหัวข้อเดียวกัน แต่การแสดงออกทางศิลปะต่างกัน

Efland (1979) ได้เสนอ ทฤษฎีออบเจกทีฟ ที่มีความเชื่อว่า ผลงานเป็นสิ่งที่มีความหมายในตัวของมันเอง โดยไม่จำเป็นต้องอาศัยแหล่งอ้างอิงจากภายนอก อาศัยการจัดวางเป็นเกณฑ์ โดยการนำสิ่งต่างๆ มารวมกันอย่างเหมาะสม ความงามเป็นเรื่องของรูปแบบซึ่งเกี่ยวกับเส้น น้ำหนัก รูปร่าง รูปทรง การรับรู้สัญลักษณ์ ที่เป็นผลรวมของการแสดงออกและอารมณ์ความรู้สึกที่มีอยู่ งานศิลปะจะต้องมีโครงสร้างจากองค์ประกอบย่อยมารวมกัน

Feldman (1970) ได้แบ่งประเภทของผลงานไว้ 4 รูปแบบดังนี้

1. แบบถ่ายทอดตามสิ่งที่เห็น ผลงานประเภทนี้แบ่งการแสดงออกเป็น 2 อย่าง คือ สิ่งที่เห็นและทักษะในการแสดงออก ผลงานที่ถ่ายทอดสิ่งต่างๆ ออกมาปรากฏให้เห็น ซึ่งเป็นการลอกเลียนแบบตามความเป็นจริง ความสมบูรณ์ของความเหมือนจริงนั้นได้ถูกกำหนดไว้ในความคิดก่อน การสร้างผลงาน

2. แบบเปรียบเทียบ รูปแบบผลงานจะไม่มี ความซับซ้อนในโครงสร้าง ความรู้สึกของความเป็นระเบียบนั้นไม่ได้ขึ้นอยู่กับความเที่ยงตรงในการวาด ความเป็นระเบียบเป็นความเป็นคงที่ของการจัดวางภาพ รูปร่าง หรือรูปทรง ที่ดูเรียบง่ายถูกนำมาสร้างให้เกิดความรู้สึกได้อย่างรวดเร็ว และยังเป็นเหมือนสัญลักษณ์แทนสิ่งต่างๆ ได้ดีเพื่อสร้างความรู้สึกร่วมระหว่างศิลปินและผู้ชม

3. แบบจินตนาการเพื่อฝัน เป็นความพยายามในการใช้ความคิดเป็นหลักที่จะสร้างรูปแบบ ผลงานที่เต็มไปด้วย ความต้องการการถ่ายทอดจินตนาการ กระบวนการและประสบการณ์ในการรับรู้ผสมผสานกับทักษะที่ดีทำให้ผลงานมีความแตกต่างจากความเป็นจริง

4. แบบอารมณ์ รูปแบบของอารมณ์สะท้อนให้เห็นถึงลักษณะบุคลิกภาพและทัศนคติที่แสดงออกต่ออารมณ์โดยอาศัยสื่อ และทักษะ โดยทำให้ผู้ชมเกิดความรู้สึกและอารมณ์ร่วมกับผลงาน

4. พัฒนาการในการแสดงออกทางศิลปะ

ชัยณรงค์ เจริญพาณิชย์กุล (2533) ได้กล่าวถึงพัฒนาการทางศิลปะของเด็กไว้ ดังนี้

1. ขั้นทดลองผิดลองถูก (Manipulative Stage) อายุ 2 – 5 ปี

ตามหลักทั่วไปแล้วเด็กจะทำงานเพื่อฝึกทักษะการใช้อุปกรณ์ควบคุมสิ่งแวดล้อมและควบคุมตนเอง การควบคุม การจับ การถือ การกำ การฉวย การคว้า จะปรากฏให้เห็นเป็นช่วงแรกและต่อมาเมื่อสามารถควบคุมหรือสั่งการการใช้วัสดุเครื่องมือได้ คือ หลักขั้นอันแรกที่สำคัญที่สุดของเด็กปฐมวัย ดังนั้น การแสดงออกทางศิลปะของเด็กปฐมวัยในระยะแรกๆ จึงเป็นการขีดเขียนและยังไม่สามารถควบคุมรอยขีดเขียนได้ แต่จะพัฒนาสู่การควบคุมได้ตามลำดับการบันไดนาก็จะพัฒนาในรูปแบบเดียวกัน การพัฒนาในทางที่ดีขึ้นที่เห็นได้ชัด คือการผสม หรือการรู้จักโยกย้ายหรือถ่ายเท (Manipulation) นักการศึกษาส่วนใหญ่กำหนดพัฒนาการขั้นนี้ว่า “ขั้นแห่งการขีดเขียน” (Scribbling Stage)

2. ขั้นก่อนสัญลักษณ์ (Pre Symbolic Stage) อายุ 5 – 7 ปี

เด็กยังคงสนใจและหมกมุ่นอยู่กับความพยายามควบคุมการใช้วัสดุและเครื่องมือ ทุกสิ่งดูดีขึ้นเรื่อยๆ ในไม่ช้าเด็กก็สามารถขีดเขียนตามความคิดของเขาได้ ถึงแม้ว่าผู้ใหญ่จะดูไม่ออกก็ตาม เช่น การวาดรูปวงกลมแทนศีรษะเส้นเขียนตามนอนแทนเขา และเส้นลากตามแนวโค้ง แสดงแทนเขา เด็กมักจะให้ชื่อในสิ่งที่เขาสร้างสรรค์นั้น ความสำเร็จในขั้นตอนนี้สำคัญมาก เพราะจะตอบสนองของความเชื่อมั่นต่อตัวเด็ก ต่อจากนั้นเด็กจะแสวงหาและแสดงความพยายามที่มีความหมายเพื่อแสดงถึงความรู้และรู้สึกของเขาต่อไปเด็กวัยนี้ยังไม่ค้นหาวิธีการ หรือแบบอย่างเฉพาะในการขีดเขียนแบบผู้ใหญ่ได้ ทั้งนี้การแสดงออกทางศิลปะในขั้นนี้จึงเรียกว่าเป็นขั้นของการแสดงออกทางศิลปะ ในขั้นนี้จึงเรียกว่า ขั้นของการแสดงออกก่อนสัญลักษณ์ หรือเป็นช่วงแรกเริ่มของการแสดงออกแบบสัญลักษณ์

3. ขั้นสัญลักษณ์ (Symbolic Stage) อายุ 7 – 9 ปี

สัญลักษณ์เป็นสิ่งทดแทนบางสิ่งบางอย่าง อาจเป็นความคิด บุคคลที่อาศัย ต้นไม้ สัญลักษณ์ มีรูปร่างเฉพาะซึ่งแสดงตนเองให้เห็นและถ่ายทอดเฉพาะสิ่ง ดังนั้น รูปร่างของสัญลักษณ์จึงปรากฏแตกต่างกันมากมาย เด็กปกติทั่วไปอายุประมาณ 7 ปี (หรืออ่อนกว่านั้นในบางกรณี) ประสบความสำเร็จในการแสดงออกทางความคิดเป็นสัญลักษณ์ ซึ่งสัญลักษณ์เหล่านี้แสดงตัวเองให้เห็นว่าสอดคล้องเกี่ยวกับความคิดรวบยอดของคนและสิ่งแวดล้อมได้ ผลงานทางศิลปะของเด็กในขั้นสัญลักษณ์ จะแตกต่างกันในส่วนรายละเอียดแต่ไม่แตกต่างกันในชนิดของสัญลักษณ์เพราะสัญลักษณ์เหล่านี้มีส่วนกับพัฒนาการทางด้านต่าง ๆ ของเด็ก

4. ขั้นเริ่มต้นเหมือนจริง (Inceptive Realism Stage) อายุ 9 -11 ปี

การใช้สัญลักษณ์ยังเป็นสิ่งที่เด็กพึงพอใจอยู่ แต่เด็กจะเริ่มสังเกตสิ่งแวดล้อมและรับรู้ได้ดีขึ้นซึ่งทำให้รูปร่างสัญลักษณ์ที่เป็นเหลี่ยม ๆ หรือกลม ๆ จึงดูปราศจากชีวิตชีวาและไม่แสดงความหมายตามความรู้และความต้องการของเด็กได้มากพอ ดังนั้น การแสดงออกทาง

ศิลปะจึงเริ่มมีแนวโน้มที่จะไปสู่การมองเห็นสภาพแวดล้อมที่เป็นจริงและเป็นธรรมชาติมากขึ้น เด็กจะพยายามถ่ายทอดสิ่งต่าง ๆ ตามที่ตามองเห็น ถ่ายทอดความสัมพันธ์ของสิ่งต่างๆ ความรับรู้เรื่องระยะพื้นที่มีมากขึ้น การใช้เส้นฐานไม่เพียงแต่จะแสดงว่า เป็นเส้นขอบฟ้า แต่เริ่มที่จะแสดงถึงความเลื่อมล้ำทับซ้อน สีที่ใช้ก็ไม่เพียงแต่จะแสดงออกทางอารมณ์ แต่เริ่มใช้สีที่สังเกตเห็นจากสิ่งแวดล้อม

5. ชั้นเหมือนจริงเชิงวิเคราะห์ (Analytical Realism Stage) อายุ 11 – 13 ปี

พลังความสามารถในการมองเห็น ในการสังเกต ทำให้เด็กสามารถแยกแยะลักษณะของสิ่งของและสิ่งแวดล้อมต่าง ๆ การทำงานศิลปะเริ่มพัฒนาเข้าสู่การเขียนแบบของจริงมากขึ้นการใช้สี รูปร่าง ช่องไฟ พื้นผิวจะพิถีพิถันมากขึ้นจนเป็นข้อสังเกตในการเปลี่ยนแปลงจากขั้นก่อนอย่างเห็นได้ชัด เช่น มีการสร้างบรรยากาศที่บีบ ม้วนสลัว แจ่มใส พับโค้งงอ ขั้นพัฒนาการ ขั้นนี้ถือว่ามี ความสำคัญมาก ซึ่งต้องได้รับการดูแลเอาใจใส่และความเข้าใจของครูอย่างมาก ผลงานทางศิลปะของเด็กจะเน้นคุณค่าทางความงามตามแบบศิลปะ ซึ่งสิ่งที่เด็กต้องการควบคู่กันไป คือ คำแนะนำที่จะมุ่งสู่แนวทางการแสดงออก

6. ชั้นเหมือนจริง (Projective Realism Stage) อายุ 13 – 15 ปี

ขั้นพัฒนาการขั้นนี้เป็นขั้นวิกฤตของพัฒนาการในชีวิต เพราะสภาวะที่ไม่ปกติทางสรีระ และอารมณ์ที่กำลังผันแปรอย่างเข้าสู่วัยรุ่น เป็นผลกระทบให้ความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ให้วิกฤตไปด้วย อะไรก็ตามแต่ที่อยู่ในช่วงหัวเลี้ยวหัวต่อก็เหมือนกับการซัดเซตวนาคด ดังนั้น คำแนะนำของครูจะมีผลต่อการสร้างหรือทำลายความคิดริเริ่มสร้างสรรค์อย่างมากสำหรับเด็กวัยนี้ นอกจากนี้ยังรู้จักการวิจารณ์วิเคราะห์ตัวเองมีความระแวงระวังต่อสิ่งแวดล้อมมากอย่างไม่เคยเป็นมาก่อนเด็กสามารถดูงานของศิลปินได้เข้าใจธรรมชาติมากขึ้นแสดงออกได้ดีถ่ายทอดได้ตามความต้องการ ช่วงนี้ครูจะควรให้คำแนะนำไปพร้อม ๆ กับให้กำลังใจเด็กให้มีความคิดที่ถูกต้อง และมีความเข้มแข็ง สร้างความเป็นตัวของตัวเอง

7. ขั้นค้นพบตัวเอง (Renaissance Stage) อายุ 15 ปีขึ้นไป

ขั้นนี้เด็กได้รวบรวมเอาปัญหาอุปสรรคและประสบการณ์ต่าง ๆ ที่พบในช่วงวัยรุ่นตอนต้น เพื่อเป็นพื้นฐานนำไปสู่การค้นพบตัวเอง การสร้างผลงานดูมีพลังแบบใหม่ เด็กที่ได้รับการแนะนำที่ถูกต้องในขั้นตอนนี้ผ่านมาจะเป็นเด็กที่มีประสิทธิภาพทางศิลปะค่อนข้างสูงทำงานศิลปะเก่ง ช่วงนี้ถือเป็นช่วงมงคลของชีวิตเปรียบเสมือนการเกิดใหม่ที่เป็นตัวของตัวเอง ความสามารถในด้านต่างๆ เริ่มสมบูรณ์เป็น ผู้ใหญ่เด็กควรจะได้รับ การสนับสนุนให้สร้างผลงานออกมาให้สมกับคำว่า “มนุษย์ที่มีคุณภาพ”

วิรัตน์ พิชญ์ไพฑูริย์ (2529) ได้กล่าวถึงพัฒนาการทางด้านศิลปะของเด็ก ดังนี้

1. พัฒนาการทางด้านศิลปะของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่หนึ่งและสอง (อายุ 7 – 8 ปี)

ลักษณะการแสดงออกทางศิลปะของนักเรียนวัยนี้การเขียนภาพต่าง ๆ มีลักษณะเป็นสัญลักษณ์ เป็นรูปทรง เรียบง่ายทางเรขาคณิต ชอบสร้างสรรค์งานที่ตนรู้เข้าใจและมีประสบการณ์ในเรื่องนั้นมาแล้ว โดยเฉพาะเรื่องที่ประทับใจ เขียนภาพจากความคิดเห็นตามจินตนาการมากกว่าเลียนแบบจากของจริง การใช้สีของเด็กวัยนี้จะแสดงออกถึงจินตนาการและอารมณ์ของเด็กด้วย

2. พัฒนาการทางด้านศิลปะของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 3 และ 4 (อายุ 9-10 ปี)

ลักษณะการแสดงออกทางศิลปะของนักเรียนวัยนี้ โดยส่วนรวมแล้วเด็กวัยนี้เริ่มมองโลกในแง่ความจริงเริ่มเขียนภาพเหมือนกับความจริงมากขึ้น กล่าวคือ ลักษณะของการสร้างสรรค์ที่เกี่ยวกับการเขียนภาพคนมีส่วนสัดส่วนของภาพใกล้เคียงตามสภาพความเป็นจริงยิ่งขึ้นการแก้ปัญหาเกี่ยวกับการเขียนภาพแสดงความลึกหรือระยะใกล้ไกลด้วยการเขียนเป็นภาพซ้อนกันหรือการใช้เส้นนอนเป็นหลักในการกำหนดระยะใกล้ไกล กล่าวคือ ใช้เส้นนอน เช่น เส้นขอบฟ้าเป็นหลักของที่อยู่ใกล้ก็จะอยู่ห่างจากเส้นนอนหรือเส้นขอบฟ้ามากของที่อยู่ใกล้ก็จะติดกับเส้นนอนหรือเส้นขอบฟ้า

นอกจากนั้น ยังสามารถเขียนแสดงเปรียบเทียบด้วยขนาดใหญ่และเล็ก หรือแสดงเปรียบเทียบด้วยความสูงมากน้อยต่างกัน ส่วนมากเด็กวัยนี้จะระมัดระวังในการจัดภาพให้แลดูงดงามสนใจและเขียนภาพแสดงท่าทางการเคลื่อนไหวของคนและสัตว์มากขึ้นกว่าเดิมมาก

3. พัฒนาการทางด้านศิลปะของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 และ 6 (อายุ 11-12 ปี) ลักษณะการแสดงออกทางศิลปะของนักเรียนวัยนี้ มีความสนใจในสิ่งแวดล้อมมากขึ้นและนำความสนใจได้คิดมาสร้างสรรค์งานศิลปะ รวมทั้งชอบเลือกเรื่องราวที่มีความสัมพันธ์กับความสนใจของสังคมและชุมชนด้วย นักเรียนในวัยนี้สนใจในการทดลอง การเขียนพื้นผิวลักษณะต่าง ๆ การแรเงาเป็น สามมิติ เริ่มสนใจในการเขียนภาพภูมิประเทศ อาคาร ถนน รถรั้ว โดยแสดงใกล้ไกลด้วยการใช้เส้น ตามหลักวิชาเพอร์สเปคตีฟการเขียนภาพของเด็กต้องการแสดงความเป็นจริงหรือเหมือนจริงมากยิ่งขึ้น เช่น การเขียนภาพคนบ่อยครั้งที่เด็กจะประสออุปสรรคเกี่ยวกับเทคนิคการเขียน โดยไม่สามารถจะเขียนได้ตามที่ต้องการ จึงเห็นเหตุที่นักเรียนวัยนี้หมดความสนใจในงานที่ทำได้ จึงเป็นหน้าที่ของครูที่จะแนะนำเด็กด้วยความปรานี กระตุ้น และจูงใจให้เด็กแสดงออกให้เหมาะสมกับความสนใจและความสามารถของตน

ประเทิน มหาจันทร์ (2531) ได้กล่าวถึง พัฒนาการของการแสดงออกทางศิลปะของเด็กไว้
ดังนี้

1. ขั้นมีแผนแบบ (The Schematic Stage) อายุ 7 – 9 ปี

ความเจริญทางร่างกาย จะปรากฏในผลงานของเด็ก ดังนี้

1. ขีดเขียนเส้นได้อย่างมั่นคง ไม่ขยุกขยิก หรือขาดหายไป
2. แสดงออกซึ่งลักษณะการเคลื่อนไหวให้ปรากฏในภาพความเจริญทางสติปัญญา

จะปรากฏในผลงานของเด็ก ดังนี้

1. ตัดส่วนที่ตนเห็นว่าไม่สำคัญทิ้งแล้วพยายามเน้นส่วนที่ตนเห็นว่าสำคัญให้เด่นกว่าส่วนอื่น
2. พยายามเปลี่ยนแปลงสัญลักษณ์ต่าง ๆ ในรูปให้เป็นไปตามความต้องการของคน
3. วาดภาพเหตุการณ์ได้อย่างต่อเนื่องกันกล่าวคือ เหตุการณ์ใดที่เกิดขึ้นก่อนก็วาดได้ ก่อนเหตุการณ์ใดที่เกิดขึ้นภายหลังก็วาดถัดไปไม่วาดให้ปะปนกันความเจริญทางอารมณ์ จะปรากฏในผลงานของเด็ก ดังนี้

3. การวาดภาพลักษณะโปร่งใส แสดงว่าเด็กต้องการแสดงออกโดยอารมณ์ของตนเอง เป็นสำคัญไม่คำนึงถึงเหตุผลใด ๆ ความเจริญทางสังคม จะปรากฏในผลงานของเด็ก ดังนี้

1. การที่เด็กรู้จักใช้เส้นฐาน และรู้จักวาดภาพในลักษณะพับกลางแสดงว่า เด็กเข้าใจความสัมพันธ์ ระหว่างตัวเด็กกับสิ่งแวดล้อมดีขึ้น
2. การวาดภาพในลักษณะพับกลาง ย่อมแสดงว่าเด็กยังถือว่าตนเองมีความสำคัญเหนือสิ่งอื่น ๆ

3. แสดงรายละเอียดให้ปรากฏในภาพได้อย่างหมดจดทุกแห่งทุกมุม ความเจริญทางการรับรู้ ปรากฏในการแสดงออกของเด็ก คือ สามารถปรับปรุงสัญลักษณ์ต่าง ๆ ให้คล้ายกับของจริงได้มากยิ่งขึ้น แสดงสัดส่วนและระยะต่าง ๆ ในภาพได้ยังไม่สู้ถูกต้องนัก เช่น รูปคนอาจสูง เท้ารูปบ้าน เป็นต้น ระยะนี้เด็กยังแสดงส่วนที่เป็นพื้นราบ และส่วนที่เป็นที่สูงให้เห็นได้ชัดเจนไม่ได้จึงยังวาดปะปนกันอยู่

4. แสดงตำแหน่งของสิ่งของต่าง ๆ ที่ปรากฏในภาพได้อย่างถูกต้อง ความเจริญทางสุนทรียภาพ ปรากฏในการแสดงออกของเด็ก ดังนี้

1. เด็กสามารถใช้สีได้ถูกต้องกับความเป็นจริงมากขึ้น

2. สามารถเพิ่มรายละเอียดที่จำเป็นลงไปในภาพได้อย่างครบถ้วน
3. จัดที่วางของภาพได้อย่างเหมาะสมเจาะ ความสามารถในการด้านการตกแต่งของเด็ก มีสูงขึ้นความเจริญทางการสร้างสรรค์ ปรากฏในการแสดงออกของเด็ก
 ดังนี้คือ สามารถนำเอาเนื้อหาแปลก ๆ และใหม่ ๆ มาแสดงในภาพของตนได้ แสดงแนวคิดของตนเองในการวาดภาพ ไม่ลอกแบบจากผู้อื่น เนื้อหาที่ปรากฏในภาพล้วนเป็นสิ่งที่มีความหมายทั้งสิ้น

2. ขั้นเริ่มเหมือนจริง (The Dawning Realism) อายุ 9 -11 ปี

ความเจริญทางกาย ปรากฏในผลงานศิลปะของเด็ก ดังนี้

1. ความมั่นคง และความแน่นอนของเส้นมีมากขึ้น แสดงว่าเด็กมีความเจริญเติบโตทางร่างกายเพิ่มขึ้น
2. แสดงรายละเอียดต่าง ๆ ได้แนบเนียนขึ้น แสดงว่ามีการประสานระหว่างกล้ามเนื้อส่วนย่อยขึ้นความเจริญทางสติปัญญาปรากฏในผลงานของเด็ก เช่น รู้จักปรับปรุงวิธีการในการแสดงออกของตนได้อย่างแนบเนียนยิ่งขึ้น เช่น ปรับปรุงสัญลักษณ์ต่าง ๆ ให้สัมพันธ์กับสิ่งแวดล้อม สามารถแสดงออกทางการวาด โดยใช้ประสบการณ์ของตนเองได้
3. มีความเข้าใจในความสัมพันธ์ของสิ่งต่าง ๆ ที่อยู่รอบ ๆ ตัวได้ดีขึ้นความเจริญทางอารมณ์ ปรากฏในผลงานของเด็ก กล่าวคือ เด็กถือว่าตนเองมีความสำคัญ และต้องการที่จะทำอย่างผู้ใหญ่ โดยแสดงออกมาในภาพที่วาด เด็กจะลดการแสดงออกโดยถืออารมณ์ตนเองเป็นสำคัญให้น้อยลงกว่าเดิม และหันเข้าปรับปรุงการวาดให้ใกล้เคียงกับความจริงเป็นจริงมากขึ้น เด็กที่มีอารมณ์ไม่ปกติ เช่น เกิดความดั่งใจ ความคับข้องใจ เป็นต้น จะไม่สามารถจัดระยะของสิ่งต่าง ๆ ในภาพให้สัมพันธ์กันได้

ความเจริญทางสังคม ปรากฏในผลงานของเด็ก ดังนี้

1. เด็กมีความรู้สึกในการแบ่งแยกเพศและวัยเป็นสำคัญโดยเน้นลักษณะที่แตกต่างระหว่างเพศออกมาทางการวาด
2. ไม่ให้ความร่วมมือกับผู้ใหญ่ดังแต่ก่อน มีความต้องการที่จะอยู่ในสังคมอย่างอิสระ
3. ชอบจับกลุ่มกันเป็นพวก เพื่อทำกิจกรรมต่าง ๆ ที่พวกของตนสนใจ

ความเจริญทางการรับรู้ ปรากฏในผลงานของเด็ก ดังนี้

1. มีความเข้าใจในเรื่องพื้นที่ได้ถูกต้องกับความเป็นจริงมากขึ้น
2. ยังมีความเข้าใจเกี่ยวกับความเคลื่อนไหวของสิ่งต่าง ๆ ตามความเป็นจริงได้ไม่มาก

เท่าที่ควร

3. เด็กยังจัดระยะของสิ่งต่าง ๆ ในภาพให้สัมพันธ์กันได้ ไม่ตรงกับความเป็นจริงนัก
4. เด็กยังไม่มีสมาธิสนใจสิ่งที่ตนเห็นได้อย่างลึกซึ้งเท่าที่ควร

ความเจริญทางสุนทรียภาพ ปรากฏในผลงานของเด็ก ดังนี้

1. เด็กสามารถตกแต่งภาพของตนได้งดงามยิ่งขึ้น เช่น ตกแต่งเสื้อผ้า และเครื่องประดับ
2. เด็กสามารถใช้สีให้สัมพันธ์กับความรู้สึกนึกคิดและอารมณ์ อันเกี่ยวข้องกับประสบการณ์ของเด็กได้อย่างถูกต้อง
3. เด็กสามารถจัดสิ่งต่าง ๆ ลงในภาพได้อย่างเหมาะสมยิ่งขึ้น

ความเจริญทางการสร้างสรรค์ ปรากฏในผลงานของเด็ก ดังนี้

1. เด็กจะรู้จักออกแบบ เพื่อให้ผลงานเป็นไปตามความต้องการของตน
2. เด็กสามารถนำเนื้อหาแปลก ๆ มาแสดงออกในผลงานของตนเองได้
3. เด็กสามารถดัดแปลงวิธีการในการแสดงออกซึ่งเด็กเคยใช้อยู่อย่างซ้ำซากให้เป็นไป

3. ขั้นมีเหตุผล (The Stage of Reasoning) อายุ 11 – 13 ปี

เด็กในวัยนี้มีความเปลี่ยนแปลงในด้านต่าง ๆ กำลังเป็นไปอย่างรวดเร็ว ไม่ว่าจะเป็นร่างกายทางสติปัญญา ทางอารมณ์ ตลอดจนทางสังคม ความเปลี่ยนแปลงดังกล่าว ทำให้ความสามารถทางการสร้างสรรค์ของเด็กลดน้อยลงด้วย สำหรับคุณลักษณะทางการสร้างสรรค์ของเด็กในวัยนี้มีพัฒนาการแตกต่างกันไปเป็นสองลักษณะ คือ

1. พวกขึ้นกับสิ่งแวดล้อม

เด็กพวกนี้ถือว่าสิ่งแวดล้อมมีอิทธิพลต่อการสร้างสรรค์ของเด็กมากเด็กจะนำเอาประสบการณ์ทางการเห็นมาใช้ในการแสดงออกของตน เด็กพวกนี้เป็นคนช่างสังเกตจะเก็บรายละเอียดต่างๆ ที่ได้เห็นนำมาใส่ไว้ในผลงานได้อย่างหมดจด ไม่ว่าจะเป็นในเรื่องระยะใกล้ไกล สี พื้นผิว ตลอดจนแสงเงา ฉะนั้นภาพที่ได้ก็วาดส่วนใหญ่จึงแสดงถึงสิ่งแวดล้อมเป็นสำคัญ ไม่ได้นำตัวเองเข้าไปเกี่ยวข้องกับ สีต่าง ๆ ในภาพจึงใกล้เคียงกับความเป็นจริงตามธรรมชาติอย่างยิ่ง สำหรับการจัดระยะของสิ่งต่าง ๆ ในภาพนั้น เด็กพวกนี้ก็กระทำได้อย่างถูกต้อง

2. พวกขึ้นกับตนเอง

เด็กพวกนี้ถือว่าความรู้สึกนึกคิดของตนมีความสำคัญในการแสดงออกอย่างยิ่ง ผลงานของพวกนี้จึงแสดงให้เห็นความสัมพันธ์ระหว่างอารมณ์ของเด็กกับสิ่งแวดล้อมเป็นสำคัญ เนื้อหาของ

ภาพที่วาดจึงดูเหมือนเอาตัวเองเข้าไปเกี่ยวข้องกับอยู่ด้วย เด็กจะเน้นส่วนที่เห็นว่าสำคัญ เสียจนเกินความจริง เด็กใส่ความรู้สึกของตนลงไปในผลงานด้วยการใช้สี เด็กพวกนี้จะใช้สีไปตามอารมณ์ของตนโดยมิได้คำนึงถึงสีตามที่เป็นจริงสำหรับในเรื่องการจัดระยะของสิ่งต่าง ๆ ในภาพนั้น เป็นที่น่าสังเกตว่าเด็กพวกนี้หันกลับมาใช้เส้นฐานซึ่งเป็นพัฒนาการทางการขีดเขียนของเด็กอายุ 7 – 9 ปีแต่การใช้เส้นฐานของเด็กวัยนี้ใช้เพื่อแสดงออกซึ่งความรู้สึกนึกคิดที่สูงขึ้น

ความเจริญทางร่างกาย ปรากฏในการแสดงออกของเด็ก ดังนี้

1. เด็กที่มีสุขภาพดี จะแสดงความรู้สึกที่เป็นอิสระออกมาในรูปแบบที่วาด
2. แสดงความเคลื่อนไหวให้ปรากฏในภาพ
3. เด็กสามารถบังคับมือให้ลากเส้นได้เรียบร้อย ชัดเจน
4. แสดงความไวต่อความรู้สึกให้ปรากฏออกมาในรูปแบบที่วาด
5. แสดงลักษณะเด่นออกมาในรูปแบบที่วาดเพื่อชัดเจนส่วนที่ตนบกพร่อง

ความเจริญทางสติปัญญา ปรากฏในการแสดงออกของเด็ก ดังนี้

1. การออกแบบไม่ซ้ำซาก รู้จักแสวงหาวิธีการใหม่ ๆ มาใช้ในการออกแบบ
2. แสดงความแจ่มชัดออกมาในรูปแบบ เด็กที่มีความเจริญทางสติปัญญาสูงจะแสดงรายละเอียดออกมาให้ปรากฏอย่างชัดเจน แม้เป็นเพียงส่วนประกอบย่อย
3. แสดงแนวความคิดอย่างเด่นชัดออกมาในรูปแบบที่วาด
4. เด็กที่มีความเจริญทางสติปัญญาสูง ใช้สีได้ใกล้เคียงกับความจริงมาก

ความเจริญทางอารมณ์ปรากฏในการแสดงออกของเด็ก ดังนี้

1. วาดเปลี่ยนแปลงไปเสมอ ไม่ซ้ำแบบเดิม
2. รู้จักเปรียบเทียบขนาดสิ่งของที่วาดได้ถูกต้อง ใช้สัดส่วนที่เหมาะสมใกล้เคียงความจริง
3. วาดในขอบเขตที่จำกัดได้
4. เด็กที่มีอารมณ์ผิดปกติ มักวาดรูปผิดความจริงมาก เช่น วาดฟันโต ตาโต ปากใหญ่หรืออาจใช้สีฉูดฉาดเกินควร เป็นต้น ซึ่งเป็นการแสดงออกทางอารมณ์ที่รุนแรง

ความเจริญทางสังคม ปรากฏในการแสดงออกของเด็ก ดังนี้

1. เด็กแสดงสิ่งแวดล้อมไว้ในรูปได้อย่างละเอียด
2. รูปที่เด็กวาดจะแสดงให้เห็นความเคยชินที่เด็กเคยกระทำมาก่อน
3. เด็กรู้จักสร้างจุดสำคัญของรูปก่อน แล้วสร้างส่วนประกอบที่ละเอียดในภายหลัง

4. เด็กแสดงคุณสมบัติพิเศษที่เด็กเคยมีต่อสิ่งแวดล้อมในรูปแบบที่วาด

ความเจริญทางการรับรู้ ปรากฏในการแสดงออกของเด็ก ดังนี้

1. แสดงสัดส่วนในรูปแบบได้อย่างถูกต้อง แสดงระยะใกล้ไกลได้อย่างถูกต้อง
2. เด็กวาดจากส่วนใหญ่ก่อน แล้วเพิ่มเติมส่วนย่อยภายหลัง
3. เด็กแสดงออกโดยการวาดได้อย่างใกล้เคียงกับความจริงมากขึ้น
4. เด็กสามารถใช้สีได้อย่างใกล้เคียงกับธรรมชาติมากขึ้น

4.1 ทฤษฎีพัฒนาการทางศิลปะของวิกเตอร์ โลเวนเฟลด์

โลเวนเฟลด์ เกิดในเมืองลินซ์ (Linz) ประเทศออสเตรีย ในครอบครัวชาวยิว เขาได้สอนศิลปะที่โรงเรียนประถมในกรุงเวียนนา จากนั้นโลเวนเฟลด์ก็ได้ย้ายไปที่ The Vienna Kunstgewerbeschule และได้ศึกษาการแกะสลักจาก Edward Steinberg ที่ได้สอนนักเรียนโดยการเอาผ้าปิดตาขณะที่กำลังทำงานปั้น

นอกจากนี้โลเวนเฟลด์ได้ไปที่ สถาบันคนตาบอด เพื่อพิสูจน์แนวคิดของ Steinberg เขายังศึกษาที่มหาวิทยาลัยเวียนนา จนจบการศึกษาในปี ค.ศ. 1928 ในขณะที่ศึกษาอยู่นั้นเขาได้เข้าร่วมเป็นคณะทำงานของ สถาบันคนตาบอด

ซิกมันด์ فروยด์ได้อ่านบทความเกี่ยวกับงานที่โลเวนเฟลด์ทำงานเกี่ยวกับคนตาบอดและได้ไปเยี่ยมเขาที่สถาบันแห่งนั้น จากผลการไปเยี่ยมครั้งนั้นทำให้โลเวนเฟลด์ ได้เข้ามาเกี่ยวข้องกับงานวิจัยในฐานะของ a scientific venture แนวคิดของเขาเกี่ยวกับการบำบัดโรคโดยการสร้างสรรค์งานศิลปะปรากฏอยู่ในหนังสือหลายเล่ม

เล่มแรกคือ Die Entstehung der Plastik โดยยึดหลักจากปรัชญาญาณิพนธ์ของเขา

เล่มที่สองคือ Plastische Arbeiten Blinder

เล่มที่สามคือ The Nature of Creative Activity

จากการรุกรานของเยอรมันในออสเตรียปี ค.ศ. 1938 โลเวนเฟลด์และครอบครัวได้ย้ายไปอยู่ที่ประเทศอังกฤษ จากนั้นจึงตั้งรกรากอยู่ที่ประเทศสหรัฐอเมริกาทำให้เขาได้พบกับ Victor D'Amico ซึ่งเป็น Director of Education at the Museum of Modern Art ในนครนิวยอร์ก D'Amico ได้แนะนำโลเวนเฟลด์ให้เข้าสู่แวดวง American art education และในระหว่างสงครามโลกครั้งที่สองโลเวนเฟลด์ได้สอนสาขาจิตวิทยาที่ Hampton Institute in Virginia ถึงแม้ว่าเขาจะสอนในสาขาจิตวิทยาแต่โลเวนเฟลด์ก็รับผิดชอบโดยตรงในการจัดตั้ง The art department

ที่ Hampton นักศึกษาส่วนหนึ่งของเขาได้กลายเป็นผู้มีชื่อเสียงด้านศิลปะอาทิเช่น John Biggers, Elizabeth Catlett และ Samela Lewis

ในปีค.ศ.1945 โลเวนเฟลด์ได้รับคำเชิญให้ไปสอนที่ Pennsylvania State College (ปัจจุบันคือ the Pennsylvania State University) และในปีต่อมาเขาก็ได้รับการแต่งตั้งให้เป็น Chairman of Art Education และดำรงอยู่ในตำแหน่งนี้จนกระทั่งเขาเสียชีวิตในปี ค.ศ.1960

ในปีค.ศ.1947 หนังสือเรื่อง Creative and Mental Growth ได้รับการตีพิมพ์และกลายเป็นตำราเรียนที่มีอิทธิพลต่อศิลปศึกษาในช่วงครึ่งหลังของศตวรรษที่ 20 โดยได้รับการตีพิมพ์ 7 ครั้ง ตำราเล่มนี้ได้รับการยอมรับอย่างกว้างขวางในบรรดาครูผู้สอนระดับประถมศึกษาในสหรัฐอเมริกาซึ่งเป็นช่วงเวลาที่เขาตกผลึกเนื่องจากผลพวงของสงครามโลกครั้งที่ 2

นอกจากนี้ยังได้อธิบายถึงพฤติกรรมของเด็กในแต่ละลำดับขั้นของการพัฒนาการและได้แนะนำชนิดของสื่อและกิจกรรมที่เหมาะสมในแต่ละลำดับขั้นพัฒนาการ มุมมองของโลเวนเฟลด์ต่อศิลปะของเด็กคือ ควรปูพื้นฐานในการวาดจากสองแหล่งด้วยกัน อันที่หนึ่งคือ จิตวิเคราะห์ ซึ่งมีหลักฐานว่าสุนทรียศาสตร์ สังคม ธรรมชาติ สติปัญญา และการเจริญเติบโตทางอารมณ์จะสะท้อนออกมาในศิลปะของเด็ก ส่วนอันที่สองคือแนวคิดของลำดับขั้นในการเจริญเติบโตทางศิลปะ โดยแบ่งเป็นขั้นต่างๆดังนี้(Lowenfeld, 1987)

1. ขั้นขีดเขียน (The Scribbling Stage) อายุ 2-4 ปี

ในขั้นนี้เป็นการขีดเขียนอย่างไม่มีจุดหมาย เพราะเป็นเพียงเส้นที่ลากขยุกขยิกเรียกว่า การขีดเขียน เพราะเด็กยังไม่สามารถบังคับการเคลื่อนไหวของตนเองได้ เนื่องจากกล้ามเนื้อส่วนต่างๆยังไม่แข็งแรงพอ เมื่อเด็กโตจนอายุ 2 ปี เด็กจะเริ่มลากเส้นลงไปบนกระดาษได้เส้นที่ได้ในขณะนี้ จะเป็นเส้นที่ยู่ ไม่เป็นระเบียบ อย่างไรก็ตามคุณภาพของเส้นที่เด็กลากอาจใช้เป็นเครื่องบ่งชี้บุคลิกภาพของเด็กได้ เด็กที่สมบูรณ์แข็งแรงจะลากเส้นที่มีความหนา หนัก และมั่นคง ส่วนเด็กที่อ่อนแอจะลากเส้นพริ้วๆ ขาดความมั่นคง

2. ขั้นก่อนแบบแผน (The Preschematic Stage) อายุ 4-7 ปี

เป็นการพัฒนาเป็นขั้นที่สองถัดจากขั้นการขีดเขียน ในขั้นขีดเขียนนั้นเมื่อเด็กรู้จักตั้งชื่อรูปที่วาด การขีดเขียนของเด็กจะมีความหมายมากขึ้น อย่างไรก็ตามรูปที่เด็กวาดเป็นเพียงเส้นต่างๆที่นำมาประกอบกัน โดยยังไม่อาจจำแนกว่าเป็นรูปอะไร ส่วนในขั้นก่อนแบบแผนนั้น เป็นการเริ่มขีดเขียนอย่างมีความหมาย รูปที่เด็กวาดจะแสดงออกในด้านความหมายได้อย่างชัดเจนขึ้น เช่น ถ้าเด็กวาดรูปคนเด็กจะวาดรูปวงกลมเป็นศีรษะ มีขาเป็นเส้นตรง 2 ขา มีแขนอีก 2 แขน แต่ระยะหลัง

ของขั้นนี้ เด็กอาจเพิ่มลำตัวเข้าไปในรูป เพิ่มรายละเอียด เช่น ตา หู จมูก ปาก เป็นต้นอย่างไรก็ตามเส้นที่ เด็กวาดยังเป็นเพียงสัญลักษณ์ที่มีความหมายแทนของจริง โดยไม่ได้มีลักษณะคล้ายคลึงกับของจริงเช่น สัญลักษณ์ที่ใช้แทนตา เด็กจะเขียนเป็นจุด จมูกเด็กจะเขียนเป็นรูปสามเหลี่ยม ส่วนปากเด็กอาจจะขีดเพียงขีดเดียว เป็นต้น เด็กสามารถแสดงออกในขั้นก่อนแบบแผนเพราะเด็กต้องการสนองความต้องการของตนเอง แต่ความสามารถของเด็กยังไม่ถึงขั้นที่ทำให้เหมือนจริงได้ เด็กจึงต้องสร้างสัญลักษณ์แทนของจริง ซึ่งพัฒนามาจากการขีดเขียนในระยะแรก เด็กในวัยนี้ชอบวาดรูปคนมากที่สุดเพื่อแสดงให้เห็นถึงความสัมพันธ์ระหว่างการแสดงออกของตนกับความเป็นจริง

3. ขั้นแบบแผน (The Schematic Stage) อายุ 7-9 ปี

การแสดงออกทางการขีดเขียนของเด็กเมื่อพัฒนามาถึงตอนปลาย เด็กจะมีการปรับปรุงสัญลักษณ์ต่างๆที่ใช้เป็นเครื่องหมายแทนของจริงให้ใกล้เคียงกับของจริงได้มากขึ้นในการวาดรูปคน ก่อนเคยวาดภาพเป็นจุดเดียว ก็อาจปรับปรุงให้เป็นวงกลม การวาดภาพของเด็กในระดับนี้จะมีการวาดเป็นเส้นคู่ ซึ่งจะเกิดความหนาของส่วนนั้น ทำให้ใกล้เคียงกับของจริงมากขึ้นที่เป็นเช่นนี้ เพราะว่าเด็กสามารถสร้างความสัมพันธ์ระหว่างตัวเขากับสิ่งแวดล้อมได้ดีขึ้น การเขียนรูปของเด็กในขั้นนี้ มีลักษณะที่แตกต่างจากพัฒนาการในขั้นอื่น ๆ 3 ลักษณะคือ การใช้เส้นฐานเป็นเส้นที่ใช้สำหรับรองรับรูปต่าง ๆ ที่ปรากฏในภาพ ไม่ว่าจะเป็นเส้นนอน เส้นโค้ง เส้นเฉียง ตลอดจนขอบกระดาด เด็กอาจใช้เส้นฐานทั้งสิ้น รูปต่าง ๆ ที่อยู่บนเส้นฐานต้องตั้งได้ฉากกับเส้นฐานด้วย บางภาพอาจมีเส้นฐานหลาย ๆ เส้นฐานได้เพราะเด็กต้องการแสดงเหตุการณ์หลาย อย่างลงในภาพภาพเดียว ลักษณะต่อมาคือ ภาพพักกลาง เป็นลักษณะสำคัญของการขีดเขียนที่คล้ายของจริง การเขียนภาพแบบนี้เด็กใช้เส้นฐานสองเส้นที่ขนานกัน รูปต่างๆ จะอยู่บนเส้นฐานแต่ละด้านคล้ายกับบ้านซึ่งตั้งอยู่คนละฟาก ลักษณะสุดท้ายคือภาพโปร่งใส คือภาพที่แสดงรายละเอียดต่างๆ ให้ปรากฏทั้งๆ ที่ตามความเป็นจริงแล้วไม่น่าจะมองเห็นสิ่งเหล่านี้ เช่นภาพที่แสดงของใช้ในบ้าน คนในบ้าน เป็นต้น แสดงให้เห็นว่าเด็กตอบสนองต่อสิ่งแวดล้อมโดยอาศัยอารมณ์ของตนเป็นสำคัญ ไม่ได้คำนึงถึงความเป็นจริงตามธรรมชาติ

4. ขั้นเริ่มเหมือนจริง (The Dawning Realism) อายุ 9-11 ปี

การวาดภาพเหมือนจริง หมายถึง การวาดรูปโดยใช้ประสบการณ์ของตนเอง เด็กหญิงจะวาดภาพเสื้อผ้าให้สวยงาม เด็กชายจะแสดงรายละเอียดของความเป็นชายเช่น มีหนวด

เป็นต้น แสดงให้เห็นถึงเด็กมีความรู้สึกในการแยกเพศ มีความสนใจในเพศเดียวกับตนในขั้นนี้ เด็กจะพยายามปรับปรุงวิธีการของตนให้ดีขึ้นโดยเฉพาะรูปทรงเรขาคณิต ที่เคยใช้เป็นสัญลักษณ์แทนสิ่งที่ต้องการแสดงออก ให้ออกมาเป็นรูปอิสระได้ในขั้นนี้เด็กจะเปลี่ยนเส้นฐานให้กลายเป็นพื้นเส้นราบ ซึ่งช่วยให้ผลงานเด็กใกล้เคียงความจริงมากขึ้น

5. ขั้นมีเหตุผล (The Reasoning Stage) อายุ 12-14 ปี

เป็นระยะที่เด็กย่างเข้าสู่วัยรุ่นซึ่งมีการเปลี่ยนแปลงในด้านต่างๆ พัฒนาการด้านสติปัญญาของเด็กเจริญพอที่จะรู้ปัญหาต่างๆ อย่างไรก็ตาม ความคิดคำนึงยังไม่เท่าผู้ใหญ่ และจะเห็นว่ามีอาการกระทำอย่างเด็กๆ อยู่ เด็กในวัยนี้จะมีความรู้สึกทางประสบการณ์ทางการสร้างสรรค์ต่างกันซึ่ง แบ่งได้เป็น 2 พวก

1. พวกที่มีความรู้สึกตามสิ่งเร้าจักษุสัมผัส เด็กพวกนี้จะเป็นคนช่างสังเกต ชอบวาดที่ตนมองดูอยู่ข้างนอก เอาใจใส่ความแตกต่างของสี แสงเงา เด็กพวกนี้วาดภาพได้ใกล้เคียงความเป็นจริง เช่น เสื้อผ้าที่มีรอยยับย่น หรือเป็นกลีบในส่วนต่างๆ มีเงาตามท่าทางผู้ใส่ในอิริยาบถต่างๆ การจัดวางบนพื้นที่ยาว เด็กรู้จักเส้นระดับและแสดงระยะใกล้ไกล ของวัตถุได้

2. พวกที่ตีความหมายของสิ่งต่างๆ ด้วยประสบการณ์ของตนเอง เป็นพวกที่ถือความรู้สึกนึกคิดของตนมีความสำคัญในการแสดงออก งานของเด็กจึงแสดงให้เห็นถึงความสัมพันธ์ระหว่างอารมณ์ของเขากับสิ่งแวดล้อม การวาดภาพจึงวาดด้วยความรู้สึกของตนเอง การแสดงออกของเด็กพวกนี้เน้นส่วนสำคัญอย่างเกินความเป็นจริง ชอบวาดภาพเกี่ยวกับตนเอง และความรู้สึกทางร่างกายมากกว่าคุณลักษณะภายนอกที่มองเห็น เด็กจะชอบวาดภาพคนและแสดงออกซึ่งอารมณ์ของภาพนั้น การจัดวางบนพื้นที่ยาว อาจเห็นมีการกลับมาใช้เส้นฐานอีกแต่ไม่ใช่ในความหมายเดิม แต่เป็นการใช้เพื่อเป็นสื่อในการวางระยะของพื้นที่ การใช้เส้นฐานในแง่นี้เป็นการแสดงออกด้วยความรู้สึกนึกคิดที่สูงขึ้นไป นอกจากนี้เด็กจะมีพัฒนาการเกี่ยวกับความเข้าใจระยะระหว่างวัตถุได้ดีจึงสามารถจัดความสัมพันธ์ระหว่างวัตถุในภาพได้

ลักษณะการวาดภาพระบายสีของเด็กในขั้นพัฒนาการนี้ เป็นที่สังเกตได้ดังนี้

ด้านการวาดภาพคน

เด็กในวัยนี้จะวาดภาพได้ถูกต้องมากขึ้นและทำได้เหมือนแบบที่เป็นจริงแล้ว มีการใช้เส้นตามความจริงของรูปร่าง และมีสัดส่วนของร่างกายที่ถูกต้องมากขึ้น มีข้อต่อระหว่างส่วนประกอบ

ของร่างกาย เน้นท่าทางการเคลื่อนไหวซึ่งเหมือนความเป็นจริงมีรอยพับรอยย่นของเสื้อผ้าตามการเคลื่อนไหว เสื้อผ้าที่เน้นความแตกต่างระหว่างเพศ

ด้านการจัดวางภาพบนพื้นที่ว่าง

เด็กวัยนี้สามารถจัดความสัมพันธ์ของระยะใกล้ไกลของวัตถุในภาพได้ เริ่มรู้จักเส้นระดับ เส้นฐาน จะหายไป นอกจากนี้ในบางครั้งจะใช้เพื่อเป็นสื่อในการวางระยะ มีการใช้พื้นที่ว่างในลักษณะ 3 มิติ สามารถวาดวัตถุให้เล็กลงตามระยะ เขียนแสงเงาตามที่เห็น บางครั้งอาจจะใช้เส้นฐานในลักษณะที่แสดงให้เห็นถึงความรู้สึกนึกคิดที่สูงขึ้นไป

ด้านการใช้สี

ในขั้นพัฒนาการนี้เด็กจะใช้สีตามความต้องการ การปรับสีให้เข้ากับความเป็นธรรมชาติตามลำดับระยะทางและตามลำดับความรู้สึก ในการใช้สีแบ่งได้เป็น 2 พวก คือใช้สี สัมพันธ์กับการสังเกต และสอดคล้องกับสภาวะอารมณ์ภายนอกธรรมชาติ เช่น สีตามระยะใกล้ไกล สีในที่สว่างสีในที่มืด อีกพวกมีการใช้สีตามอารมณ์โดยไม่คำนึงถึงสิ่งใดๆ

ด้านการออกแบบ

รู้จักออกแบบง่ายๆ ในการจัดหรือตกแต่งตามความสวยงามและหน้าที่ของการใช้ประโยชน์ เช่น ภาพที่แสดงถึงลักษณะเฉพาะ การจัดบริเวณบ้าน ห้องรับแขก แบบของชุดเครื่องเรือน เป็นต้น แต่ยังไม่เข้าใจวิธีการออกแบบอย่างจริงจัง

ลักษณะนิสัยในการวาดเส้น(Drawing Characteristics)

แสดงลักษณะนิสัยในการวาดเส้นของเด็กอายุ 12-14 ปี

1. สามารถยอมรับในข้อบกพร่องทางศิลปะที่ถูกวิจารณ์ได้
2. สามารถวาดเส้นโดยเริ่มวาดเป็นเครื่องหมายและสัญลักษณ์ได้
3. สามารถเลือกบางส่วนในสิ่งแวดล้อมเพื่อนำมาวาดได้
4. จะสิ้นสุดการวาดเส้นในลักษณะสั้นไหลเป็นธรรมชาติที่ไร้ความหมาย
5. สามารถให้ความสำคัญต่อรายละเอียดเช่น รอยย่น และรอยพับ
6. สามารถเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมกรวาดภาพจากที่ไม่มีมีความหมายหรือ มีความหมายส่วนตนเป็นภาพที่มีจุดมุ่งหมายและเรื่องราว

การใช้พื้นที่ว่าง

1. เด็กสามารถยอมรับในสิ่งแวดล้อมมากขึ้นและยังมีความสามารถในการวาดในส่วนของรายละเอียดที่สำคัญได้
2. เด็กสามารถวาดภาพที่แสดงถึงความลึกของภาพได้โดยจะวาดภาพโดยมีมุมมองของตานกได้
3. เด็กสามารถที่จะตัดสินใจในการใช้พื้นที่ว่างที่เป็นอิสระซึ่งในส่วนนี้ขึ้นอยู่กับการตัดสินใจของเด็ก

การวาดภาพคน

1. เด็กจะสามารถวาดสัดส่วนของคนได้ถูกต้องขึ้น
2. สามารถยอมรับว่าข้อต่อมีผลต่อการแสดงออกท่าทางของคนได้
3. สามารถวาดภาพความรู้สึกต่างๆ บนสีหน้าของคนได้
4. สามารถวาดคนในรูปแบบของการ์ตูน และแสดงความแตกต่างทางเพศได้อย่างชัดเจน

6. ขั้นวัยรุ่น (Adolescence Stage) อายุ 14-17 ปี

ขั้นพัฒนาการขั้นนี้ จะมีพัฒนาการด้านต่างๆที่ค่อนข้างสมบูรณ์ โดยเฉพาะอย่างยิ่งทางด้านร่างกาย จึงทำให้สามารถควบคุมการใช้เครื่องมืออุปกรณ์ศิลปะได้เป็นอย่างดี เด็กในวัยนี้ จะมีความสนใจที่ยาวนาน เพียงพอที่จะวาดภาพแสดงรายละเอียดได้เสร็จสมบูรณ์ การแสดงออกของเด็กช่วงวัยนี้จำแนกได้ 2 รูปแบบคือ แบบ Visual Type และ Haptic type

1. แบบ Visual Type คือ การที่มองเห็นอย่างไรในความเป็นจริงตามธรรมชาติ ก็จะทำลายทอดออกมาตามที่ตาเห็น คล้ายการถ่ายภาพของกล้องถ่ายรูป โดยการวาดเส้นรอบนอกต่างๆไปก่อน จึงจะลงรายละเอียดภายใน ทั้งนี้โดยคำนึงถึงความกลมกลืน แสงเงา สัดส่วน ที่ควรจะเป็นไปตามความเป็นจริง
2. แบบ Haptic type คือ การถ่ายทอดภาพออกมาโดยเอาตัวเองเป็นศูนย์กลาง มีทัศนคติความรู้สึก อารมณ์ ประสบการณ์อย่างไร ก็จะกำหนดภาพออกมาเป็นอย่างนั้น เน้นการแสดงออกที่อยู่ภายในอย่างเต็มที่

ลักษณะการแสดงออกทางการวาดภาพระบายสีของเด็กในชั้นพัฒนาการนี้ สังเกตได้ดังนี้

ด้านการวาดภาพคน

เด็กในวัยนี้มักจะวาดภาพคนตามที่เป็นจริง และพยายามถ่ายทอดลักษณะภาพคนที่เป็นลักษณะเป็นธรรมชาติที่แท้จริงและนิยมวาดอากัปกริยา การทำให้ภาพดูมีชีวิตชีวา มีการเคลื่อนไหว การวาดภาพคนมักจะบิดเบือนไปตามความรู้สึก และอารมณ์ที่ต้องการแสดงออก

ด้านการจัดวางภาพบนพื้นที่ว่าง

เด็กวัยนี้มักจะจัดวางภาพที่ซับซ้อน จนในมุมมองต่างๆ นิยมวาดภาพที่ทับกัน ทำให้ภาพดูน่าสนใจ ชอบแต่งภาพให้มีความกลมกลืน

ด้านการสี

เด็กในวัยนี้มักจะใช้สีตามความเป็นจริง ตามธรรมชาติ คำนึงถึงสีที่เป็นจริงในสภาพการณ์ต่างๆ เช่น สีของสิ่งที่อยู่ใกล้ตัว หรือ ไกลออกไป

ด้านการออกแบบ

ในด้านความคิดที่แสดงออก จะพบว่าเด็กในวัยนี้ เป็นช่วงที่ตัดสินใจว่า ความจริงควรเป็นอย่างไร จึงมักจะวาดภาพที่แสดงถึงชีวิตความเป็นจริงในสังคม การประชดประชันสังคม

ลักษณะนิสัยในการวาดเส้น (Drawing Characteristic)

1. สามารถวาดเส้นได้ใกล้เคียงกับเด็กระดับอายุ 12 ปี
2. สามารถพัฒนาทักษะทางศิลปะมากขึ้น
3. สามารถวาดภาพโดยให้รายละเอียดด้วยแสงเงาได้
4. สามารถวาดภาพโดยใช้วัสดุได้ทุกประเภท
5. สามารถควบคุมให้การวาดภาพเป็นไปตามจุดมุ่งหมายได้

การใช้พื้นที่ว่าง (Space Representation)

1. สามารถใช้หลักการของทัศนียภาพ (Perspective) ได้และให้ความสนใจต่อการสร้างบรรยากาศในภาพ
2. สามารถแสดงออกในสิ่งซึ่งไม่ใช่เป็นความจริงในธรรมชาติ เช่น การแสดงออกซึ่งควรเน้นการสอนที่เหมาะสมกับความสนใจและวุฒิภาวะของนักเรียน โดยมีจุดมุ่งหมายที่ชัดเจนอยู่ที่

การส่งเสริมการแสดงออกอย่างเสรีของผู้เรียนทั้งนี้เพื่อพัฒนาการในทุกด้าน โดยเฉพาะด้านความคิดสร้างสรรค์ของผู้เรียน ครูศิลปะควรจัดกิจกรรมศิลปะให้นักเรียนในหลายด้าน เช่น จิตรกรรม ประติมากรรม ภาพพิมพ์ ศิลปะประดิษฐ์ และสื่อผสม ฯลฯ ทั้งนี้ เพื่อให้ให้นักเรียนได้มีโอกาสค้นหาความถนัดของตนเองและได้ทำในกิจกรรมที่ตนชอบ

ด้านการวาดภาพคน

1. สามารถวาดภาพคนเหมือนจริงได้
2. สามารถวาดภาพสัดส่วน ท่าทางและรายละเอียดได้อย่างถูกต้อง
3. สามารถวาดภาพคนโดยมีรายละเอียดที่มีขนาดใหญ่เกินความจริง ในส่วนที่ต้องการจะเน้น และสามารถวาดภาพคนโดยจินตนาการได้

ดังนั้นจึงกล่าวได้ว่า การแสดงออกทางศิลปะโดยการวาดภาพระบายสีของเด็กนับเป็นการสะท้อนถึงพัฒนาการทางสติปัญญา อารมณ์ สังคม ร่างกาย สุนทรียภาพ การรับรู้และความคิดสร้างสรรค์ รวมไปถึงความเจริญของงานในด้านต่างๆ ซึ่งเป็นสิ่งที่สะสมได้จากการสะสมประสบการณ์ต่างๆ ที่ได้รับมา และจากความสำคัญนี้ผู้วิจัยได้ค้นคว้ารวบรวมข้อมูลเกี่ยวกับการแสดงออกทางศิลปะ พบว่ามีนักวิชาการได้ทำการศึกษาโดยใช้ทฤษฎีของโลเวนเฟลด์ หลายท่านได้แก่

เบลเกอร์และมาร์รา(Bleiker and Marra, 1993) ได้ทำการศึกษาผลงานทางศิลปะเด็กของสองประเทศ คือ ญี่ปุ่นและอเมริกา พบว่า ประเทศญี่ปุ่นใช้กลุ่มตัวอย่างของเด็กญี่ปุ่นและเด็กอเมริกัน ที่มีอายุ 6-10 ปี ทำการทดลองโดยแจกกระดาษกับดินสอสี และให้เด็กที่เป็นกลุ่มตัวอย่างวาดภาพในหัวข้อ “พ่อกับแม่จูมมือกันอยู่ในสวน มีลูกอยู่ข้างหน้า และมีต้นไม้สองต้นอยู่ข้างหลัง” โดยใช้ทฤษฎีขั้นพัฒนาการทางศิลปะของโลเวนเฟลด์

เฮนเคส(Henkes, 1989) ได้ทำการศึกษาการแสดงออกทางศิลปะโดยบรรยายถึงพัฒนาการทางการแสดงออกทางศิลปะของเด็กอายุ 4 ปีจนถึงวัยรุ่น และมีการสำรวจทฤษฎีวิมวอล (Visual Theory) และทฤษฎีแฮปติก(Haptic Theory) ซึ่งเป็นการศึกษาตามแนวทางของวิคเตอร์ โลเวนเฟลด์

เดอฟรานเสโก(De Francesco, 1958) เมนเดลวิทซ์(Mendelowitz, 1963)และ (Chapman, 1978) ได้นำแนวทาง ทฤษฎีของ วิคเตอร์ โลเวนเฟลด์ ในการศึกษาเรื่องราวของศิลปะและพัฒนาการทางศิลปะเด็ก

นอกจากนี้การศึกษากาแสดงออกทางศิลปะในด้านกาวาดภาพระบายสีตามแนวทางทฤษฎีของวิคเตอร์ โลเวนเฟลด์ ของนักวิชาการต่างประเทศที่กล่าวมาแล้วข้างต้น ในประเทศไทย ได้มีบุคคลหลายท่านที่ทำการศึกษาและวิจัยเกี่ยวกับการแสดงออกทางศิลปะโดยกาวาดภาพระบายสีตามทฤษฎีพัฒนาการทางศิลปะเด็ก ดังนั้น จึงกล่าวได้ว่า ทฤษฎีพัฒนาการทางศิลปะของวิคเตอร์ โลเวนเฟลด์นั้น เป็นทฤษฎีสำคัญที่ได้รับความสนใจและได้รับการยอมรับอย่างกว้างขวาง

5. เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

สมสมร ภูประกร(2531) ได้ทำการศึกษาชั้นพัฒนาการทางการวาดภาพของนักเรียนในโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดกรุงเทพมหานคร วัตถุประสงค์การวิจัย เพื่อศึกษาชั้นพัฒนาการทางการวาดภาพของนักเรียนในโรงเรียนประถมศึกษาสังกัดกรุงเทพมหานคร กลุ่มตัวอย่างนักเรียนชายและหญิงที่กำลังศึกษาในชั้นประถมศึกษา 1-6 ภาคปลายปีการศึกษา 2529 ในโรงเรียนสังกัดกรุงเทพมหานคร จำนวน 480 คน เครื่องมือใช้ในการวิจัย 1. แบบตรวจชั้นพัฒนาการทางการวาดภาพตามหลักเกณฑ์ของ วิคเตอร์ โลเวนเฟลด์ 2. กระดาษกำหนดหัวข้อเรื่อง “ฉันและครอบครัวของฉัน” มีที่ว่างให้นักเรียนวาดภาพตามหัวข้อนั้น 3. กระดาษเปล่าให้นักเรียนวาดภาพตามใจชอบ 1 แผ่น

ผลการวิจัยพบว่า

1. นักเรียนแต่ละกลุ่มอายุโดยส่วนใหญ่มีชั้นพัฒนาการทางการวาดภาพเป็นไปตามที่วิคเตอร์ โลเวนเฟลด์ เคยศึกษาค้นพบและสรุปไว้ ทั้งนี้ยกเว้นนักเรียนกลุ่มอายุ 12/1-14/0 ส่วนใหญ่ที่มีพัฒนาการทางการวาดภาพไม่เป็นไปตามเกณฑ์ ของวิคเตอร์ โลเวนเฟลด์ คือ แทนที่จะมีชั้นพัฒนาการอยู่ในชั้นที่ 5 คือชั้นการวาดภาพเลียนแบบธรรมชาติ กลับอยู่ในชั้นที่ 4 คือชั้นที่เด็กเริ่มเขียนรูปร่างของจริง
2. ลักษณะการวาดภาพคน การใช้ช่องไฟ การใช้สีและการออกแบบ ของนักเรียนโดยเกณฑ์เฉลี่ยอยู่ในระดับปานกลาง
3. นักเรียนบางคนที่มีพัฒนาการการวาดภาพบางลักษณะข้ามขั้นไปอยู่ในชั้นพัฒนาการที่สูงขึ้น

โกศล ภูพลอย(2532) ได้ทำการศึกษาการแสดงออกทางศิลปะโดยการวาดภาพระบายสีของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 โรงเรียนประถมศึกษาสังกัดคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ เขตการศึกษาที่ 10 วัดบูรพารามจังหวัดบุรีรัมย์ เพื่อศึกษาการวาดภาพระบายสีของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 ตามเกณฑ์ขั้นพัฒนาการทางศิลปะของวิกเตอร์ โลเวนเฟลด์ กลุ่มตัวอย่างประชากร นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 เขตการศึกษาที่ 10 จำนวน 130 คน เป็นชาย 65 คน หญิง 65 คน ซึ่งได้จากการสุ่มตัวอย่าง แบบวิธีสุ่มหลายขั้นตอน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ผู้วิจัยได้สร้างขึ้นโดยปรับปรุงจากแบบทดสอบวัดการแสดงออกทางศิลปะโดยการวาดภาพระบายสีของ จูดีทรีตัน อัสตตะนันท์ (2530) เป็นแบบทดสอบที่สร้างขึ้นจากหลักเกณฑ์ขั้นพัฒนาการทางศิลปะเด็กของวิกเตอร์ โลเวนเฟลด์ แบบทดสอบมีค่าความเที่ยง 0.54 โดยการทดสอบค่าความเที่ยงด้วยวิธีคูเดอร์ ริชาร์ดสัน จากสูตร KR-20 โดยเครื่องมือแบ่งออกเป็น 2 ส่วน 1. แบบทดสอบ 1.1 การวาดภาพคน 1.2 การใช้พื้นที่ว่าง การใช้สีและการออกแบบ 2. การประเมินค่า คือ ด้านการวาดภาพคน การใช้พื้นที่ว่าง การใช้สี และการออกแบบ สถิติที่ใช้ในการวิจัย เป็นค่า ร้อยละ

ผลการวิจัยพบว่า การแสดงออกทางศิลปะโดยการวาดภาพระบายสีของกลุ่มตัวอย่างตามขั้นพัฒนาการทางศิลปะเด็กของ วิกเตอร์ โลเวนเฟลด์ มีลักษณะดังนี้

1. ด้านการวาดภาพคนลักษณะที่กลุ่มตัวอย่างแสดงออกได้มากที่สุดคือ การเน้นความแตกต่างระหว่างเพศ ด้วยเสื้อผ้า เครื่องแต่งกาย และการแสดงออกน้อยที่สุดคือ การแสดงอากัปกริยาท่าทาง การเคลื่อนไหวของร่างกายแต่ยังผิดธรรมชาติและท่าทางแข็งกระด้าง
2. ด้านการใช้พื้นที่ว่าง ลักษณะของเด็กที่แสดงออกมากที่สุดคือ การแสดงความสัมพันธ์ของสิ่งต่างๆ ในภาพได้ถูกต้องตามความเป็นจริง และแสดงออกได้น้อยที่สุดคือ การแสดงออกลักษณะสามมิติหรือ ส่วนลึกของวัตถุทางด้านข้าง
3. ด้านการใช้สี ลักษณะที่เด็กแสดงออกมากที่สุดคือ การแสดงรอยแปรง หรือเส้นใย การระบายสีซ้ำๆ ในทิศทางเดียวกัน และแสดงออกน้อยที่สุดคือ การแสดงความแตกต่างของสีที่ใกล้เคียงกันได้
4. ด้านการออกแบบลักษณะที่เด็กได้แสดงออกมากที่สุดคือ การแสดงรายละเอียดของเสื้อผ้า เครื่องแต่งกาย และแสดงออกน้อยที่สุดคือ เรื่องราวของภาพแสดงความแตกต่างระหว่างเพศ

อรอนงค์ ฤทธิฤกษ์(2538) ได้ทำการศึกษาการวาดภาพการ์ตูนของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 ในกรุงเทพมหานคร กลุ่มตัวอย่างประชากร คือ นักเรียนจำนวน 467 คนจาก 14 โรงเรียน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย คือ แบบสอบถาม แบบทดสอบการวาดภาพการ์ตูน และแบบสังเกตพฤติกรรม

ผลการวิจัยพบว่า

1. ด้านสถานภาพและภูมิหลังของนักเรียน นักเรียนทุกคนเคยเห็นภาพการ์ตูนมาก่อน นักเรียนร้อยละ 64.88 ชอบการ์ตูนมาก ร้อยละ 96.78 ได้เห็นภาพยนตร์การ์ตูนจากโทรทัศน์ และวีดีโอมากที่สุด ร้อยละ 91.43 เคยเห็นการ์ตูน จากหนังสือการ์ตูน สิ่งที่นักเรียนชอบทำมากที่สุด เรียงตามลำดับคือ อ่านหนังสือการ์ตูน วาดภาพการ์ตูน และดูภาพยนตร์การ์ตูน คือเป็นร้อยละ 96.78 และ 93.36 ส่วนนักเรียนที่ไม่เคยวาดภาพการ์ตูนเลย คิดเป็นร้อยละ 3.21 ตัวการ์ตูนที่นักเรียนชอบมากที่สุด คือ โดราเอมอน และเซลเลอร์แมน คิดเป็นร้อยละ 70.66 และ 46.46 ร้อยละ 95.28 สนุกสนานเพลิดเพลินกับการ์ตูนมากที่สุด และร้อยละ 38.97 เริ่มวาดภาพการ์ตูนครั้งแรกเมื่ออยู่ชั้นอนุบาล

2. ด้านความคิดเห็นของนักเรียนที่มีต่อการวาดภาพการ์ตูน นักเรียนร้อยละ 75.58 รู้สึกสนุกสนานเพลิดเพลิน ในขณะที่วาดภาพการ์ตูน ร้อยละ 74.94 ชอบวาดภาพการ์ตูนมากที่สุด เพราะชอบรูปแบบสีสันที่สวยงามของการ์ตูน ร้อยละ 73.40 คิดว่าการลอกการ์ตูนช่วยให้ทักษะการวาดภาพอื่นๆ ดีขึ้น

3. ด้านการวาดภาพการ์ตูนของนักเรียน ตัวการ์ตูนที่นักเรียนนิยมวาดมากที่สุด คือ โดราเอมอน เคโระ คิดเป็นร้อยละ 15.41 และ 4.71 ประเภทของการ์ตูนที่นักเรียนนิยมวาดมากที่สุด คือ การ์ตูนประเภทตลกขบขัน และการ์ตูนสัตว์ คิดเป็นร้อยละ 71.57 และ 50.10 ภาพการ์ตูนที่แสดงข้อคิดเกี่ยวกับการคบคนดีเป็นมิตร และความกล้าหาญ ร้อยละ 53.74 และ 44.96 การเป็นคนดีมีความซื่อสัตย์ คิดเป็นร้อยละ 53.74 มีอิทธิฤทธิ์ปาฏิหาริย์ คิดเป็นร้อยละ 52.03

4. ด้านพฤติกรรมการวาดภาพการ์ตูนของนักเรียน นักเรียนมีการใช้แบบในการลอกการ์ตูนมาก โดยใช้แบบจากภาพการ์ตูนมาจากหลายๆแหล่ง แล้วนำมาผสมผสานกัน เด็กผู้ชายมักวาดภาพการ์ตูนที่เป็นวีรบุรุษ การวาดภาพไม่ค่อยปราณีต แต่วาดได้เสร็จรวดเร็ว ส่วนเด็กผู้หญิงจะวาดภาพการ์ตูนที่น่ารัก และระบายสีได้เรียบร้อยดีกว่าเด็กผู้ชาย

ชัยวัฒน์ ผดุงพงษ์ (2543) ได้ทำการศึกษาการแสดงออกทางศิลปะ โดยการวาดภาพระบายสีของนักเรียนไทยมุสลิม อายุ 7 ถึง 9 ปี ในโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาเอกชน จังหวัดชายแดนภาคใต้ การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์ เพื่อศึกษาการแสดงออกทางศิลปะโดยการวาดภาพระบายสีของนักเรียน อายุ 7-9 ปี ในโรงเรียนประถมศึกษา จังหวัดปัตตานี กลุ่มตัวอย่างที่ศึกษาเป็นนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 2-4 โรงเรียนประถมศึกษา จังหวัดปัตตานี ปีการศึกษา 2548 จำนวน 120 คนเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย สร้างขึ้น

จากหลักเกณฑ์ขั้นพัฒนาการทางศิลปะของ วิคเตอร์ โลเวนเฟลด์ โดยได้ทำการทดลองกับกลุ่มตัวอย่างด้วยตนเองแล้วนำข้อมูลมาวิเคราะห์ร่วมกับผู้เชี่ยวชาญและครูศิลปศึกษา

ผลการวิจัยพบว่า นักเรียนสามารถแสดงลักษณะต่าง ๆ แต่ละด้านเป็นไปตามขั้นพัฒนาการทางศิลปะที่อยู่ในขั้นวาดภาพได้คล้ายของจริง (Schematic Stage) ของวิคเตอร์ โลเวนเฟลด์ ได้ทุกลักษณะ การแสดงออกของนักเรียนทั้งหมดในแต่ละด้านจะมีลักษณะดังนี้

1. ด้านการวาดภาพคน ลักษณะที่นักเรียนแสดงออกได้มากที่สุดคือ วาดภาพคนเฉพาะด้านหน้าคิดเป็นร้อยละ 90.83 และแสดงออกน้อยที่สุด คือ วาดภาพเน้นส่วนที่เห็นว่าสำคัญให้มีขนาดใหญ่สิ่งที่เห็นว่าไม่สำคัญจะไม่วาด คิดเป็นร้อยละ 14.17
2. ด้านการใช้พื้นที่ว่าง ลักษณะที่นักเรียนแสดงออกได้มากที่สุด คือ วาดภาพมีลักษณะแบนราบแบบ 2 มิติ คิดเป็นร้อยละ 94.17 แสดงออกน้อยที่สุดคือ วาดภาพแบบพับกลางหรือภาพแบบมองทะลุเห็นภายใน คิดเป็นร้อยละ 21.67
3. ด้านการใช้สี ลักษณะที่นักเรียนแสดงออกได้มากที่สุด คือ ระบายสีโดยอิสระ คิดเป็นร้อยละ 93.33 และแสดงออกน้อยที่สุดคือ ระบายสีตกแต่งบนเสื้อผ้า เครื่องแต่งกายหรือรายละเอียดอื่น ๆ ในภาพ คิดเป็นร้อยละ 15.83
4. ด้านการออกแบบ ลักษณะที่นักเรียนแสดงออกได้มากที่สุด คือ วาดภาพแสดงออกโดยอิสระและเป็นตัวของตัวเอง คิดเป็นร้อยละ 97.50 และแสดงออกน้อยที่สุด คือ วาดภาพมีรูปแบบซึ่งเป็นลักษณะเฉพาะของสิ่งต่าง ๆ หรือเครื่องประดับต่าง ๆ เช่น เครื่องใช้ ทรงผม กำไล คิดเป็นร้อยละ 17.50

ปวีดา ชื่นเชย (2543) ได้ทำการศึกษาการวาดภาพของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4-6 ใน โรงเรียนประถมศึกษา สังกัดกรุงเทพมหานคร โดยทำการวิจัยกับกลุ่มตัวอย่าง จำนวน 180 คน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยประกอบด้วย 1. แบบทดสอบการวาดคน และแบบตรวจการให้คะแนนแบบทดสอบการวาดภาพคน DAP[Draw-A-Person : A Qualitative Scoring System] ของนาเกลริ(Naglieri,1988) แปลโดย ดารณี อุทัยรัตนกิจ(2536) และ 2. แบบสอบถามความคิดเห็นของนักเรียนเกี่ยวกับการวาดคน สถิติที่ใช้ในการวิจัยได้แก่ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ค่าร้อยละ และค่าความถี่ ผลการวิจัยพบว่า

1. การวาดภาพคนของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 ได้คะแนนรวมในการวาดภาพคนมากที่สุด รองลงมา ได้แก่ ชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 และชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ตามลำดับ
2. การวาดภาพคนรูปผู้ชาย รูปผู้หญิง และรูปตนเอง นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 ได้คะแนนภาพวาดรูปผู้หญิงมากที่สุด รองลงมาได้แก่ภาพวาดรูปผู้ชาย และภาพวาดรูปตนเอง ตามลำดับ นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 ได้คะแนนภาพวาดรูปผู้ชายมากที่สุด รองลงมาได้แก่

ภาพวาดรูปคน รูปตนเอง และภาพวาดคนรูปผู้หญิง ตามลำดับ ส่วนนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 พบว่า ได้คะแนนภาพวาดรูปผู้ชายมากที่สุด รองลงมาได้แก่ภาพวาดรูปตนเองและภาพวาดรูปผู้หญิงตามลำดับ

3. ลักษณะรายละเอียดของภาพคน ที่พบมากที่สุด ในการวาดภาพคนของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 ได้แก่การติดของร่างกาย(การวาดแขน,ขา) และลักษณะที่พบน้อยที่สุดได้แก่นิ้วมือ ชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 ลักษณะรายละเอียด ของภาพคนที่พบมากที่สุด ได้แก่ ลำตัว และลักษณะที่พบน้อยที่สุดได้แก่นิ้วมือ และชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ลักษณะรายละเอียดของภาพคน ที่พบมากที่สุด ได้แก่ลำตัวและลักษณะที่พบน้อยที่สุดได้แก่หู

4. ความคิดเห็นของนักเรียนเกี่ยวกับการวาดภาพคน พบว่า นักเรียนส่วนใหญ่ชอบวาดภาพ โดยนักเรียนชอบวาดภาพคนเกี่ยวกับจินตนาการมากที่สุด และท่าทางของภาพคนที่นักเรียนอยากวาดมากที่สุดมีใกล้เคียงกัน 2 ท่าทางคือ ท่ายืน และท่าการเคลื่อนไหวลักษณะต่างๆ เช่น แขนขา นิ้วมือ นิ้วเท้า เป็นสิ่งที่วาดยากที่สุด และนักเรียนอยากให้มีการสอนเกี่ยวกับ “การวาดภาพคน” มากที่สุด เพิ่มเติมในส่วนวิธีการวาด “ท่าทางการเคลื่อนไหว” นักเรียนคิดว่าการวาดภาพคนยากที่สุด คือการวาดภาพจากคนจริง และสิ่งที่นักเรียนอยากนำมาใช้ในการวาดมากที่สุดได้แก่ ดินสอ นักเรียนส่วนมากมีความรู้สึก สนุกสนาน ระหว่างเรียนวิชาศิลปะ โดยกิจกรรมวาดภาพระบายสีเป็นกิจกรรมที่นักเรียนชอบมากที่สุด

เอกรัฐ งามจินดาสกุล(2546) ได้ทำการศึกษาผลการวาดภาพหัวกลับที่มีต่อลักษณะการแสดงออกในการวาดภาพของเด็กอายุ 10-11 ปี กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย คือ เด็กอายุ 10-11 ปี โรงเรียนสังกัดกรุงเทพมหานครรวมทั้งสิ้น 218 คน ซึ่งได้จากการสุ่มตัวอย่างแบบหลายขั้นตอน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ประกอบด้วย 1.ภาพต้นแบบของ Picasso ชื่อภาพ “Stravinsky” และแบบคำสั่งในการวาดภาพ 2. แบบประเมินลักษณะการแสดงออกในภาพวาด 3. แบบสังเกตพฤติกรรมการแสดงออกขณะวาดภาพ และ 4. แบบสอบถามความคิดเห็น

ผลการวิจัยพบว่า ลักษณะการแสดงออกในการวาดภาพหัวกลับสูงขึ้น อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติระดับ .05 และเมื่อเปรียบเทียบลักษณะการแสดงออกในการวาดแต่ละด้าน พบว่า การวาดภาพหัวกลับมีลักษณะการแสดงออกในการวาดเส้น สัดส่วน และรายละเอียดสูงขึ้น อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 และเมื่อพิจารณารายละเอียดของการแสดงออกที่พบมากที่สุดในแต่ละด้านพบว่า 1.ด้านการวาดเส้น คือ เทคนิค รูปแบบ 2. ด้านการวาดสัดส่วน คือ แขนและนิ้วมือ 3. ด้านการวาดรายละเอียด คือ เครื่องแต่งกาย หัวเข่า ข้อศอก

จากการสังเกตพฤติกรรมการแสดงออกในขณะวาดภาพกลับหัว พบว่า 1. ด้านทักษะการทำงานของเด็กอายุ 10-11 ปีนั้น เกินครึ่งของจำนวนเด็กทั้งหมดมีความสามารถในการปฏิบัติกิจกรรมการวาดภาพได้อย่างคล่องแคล่ว และเกินครึ่งของจำนวนเด็กทั้งหมดมีการนำกระดาษขึ้นมาปิดบางส่วนของภาพต้นแบบ 2. ด้านการมีปฏิสัมพันธ์กับผู้อื่นจากการวาดภาพกลับหัว พบว่า เด็กบางส่วนมีการสนทนา เปรียบเทียบ และวิพากษ์วิจารณ์ผลงานระหว่างของตนเอง และของเพื่อน ด้านการใช้เวลา เด็กส่วนใหญ่สามารถควบคุมระยะเวลาในการวาดภาพให้เสร็จทันภายในเวลาที่กำหนด จากการแสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับการวาดภาพกลับหัวพบว่า ส่วนมือและนิ้วมือ เป็นส่วนที่วาดยากที่สุด และส่วนที่วาดง่ายที่สุดคือ ส่วนแขน และขา วิธีการที่เด็กใช้ในการวาดภาพหัวกลับ คือ วาดเส้นโดยเชื่อมโยงจากเส้นหนึ่งไปสู่อีกเส้นหนึ่งให้มีความสัมพันธ์กันไปเรื่อยๆ และในการวาดทั้ง 2 ครั้งพบว่า เกินครึ่งของเด็กทั้งหมดแสดงความคิดเห็นว่า การวาดภาพกลับหัวนั้นเป็นวิธีวาดที่ยากที่สุด และเด็กส่วนใหญ่ให้ความเห็นว่า ต้องใช้สมาธิหรือความตั้งใจในการวาดภาพกลับหัวมากขึ้น

พวงรัตน์ อดุลย์(2538) ศึกษาพัฒนาการทางศิลปะของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 ตามทฤษฎีของ วิคเตอร์ โลเวนเฟลด์ โดยใช้การประเมินผลแฟ้มสะสมงาน กลุ่มตัวอย่างประชากรคือนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 ภาคการศึกษาที่ 2 ปีการศึกษา 2541 โรงเรียนเขาฉกรรจ์ วิทยาคม จำนวน 25 คน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยคือ 1. แบบสังเกตพฤติกรรมพัฒนาการทางศิลปะตามทฤษฎีของ วิคเตอร์ โลเวนเฟลด์ 2. แผนการสอนวิชาศิลปะกับชีวิต 3. แบบประเมินผลงานปฏิบัติ 4. แบบประเมินแฟ้มสะสมงานศิลปะ ทำการวิเคราะห์ข้อมูลโดยการหาค่ามัธยฐานและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานแล้วนำเสนอในรูปตารางประกอบความเรียง ผลการวิจัยจากแบบสังเกตพฤติกรรมพัฒนาการทางศิลปะ ตามทฤษฎีของวิกเตอร์ โลเวนเฟลด์ พบว่า 1. พัฒนาการทางด้านร่างกาย ในสัปดาห์ที่ 1 นักเรียนมีพัฒนาการในระดับน้อย และมีพัฒนาการต่อเนื่องจนถึงสัปดาห์ที่ 6 ในระดับปานกลาง 2. พัฒนาการทางด้านอารมณ์ ในสัปดาห์ที่ 1 นักเรียนมีพัฒนาการในระดับปานกลาง และมีพัฒนาการต่อเนื่องจนถึงสัปดาห์ที่ 6 ในระดับปานกลาง 4. พัฒนาการทางด้านสติปัญญา ในสัปดาห์ที่ 1 นักเรียนมีพัฒนาการในระดับน้อย และมีพัฒนาการต่อเนื่องจนถึงสัปดาห์ที่ 6 ในระดับปานกลาง 5. พัฒนาการทางด้านความคิดสร้างสรรค์ ในสัปดาห์ที่ 1 นักเรียนมีพัฒนาการในระดับน้อย และมีพัฒนาการต่อเนื่องจนถึงสัปดาห์ที่ 6 ในระดับปานกลาง ผลการประเมินผลงานปฏิบัติจากการใช้แฟ้มสะสมงานโดยการประเมินตนเอง เพื่อนนักเรียนและครูพบว่า นักเรียนประเมินตนเอง เรื่องภาพสร้างสรรค์สูงสุด และเรื่องสีต่ำที่สุด เพื่อนนักเรียนประเมินเรื่องพื้นสูงที่สุด และเรื่องเส้นต่ำที่สุด ครูประเมินเรื่องพื้นผิวสูงที่สุด และเรื่องสีต่ำที่สุด ผล

การประเมินสะสมงานศิลปะ โดยการประเมินตนเอง เพื่อนักเรียน และครูพบว่า นักเรียนประเมินตนเองเรื่องการยอมรับในตนเองและยอมรับผู้อื่นสูงที่สุด และการวางแผนทำงานตามขั้นตอนการทำงานต่ำที่สุดเพื่อนักเรียนประเมินเรื่องการยอมรับในตนเองและยอมรับผู้อื่นสูงที่สุด และการนำความรู้ไปใช้แก้ปัญหาระหว่างปัญหาปฏิบัติงานต่ำที่สุด ครูประเมินเรื่องการยอมรับในตนเองและยอมรับผู้อื่นสูงที่สุดและความสมบูรณ์ของงานต่ำที่สุด

จันทร์เพ็ญ บุญชัยยะ (2535) ได้ศึกษาสภาพปัญหาการสอนวิชาศิลปศึกษาของครูศิลปะในโรงเรียน โสตศึกษา ระดับมัธยมศึกษาตอนต้น สังกัดกองการศึกษาพิเศษกรมสามัญศึกษา การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์ เพื่อศึกษาสภาพปัญหาการสอนวิชาศิลปศึกษา ของครูศิลปะในด้านวัตถุประสงค์การสอน เนื้อหาการสอน วิธีการสอน สื่อการสอน การวัดและประเมินผล ในโรงเรียน โสตศึกษา ระดับมัธยมศึกษาตอนต้น สังกัดกองการศึกษาพิเศษกรมสามัญศึกษา ประชากรที่ใช้ในการวิจัย ประกอบด้วย ครูผู้สอนศิลปศึกษา ระดับมัธยมศึกษาตอนต้น ในโรงเรียนโสตศึกษา 9 แห่งจำนวน 16 คน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยประกอบด้วย แบบสอบถามชนิดเลือกตอบ แบบประเมินค่า และแบบสัมภาษณ์ ผู้วิจัยเป็นผู้สร้างขึ้นเอง ข้อมูลจากแบบสอบถามวิเคราะห์โดยการหาค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ส่วนข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์ นำมาวิเคราะห์เนื้อหาโดยการคำนวณเป็นค่าร้อยละ และสรุปสาระสำคัญของแต่ละด้านแล้วบรรยายเป็นความเรียง

ผลการวิจัย พบว่าสภาพการปฏิบัติในด้านวัตถุประสงค์การสอน เนื้อหาการสอนมีการปฏิบัติอยู่ในระดับมาก และเป็นปัญหาปานกลาง สภาพการปฏิบัติในด้านวิธีการสอนมีการปฏิบัติอยู่ในระดับมาก และเป็นปัญหาน้อย สภาพการปฏิบัติในด้านสื่อการสอนมีการปฏิบัติอยู่ในระดับปานกลาง และเป็นปัญหาน้อย สภาพการปฏิบัติในด้านการวัดและประเมินผลมีการปฏิบัติอยู่ในระดับมาก และเป็นปัญหาน้อย

ผลการสัมภาษณ์ครูศิลปะ พบว่า ปัญหาจากการใช้หลักสูตรศิลปศึกษาระดับมัธยมศึกษาตอนต้นของเด็กปกติ ทำให้ครูต้องปรับวัตถุประสงค์การสอนให้เหมาะสมกับเด็กบกพร่องทางการได้ยิน ปัญหาของเนื้อหาวิชาศิลปศึกษาที่เกี่ยวข้องกับการแปลความที่เป็นนามธรรม ทำให้ครูต้องปรับเนื้อหาให้เหมาะสมกับวิธีสอนและเวลา ปัญหาของวิธีสอนคือการสอนแบบบรรยายและวิธีการอ่านริมฝีปาก ทำให้ครูศิลปะใช้วิธีการสอนแบบสาธิตและระบบรวม ปัญหาของสื่อการสอนคือครูไม่ได้รับความสะดวกในการใช้ วัสดุ อุปกรณ์ ทำให้ครูใช้สื่อของจริงและรูปภาพตัวอย่าง ในการสอนศิลปศึกษา ปัญหาของการวัดและประเมินผล คือการสอบ ข้อเขียน เนื่องจากเด็กบกพร่อง

ทางการได้ยืมมีทักษะที่จำกัดในการใช้ภาษาเขียน ทำให้ครูวัดและประเมินผลโดยวิธีดูจากผลงานสำเร็จรูป

จากการรวบรวมงานวิจัยในประเทศส่วนใหญ่ เป็นการศึกษากการแสดงออกทางศิลปะโดยการวาดภาพระบายสี โดยอ้างอิง ทฤษฎีของโลเวนเฟลด์ เป็นส่วนใหญ่ โดยผลการวิจัย พบว่ามีบางส่วน เกินขั้นพัฒนาการหรือมีการแสดงออกที่สูงกว่าวัยและต่ำกว่า ทั้งนี้อาจจะเกิดจากสาเหตุหลายสาเหตุ ดังเช่นการวิจัยที่บางส่วนพบว่า ปัจจัยที่ส่งผลให้เด็กมีความสามารถทางศิลปะแตกต่างกัน ได้แก่ การเลี้ยงดู การอบรมสั่งสอน การฝึกฝน หรือการได้รับการสนับสนุน เป็นต้น นอกจากนี้ยังมีงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ต่างประเทศซึ่งจะกล่าวดังต่อไปนี้

งานวิจัยต่างประเทศ

อนาสตีซี(Anastasi,1958) ได้ศึกษารวบรวมภาพวาดและภาพระบายสีของเด็กอายุ 6-12 ปี จาก 31 ประเทศพบว่า ภาพวาดของเด็กจะแสดงให้เห็นถึงความแตกต่างของเด็ก ซึ่งสังเกตได้ทุกรูปที่เด็กเลือกวาด ภาพที่เด็กวาดมากที่สุดนั้น ได้แก่ ภาพคน สัตว์ ต้นไม้ เป็นต้น อย่างไรก็ตาม ลักษณะเด่นของภาพในแต่ละประเทศก็แตกต่างกันไป เช่น เด็กอเมริกันกับอินเดียแดง เด็กกรีซ และเด็กบราซิลก็จะวาดสิ่งต่างๆ ภายในบ้าน ส่วนเด็กเดนมาร์ค และเด็กญี่ปุ่น ก็มักจะวาดสิ่งต่างๆ นอกบ้าน นอกจากนี้ในแต่ละประเทศยังนิยม วาดภาพสัตว์ต่างๆ แตกต่างกันไป เช่น ในออสเตรเลีย วาดจิงโจ้ อัฟริกาวาดอูฐ และในอเมริกาใต้วาดสมเสร็จ นอกเหนือจากนั้นภาพที่เด็กวาดยังแสดงให้เห็นถึงอาชีพที่สำคัญของแต่ละชาติ เนื้อหาของภาพยังสะท้อนให้เห็นถึงความเชื่อทางศาสนา ซึ่งเป็นลักษณะเฉพาะของแต่ละชาติ

Moody (1992) ได้ทำการวิจัยเรื่อง “An analysis of drawing program of adolescent” การวิเคราะห์รูปแบบการเรียนการสอนวาดภาพสำหรับเด็กช่วงก่อนวัยรุ่น โดยทำการวิเคราะห์รูปแบบการเรียนการสอนการวาดภาพ ของนักศึกษาศิลปะจำนวน 6 คน และมุ่งประเด็นไปที่ 1) สมมติฐานเกี่ยวกับการสอนวาดภาพ 2) นิยามเกี่ยวกับพฤติกรรมและทักษะการวาดภาพ 3) เหตุผลต่างๆสำหรับการสอนวาดภาพ 4) เป้าหมายและวัตถุประสงค์ 5) ข้อเสนอแนะและวิธีการ 6) การปฏิบัติและอภิปรายเกี่ยวกับระดับขั้นแนวคิดของพัฒนาการในการวาดภาพ ผลการวิจัยพบว่า โปรแกรมการเรียนการสอนวาดภาพของนักศึกษาศิลปะทั้ง 6 ท่าน สามารถแบ่งตามพัฒนาการออกเป็น 3 ทิศทางดังนี้

1. โปรแกรมการสอนวาดภาพที่เกี่ยวกับการรับรู้ (Perceptual drawing programs) โดย Brookes, M. (1986) McFee, J. K. and Dekke, R. (1977) และ Edwards, B. (1979) ได้

ออกแบบโปรแกรมการเรียนการสอนวาดภาพที่ช่วยเหลือนักเรียนในเรื่องของการรับรู้ปรากฏการณ์ในการมองเห็นเชิงรูปธรรมที่จะได้มาซึ่งทักษะในการวาดภาพ

2. โปรแกรมการสอนวาดภาพที่เกี่ยวกับพัฒนาการทางด้านจิตวิทยา (Psychosocial drawing program) โดย Lowenfeld, V. และ Brittain, W. L. (1982) ได้มุ่งประเด็นไปที่เด็กช่วงก่อนวัยรุ่น จะรู้สึกกับการยอมรับตัวเองและได้รับอิทธิพลได้ง่ายจากทัศนคติและการให้คุณค่าจากคนในกลุ่มเดียวกัน โดยมีสมมติฐานอยู่ว่าทักษะการวาดภาพจะเป็นไปตามธรรมชาติเมื่อเด็กนักเรียนได้รับประสบการณ์ในลักษณะการมีปฏิสัมพันธ์แบบกลุ่ม

3. โปรแกรมการสอนวาดภาพที่พัฒนาความรู้ความเข้าใจ (Cognitive drawing program) โดย Wilson, B. , Herwitz และ Wilson M. (1987) รวมไปถึง Wilson, M. และ Wilson, B. (1982) ได้ออกแบบโปรแกรมการเรียนการสอนวาดภาพที่สะท้อนปฏิกิริยาความรู้ความเข้าใจของเด็กนักเรียน ซึ่งขึ้นอยู่กับประสบการณ์ที่เป็นสิ่งกระตุ้นให้ทำการวาดภาพ และยังเป็น การสำรวจคุณลักษณะต่างๆจากการมองเห็นภาพและสัญลักษณ์ที่นำไปสู่ความหมาย ส่วนในเรื่องของพัฒนาการของทักษะของการวาดภาพของเด็กนักเรียน ผ่านการใช้รูปแบบต่างๆที่เป็นภาพการรับรู้วัตถุ การกระตุ้นทางภาษาและความจำ โดยเน้นกระบวนการแสดงออกทางความคิดและความรู้สึก

คาโต้(Kato,1992) ได้ทำการศึกษาเรื่อง “ความแตกต่างของวัฒนธรรมที่ปรากฏในการวางแผนในกระบวนการออกแบบสร้างสรรค์ของนักเรียนญี่ปุ่น และ อเมริกัน” ในการศึกษาครั้งนี้เป็นการศึกษาเพื่อตรวจสอบความแตกต่างในการวางแผนในกระบวนการออกแบบสร้างสรรค์ของนักเรียนญี่ปุ่นและอเมริกัน กลุ่มตัวอย่าง 36 คน ถูกแบ่งออกเป็น 2 พวกได้แก่ พวกที่มีความรอบคอบสูงและกลุ่มที่มีความรอบคอบต่ำ โดยให้ทำการสร้างสรรค์จากเส้น 3 เส้น ตามกระบวนการทางความคิดของเด็กเหล่านั้น ข้อมูลที่เก็บรวบรวมและวิเคราะห์โดยใช้ Philips Scale ปรากฏว่ามากกว่าร้อยละ 22 ขึ้นอยู่กับความคลาดเคลื่อนของกระบวนการวางแผน ข้อมูลถูกวิเคราะห์โดยใช้ความจำแนกในการเปลี่ยนแปลงเพื่อวัดการแสดงความแตกต่าง ระหว่างความหมายของการแสดงออก เมื่อเปรียบเทียบกลุ่มตัวอย่าง ผลการวิจัยแสดงให้เห็นว่า นักเรียนญี่ปุ่นใช้เวลาในการตรวจสอบหรือศึกษาการแสดงออกของจินตนาการซับซ้อน และมีการเปลี่ยนแปลงจินตนาการบ่อยกว่านักเรียนอเมริกัน ส่วนเด็กญี่ปุ่นที่มีความรอบคอบต่ำ ใช้เวลาในการตรวจสอบจินตนาการในการทำงานดีเท่ากับการแสดงออกเบื้องต้นหลังจากบอกเล่าความคิด ดีกว่านักเรียนอเมริกันในกลุ่มเดียวกัน ส่วนในเด็กญี่ปุ่นที่มีความรอบคอบสูง มักจะใช้เวลาในการคิด ก่อนที่จะบอกเล่าความคิดที่มีจินตนาการซับซ้อน และมีการทดลองคิดมากกว่านักเรียนอเมริกัน จากการ

เปรียบเทียบแสดงให้เห็นว่า นักเรียนญี่ปุ่นแสดงออกถึงอารมณ์ขัน และความสบายน้อยกว่านักเรียนอเมริกัน เมื่อระหว่างปฏิบัติงานซึ่งบางทีอาจเกิดจากความแตกต่างทางวัฒนธรรม

ผลการวิจัย แสดงให้เห็นถึงความแตกต่างระหว่างกลุ่มที่มีความรอบคอบสูงและความรอบคอบต่ำของแต่ละวัฒนธรรม กลุ่มนักเรียนอเมริกันที่มีความรอบคอบสูง มักแสดงจินตนาการเบื้องต้นหลังจากแสดงความคิด และมีความบันเทิงสูงกว่านักเรียนอเมริกันที่มีความรอบคอบต่ำ ส่วนนักเรียนญี่ปุ่นที่มีความรอบคอบสูงมักจะแสดงจินตนาการที่ซับซ้อนและทดลองบ่อยกว่ากลุ่มที่มีความรอบคอบต่ำ

จาเนน อี เปเรซ(Perez,1993) ได้ทำการวิจัยเพื่อสำรวจศึกษาศิลปะที่ได้รับอิทธิพลจากสิ่งแวดล้อมทางด้านวัฒนธรรม โดยเปรียบเทียบจากผลงานศิลปะเด็กหลายชาติ ในด้านต่างๆ ได้แก่ 1) ด้านใดของศิลปะเด็กที่เป็นสากล 2) ด้านใดที่สมควรในการแทรกแซง (การอบรม, สิ่งแวดล้อมและวัฒนธรรม 3)การพัฒนาในระยะใดที่เป็นการทำให้เป็นสากลและความสัมพันธ์ที่ได้ปรากฏในงานศิลปะของเด็กๆ จากวัฒนธรรมที่แตกต่างกัน ประชากรที่ใช้ศึกษาเป็นการนำตัวอย่างจากการเก็บรวบรวมงานศิลปะเด็กจากบ้านศิลปะเด็ก จำนวน 8,000 ชิ้น รัฐอิลลินอยส์ ตัวอย่างที่ใช้ศึกษาจากงานศิลปะอย่างน้อย 96 ชิ้น ที่สร้างโดยเด็กนักเรียนอายุตั้งแต่ 6-16 ปี การปรากฏของสัญลักษณ์ที่เป็นสากลในการวาดเขียนของเด็ก เป็นจุดรวมสำคัญในการศึกษาครั้งนี้ ความมีอยู่ทั่วไปของเรื่องราวต่างๆ และสัญลักษณ์ต่างๆ สะท้อนถึงความเป็นธรรมดาสามัญ ระหว่างวัฒนธรรมของความรู้สึกพื้นฐานและความต้องการ สัญลักษณ์ที่สร้างขึ้นโดยเด็กๆ เริ่มมีความสำคัญในการศึกษาของวัฒนธรรมต่างๆ ถ้าหากศิลปะเป็นรูปแบบสากลของการสื่อสาร สัญลักษณ์ที่เกิดขึ้นเป็นภาษาของประสบการณ์ของพวกเขา และการสะท้อนออกมาจากโลกของพวกเขา การวิเคราะห์งานศิลปะเด็กจาก 12 ประเทศ ได้พิสูจน์ให้เห็นว่า การทำให้ดีขึ้นในความเจริญของการแสดงถึงความสามารถกับอายุในตัวอย่างของหลายๆ ชาตินี้ แต่เพิ่มการสนับสนุนในด้านความคิดไปด้วยกันกับศิลปะเด็กนั้นจะหาที่เสมอเหมือนไม่ได้ ในงานวาดเขียนของเด็กโตส่วนใหญ่มีความคล้ายคลึงกันพอจะมองเห็นได้มากกว่าความแตกต่างกัน การเกิดขึ้นของการใช้เครื่องหมายนั้นเป็นการทำให้มีความบริสุทธิ์ขึ้นที่ละน้อย เช่นเดียวกับการเติบโตเต็มที่ของเด็ก และผลของสิ่งแวดล้อมวัฒนธรรมและประสบการณ์ที่สะท้อนออกมายังสิ่งแวดล้อมของเขา เป็นที่สังเกตได้ของผู้ใหญ่และการแสดงออกที่น้อยกว่าของการวาดเขียนของเด็กแต่ละคน ศิลปะเป็นอิทธิพลจากการแปรได้ของประสบการณ์ สิ่งแวดล้อม บุคคลลักษณะ การเรียนรู้ในรูปแบบต่างๆ และสภาพเศรษฐกิจสังคม และความพยายามใดๆ ที่จะเปรียบเทียบศิลปะที่มีความหลากหลายทางเชื้อชาติ และควรพิจารณาถึงความเป็นไป

เบลเกอร์และมาร์รา(Bleiker and Marra, 1993) ได้ทำการศึกษาผลงานทางศิลปะเด็กของสองประเทศ คือ ญี่ปุ่นและอเมริกา พบว่า ประเทศญี่ปุ่นนั้น มีการส่งเสริมการเรียนการสอนศิลปะในระดับประถมศึกษามากเท่ากับการเรียนการสอนวิชาวิทยาศาสตร์และสังคมศาสตร์ โดยมีกระบวนการเรียนการสอนที่ใช้หนังสือบทเรียนในแต่ละระดับชั้นเป็นแนวทางการศึกษา การศึกษาครั้งนี้ใช้กลุ่มตัวอย่างของเด็กญี่ปุ่นและเด็กอเมริกัน ที่มีอายุ 6-10 ปี ทำการทดลองโดยแจกกระดาษกับดินสอสี และให้เด็กที่เป็นกลุ่มตัวอย่างวาดภาพในหัวข้อ “พ่อกับแม่จูมมือกันอยู่ในสวน มีลูกอยู่ข้างหน้า และมีต้นไม้สองต้นอยู่ข้างหลัง” ผลการศึกษาภาพวาดของเด็กทั้งสองกลุ่มพบว่า คะแนนการจัดองค์ประกอบทั้งสองกลุ่มมีความเท่าเทียมกัน แต่มีความแตกต่างบางอย่างที่เห็นได้ชัด คือ เด็กญี่ปุ่นจะวาดพื้นหลังที่มีวัตถุหลายสิ่งเกินจากหัวข้อที่กำหนดไว้ ส่วนเด็กอเมริกันจะวาดภาพที่มีวัตถุซ้ำๆ กันและจะเน้นเรื่องของรายละเอียดของวัตถุนั้นเป็นส่วนใหญ่ ในระดับอายุ 8 ปีนั้น พบว่า เด็กญี่ปุ่นมักวาดวัตถุที่เป็นลักษณะสามมิติมากกว่าเด็กอเมริกัน ส่วนในระดับอายุ 10 ปี พบว่า เด็กญี่ปุ่นจะวาดภาพแสดงสัดส่วนของร่างกายได้ชัดเจนกว่า

ดอนน่า ทูแมน(Tuman, 1999) ได้ทำการศึกษาเรื่องความแตกต่างระหว่างเด็กชายเด็กหญิงในความชอบในการวาดภาพ โดยทำการศึกษาจากเด็ก 300 คนในช่วงอายุ 6-12 ปี เพื่อศึกษาอิทธิพลทางเพศ และคุณลักษณะที่ถูกใช้ในการวาดภาพ โดยให้เด็กเลือกวาดภาพจากสถานการณ์ที่ผู้วิจัยกำหนดขึ้น 2 สถานการณ์พบว่า

1. เมื่อให้ทางเลือกทางความคิดในการวาดภาพ เด็กชายและเด็กหญิงจะเลือกสิ่งที่คล้ายคลึงกับเพศของตน
2. เด็กหญิงจะเน้นเรื่องสิ่งที่เห็นอยู่ทั่วไป ความเอาใจใส่ ประสบการณ์ทางสังคม ชีวิตในเมือง ธรรมชาติ สัตว์ และภาพรูปร่างของคน
3. เด็กชายมักจะเน้นเรื่องของกีฬาในภาพมากกว่าเด็กหญิง ทั้งยังเน้นเรื่องของอันตราย ความก้าวหน้า เครื่องจักร ความรุนแรง ความเป็นวีรบุรุษ การท่องเที่ยว ศาสนา และการผจญภัย

นอกจากนี้ยังพบความแตกต่างในการวาดภาพของเด็กชายและเด็กหญิง เช่น สี เส้น สัดส่วน รูปร่าง ช่องว่าง และส่วนประกอบ

1. เด็กหญิงใช้สีมากกว่าเด็กชาย ละชอบผสมสี และมีการใช้สีใกล้เคียงกัน ในขณะที่เด็กชายใช้สีน้อยสี และใช้ในโทนที่แตกต่างกัน
2. เด็กชายนิยมใช้เส้นตรง ในขณะที่เด็กหญิงนิยมใช้เส้นโค้ง
3. เด็กชายแสดงออกถึงความคมชัดของเส้น และใช้สัญลักษณ์มากกว่าเด็กหญิง

4. ด้านช่องว่างกลับไม่พบความแตกต่างกัน
5. เด็กหญิงมีแนวโน้มที่จะวาดภาพจากจุดกึ่งกลางภาพ และเน้นสัดส่วนที่สมดุล ในขณะที่เด็กชายวาดภาพไปรอบๆ และมีสัดส่วนที่ไม่สมดุล
6. ปรากฏความสัมพันธ์ระหว่างความคิดรูปแบบในการวาดของเด็กชายและเด็กหญิง โดยนิยมนวดภาพคน และสังคม เด็กชายนิยมนวดภาพที่แสดงถึงความก้าวร้าวละมุนภัย
7. ในสถานการณ์ที่กระตุ้นให้เกิดปัญหาในการวาดภาพคนที่ต่างจากเพศของตน พบว่า เด็กหญิงนิยมนวดภาพละมุนภัย และก้าวร้าว เด็กชายนิยมนวดภาพเกี่ยวกับ คน และสังคม

จะเห็นได้ว่า งานวิจัยที่เกี่ยวข้องของต่างประเทศ ส่วนใหญ่เป็นการศึกษารวบรวม ภาพวาดระบายสีของเด็ก ซึ่งพบว่ามีความแตกต่างกัน ซึ่งจะเป็นไปตามปัจจัยของสิ่งแวดล้อม สังคม และวัฒนธรรม งานวิจัยที่กล่าวมาจะเป็นแนวทางในการศึกษาการแสดงออกทาง ศิลปะโดยการวาดภาพระบายสีของนักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนต้น สังกัดคณะกรรมการ การศึกษาขั้นพื้นฐาน กรุงเทพมหานคร ในการที่สามารถนำผลการวิจัยไปพัฒนาการเรียน การสอนศิลปะให้เหมาะสมกับระดับความสามารถและเหมาะสมกับช่วงวัย

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

บทที่ 3

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยนี้เป็นการศึกษา การแสดงออกทางศิลปะโดยการวาดภาพระบายสี ของนักเรียนมัธยมศึกษาตอนต้น ในโรงเรียนมัธยมศึกษาสังกัดคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน กรุงเทพมหานครโดยมีรายละเอียดในการดำเนินงานวิจัยตามขั้นตอนดังนี้

1. ศึกษารวบรวมข้อมูล

- 1.1 ศึกษาค้นคว้า รวบรวมข้อมูล และความรู้จากตำรา บทความเอกสาร งานวิจัยที่เกี่ยวข้องทั้งในและต่างประเทศ
- 1.2 ศึกษาหลักสูตร วิธีการสอนระดับมัธยมศึกษา
- 1.3 ศึกษาและรวบรวมข้อมูลเกี่ยวกับหลักการด้านการพัฒนาการด้านศิลปะเด็กของ วิคเตอร์ โลเวนเฟลด์เพื่อเป็นเกณฑ์ในการพิจารณาการแสดงออกทางศิลปะโดยการวาดภาพระบายสีของกลุ่มตัวอย่าง
- 1.4 ศึกษาเกณฑ์การให้คะแนนจาก จากลักษณะที่ปรากฏในการวาดภาพระบายสีของนักเรียน

2. กลุ่มตัวอย่าง

กลุ่มประชากรที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ เป็นนักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนต้น ในโรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน กรุงเทพมหานคร โดยใช้วิธีการสุ่มตัวอย่างแบบหลายขั้นตอน (Multi-Stage Random Sampling) ตามรายละเอียดดังนี้

โรงเรียนสังกัดคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน กรุงเทพมหานคร ซึ่งประกอบด้วย 3 เขต โดยสุ่มตามขนาดของโรงเรียน ขนาดละ 1 โรงเรียน รวม 3 โรงเรียน ซึ่งได้แก่

1. โรงเรียนขนาดใหญ่ สุ่มได้ โรงเรียน ศรีอยุธยา
2. โรงเรียนขนาดกลาง สุ่มได้ โรงเรียน วัดน้อยนพคุณ
3. โรงเรียนขนาดเล็ก สุ่มได้ โรงเรียน พิทยาลงกรณ์พิทยาคม

จากนั้นสุ่มกลุ่มตัวอย่างนักเรียน โดยแบ่งตามระดับชั้น โรงเรียนละ 60 คน ในแต่ละช่วงระดับชั้นมัธยมศึกษา 1-3 ชั้นละ 20 คน และแบ่งตามเพศ เป็นเพศชายและเพศหญิงจำนวนเท่าๆกัน ด้วยวิธีการสุ่มอย่างง่าย โดยการจับสลาก ได้กลุ่มตัวอย่างทั้งหมด จำนวน 180 คนดังนี้

ตารางที่ 2 วิธีสุ่มกลุ่มตัวอย่าง

ขนาดโรงเรียน	ชื่อโรงเรียน	เพศ	ม.1	ม.2	ม.3	รวม
เล็ก	พิทยาลงกรณ์ พิทยาคม	ชาย	10	10	10	30
		หญิง	10	10	10	30
กลาง	วัดน้อยนพคุณ	ชาย	10	10	10	30
		หญิง	10	10	10	30
ใหญ่	ศรีอยุธยา	ชาย	10	10	10	30
		หญิง	10	10	10	30
รวมทั้งหมด			60	60	60	180

3. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยในครั้งนี้ แบ่งออกเป็น 3 รายการ

รายการที่ 1 แบบสอบถาม ได้แก่ แบบสอบถามสถานภาพส่วนตัวและความสนใจ
ของนักเรียน

รายการที่ 2 แบบทดสอบ ให้นักเรียนวาดภาพระบายสีในหัวข้อ “ชุมชนของฉัน”

รายการที่ 3 แบบประเมินค่า เป็นแบบประเมินค่าของแบบทดสอบ การแสดงออกทางศิลปะโดยการวาดภาพระบายสี ในด้านการวาดภาพคน การใช้พื้นที่ว่าง การใช้สี และการออกแบบ โดยแบบประเมินค่า จะมีรายละเอียดในการวาดภาพด้านต่างๆ ตามขั้นพัฒนาการทางศิลปะของวิคเตอร์ โลเวนเฟลด์

รายละเอียดการใช้เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

รายการที่ 1 ได้แก่ แบบสอบถามสถานภาพส่วนตัวและภูมิหลังของนักเรียน โดยแบบสอบถามเป็นแบบเลือกตอบมีทั้งหมด 10 ข้อ แบ่งเป็นส่วนของสถานภาพได้แก่ เพศ อายุ ชั้นโรงเรียน ความสนใจของนักเรียนเกี่ยวกับการวาดภาพระบายสี โดยให้นักเรียนเลือกตอบโดยใช้เครื่องหมาย ถูก ลงในช่องว่างตามความเป็นจริง

รายการที่ 2 แบบทดสอบ ให้นักเรียนวาดภาพระบายสีในหัวข้อ “ชุมชนของฉัน” โดยให้นักเรียนวาดลงในกระดาษขนาด 12-15 นิ้ว ที่ผู้วิจัยเตรียมให้พร้อมสีชอล์คสีน้ำมัน 1 ชุด ใช้เวลา 50 นาที

รายการที่ 3 แบบประเมินค่า เป็นแบบประเมินค่าของแบบทดสอบในแต่ละด้าน คือ ด้านการวาดภาพคน การใช้พื้นที่ว่าง การใช้สี และการออกแบบ ซึ่งแบบประเมินค่าจะมีรายละเอียดในการวาดภาพด้านต่างๆ ตามขั้นพัฒนาการทางศิลปะของวิกเตอร์ โลเวนเฟลด์ ขั้นที่ 5 คือขั้นเหตุผล โดยผู้ให้แบบประเมิน โดยดูภาพวาดของนักเรียนในแบบทดสอบประกอบการใช้แบบประเมิน แต่ละข้อจะได้ 1 คะแนน หากภาพวาดปรากฏลักษณะต่างๆ ตามเกณฑ์ของแบบประเมิน หากภาพวาดของเด็กในแต่ละด้านไม่ปรากฏลักษณะต่างๆ ตรงตามเกณฑ์ของแบบประเมินค่าจะได้คะแนน 0 คะแนน

ขั้นตอนในการสร้างเครื่องมือ

การสร้างเครื่องมือในการวิจัยมีขั้นตอนดังนี้

1. ศึกษาขั้นพัฒนาการทางศิลปะของ วิกเตอร์ โลเวนเฟลด์ และเอกสารอื่นๆ เพื่อเป็นแนวทางในการสร้างเครื่องมือ และเกณฑ์ในการพิจารณา การแสดงออกทางศิลปะโดยการวาดภาพระบายสี
2. ศึกษาแบบทดสอบและวิธีการสร้างแบบทดสอบทางศิลปะจากเอกสาร และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องทั้งในประเทศและต่างประเทศ
3. สรุปแนวทางในการสร้างเครื่องมือวัดการแสดงผลออกทางศิลปะ โดยการวาดภาพระบายสีของนักเรียนอายุ 12-14 ปี ในด้านการวาดภาพคน การใช้พื้นที่ว่าง การใช้สี และการออกแบบ ซึ่งผู้วิจัยสร้างขึ้นตามแนวทฤษฎีพัฒนาการทางศิลปะของวิกเตอร์ โลเวนเฟลด์และศึกษาแบบทดสอบการวัดการแสดงผลออกทางศิลปะโดยการวาดภาพระบายสีของ โกศล ภูพลอย (2532) สมสมร ภูประกร(2530) ชัยวัฒน์ ผดุงพงศ์(2543) ซึ่งเป็นแบบทดสอบที่สร้างขึ้นจากหลักเกณฑ์ ขั้นพัฒนาการทางศิลปะของวิกเตอร์ โลเวนเฟลด์

4. นำเครื่องมือที่สร้างขึ้นไปขอคำแนะนำจากผู้ทรงคุณวุฒิและอาจารย์ที่ปรึกษา เพื่อตรวจสอบความถูกต้องและหาความตรงของเนื้อหา Validity แล้วนำเครื่องมือไปปรับปรุง ซึ่งผู้ทรงคุณวุฒิมีคุณสมบัติดังต่อไปนี้

4.1 เป็นอาจารย์ผู้สอนศิลปะในระดับมัธยมศึกษา และมีประสบการณ์การสอนไม่น้อยกว่า 10 ปี จำนวน 2 ท่าน

4.2 เป็นอาจารย์ระดับอุดมศึกษา ที่มีประสบการณ์ด้านศิลปศึกษาไม่น้อยกว่า 10 ปี จำนวน 3 ท่าน

5. นำเครื่องมือไปทดลองใช้กับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น ที่ไม่ใช่กลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ โรงเรียนสาธิตราชภัฏสวนสุนันทา จำนวน 30 คน เพื่อเป็นแนวทางในการปรับปรุงแก้ไข

6. นำเครื่องมือที่ผ่านการทดลองใช้ ไปขอคำแนะนำจากผู้ทรงคุณวุฒิและอาจารย์ที่ปรึกษาเพื่อปรับปรุงแก้ไขข้อบกพร่อง ก่อนนำไปใช้จริง

7. นำเครื่องมือไปทดสอบครั้งที่ 2 กับนักเรียนกลุ่มเดิม เพื่อหาค่าความเชื่อมั่นของแบบทดสอบโดยวิธีของ คูเดอร์ ริชาร์ดสัน (Kuder Richardson) จากสูตร KR-20 (ลิ้ว สายยศ และอังคณา สายยศ 2528) ได้ค่าระดับความเชื่อมั่นที่ 0.92

4. การเก็บรวบรวมข้อมูล

1. ผู้วิจัยได้ขอหนังสือขอความความร่วมมือวิจัยจากบัณฑิตวิทยาลัย และได้ติดต่อประสานงานกับโรงเรียนและครูสอนศิลปะในระดับมัธยมศึกษาตอนต้น เพื่อสอบถามข้อมูลของนักเรียนด้านอายุ เพศ จำนวนนักเรียน และได้นัดวันและเวลา จากนั้นได้ทำการสุ่มกลุ่มตัวอย่างนักเรียนตามระดับชั้น ม.1-ม.3 โดยวิธีสุ่มอย่างง่าย

2. ผู้วิจัยนำเครื่องมือไปใช้กับกลุ่มตัวอย่าง โดยผู้วิจัยเก็บรวบรวมข้อมูลด้วยตนเองตามขั้นตอนต่อไปนี้

2.1 ผู้วิจัยสร้างความคุ้นเคยกับนักเรียน และสนทนาเพื่อนำเข้าสู่หัวข้อที่วาดคือ “ชุมชนของฉัน” โดยผู้วิจัยได้อธิบายว่า ชุมชนของฉัน หมายถึง บริเวณที่อยู่อาศัยรอบๆบ้าน ตึกสูง หรือสภาพจริง ประกอบไปด้วยเพื่อนบ้าน ญาติ พ่อแม่พี่น้อง และในชุมชนก็จะประกอบไปด้วยต้นไม้ สนาม วัตถุ สิ่งของ

2.2 ผู้วิจัยแจกอุปกรณ์ในการวาดภาพให้แก่ นักเรียน ซึ่งประกอบไปด้วย

2.2.1 ดินสอ และยางลบ

2.2.2 กระดาษวาดภาพขนาด 12 x 15 นิ้ว

2.2.3 สี่ที่ใช้ในการวาดภาพระบายสี คือ สีชอล์คน้ำมัน

2.3 ผู้วิจัยได้เขียนหัวข้อวาดภาพ “ชุมชนของฉัน” บนกระดานดำพร้อมทั้งอธิบายขั้นตอนการวาดภาพ โดยให้เขียน ชื่อ นามสกุล อายุ เพศ โรงเรียน ไว้ด้านหลังของภาพ

2.4 ผู้วิจัยได้บอกกำหนดเวลาในการวาดภาพ โดยให้นักเรียนวาดภาพให้เสร็จในเวลา 50 นาที

2.5 เมื่อได้ชี้แจงกติกาพร้อมและเข้าใจทุกคนแล้ว จึงให้นักเรียนลงมือวาดภาพ ในขณะที่นักเรียนวาดภาพนั้น ผู้วิจัยได้สังเกตกระบวนการทำงานของนักเรียนเช่น การใช้ดินสอร่างภาพ การใส่รายละเอียดของภาพ และการใช้อุปกรณ์ประกอบการวาดเช่น ไม้บรรทัด และยางลบ

2.6 ให้นักเรียนตอบแบบสอบถามหลังจากที่นักเรียนวาดภาพเสร็จ โดยแจกแบบสอบถามสถานภาพส่วนตัวและภูมิหลัง พร้อมทั้งอธิบายแบบสอบถามที่ละเอียด โดยให้นักเรียนตอบตามความเป็นจริง ใช้เวลา ประมาณ 10 นาที

ระยะเวลาในการเก็บรวบรวมข้อมูล

ครั้งที่ 1	โรงเรียนพิทยาลงกรณ์พิทยาคม	18	มกราคม	2553
ครั้งที่ 2	โรงเรียนวัดน้อยนพคุณ	25	มกราคม	2553
ครั้งที่ 3	โรงเรียนศรีอยุธยา	12	กุมภาพันธ์	2553

3. การหาค่าความเชื่อมั่นในการวิเคราะห์ภาพโดยสุ่มตัวอย่างนักเรียน 30 คน จากกลุ่มตัวอย่างทั้งหมด นำผลงานของนักเรียนเสนอต่อผู้เชี่ยวชาญ เพื่อทำการวิเคราะห์ ผู้วิจัยได้เก็บผลจากการวิเคราะห์ แล้วนำมาหาค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ โดยใช้สถิติสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์จากผลคูณของคะแนนของ เพียร์สัน (Pearson's Product Moment Correlation Coefficient) ระหว่างการวิเคราะห์ของผู้วิจัยและผู้เชี่ยวชาญ ถ้าผลของการหาค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์อยู่ในระดับสูงจะยืนยันความเชื่อมั่นถึงประสิทธิภาพในการวิเคราะห์ของผู้วิจัย

การหาค่าความเชื่อมั่น โดยใช้สัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์จากผลคูณของคะแนนแบบเพียร์สัน กระทำ 1 ครั้ง คือ การวาดภาพ หัวข้อเรื่อง “ชุมชนของฉัน”

ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ในการทดสอบความเชื่อมั่นระหว่างผู้วิจัยกับผู้เชี่ยวชาญคือ 0.92(ดูในภาคผนวก) ผลที่ได้จากการคำนวณค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ในการวิเคราะห์ภาพวาดระหว่างผู้วิจัยและผู้เชี่ยวชาญทั้งหมดมีความเชื่อมั่นอยู่ในระดับสูง

4. ผู้เชี่ยวชาญและผู้วิจัยทำการวิเคราะห์ภาพวาดระบายสี จากภาพของกลุ่มตัวอย่างทั้งหมด 180 คนโดยทำการวิเคราะห์ทั้งหมด

5. การวิเคราะห์ข้อมูล

เมื่อเก็บรวบรวมข้อมูลเรียบร้อยแล้ว ผู้วิจัยได้ทำการดำเนินการวิเคราะห์ข้อมูลดังนี้

1. ผู้วิจัยวิเคราะห์แบบสอบถามด้านสถานภาพส่วนตัวและภูมิหลัง โดยใช้ค่าร้อยละ
2. ผู้วิจัยนำชั้นพัฒนาการทางศิลปะของวิกเตอร์ โลเวนเฟลด์ เสนอต่อผู้เชี่ยวชาญเพื่อทำความเข้าใจ และใช้เป็นเกณฑ์ในการวิเคราะห์
3. ผู้วิจัยนำภาพวาดของกลุ่มตัวอย่างเสนอต่อผู้เชี่ยวชาญ เพื่อทำการวิเคราะห์ข้อมูลเกี่ยวกับการแสดงออกทางศิลปะ โดยการวาดภาพระบายสีตามเกณฑ์ชั้นพัฒนาการทางศิลปะเด็กของวิกเตอร์ โลเวนเฟลด์ โดยใช้แบบประเมินชั้นพัฒนาการทางศิลปะในการวาดภาพระบายสี ในด้านการวาดภาพคน การใช้พื้นที่ว่าง การใช้สี และการออกแบบ ที่สร้างขึ้นโดยใช้ค่าร้อยละ (Percentage) โดยวิเคราะห์รวม จำแนกตามเพศ และจำแนกตามอายุ และทำการประเมินโดยผู้เชี่ยวชาญ และผู้วิจัย
4. สรุปผลการประเมินชั้นพัฒนาการทางศิลปะในด้านการวาดภาพระบายสี
5. สรุปคะแนนด้วยการหาค่าความถี่และค่าร้อยละ (Percentage)

6. การนำเสนอผลการวิเคราะห์การวิจัย

โดยนำเสนอผลการวิจัย ในรูปตารางประกอบความเรียง

7. สถิติที่ใช้ในการวิจัย

1. ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ระหว่างผู้ตรวจ โดยใช้สูตรเพียร์สัน (Pearson's Product Moment Correlation Coefficient)

2. ค่าร้อยละ

$$\text{ค่าร้อยละ} = \frac{\text{จำนวนคนที่ทำถูก} \times 100}{\text{จำนวนกลุ่มตัวอย่างทั้งหมด}}$$

บทที่ 4

ผลการวิเคราะห์ข้อมูล

การวิเคราะห์ข้อมูลการศึกษาการแสดงออกทางศิลปะโดยการวาดภาพระบายสี ของนักเรียนมัธยมศึกษาตอนต้น ในโรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน กรุงเทพมหานคร ผู้วิจัยได้นำเสนอผลการวิเคราะห์ข้อมูลของกลุ่มตัวอย่าง ดังนี้

ส่วนที่ 1 ผลการวิเคราะห์เกี่ยวกับสถานภาพและภูมิหลังของนักเรียนที่เป็นกลุ่มตัวอย่าง โดยแสดงค่าความถี่และร้อยละ นำเสนอในรูปแบบของตารางประกอบคำบรรยาย

ส่วนที่ 2 ผลการวิเคราะห์การแสดงออกทางศิลปะตามขั้นพัฒนาการทางศิลปะโดยการวาดภาพระบายสีในด้านการวาดภาพคน การจัดวางภาพบนพื้นที่ว่าง การใช้สี และการออกแบบของนักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนต้น โดยรวม จากผลการวิเคราะห์ของนักวิชาการทางศิลปศึกษา โดยแสดงค่าความถี่และร้อยละ นำเสนอในรูปแบบของตารางประกอบคำบรรยาย

ส่วนที่ 3 ผลการวิเคราะห์การแสดงออกทางศิลปะตามขั้นพัฒนาการทางศิลปะโดยการวาดภาพระบายสีในด้านการวาดภาพคน การจัดวางภาพบนพื้นที่ว่าง การใช้สี และการออกแบบของนักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนต้น จำแนกตามกลุ่มอายุ จากผลการวิเคราะห์ของนักวิชาการทางศิลปศึกษา โดยแสดงค่าความถี่และร้อยละ นำเสนอในรูปแบบของตารางประกอบคำบรรยาย

ส่วนที่ 1 ผลการวิเคราะห์เกี่ยวกับสถานภาพและภูมิหลังของนักเรียนที่เป็นกลุ่มตัวอย่าง

คำนวณค่าความถี่และร้อยละ ของข้อมูลสถานภาพและภูมิหลังของนักเรียนที่เป็นกลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ เพศ ศาสนา สิ่งใดมีอิทธิพลต่อการวาดภาพสำหรับนักเรียนมากที่สุด นักเรียนมักจะวาดภาพช่วงใดมากที่สุด ในวิชาศิลปะครูมักจะให้นักเรียนทำกิจกรรมใดมากที่สุด ในวิชาศิลปะนักเรียนสนใจกิจกรรมประเภทใดมากที่สุด นักเรียนถนัดการใช้สีประเภทใดในการวาดภาพระบายสีมากที่สุด นักเรียนชอบวาดภาพเกี่ยวกับอะไรมากที่สุด นักเรียนเคยเรียนพิเศษเกี่ยวกับวิชาศิลปะหรือไม่ และนักเรียนได้รับการสนับสนุนจากครอบครัวในการเรียนศิลปะอย่างไร นำเสนอข้อมูลในรูปแบบของตารางประกอบคำบรรยาย

ตารางที่ 3 ความถี่และร้อยละ ของสถานภาพและภูมิหลังของนักเรียนมัธยมศึกษาตอนต้น ในโรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน กรุงเทพมหานคร

สถานภาพส่วนตัวและภูมิหลัง	จำนวน N =180	ร้อยละ 100
1. เพศ		
ชาย	90	50.00
หญิง	90	50.00
2. ศาสนา		
พุทธ	161	89.44
อิสลาม	19	10.56
3. ระดับชั้น		
ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1	60	33.33
ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2	60	33.33
ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3	60	33.33
4. โรงเรียน		
พิทยาลงกรณ์พิทยาคม	60	33.33
วัดน้อยนพคุณ	60	33.33
ศรีอยุธยา	60	33.33
5. ขนาดโรงเรียน		
เล็ก	60	33.33
กลาง	60	33.33
ใหญ่	60	33.33

ตารางที่ 3 (ต่อ) ความถี่และร้อยละ ของสถานภาพและภูมิหลังของนักเรียนมัธยมศึกษาตอนต้น
ในโรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน กรุงเทพมหานคร

สถานภาพส่วนตัวและภูมิหลัง	จำนวน N =180	ร้อยละ 100
6. สิ่งใดมีอิทธิพลต่อการวาดภาพสำหรับนักเรียนมากที่สุด		
สื่อภาพยนตร์	57	31.67
ชุมชนที่อาศัยอยู่	33	18.33
การ์ตูน	78	43.33
อื่นๆ	12	6.67
7. นักเรียนมักจะวาดภาพช่วงใดมากที่สุด		
ทุกครั้งเมื่อมีเวลาว่าง	125	69.44
เมื่อได้รับคำสั่งจากครู	21	11.67
อื่นๆ	34	18.89
8. ในวิชาศิลปะครูมักจะให้นักเรียนทำกิจกรรมใดมากที่สุด		
วาดภาพระบายสี	151	83.89
อื่นๆ	29	16.11
9. ในวิชาศิลปะนักเรียนสนใจกิจกรรมประเภทใดมากที่สุด		
วาดภาพระบายสี	172	95.56
อื่นๆ	8	4.44
10. นักเรียนถนัดการใช้สีประเภทใดในการวาดภาพระบายสีมากที่สุด		
ดินสอสี	15	8.33
สีชอล์คน้ำมัน	128	71.11
สีโปสเตอร์	37	20.56

ตารางที่ 3 (ต่อ) ความถี่และร้อยละ ของสถานภาพและภูมิหลังของนักเรียนมัธยมศึกษาตอนต้น ในโรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน กรุงเทพมหานคร

สถานภาพส่วนตัวและภูมิหลัง	จำนวน N =180	ร้อยละ 100
11. นักเรียนชอบวาดภาพเกี่ยวกับอะไรมากที่สุด		
ภาพทิวทัศน์	58	32.22
ภาพเรื่องราวหรือ ประสบการณ์ที่ประทับใจ	26	14.44
ภาพการ์ตูน	79	43.89
12. นักเรียนเคยเรียนพิเศษเกี่ยวกับวิชาศิลปะหรือไม่		
เคย	20	11.11
ไม่เคย	160	88.89
13. นักเรียนได้รับการสนับสนุนจากครอบครัวในการเรียนศิลปะอย่างไร		
ซื้ออุปกรณ์ให้	138	76.67
ได้รับส่งเสริมให้เรียนพิเศษเกี่ยวกับศิลปะ	23	12.78
อื่นๆ	19	10.56

จากตารางที่ 3 พบว่า นักเรียนที่เป็นกลุ่มตัวอย่างทั้งหมด 180 คน โดยเป็นเพศชาย จำนวน 90 คน เท่ากับเพศหญิง คิดเป็น ร้อยละ 50.00

ด้านศาสนา พบว่า นักเรียนกลุ่มตัวอย่าง ส่วนใหญ่นับถือศาสนาพุทธ จำนวน 161 คน ร้อยละ 89.44 รองลงมาคือ ศาสนาอิสลาม จำนวน 19 คน ร้อยละ 10.56

ระดับชั้น นักเรียนที่เป็นกลุ่มตัวอย่างทั้งหมด 180 คน จำแนกเป็นชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1, 2 และ 3 อย่างละเท่ากัน จำนวน 60 คน ร้อยละ 33.33

โรงเรียน นักเรียนที่เป็นกลุ่มตัวอย่างทั้งหมด 180 คน จำแนกเป็นโรงเรียนพิทยาลงกรณ์พิทยาคม, โรงเรียนวัดน้อยนพคุณ และโรงเรียนปทุมคงคา อย่างละเท่ากัน จำนวน 60 คน ร้อยละ 33.33

ขนาดโรงเรียน นักเรียนที่เป็นกลุ่มตัวอย่างทั้งหมด 180 คน จำแนกขนาดของโรงเรียนเล็ก, กลาง และใหญ่ อย่างละเท่ากัน จำนวน 60 คน ร้อยละ 33.33

ด้านสิ่งใดมีอิทธิพลต่อการวาดภาพสำหรับนักเรียนมากที่สุด คือ การ์ตูน จำนวน 78 คน ร้อยละ 43.33 รองลงมาคือ สื่อภาพยนตร์ จำนวน 57 คน ร้อยละ 31.67 และชุมชนที่อาศัยอยู่ จำนวน 33 คน ร้อยละ 18.33

นักเรียนมักจะวาดภาพช่วงใดมากที่สุด คือ ทุกครั้งเมื่อมีเวลาว่าง จำนวน 125 คน ร้อยละ 69.44 รองลงมาคือ กรณีอื่นๆ จำนวน 34 คน ร้อยละ 18.89 และเมื่อได้รับคำสั่งจากครู จำนวน 21 คน ร้อยละ 11.67

ในวิชาศิลปะครูมักจะให้นักเรียนทำกิจกรรมใดมากที่สุด คือ วาดภาพระบายสี จำนวน 151 คน ร้อยละ 83.89 รองลงมาคือ อื่นๆ จำนวน 29 คน ร้อยละ 16.11

ในวิชาศิลปะนักเรียนสนใจกิจกรรมประเภทใดมากที่สุด คือ วาดภาพระบายสี จำนวน 172 คน ร้อยละ 95.56 รองลงมาคือ อื่นๆ จำนวน 8 คน ร้อยละ 4.44

นักเรียนถนัดการใช้สีประเภทใดในการวาดภาพระบายสีมากที่สุด คือ สีชอล์คน้ำมัน จำนวน 128 คน ร้อยละ 71.11 รองลงมาคือ สีโปสเตอร์ จำนวน 37 คน ร้อยละ 20.56 และ ดินสอสี จำนวน 15 คน ร้อยละ 8.33

นักเรียนชอบวาดภาพเกี่ยวกับอะไรมากที่สุด คือ ภาพการ์ตูน จำนวน 79 คน ร้อยละ 43.89 รองลงมาคือ ภาพทิวทัศน์ จำนวน 58 คน ร้อยละ 32.22) และภาพเรื่องราวหรือประสบการณ์ที่ประทับใจ จำนวน 26 คน ร้อยละ 14.44

นักเรียนเคยเรียนพิเศษเกี่ยวกับวิชาศิลปะหรือไม่ ส่วนใหญ่ไม่เคยเรียนพิเศษ จำนวน 160 คน ร้อยละ 88.89 รองลงมาคือ เคยเรียน จำนวน 20 คน ร้อยละ 11.11

นักเรียนได้รับการสนับสนุนจากครอบครัวในการเรียนศิลปะอย่างไร คือ ครอบครัวซื้ออุปกรณ์ให้ จำนวน 138 คน ร้อยละ 76.67 รองลงมาคือ ได้รับส่งเสริมให้เรียนพิเศษเกี่ยวกับศิลปะ จำนวน 23 คน ร้อยละ 12.78 และอื่นๆ จำนวน 19 คน ร้อยละ 10.56

ส่วนที่ 2 ผลการวิเคราะห์การแสดงผลออกทางศิลปะตามขั้นพัฒนาการทางศิลปะโดยการวาดภาพระบายสีของนักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนต้น สังกัดคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน กรุงเทพมหานคร โดยภาพรวม

ตารางที่ 4 ความถี่และร้อยละ ของการแสดงออกทางศิลปะตามขั้นพัฒนาการทางศิลปะโดยการวาดภาพระบายสีของนักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนต้น ในโรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน กรุงเทพมหานคร ด้านการวาดภาพคน

การวาดภาพคน	จำนวน N = 180	ร้อยละ 100
1. แสดงลักษณะเค้าโครงภายนอก มากกว่ารายละเอียดภายในเช่น เค้าโครงของเสื้อผ้าที่ขาด รอยยับย่น	156	86.68
2. ทุกส่วนของภาพเมื่อแยกออกจากกันจะยังคงมีความสมบูรณ์อยู่คงเดิม	113	62.78
3. เน้นความแตกต่างระหว่างเพศด้วยเสื้อผ้า เครื่องแต่งกาย เครื่องประดับ และรายละเอียดอื่นๆ เช่น ทรงผม เสื้อผ้า ฯลฯ	139	77.22
4. มีลักษณะอาการปฏิกิริยาท่าทาง การเคลื่อนไหวของร่างกาย แข็งกระด้าง เป็นธรรมชาติ	137	76.11
5. เส้นต่างๆ เพิ่มเติม เพื่อแสดงรายละเอียดของภาพคน และส่วนต่างๆ ของร่างกายให้มีลักษณะคล้ายความเป็นจริงมากขึ้น เช่น แขน ขา หรืออวัยวะอื่นๆ	158	87.78

จากตารางที่ 4 แสดงให้เห็นว่า การแสดงออกทางศิลปะตามขั้นพัฒนาการทางศิลปะโดยการวาดภาพระบายสี ของนักเรียนมัธยมศึกษาตอนต้น ด้านการวาดภาพคน โดยรวม ลักษณะที่แสดงออกได้มากที่สุด คือ เส้นต่างๆ เพิ่มเติม เพื่อแสดงรายละเอียดของภาพคน และส่วนต่างๆ ของร่างกายให้มีลักษณะคล้ายความเป็นจริงมากขึ้น เช่น แขน ขา หรืออวัยวะอื่นๆ ร้อยละ 87.78 รองลงมาคือ ลักษณะเค้าโครงภายนอก มากกว่ารายละเอียดภายในเช่น เค้าโครงของเสื้อผ้าที่ขาด รอยยับย่น ร้อยละ 86.67 ลักษณะที่แสดงออกได้น้อยที่สุดคือ ทุกส่วนของภาพเมื่อแยกออกจากกันจะยังคงมีความสมบูรณ์อยู่คงเดิม ร้อยละ 62.78

ตารางที่ 5 ความถี่และร้อยละ การแสดงออกทางศิลปะตามขั้นพัฒนาการทางศิลปะโดยการวาดภาพระบายสีของนักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนต้น ในโรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน กรุงเทพมหานคร ด้านการจัดวางภาพบนพื้นที่ว่าง

การจัดวางภาพบนพื้นที่ว่าง	จำนวน N=180	ร้อยละ 100
1. ขนาดสิ่งของต่างๆ ที่วาดเหมาะสมกับพื้นที่ว่าง	101	56.11
2. การใช้เส้นระดับสายตา การจัดวางภาพ เช่น ท้องฟ้าปกคลุมมาถึงพื้นดิน แทนที่จะอยู่ระดับสายตา	148	82.22
3. มิติในภาพโดยการจัดวางภาพให้เหลื่อมซ้อนกัน โดยไม่เปิดเผยบริเวณที่บังอยู่ (ภาพส่วนที่ถูกบังนั้นเด็กจะไม่เขียนเป็นภาพ X-RAY)	114	63.33
4. การจัดวางภาพของเด็กจะมีลักษณะคล้ายภาพที่มองจากที่สูง สู้พื้นราบ	109	60.56
5. การกำหนดระยะตามความเป็นจริงที่เหมาะสมในภาพ	162	90.00

จากตารางที่ 5 แสดงให้เห็นว่า การแสดงออกทางศิลปะตามขั้นพัฒนาการทางศิลปะโดยการวาดภาพระบายสี ของนักเรียนมัธยมศึกษาตอนต้น ด้านการจัดวางภาพบนพื้นที่ว่าง โดยรวม ลักษณะที่แสดงออกได้มากที่สุด คือ การกำหนดระยะตามความเป็นจริงที่เหมาะสมในภาพ ร้อยละ 90.00 รองลงมาคือ การใช้เส้นระดับสายตา การจัดวางภาพ เช่น ท้องฟ้าปกคลุมมาถึงพื้นดิน แทนที่จะอยู่ระดับสายตา ร้อยละ 82.22 และแสดงออกได้น้อยที่สุด คือ ขนาดสิ่งของต่างๆ ที่วาดเหมาะสมกับพื้นที่ว่าง ร้อยละ 56.11

นอกจากนี้ยังมี ความถี่และร้อยละ การแสดงออกทางศิลปะตามขั้นพัฒนาการทางศิลปะโดยการวาดภาพระบายสีของนักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนต้น ในโรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน กรุงเทพมหานคร ด้านการใช้สี

ตารางที่ 6 ความถี่และร้อยละ การแสดงออกทางศิลปะตามขั้นพัฒนาการทางศิลปะโดยการวาดภาพระบายสีของนักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนต้น ในโรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน กรุงเทพมหานคร ด้านการใช้สี

การใช้สี	จำนวน N=180	ร้อยละ 100
1. ใช้สีตามความคิดและประสบการณ์	156	86.67
2. มีการระบายสีตกแต่งบนเสื้อผ้า เครื่องแต่งกาย หรือรายละเอียดอื่นๆ ในภาพ	145	80.56
3. มีการผสมสีและระบายสีเพื่อแสดงมิติ หรือตามสภาพของวัตถุ เช่น มีการลงสี แสง เงา การลงสีไล่น้ำหนัก	153	85.00

จากตารางที่ 6 แสดงให้เห็นว่า การแสดงออกทางศิลปะตามขั้นพัฒนาการทางศิลปะโดยการวาดภาพระบายสี ของนักเรียนมัธยมศึกษาตอนต้น ด้านการใช้สี โดยรวม ลักษณะที่แสดงออกได้มากที่สุด คือ ใช้สีตามความคิดและประสบการณ์ ร้อยละ 86.67 รองลงมาคือ มีการผสมสีและระบายสีเพื่อแสดงมิติ หรือตามสภาพของวัตถุ เช่น มีการลงสี แสง เงา การลงสีไล่น้ำหนัก ร้อยละ 85.00 และแสดงออกได้น้อยที่สุด คือ มีการระบายสีตกแต่งบนเสื้อผ้า เครื่องแต่งกาย หรือรายละเอียดอื่นๆ ในภาพร้อยละ 80.56

ตารางที่ 7 ความถี่และร้อยละ การแสดงออกทางศิลปะตามขั้นพัฒนาการทางศิลปะโดยการวาดภาพระบายสีของนักเรียนมัธยมศึกษาตอนต้น ในโรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน กรุงเทพมหานคร ด้านการออกแบบ

การออกแบบ	จำนวน N=180	ร้อยละ 100
1. แสดงลักษณะของการประดิษฐ์ตกแต่งรายละเอียดส่วนประกอบในภาพ	157	87.22
2. แสดงความแตกต่างเรื่องแบบของเสื้อผ้าเครื่องแต่งกายหรือเครื่องประดับ	130	72.22

ตารางที่ 7(ต่อ) ความถี่และร้อยละ การแสดงออกทางศิลปะตามขั้นพัฒนาการทางศิลปะโดยการวาดภาพระบายสีของนักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนต้น ในโรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน กรุงเทพมหานคร ด้านการออกแบบ

การออกแบบ	จำนวน N=180	ร้อยละ 100
3. รู้จักรูปแบบซึ่งเป็นลักษณะเฉพาะของสิ่งต่างๆ หรือเครื่องประดับต่างๆ เช่น กำไลทรงกลม	124	68.89

จากตารางที่ 7 พบว่า แสดงให้เห็นว่า การแสดงออกทางศิลปะตามขั้นพัฒนาการทางศิลปะโดยการวาดภาพระบายสี ของเด็กของนักเรียนมัธยมศึกษาตอนต้น ด้านการออกแบบ โดยรวม ลักษณะที่แสดงออกได้มากที่สุด คือ แสดงลักษณะของการประดิษฐ์ตกแต่งรายละเอียด ส่วนประกอบในภาพ ร้อยละ 87.22 รองลงมาคือ แสดงความแตกต่างเรื่องแบบของเสื้อผ้าเครื่องแต่งกายหรือเครื่องประดับ ร้อยละ 72.22 และแสดงออกได้น้อยที่สุด คือ รู้จักรูปแบบซึ่งเป็นลักษณะเฉพาะของสิ่งต่างๆ หรือเครื่องประดับต่างๆ เช่น กำไล ร้อยละ 68.89

ตารางที่ 8 การแสดงออกทางศิลปะตามขั้นพัฒนาการทางศิลปะโดยการวาดภาพระบายสีของนักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนต้น ในโรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน กรุงเทพมหานครด้านลักษณะอื่นๆ ที่ปรากฏ โดยการจัดลำดับความถี่โดยรวม

ลักษณะการ แสดงออก	ลักษณะอื่นๆที่ปรากฏ	ความถี่
ด้านการวาดภาพคน	1. มีการวาดวาดคล้ายการ์ตูน จากโทรทัศน์	67
	2. มีการวาดแบบก้านไม้ขีด	23
	3. วาดใบหน้าคนที่มีขนาดใหญ่เกินจริง	12
	4. แบบลักษณะวงกลมต่อกัน	8
ด้านการใช้พื้นที่ว่าง	1. จัดวางภาพที่ซ้อนกัน	126
	2. ตกแต่งภาพให้มีความกลมกลืน	15

ตารางที่ 8 (ต่อ) การแสดงออกทางศิลปะตามขั้นพัฒนาการทางศิลปะโดยการวาดภาพระบายสีของนักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนต้น ในโรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน กรุงเทพมหานครด้านลักษณะอื่นๆ ที่ปรากฏ โดยการจัดลำดับความถี่โดยรวม

ลักษณะการ แสดงออก	ลักษณะอื่นๆที่ปรากฏ	ความถี่
ด้านการออกแบบ	1. อิทธิพลของสิ่งแวดล้อมและสังคม	88
	2. ออกแบบตามความเป็นจริง	72
ด้านการใช้สี	1. ใช้สีที่เป็นธรรมชาติ	108
	2. สีที่แสดงถึงระยะใกล้ไกล และแสงเงา	72

จากตารางที่ 8 แสดงให้เห็นว่า การแสดงออกทางศิลปะตามขั้นพัฒนาการทางศิลปะโดยการวาดภาพระบายสีของนักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนต้น สังกัดคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน กรุงเทพมหานคร ในลักษณะอื่นๆ ที่ปรากฏ โดยภาพรวม

ด้านการวาดภาพคน

การแสดงออกทางศิลปะโดยการวาดภาพระบายสีของนักเรียนมัธยมศึกษาตอนต้นด้านการวาดภาพคน ลักษณะอื่นๆที่ปรากฏ ด้านการวาดภาพคน สิ่งที่นักเรียนแสดงออกได้มากที่สุดคือ วาดภาพคล้ายการ์ตูน ได้ค่าความถี่ 67 คน รองลงมาการวาดภาพคนแบบไม่ชัด ได้ค่าความถี่ได้ 23 คน และสิ่งที่แสดงออกได้น้อยที่สุด คือ การวาดที่มีลักษณะวงกลมต่อกันเป็นรูปคน ได้ค่าความถี่ 8 คน

ด้านการใช้พื้นที่ว่าง

การแสดงออกทางศิลปะโดยการวาดภาพระบายสีของนักเรียนมัธยมศึกษาตอนต้น ด้านการใช้พื้นที่ว่าง ลักษณะอื่นๆที่ปรากฏ ด้านการใช้พื้นที่ว่าง สิ่งที่นักเรียนแสดงออกได้มากที่สุด คือ มีการจัดวางภาพที่ซ้อนกัน ค่าความถี่ 126 คน และรองลงมา มีการตกแต่งภาพให้มีความกลมกลืน มีค่าความถี่ 15 คน

ด้านการออกแบบ

การแสดงออกทางศิลปะโดยการวาดภาพระบายสีของนักเรียนมัธยมศึกษาตอนต้น ลักษณะอื่นๆที่ปรากฏ ด้านการออกแบบ สิ่งที่นักเรียนแสดงออกได้มากที่สุด คือ มีเรื่องราวที่สะท้อนสิ่งแวดล้อมและสังคม มีค่าความถี่เป็น 88 คน และรองลงมา มีการออกแบบตามความหลักเป็นจริงมีค่าความถี่ 72 คน

ด้านการใช้สี

การแสดงออกทางศิลปะโดยการวาดภาพระบายสีของนักเรียนมัธยมศึกษาตอนต้น ลักษณะอื่นๆที่ปรากฏ ด้านการใช้สี สิ่งที่นักเรียนแสดงออกได้มากที่สุด คือ การใช้สีที่เป็นธรรมชาติ ค่าความถี่เป็น 108 คน รองลงมา เป็นสีที่แบ่งโทนที่แสดงถึงระยะใกล้ไกล ค่าความถี่เป็น 78 คน

ส่วนที่ 3 ผลการวิเคราะห์การแสดงผลการแสดงผลการตามขั้นพัฒนาการทางศิลปะโดยการวาดภาพระบายสีของนักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนต้น สังกัดคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน กรุงเทพมหานคร จำแนกตามเพศ

ตารางที่ 9 ความถี่และร้อยละ การแสดงผลการแสดงผลการตามขั้นพัฒนาการทางศิลปะโดยการวาดภาพระบายสีของนักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนต้น ในโรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน กรุงเทพมหานคร ด้านการวาดภาพคน จำแนกตามเพศ

การวาดภาพคน	เพศชาย N = 90		เพศหญิง N = 90	
	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ
1. แสดงลักษณะเค้าโครงภายนอก มากกว่า รายละเอียดภายในเช่น เค้าโครงของเสื้อผ้าที่ขาดรอยยับย่น	79	87.78	79	87.78
2. ทุกส่วนของภาพเมื่อแยกออกจากกันจะยังคงมีความสมบูรณ์อยู่คงเดิม	75	83.33	81	90.00
3. เน้นความแตกต่างระหว่างเพศด้วยเสื้อผ้า เครื่องแต่งกาย เครื่องประดับ และรายละเอียดอื่นๆ เช่น ทรงผม เสื้อผ้า ฯลฯ	70	77.78	69	76.67

ตารางที่ 9 (ต่อ) ความถี่และร้อยละ การแสดงออกทางศิลปะตามขั้นพัฒนาการทางศิลปะ
 โดยการวาดภาพระบายสีของนักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนต้นในโรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัด
 คณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน กรุงเทพมหานคร ด้านการวาดภาพคน จำแนกตามเพศ

การวาดภาพคน	เพศชาย N = 90		เพศหญิง N = 90	
	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ
4. มีลักษณะอากัปกริยาท่าทาง การเคลื่อนไหวของร่างกาย แข็งกระด้างผิดธรรมชาติ	69	76.67	68	75.56
5. ใช้เส้นต่างๆ เพิ่มเติม เพื่อแสดงรายละเอียดของภาพคน และแสดงส่วนต่างๆ ของร่างกายให้มีลักษณะคล้ายความเป็นจริงมากขึ้น เช่น แขน ขา หรืออวัยวะอื่นๆ	57	63.33	56	62.22

จากตารางที่ 9 การแสดงออกทางศิลปะตามขั้นพัฒนาการทางศิลปะโดยการวาดภาพระบายสีของนักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนต้น สังกัดคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน กรุงเทพมหานคร ด้านการวาดภาพคน โดยรวมนักเรียนหญิงทำได้ ร้อยละ 76.98 มากกว่านักเรียนชาย ร้อยละ 76.51 เมื่อจำแนกตามเพศ พบว่า

นักเรียนชายแสดงออกทางศิลปะตามขั้นพัฒนาการทางศิลปะโดยการวาดภาพระบายสี มีลักษณะที่แสดงออกได้มากที่สุด คือ แสดงลักษณะเค้าโครงภายนอก มากกว่ารายละเอียดภายใน เช่น เค้าโครงของเสื้อผ้าที่ขาด รอยยับย่น ร้อยละ 87.78 รองลงมาคือ ทุกส่วนของภาพเมื่อแยกออกจากกันจะยังคงมีความสมบูรณ์อยู่คงเดิม ร้อยละ 83.33 และสิ่งที่แสดงออกได้น้อยที่สุด คือ ใช้เส้นต่างๆ เพิ่มเติม เพื่อแสดงรายละเอียดของภาพคน และแสดงส่วนต่างๆ ของร่างกายให้มีลักษณะคล้ายความเป็นจริงมากขึ้น เช่น แขน ขา หรืออวัยวะอื่นๆ ร้อยละ 63.33

นักเรียนหญิงแสดงออกทางศิลปะตามขั้นพัฒนาการทางศิลปะโดยการวาดภาพระบายสี มีลักษณะที่แสดงออกได้มากที่สุด คือ ทุกส่วนของภาพเมื่อแยกออกจากกันจะยังคงมีความสมบูรณ์อยู่คงเดิม ร้อยละ 90.00 รองลงมาคือ แสดงลักษณะเค้าโครงภายนอก มากกว่ารายละเอียดภายในเช่น เค้าโครงของเสื้อผ้าที่ขาด รอยยับย่น ร้อยละ 87.78 และ แสดงออกได้น้อย

ที่สุด คือ ใช้เส้นต่างๆ เพิ่มเติม เพื่อแสดงรายละเอียดของภาพคน และแสดงส่วนต่างๆ ของร่างกาย ให้มีลักษณะคล้ายความเป็นจริงมากขึ้น เช่น แขน ขา หรืออวัยวะอื่นๆ ร้อยละ 62.22

ตารางที่ 10 ความถี่และร้อยละ การแสดงออกทางศิลปะตามขั้นพัฒนาการทางศิลปะโดยการวาดภาพระบายสีของนักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนต้น ในโรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน กรุงเทพมหานคร ด้านการจัดวางภาพบนพื้นที่ว่าง จำแนกตามเพศ

การจัดวางภาพบนพื้นที่ว่าง	เพศชาย N = 90		เพศหญิง N = 90	
	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ
1. ขนาดสิ่งของต่างๆ ที่วาดเหมาะสมกับพื้นที่ว่าง	83	92.22	79	87.78
2. การใช้เส้นระดับสายตา การจัดวางภาพ เช่น ท้องฟ้าปกคลุมมาถึงพื้นดิน แทนที่จะอยู่ระดับสายตา	75	83.33	73	81.11
3. การกำหนดระยะตามความเป็นจริงที่เหมาะสมในภาพ	55	61.11	46	51.11
4. การจัดวางภาพของเด็กจะมีลักษณะคล้ายภาพที่มองจากที่สูง สู่พื้นราบ	57	63.33	52	57.78
5. มิติในภาพโดยการจัดวางภาพให้เหลื่อมซ้อนกัน โดยไม่เปิดเผยบริเวณที่บังอยู่ (ภาพส่วนที่ถูกบังนั้น เด็กจะไม่เขียนเป็นภาพ X-RAY)	56	62.22	58	64.44

จากตารางที่ 10 แสดงให้เห็นว่า นักเรียนชายแสดงออกทางศิลปะตามขั้นพัฒนาการทางศิลปะโดยการวาดภาพระบายสี ด้านการจัดวางภาพบนพื้นที่ว่าง มีลักษณะที่แสดงออกได้มากที่สุดคือ ขนาดสิ่งของต่างๆ ที่วาดเหมาะสมกับพื้นที่ว่าง ร้อยละ 92.22 รองลงมาคือ การใช้เส้นระดับสายตา การจัดวางภาพ ร้อยละ 83.33 และแสดงออกได้น้อยที่สุด คือ การกำหนดระยะตามความเป็นจริงที่เหมาะสมในภาพ ร้อยละ 61.11

นักเรียนหญิงแสดงออกทางศิลปะตามขั้นพัฒนาการทางศิลปะโดยการวาดภาพระบายสี ด้านการจัดวางภาพบนพื้นที่ว่าง มีลักษณะที่แสดงออกได้มากที่สุดคือ ขนาดสิ่งของต่างๆ ที่วาด

เหมาะสมกับพื้นที่ว่าง ร้อยละ 87.78 รองลงมาคือ การใช้เส้นระดับสายตา การจัดวางภาพ ร้อยละ 81.11 และแสดงออกได้น้อยที่สุด คือการกำหนดระยะตามความเป็นจริงที่เหมาะสมในภาพ ร้อยละ 51.11

ตารางที่ 11 ความถี่และร้อยละ การแสดงออกทางศิลปะตามขั้นพัฒนาการทางศิลปะโดยการวาดภาพระบายสีของนักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนต้น ในโรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน กรุงเทพมหานคร ด้านการใช้สี จำแนกตามเพศ

การใช้สี	เพศชาย N = 90		เพศหญิง N = 90	
	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ
1. ใช้สีตามความคิดและประสบการณ์	77	85.56	79	87.78
2. มีการระบายสีตกแต่งบนเสื้อผ้า เครื่องแต่งกาย หรือรายละเอียดอื่นๆ ในภาพ	75	83.33	78	86.67
3. มีการผสมสีและระบายสีเพื่อแสดงมิติ หรือตามสภาพของวัตถุ เช่น มีการลงสี แสง เงา การลงสีใต้น้ำหนัก	71	78.89	74	82.22

จากตารางที่ 11 แสดงให้เห็นว่า นักเรียนชายแสดงออกทางศิลปะตามขั้นพัฒนาการทางศิลปะโดยการวาดภาพระบายสี ด้านการใช้สี สิ่งที่นักเรียนแสดงออกได้มากที่สุด คือ การใช้สีตามความคิดและประสบการณ์ ร้อยละ 85.56 รองลงมาคือ มีการระบายสีตกแต่งบนเสื้อผ้า เครื่องแต่งกาย หรือรายละเอียดอื่นๆ ในภาพ ร้อยละ 83.33 และสิ่งที่แสดงออกได้น้อยที่สุด คือ มีการผสมสีและระบายสีเพื่อแสดงมิติ หรือตามสภาพของวัตถุ เช่น มีการลงสี แสง เงา การลงสีใต้น้ำหนัก ร้อยละ 78.89

ส่วนนักเรียนหญิงแสดงออกทางศิลปะตามขั้นพัฒนาการทางศิลปะโดยการวาดภาพระบายสี ด้านการใช้สี สิ่งที่นักเรียนแสดงออกได้มากที่สุด คือ การใช้สีตามความคิดและประสบการณ์ ร้อยละ 87.78 รองลงมาคือ มีการระบายสีตกแต่งบนเสื้อผ้า เครื่องแต่งกาย หรือรายละเอียดอื่นๆ ในภาพ ร้อยละ 86.67 และสิ่งที่แสดงออกได้น้อยที่สุด คือ มีการผสมสีและระบายสีเพื่อแสดงมิติ หรือตามสภาพของวัตถุ เช่น มีการลงสี แสง เงา การลงสีใต้น้ำหนัก ร้อยละ 82.22

ตารางที่ 12 ความถี่และร้อยละ การแสดงออกทางศิลปะตามขั้นพัฒนาการทางศิลปะโดยการวาดภาพระบายสีของนักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนต้น ในโรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน กรุงเทพมหานคร ด้านการออกแบบ จำแนกตามเพศ

การออกแบบ	เพศชาย N = 90		เพศหญิง N = 90	
	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ
1. แสดงลักษณะของการประดิษฐ์ตกแต่งรายละเอียดส่วนประกอบในภาพ	77	85.56	80	88.89
2. แสดงความแตกต่างเรื่องแบบของเสื้อผ้าเครื่องแต่งกายหรือเครื่องประดับ	66	73.33	64	71.11
3. รู้จักรูปแบบซึ่งเป็นลักษณะเฉพาะของสิ่งต่างๆ หรือเครื่องประดับต่างๆ เช่น กำไลทรงกลม	63	70.00	61	67.78

จากตารางที่ 12 การแสดงออกทางศิลปะตามขั้นพัฒนาการทางศิลปะโดยการวาดภาพระบายสี ของนักเรียนมัธยมศึกษาตอนต้น ด้านการออกแบบ เมื่อจำแนกตามเพศ พบว่า

นักเรียนชายแสดงออกทางศิลปะตามขั้นพัฒนาการทางศิลปะโดยการวาดภาพระบายสีด้านการออกแบบ สิ่งที่นักเรียนแสดงออกได้มากที่สุด คือ แสดงลักษณะของการประดิษฐ์ตกแต่งรายละเอียดส่วนประกอบในภาพ ร้อยละ 85.56 รองลงมาคือ แสดงความแตกต่างเรื่องแบบของเสื้อผ้าเครื่องแต่งกายหรือเครื่องประดับ ร้อยละ 73.33 และสิ่งที่แสดงออกได้น้อยที่สุด คือ รู้จักรูปแบบซึ่งเป็นลักษณะเฉพาะของสิ่งต่างๆ หรือเครื่องประดับต่างๆ เช่น กำไลทรงกลม ร้อยละ 70.00

นักเรียนหญิงแสดงออกทางศิลปะตามขั้นพัฒนาการทางศิลปะโดยการวาดภาพระบายสีด้านการออกแบบ สิ่งที่นักเรียนแสดงออกได้มากที่สุด คือ แสดงลักษณะของการประดิษฐ์ตกแต่งรายละเอียดส่วนประกอบในภาพ ร้อยละ 88.89 รองลงมาคือ แสดงความแตกต่างเรื่องแบบของเสื้อผ้าเครื่องแต่งกายหรือเครื่องประดับ ร้อยละ 71.11 และสิ่งที่แสดงออกได้น้อยที่สุด คือ รู้จักรูปแบบซึ่งเป็นลักษณะเฉพาะของสิ่งต่างๆ หรือเครื่องประดับต่างๆ เช่น กำไลทรงกลม ร้อยละ 67.78

ตารางที่ 13 การการแสดงออกทางศิลปะตามขั้นพัฒนาการทางศิลปะโดยการวาดภาพระบายสีของนักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนต้น ในโรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน กรุงเทพมหานครด้านลักษณะอื่นๆที่ปรากฏ โดยการจัดลำดับความถี่ จำแนกตามเพศ

ลักษณะการ แสดงออก	ลักษณะอื่นๆที่ปรากฏ	ชาย	หญิง
ด้านการวาดภาพคน	1. การวาดแบบก้านไม้ขีด	13	10
	2. การวาดคล้ายการ์ตูน จากโทรทัศน์	42	25
	3. แบบลักษณะวงกลมต่อกัน	7	1
	4. วาดใบหน้าคนที่มีขนาดใหญ่เกินจริง	5	7
ด้านการใช้พื้นที่ว่าง	1. จัดวางภาพที่มีความสลับซับซ้อน	67	59
	2. ตกแต่งภาพให้มีความกลมกลืน	9	6
ด้านการออกแบบ	1. ออกแบบตามความเป็นจริง	30	42
	2. เรื่องราวสะท้อนสิ่งแวดล้อมและสังคม	37	51
ด้านการใช้สี	1. ใช้สีที่เป็นธรรมชาติ	56	52
	2. สีที่แสดงถึงระยะใกล้ไกล และแสงเงา	35	37

จากตารางที่ 13 แสดงให้เห็นว่า การแสดงออกทางศิลปะตามขั้นพัฒนาการทางศิลปะโดยการวาดภาพระบายสีของนักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนต้น สังกัดคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน กรุงเทพมหานคร ในลักษณะอื่นๆ ที่ปรากฏ จำแนกตามเพศ

ด้านการวาดภาพคน

การแสดงออกทางศิลปะโดยการวาดภาพระบายสีของนักเรียนมัธยมศึกษาตอนต้น ลักษณะอื่นๆที่ปรากฏ ด้านการวาดภาพคน จำแนกตามเพศ สิ่งที่นักเรียนชายแสดงออกได้มากที่สุดคือ วาดภาพคล้ายการ์ตูน ได้ค่าความถี่ 42 คน รองลงมาการวาดภาพคนแบบไม้ขีด ได้ค่าความถี่ได้ 13 คน และสิ่งที่แสดงออกได้น้อยที่สุด คือ วาดใบหน้าคนที่มีขนาดใหญ่เกินจริง ได้ค่าความถี่ 8 คน

การแสดงออกทางศิลปะโดยการวาดภาพระบายสีของนักเรียนมัธยมศึกษาตอนต้น ลักษณะอื่นๆที่ปรากฏ ด้านการวาดภาพคน จำแนกตามเพศ สิ่งที่นักเรียนหญิงแสดงออกได้มากที่สุดคือ วาดภาพคล้ายการ์ตูน ได้ค่าความถี่ 25 คน รองลงมาการวาดภาพคนแบบไม้ขีด ได้

ค่าความถี่ได้ 10 คน และสิ่งที่แสดงออกได้น้อยที่สุด คือ แบบลักษณะวงกลมต่อกัน ได้ค่าความถี่ 1 คน

ด้านการใช้พื้นที่ว่าง

การแสดงออกทางศิลปะโดยการวาดภาพระบายสีของนักเรียนมัธยมศึกษาตอนต้น ลักษณะอื่นๆที่ปรากฏ ด้านการใช้พื้นที่ว่าง จำแนกตามเพศ สิ่งที่นักเรียนชายแสดงออกได้มากที่สุดคือ จัดวางภาพที่ซ้อนกันได้ค่าความถี่ 67 คน และสิ่งที่แสดงออกได้น้อยที่สุด คือการตกแต่งภาพให้มีความกลมกลืน ได้ค่าความถี่ได้ 9 คน

การแสดงออกทางศิลปะโดยการวาดภาพระบายสีของนักเรียนมัธยมศึกษาตอนต้น ลักษณะอื่นๆที่ปรากฏ ด้านการใช้พื้นที่ว่าง จำแนกตามเพศ สิ่งที่นักเรียนหญิงแสดงออกได้มากที่สุดคือ จัดวางภาพที่ซ้อนกันได้ค่าความถี่ 59 คน และสิ่งที่แสดงออกได้น้อยที่สุด คือการตกแต่งภาพให้มีความกลมกลืน ได้ค่าความถี่ได้ 6 คน

ด้านการออกแบบ

การแสดงออกทางศิลปะโดยการวาดภาพระบายสีของนักเรียนมัธยมศึกษาตอนต้น ลักษณะอื่นๆที่ปรากฏ ด้านการออกแบบ จำแนกตามเพศ สิ่งที่นักเรียนชายแสดงออกได้มากที่สุดคือ สะท้อนเรื่องราวของสิ่งแวดล้อมและสังคม ได้ค่าความถี่ 37 คน และสิ่งที่แสดงออกได้น้อยที่สุด ออกแบบตามความเป็นจริง ได้ค่าความถี่ 30 คน

การแสดงออกทางศิลปะโดยการวาดภาพระบายสีของนักเรียนมัธยมศึกษาตอนต้นด้านการออกแบบ ลักษณะอื่นๆที่ปรากฏ จำแนกตามเพศ สิ่งที่นักเรียนหญิงแสดงออกได้มากที่สุดคือ สะท้อนเรื่องราวของสิ่งแวดล้อมและสังคม ได้ค่าความถี่ 51 คน และสิ่งที่แสดงออกได้น้อยที่สุด ออกแบบตามความเป็นจริง ได้ค่าความถี่ 42 คน

ด้านการใช้สี

การแสดงออกทางศิลปะโดยการวาดภาพระบายสีของนักเรียนมัธยมศึกษาตอนต้นลักษณะอื่นๆที่ปรากฏ ด้านการใช้สี จำแนกตามเพศ สิ่งที่นักเรียนชายแสดงออกได้มากที่สุดคือ ใช้สีที่เป็นธรรมชาติ ได้ค่าความถี่ 56 คน และสิ่งที่แสดงออกได้น้อยที่สุด คือ ใช้สีที่แสดงถึงระยะใกล้ ไกล และแสงเงา ได้ค่าความถี่ 35 คน

การแสดงออกทางศิลปะโดยการวาดภาพระบายสีของนักเรียนมัธยมศึกษาตอนต้นลักษณะอื่นๆที่ปรากฏ ด้านการใช้สี จำแนกตามเพศ สิ่งที่นักเรียนหญิงแสดงออกได้มากที่สุดคือ ใช้สีที่เป็น

ธรรมชาติ ได้ค่าความถี่ 52 คน และสิ่งที่แสดงออกได้น้อยที่สุด คือ ใช้สีที่แสดงถึงระยะใกล้ ไกล และ แสงเงา ได้ค่าความถี่ 37 คน

ส่วนที่ 4 ผลการวิเคราะห์การแสดงผลทางศิลปะตามขั้นพัฒนาการทางศิลปะโดยการวาดภาพ ระบายสีของนักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนต้น สังกัดคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน กรุงเทพมหานคร จำแนกตามอายุ

ตารางที่ 14 ความถี่และร้อยละ การแสดงผลทางศิลปะตามขั้นพัฒนาการทางศิลปะโดยการวาดภาพระบายสีของนักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนต้น ในโรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน กรุงเทพมหานคร จำแนกตามอายุ

การวาดภาพคน	ม.1 N = 60		ม.2 N = 60		ม.3 N = 60	
	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ
1.แสดงลักษณะเค้าโครงภายนอกมากกว่ารายละเอียดภายในเช่น เค้าโครงของเสื้อผ้าที่ขาด รอยยับ	45	75.00	56	93.33	37	61.66
2. ทุกส่วนของภาพเมื่อแยกออกจากกันจะยังคงมีความสมบูรณ์อยู่คงเดิม	36	60.00	43	71.66	42	70.00
3. เน้นความแตกต่างระหว่างเพศด้วยเสื้อผ้า เครื่องแต่งกาย เครื่องประดับ รายละเอียดอื่นๆ เช่น ทรงผม เสื้อผ้า	48	80.00	45	75.00	31	51.66

ตารางที่ 14 (ต่อ) ความถี่และร้อยละ การแสดงออกทางศิลปะตามขั้นพัฒนาการทางศิลปะโดย การวาดภาพพระบายสีของนักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนต้นในโรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัด คณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน กรุงเทพมหานคร จำแนกตามอายุ

การวาดภาพคน	ม.1 N = 60		ม.2 N = 60		ม.3 N = 60	
	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ
4. มีลักษณะอากัปกริยาท่าทางการเคลื่อนไหวของร่างกายที่เป็นธรรมชาติ	24	40.00	28	46.66	25	41.66
5. ใช้เส้นต่างๆ เพิ่มเติม เพื่อแสดงรายละเอียดของภาพคน และแสดงส่วนต่างๆ ของร่างกายให้มีลักษณะคล้ายความเป็นจริง เช่น แขน ขา หรืออวัยวะอื่นๆ	38	63.33	32	53.33	29	48.33

จากตารางที่ 14 แสดงให้เห็นว่า การแสดงออกทางศิลปะตามขั้นพัฒนาการทางศิลปะโดยการวาดภาพพระบายสี ของนักเรียนมัธยมศึกษาตอนต้น ซึ่งมีอายุ 12-14 ปี ในด้านการวาดภาพคน จำแนกตามอายุ ได้แก่

กลุ่มนักเรียนมัธยมศึกษาปีที่ 1 แสดงออกทางศิลปะตามขั้นพัฒนาการทางศิลปะโดยการวาดภาพพระบายสี ด้านการวาดภาพคน สิ่งที่นักเรียนแสดงออกได้มากที่สุด คือ เน้นความแตกต่างระหว่างเพศด้วยเสื้อผ้า เครื่องแต่งกาย เครื่องประดับ และรายละเอียดอื่นๆ เช่น ทรงผม เสื้อผ้า ฯลฯ ร้อยละ 80.00 รองลงมาคือ แสดงลักษณะเค้าโครงภายนอก มากกว่ารายละเอียดภายในเช่น เค้าโครงของเสื้อผ้าที่ขาด รอยยับย่น ร้อยละ 75.00 และสิ่งที่แสดงออกได้น้อยที่สุดคือ ใช้เส้นต่างๆ เพิ่มเติม เพื่อแสดงรายละเอียดของภาพคน และแสดงส่วนต่างๆ ของร่างกายให้มีลักษณะคล้ายความเป็นจริง เช่น แขน ขา หรืออวัยวะอื่นๆ ร้อยละ 63.33

กลุ่มนักเรียนมัธยมศึกษาปีที่ 2 แสดงออกทางศิลปะตามขั้นพัฒนาการทางศิลปะโดยการวาดภาพพระบายสี ด้านการวาดภาพคน สิ่งที่นักเรียนแสดงออกได้มากที่สุด คือ เน้นความ

แตกต่างกันระหว่างเพศด้วยเสื้อ เครื่องแต่งกาย เครื่องประดับ และรายละเอียดอื่นๆ เช่น ทรงผม เสื้อผ้า ฯลฯ ร้อยละ 80.00 รองลงมาคือ แสดงลักษณะเค้าโครงภายนอก มากกว่ารายละเอียด ภายในเช่น เค้าโครงของเสื้อผ้าที่ขาด รอยยับย่น ร้อยละ 75.00 และสิ่งที่แสดงออกได้น้อยที่สุด คือ ใช้เส้นต่างๆ เพิ่มเติม เพื่อแสดงรายละเอียดของภาพคน และแสดงส่วนต่างๆ ของร่างกายให้มี ลักษณะคล้ายความเป็นจริง เช่น แขน ขา หรืออวัยวะอื่นๆ ร้อยละ 63.33

กลุ่มนักเรียนมัธยมศึกษาปีที่ 3 แสดงออกทางศิลปะตามขั้นพัฒนาการทางศิลปะโดยการวาดภาพระบายสี ด้านการวาดภาพคน สิ่งที่นักเรียนแสดงออกได้มากที่สุด คือ เน้นความ แตกต่างระหว่างเพศด้วยเสื้อ เครื่องแต่งกาย เครื่องประดับ และรายละเอียดอื่นๆ เช่น ทรงผม เสื้อผ้า ฯลฯ ร้อยละ 80.00 รองลงมาคือ แสดงลักษณะเค้าโครงภายนอก มากกว่ารายละเอียด ภายในเช่น เค้าโครงของเสื้อผ้าที่ขาด รอยยับย่น ร้อยละ 75.00 และสิ่งที่แสดงออกได้น้อยที่สุด คือ ใช้เส้นต่างๆ เพิ่มเติม เพื่อแสดงรายละเอียดของภาพคน และแสดงส่วนต่างๆ ของร่างกายให้มี ลักษณะคล้ายความเป็นจริง เช่น แขน ขา หรืออวัยวะอื่นๆ ร้อยละ 63.33

ตารางที่ 15 ความถี่และร้อยละ การแสดงออกทางศิลปะตามขั้นพัฒนาการทางศิลปะโดยการวาด ภาพระบายสีของนักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนต้นในโรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดคณะกรรมการ การศึกษาขั้นพื้นฐาน กรุงเทพมหานคร ด้านการออกแบบ จำแนกตามอายุ

การออกแบบ	ม.1		ม.2		ม.3	
	N = 60		N = 60		N = 60	
	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ
1. แสดงลักษณะของการประดิษฐ์ ตกแต่งรายละเอียดส่วนประกอบ ในภาพ	26	43.33	56	93.33	32	53.33
2. แสดงความแตกต่างเรื่องแบบ ของเสื้อผ้าเครื่องแต่งกายหรือ เครื่องประดับ	32	53.33	44	73.33	45	75.00

ตารางที่ 15 (ต่อ) ความถี่และร้อยละ การแสดงออกทางศิลปะตามขั้นพัฒนาการทางศิลปะโดย
การวาดภาพระบายสีของนักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนต้นในโรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัด
คณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน กรุงเทพมหานคร ด้านการออกแบบ จำแนกตามอายุ

การออกแบบ	ม.1 N = 60		ม.2 N = 60		ม.3 N = 60	
	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ
3. รู้จักรูปแบบซึ่งเป็นลักษณะเฉพาะของสิ่งต่างๆ หรือเครื่องประดับต่างๆ เช่น กำไลทรงกลม	25	41.66	27	45.00	29	48.33

จากตารางที่ 15 แสดงให้เห็นว่า การแสดงออกทางศิลปะตามขั้นพัฒนาการทางศิลปะโดยการวาดภาพระบายสีของนักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนต้น สังกัดคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน กรุงเทพมหานคร ด้านการออกแบบ จำแนกตามอายุ ได้แก่

กลุ่มนักเรียนมัธยมศึกษาปีที่ 1 แสดงออกทางศิลปะตามขั้นพัฒนาการทางศิลปะโดยการวาดภาพระบายสี ด้านการวาดภาพคน สิ่งที่นักเรียนแสดงออกได้มากที่สุด คือ แสดงความแตกต่างเรื่องแบบของเสื้อผ้าเครื่องแต่งกายหรือเครื่องประดับ ร้อยละ 53 รองลงมาคือแสดงลักษณะของการประดิษฐ์ตกแต่งรายละเอียดส่วนประกอบในภาพ ร้อยละ 43 และสิ่งที่แสดงออกได้น้อยที่สุด คือ รู้จักรูปแบบซึ่งเป็นลักษณะเฉพาะของสิ่งต่างๆ หรือเครื่องประดับต่างๆ เช่น กำไลทรงกลม ร้อยละ 42

กลุ่มนักเรียนมัธยมศึกษาปีที่ 2 แสดงออกทางศิลปะตามขั้นพัฒนาการทางศิลปะโดยการวาดภาพระบายสี ด้านการวาดภาพคน สิ่งที่นักเรียนแสดงออกได้มากที่สุด คือ แสดงลักษณะของการประดิษฐ์ตกแต่งรายละเอียดส่วนประกอบในภาพ ร้อยละ 93 รองลงมาคือแสดงความแตกต่างเรื่องแบบของเสื้อผ้าเครื่องแต่งกายหรือเครื่องประดับ ร้อยละ 73 และสิ่งที่แสดงออกได้น้อยที่สุด คือ รู้จักรูปแบบซึ่งเป็นลักษณะเฉพาะของสิ่งต่างๆ หรือเครื่องประดับต่างๆ เช่น กำไลทรงกลม ร้อยละ 45

กลุ่มนักเรียนมัธยมศึกษาปีที่ 3 แสดงออกทางศิลปะตามขั้นพัฒนาการทางศิลปะโดยการวาดภาพระบายสี ด้านการวาดภาพคน สิ่งที่นักเรียนแสดงออกได้มากที่สุด คือ สามารถ

แสดงความแตกต่างเรื่องแบบของเสื้อผ้าเครื่องแต่งกายหรือเครื่องประดับ ร้อยละ 75 รองลงมาคือ แสดงลักษณะของการประดิษฐ์ตกแต่งรายละเอียดส่วนประกอบในภาพ ร้อยละ 53 และสิ่งที่แสดงออกได้น้อยที่สุด คือ รู้จักรูปแบบซึ่งเป็นลักษณะเฉพาะของสิ่งต่างๆ หรือเครื่องประดับต่างๆ เช่น กำไลทรงกลม ร้อยละ 48

ตารางที่ 16 ความถี่และร้อยละ การแสดงออกทางศิลปะตามขั้นพัฒนาการทางศิลปะโดยการวาดภาพระบายสีของนักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนต้นในโรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน กรุงเทพมหานคร ด้านการจัดวางภาพบนพื้นที่ว่าง จำแนกตามอายุ

การจัดวางภาพบนพื้นที่ว่าง	ม.1 N = 60		ม.2 N = 60		ม.3 N = 60	
	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ
1. ขนาดสิ่งของต่างๆ ที่วาดเหมาะสมกับพื้นที่ว่าง	33	55.00	28	46.66	27	45.00
2. การใช้เส้นระดับสายตา การจัดวางภาพ เช่น ท้องฟ้าปกคลุมมาถึงพื้นดิน	24	40.00	41	68.33	32	53.33
3. มิติในภาพโดยการจัดวางภาพให้เหลื่อมซ้อนกัน โดยไม่เปิดเผยบริเวณที่บังอยู่ (ภาพส่วนที่ถูกบังนั้นเด็กจะไม่เขียนเป็นภาพ X-RAY)	31	51.66	47	78.33	29	48.33
4. การกำหนดระยะตามความเป็นจริงที่เหมาะสมในภาพ	40	66.66	48	80.00	22	36.66
5. การจัดวางภาพของเด็กจะมีลักษณะคล้ายภาพที่มองจากที่สูงสู่พื้นราบ	36	60.00	54	90.00	47	78.33

จากตารางที่ 16 แสดงให้เห็นว่า การแสดงออกทางศิลปะตามขั้นพัฒนาการทางศิลปะโดยการวาดภาพระบายสีของนักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนต้น สังกัดคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน กรุงเทพมหานคร จำแนกตามอายุ ด้านการใช้พื้นที่ว่าง ได้แก่ กลุ่มนักเรียนมัธยมศึกษาปีที่ 1 แสดงออกทางศิลปะตามขั้นพัฒนาการทางศิลปะโดยการวาดภาพระบายสี ด้านการจัดวางภาพบนพื้นที่ว่าง สิ่งที่นักเรียนแสดงออกได้มากที่สุด การกำหนดระยะตามความเป็นจริงที่เหมาะสมในภาพ ร้อยละ 67 รองลงมาคือ การจัดวางภาพของเด็กจะมีลักษณะคล้ายภาพที่มองจากที่สูง สู้พื้นราบ ร้อยละ 60 และสิ่งที่แสดงออกได้น้อยที่สุด คือ การใช้เส้นระดับสายตา การจัดวางภาพ เช่น ท้องฟ้าปกคลุมมาถึงพื้นดิน แทนที่จะอยู่ระดับสายตา ร้อยละ 40

กลุ่มนักเรียนมัธยมศึกษาปีที่ 2 แสดงออกทางศิลปะตามขั้นพัฒนาการทางศิลปะโดยการวาดภาพระบายสี ด้านการจัดวางภาพบนพื้นที่ว่าง สิ่งที่นักเรียนแสดงออกได้มากที่สุด การจัดวางภาพของเด็กจะมีลักษณะคล้ายภาพที่มองจากที่สูง สู้พื้นราบ ร้อยละ 90 รองลงมาคือ การกำหนดระยะตามความเป็นจริงที่เหมาะสมในภาพ ร้อยละ 60 และสิ่งที่แสดงออกได้น้อยที่สุด คือ ขนาดสิ่งของต่างๆ ที่วาดเหมาะสมกับพื้นที่ว่าง ร้อยละ 47

กลุ่มนักเรียนมัธยมศึกษาปีที่ 3 แสดงออกทางศิลปะตามขั้นพัฒนาการทางศิลปะโดยการวาดภาพระบายสี ด้านการจัดวางภาพบนพื้นที่ว่าง สิ่งที่นักเรียนแสดงออกได้มากที่สุด การจัดวางภาพของเด็กจะมีลักษณะคล้ายภาพที่มองจากที่สูง สู้พื้นราบ ร้อยละ 78 รองลงมาคือ การใช้เส้นระดับสายตา การจัดวางภาพ เช่น ท้องฟ้าปกคลุมมาถึงพื้นดิน แทนที่จะอยู่ระดับสายตา ร้อยละ 53 และสิ่งที่แสดงออกได้น้อยที่สุด คือ การกำหนดระยะตามความเป็นจริงที่เหมาะสมในภาพ ร้อยละ 37

ตารางที่ 17 ความถี่และร้อยละ การแสดงออกทางศิลปะตามขั้นพัฒนาการทางศิลปะโดยการวาดภาพระบายสีของนักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนต้น ในโรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน กรุงเทพมหานคร ด้านการออกแบบ จำแนกตามอายุ

การใช้สี	ม.1 N = 60		ม.2 N = 60		ม.3 N = 60	
	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ
1. ใช้สีตามความคิดและ ประสบการณ์	52	86.66	48	80.00	32	53.33

ตารางที่ 17(ต่อ) ความถี่และร้อยละ การแสดงออกทางศิลปะตามขั้นพัฒนาการทางศิลปะ โดยการวาดภาพระบายสีของนักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนต้น ในโรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน กรุงเทพมหานคร ด้านการออกแบบ จำแนกตามอายุ

การใช้สี	ม.1 N = 60		ม.2 N = 60		ม.3 N = 60	
	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ
2. มีการระบายสีตกแต่งบนเสื้อผ้า เครื่องแต่งกาย หรือรายละเอียดอื่นๆ ในภาพ	42	70.00	26	43.33	29	48.33
3. มีการผสมสีและระบายสีเพื่อแสดงมิติ หรือตามสภาพของวัตถุ เช่น มีการลงสี แสงเงา การลงสีไล่น้ำหนัก	25	41.66	33	55.00	22	36.66

จากตารางที่ 17 แสดงให้เห็นว่า การแสดงออกทางศิลปะตามขั้นพัฒนาการทางศิลปะ โดยการวาดภาพระบายสีของนักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนต้น สังกัดคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน กรุงเทพมหานคร จำแนกตามอายุ ด้านการใช้สี ได้แก่ กลุ่มนักเรียนมัธยมศึกษาปีที่ 1 แสดงออกทางศิลปะตามขั้นพัฒนาการทางศิลปะโดยการวาดภาพระบายสี ด้านการใช้สี สิ่งที่นักเรียนแสดงออกได้มากที่สุด คือ ใช้สีตามความคิดและประสบการณ์ ร้อยละ 87 รองลงมาคือ มีการระบายสีตกแต่งบนเสื้อผ้า เครื่องแต่งกาย หรือรายละเอียดอื่นๆ ในภาพ ร้อยละ 70 และสิ่งที่แสดงออกได้น้อยที่สุด คือ มีการผสมสีและระบายสีเพื่อแสดงมิติ ร้อยละ 42

กลุ่มนักเรียนมัธยมศึกษาปีที่ 2 แสดงออกทางศิลปะตามขั้นพัฒนาการทางศิลปะโดยการวาดภาพระบายสี ด้านการใช้สี สิ่งที่นักเรียนแสดงออกได้มากที่สุด คือ ใช้สีตามความคิดและประสบการณ์ ร้อยละ 80.00 รองลงมาคือ มีการผสมสีและระบายสีเพื่อแสดงมิติ ร้อยละ 55 และสิ่งที่แสดงออกได้น้อยที่สุด คือ มีการระบายสีตกแต่งบนเสื้อผ้า เครื่องแต่งกาย หรือรายละเอียดอื่นๆ ในภาพ ร้อยละ 43

กลุ่มนักเรียนมัธยมศึกษาปีที่ 3 แสดงออกทางศิลปะตามขั้นพัฒนาการทางศิลปะโดยการวาดภาพระบายสี ด้านการใช้สี สิ่งที่นักเรียนแสดงออกได้มากที่สุด คือ ใช้สีตามความคิด และประสบการณ์ ในภาพ ร้อยละ 53 รองลงมาคือ มีการระบายสีตกแต่งบนเสื้อผ้า เครื่องแต่งกาย หรือรายละเอียดอื่นๆ ร้อยละ 48 และสิ่งที่แสดงออกได้น้อยที่สุด คือ มีการผสมสีและระบายสีเพื่อแสดงมิติ ร้อยละ 37

ตารางที่ 18 การแสดงออกทางศิลปะตามขั้นพัฒนาการทางศิลปะโดยการวาดภาพระบายสีของนักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนต้น ในโรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน กรุงเทพมหานครด้านลักษณะอื่นๆที่ปรากฏ จำแนกตามอายุ

ลักษณะการ แสดงออก	ลักษณะอื่นๆที่ปรากฏ	ม.1	ม.2	ม.3
ด้านการวาดภาพคน	แบบไม่ขีด	16	3	4
	วาดคล้ายการ์ตูน จากโทรทัศน์ (อุลตร้าแมน)	13	20	34
	แบบลักษณะวงกลมต่อกัน	5	2	1
	วาดใบหน้าคนที่มีขนาดใหญ่เกินจริง	3	2	7
ด้านการใช้พื้นที่ว่าง	จัดวางภาพที่ซ้อนกัน	34	80	11
	ตกแต่งภาพให้มีความกลมกลืน	2	8	5
ด้านการออกแบบ	ออกแบบตามความเป็นจริง	22	25	25
	อิทธิพลของสิ่งแวดล้อมและสังคม	30	42	16
ด้านการใช้สี	ใช้สีที่เป็นธรรมชาติ	34	36	38
	สีที่แสดงถึงระยะใกล้ไกล และแสงเงา	16	43	13

จากตารางที่ 18 แสดงให้เห็นว่า การแสดงออกทางศิลปะตามขั้นพัฒนาการทางศิลปะโดยการวาดภาพระบายสีของนักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนต้น สังกัดคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน กรุงเทพมหานคร ในลักษณะอื่นๆที่ปรากฏ ของนักเรียนมัธยมศึกษาตอนต้น จำแนกตามอายุ

ด้านการวาดภาพคน

กลุ่มนักเรียนมัธยมศึกษาปีที่ 1 การแสดงออกทางศิลปะตามขั้นพัฒนาการทางศิลปะ โดยการวาดภาพระบายสี ลักษณะอื่นๆ ด้านการวาดภาพคน สิ่งที่นักเรียนแสดงออกได้มากที่สุด คือ วาดแบบไม่ขีด ได้ค่าความถี่ 16 รองลงมาคือ วาดคล้ายการ์ตูนจากโทรทัศน์ ได้ค่าความถี่ 13 และสิ่งที่แสดงออกได้น้อยที่สุด คือ วาดใบหน้าคนที่มีขนาดใหญ่เกินจริง ได้ค่าความถี่ 3

กลุ่มนักเรียนมัธยมศึกษาปีที่ 2 การแสดงออกทางศิลปะตามขั้นพัฒนาการทางศิลปะ โดยการวาดภาพระบายสี ลักษณะอื่นๆ ด้านการวาดภาพคน สิ่งที่นักเรียนแสดงออกได้มากที่สุด คือ วาดคล้ายการ์ตูนจากโทรทัศน์ ได้ค่าความถี่ 20 รองลงมาคือ วาดแบบไม่ขีดได้ค่าความถี่ 3 และสิ่งที่แสดงออกได้น้อยที่สุด คือ วาดใบหน้าคนที่มีขนาดใหญ่เกินจริงและแบบลักษณะวงกลมต่อกัน ได้ค่าความถี่ 2

กลุ่มนักเรียนมัธยมศึกษาปีที่ 3 การแสดงออกทางศิลปะตามขั้นพัฒนาการทางศิลปะ โดยการวาดภาพระบายสี ลักษณะอื่นๆ ด้านการวาดภาพคน สิ่งที่นักเรียนแสดงออกได้มากที่สุด คือ วาดคล้ายการ์ตูนจากโทรทัศน์ ได้ค่าความถี่ 34 รองลงมาคือ วาดใบหน้าคนที่มีขนาดใหญ่เกินจริงได้ค่าความถี่ 7 และสิ่งที่แสดงออกได้น้อยที่สุด คือ และแบบลักษณะวงกลมต่อกัน ได้ค่าความถี่ 1

ด้านการใช้พื้นที่ว่าง

กลุ่มนักเรียนมัธยมศึกษาปีที่ 1 การแสดงออกทางศิลปะโดยการวาดภาพระบายสีของนักเรียนมัธยมศึกษาตอนต้น ลักษณะอื่นๆ ด้านการใช้พื้นที่ว่าง สิ่งที่นักเรียนแสดงออกได้มากที่สุด คือ มีการจัดวางภาพที่ซ้อนกัน ค่าความถี่ 34 คน และรองลงมา มีการตกแต่งภาพให้มีความกลมกลืน มีค่าความถี่ 2 คน

กลุ่มนักเรียนมัธยมศึกษาปีที่ 2 การแสดงออกทางศิลปะโดยการวาดภาพระบายสีของนักเรียนมัธยมศึกษาตอนต้นลักษณะอื่นๆ ด้านการใช้พื้นที่ว่าง สิ่งที่นักเรียนแสดงออกได้มากที่สุด คือ มีการจัดวางภาพที่ซ้อนกัน ค่าความถี่ 80 คน และรองลงมา มีการตกแต่งภาพให้มีความกลมกลืน มีค่าความถี่ 8 คน

กลุ่มนักเรียนมัธยมศึกษาปีที่ 3 การแสดงออกทางศิลปะโดยการวาดภาพระบายสีของนักเรียนมัธยมศึกษาตอนต้น ลักษณะอื่นๆ ด้านการใช้พื้นที่ว่าง สิ่งที่นักเรียนแสดงออกได้มากที่สุด คือ มีการจัดวางภาพที่ซ้อนกัน ค่าความถี่ 11 คน และรองลงมา มีการตกแต่งภาพให้มีความกลมกลืน มีค่าความถี่ 5 คน

ด้านการออกแบบ

กลุ่มนักเรียนมัธยมศึกษาปีที่ 1 การแสดงออกทางศิลปะโดยการวาดภาพระบายสีของนักเรียนมัธยมศึกษาตอนต้น ลักษณะอื่นๆ ด้านการออกแบบ สิ่งที่นักเรียนแสดงออกได้มากที่สุด คือ มีการออกแบบที่สะท้อนสิ่งแวดล้อมและสังคม มีค่าความถี่เป็น 30 คน และรองลงมา มีการออกแบบตามความหลักเป็นจริงมีค่าความถี่ 22 คน

กลุ่มนักเรียนมัธยมศึกษาปีที่ 2 การแสดงออกทางศิลปะโดยการวาดภาพระบายสีของนักเรียนมัธยมศึกษาตอนต้น ลักษณะอื่นๆ ด้านการออกแบบ สิ่งที่นักเรียนแสดงออกได้มากที่สุด คือ มีการออกแบบที่สะท้อนสิ่งแวดล้อมและสังคม มีค่าความถี่เป็น 42 คน และรองลงมา มีการออกแบบตามความหลักเป็นจริงมีค่าความถี่ 25 คน

กลุ่มนักเรียนมัธยมศึกษาปีที่ 3 การแสดงออกทางศิลปะโดยการวาดภาพระบายสีของนักเรียนมัธยมศึกษาตอนต้น ลักษณะอื่นๆ ด้านการออกแบบ สิ่งที่นักเรียนแสดงออกได้มากที่สุด คือ มีการออกแบบตามความหลักเป็นจริง มีค่าความถี่เป็น 25 คน และรองลงมา มีการออกแบบที่สะท้อนสิ่งแวดล้อมและสังคมมีค่าความถี่ 16 คน

ด้านการใช้สี

กลุ่มนักเรียนมัธยมศึกษาปีที่ 1 การแสดงออกทางศิลปะโดยการวาดภาพระบายสีของนักเรียนมัธยมศึกษาตอนต้น ลักษณะอื่นๆ ด้านการใช้สี สิ่งที่นักเรียนแสดงออกได้มากที่สุด คือ การใช้สีที่เป็นธรรมชาติ ค่าความถี่เป็น 34 คน รองลงมา เป็นสีที่แสดงถึงระยะใกล้ไกลและแสงเงา ค่าความถี่เป็น 16 คน

กลุ่มนักเรียนมัธยมศึกษาปีที่ 2 การแสดงออกทางศิลปะโดยการวาดภาพระบายสีของนักเรียนมัธยมศึกษาตอนต้น ลักษณะอื่นๆ ด้านการใช้สี สิ่งที่นักเรียนแสดงออกได้มากที่สุด คือ เป็นสีที่แสดงถึงระยะใกล้ไกลและแสงเงา ค่าความถี่เป็น 43 คน รองลงมา การใช้สีที่เป็นธรรมชาติ ค่าความถี่เป็น 36 คน

กลุ่มนักเรียนมัธยมศึกษาปีที่ 3 การแสดงออกทางศิลปะโดยการวาดภาพระบายสีของนักเรียนมัธยมศึกษาตอนต้น ลักษณะอื่นๆ ด้านการใช้สี สิ่งที่นักเรียนแสดงออกได้มากที่สุด คือ เป็นสีที่แสดงถึงระยะใกล้ไกลและแสงเงา ค่าความถี่เป็น 38 คน รองลงมา การใช้สีที่เป็นธรรมชาติ ค่าความถี่เป็น 13 คน

บทที่ 5

สรุปผลการวิจัย อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ

การวิจัยเรื่อง “การแสดงผลการวิจัย อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ” การวิจัยเรื่อง “การแสดงผลการวิจัย อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ” ของนักเรียนมัธยมศึกษาตอนต้น ในโรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน กรุงเทพมหานคร” สามารถสรุปผลการวิจัยได้ดังนี้

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

เพื่อศึกษาการแสดงผลการวิจัย อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ ของนักเรียนมัธยมศึกษาตอนต้น ในโรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน กรุงเทพมหานคร

กลุ่มตัวอย่าง

กลุ่มตัวอย่างที่ศึกษาครั้งนี้คือ นักเรียนที่กำลังเรียนอยู่ในระดับมัธยมศึกษาตอนต้นปีที่ 1-3 สังกัดคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน กรุงเทพมหานคร โดยแบ่งเป็นนักเรียนชาย 90 คน และนักเรียนหญิง 90 คน ประกอบด้วยโรงเรียนขนาดเล็ก กลาง และใหญ่ อย่างละเท่าๆ กัน ซึ่งได้จากการสุ่มตัวอย่างแบบหลายขั้นตอน (Multi-stage Random Sampling) จำนวน 180 คน

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้สร้างขึ้นตามหลักทฤษฎีของ วิคเตอร์ โลเวนเฟลด์ และศึกษาจากแบบทดสอบการวัดการแสดงผลการวิจัย อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ จากงานวิจัยที่เกี่ยวข้องต่างๆ ทั้งนี้ผลการทดสอบความเที่ยงตรงของแบบทดสอบ ด้วยวิธีคูเดอร์ ริชาร์ดสัน จากสูตร KR-20 ได้ค่าความเที่ยงตรงอยู่ที่ประมาณ 0.92 แสดงว่าแบบทดสอบมีความเที่ยงตรงอยู่ในระดับสูง คิดเป็นร้อยละ 92.00 ซึ่งเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ได้แบ่งออกเป็น 3 ส่วน ดังนี้

ส่วนที่ 1 สอบถามข้อมูลสถานภาพและภูมิหลังของนักเรียน

ส่วนที่ 2 แบบทดสอบการแสดงผลการวิจัย อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ ของนักเรียน โดยให้นักเรียนวาดภาพระบายสี

ส่วนที่ 3 แบบประเมินค่า เป็นแบบประเมินค่าของแบบทดสอบ การแสดงผลการวิจัย อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ โดยการใช้การวัดภาพระบายสี

วิธีการดำเนินการวิจัย

1. การกำหนดกลุ่มตัวอย่างประชากรที่ต้องการศึกษา คือ นักเรียนที่กำลังเรียนอยู่ในชั้นมัธยมศึกษาตอนต้นปีที่ 1-3 สังกัดคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน กรุงเทพมหานคร โดยการสุ่มตัวอย่างประชากรแบบหลายขั้นตอน (Multi-stage Random Sampling) ได้ นักเรียนที่เป็นกลุ่มตัวอย่าง จำนวน 180 คน
2. การเก็บรวบรวมข้อมูล ผู้วิจัยได้นำแบบทดสอบไปให้นักเรียนที่เป็นกลุ่มตัวอย่างทำแบบสอบถามสถานภาพส่วนตัวและภูมิหลังของนักเรียน และให้นักเรียนวาดภาพระบายสีในหัวข้อ “ชุมชนของฉัน” โดยใช้เวลา 50 นาที ซึ่งผู้วิจัยได้จัดเตรียมกระดาษและสีไว้ให้
3. ผู้วิจัยนำเสนอภาพวาด หัวข้อ “ชุมชนของฉัน” ของนักเรียนที่เป็นกลุ่มตัวอย่างต่อผู้เชี่ยวชาญทางศิลปะ จำนวน 3 ท่าน เพื่อทำการวิเคราะห์ เพื่อนำผลการวิเคราะห์ของผู้เชี่ยวชาญทางศิลปะมาหาค่าความเที่ยงตรงของแบบทดสอบภาพ โดยสุ่มตัวอย่างนักเรียนจำนวน 30 คน เพื่อนำภาพวาดของนักเรียนดังกล่าวเสนอต่อผู้เชี่ยวชาญ เพื่อทำการวิเคราะห์ภาพ ผู้วิจัยเก็บผลการวิเคราะห์ของทุกฝ่ายแล้วนำมาทดสอบความเที่ยงตรงของแบบทดสอบด้วยวิธีคูเดอร์ ริชาร์ดสัน จากสูตร KR-20
4. นำภาพวาดของกลุ่มตัวอย่าง พร้อมทั้งผลการวิเคราะห์ของผู้เชี่ยวชาญและผู้วิจัยมาหาค่าความถี่ (Frequency) และค่าร้อยละ (Percentage) สรุปอภิปรายผลแล้วนำเสนอในรูปแบบตารางประกอบคำบรรยาย

สรุปผลการวิจัย

จากการวิเคราะห์ข้อมูลสามารถสรุปผลการวิจัยด้านสถานภาพส่วนตัวและภูมิหลังของนักเรียนมัธยมศึกษาตอนต้น ในโรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน กรุงเทพมหานคร และด้านการแสดงออกทางศิลปะโดยการวาดภาพระบายสีได้ ดังนี้

1. ผลการวิจัยด้านสถานภาพส่วนตัวและภูมิหลังของนักเรียน กลุ่มตัวอย่าง พบว่า สิ่งที่มีอิทธิพลต่อการวาดภาพของนักเรียนมากที่สุด คือ การรื้อถอน ร้อยละ 43.33 สิ่งที่มีอิทธิพลต่อการวาดภาพของนักเรียนน้อยที่สุด คือ สิ่งอื่น ๆ ร้อยละ 6.67 มักวาดภาพช่วงเวลาใดมากที่สุด คือ ทุกครั้งเมื่อมีเวลาว่าง ร้อยละ 69.44 มักวาดภาพช่วงเวลาใดน้อยที่สุด คือ เมื่อได้รับคำสั่ง จากครู ร้อยละ 11.67 ในวิชาศิลปะครูมักให้นักเรียนทำกิจกรรมใดมากที่สุด คือ วาดภาพระบายสี ร้อยละ 83.89 ในวิชาศิลปะครูมักให้นักเรียนทำกิจกรรมใดน้อยที่สุด คือ กิจกรรม

อื่นๆ ร้อยละ 16.11 ในวิชาศิลปะนักเรียนสนใจทำกิจกรรมประเภทใดมากที่สุด คือ วาดภาพ ระบายสี ร้อยละ 95.56 ในวิชาศิลปะนักเรียนสนใจกิจกรรมประเภทใดน้อยที่สุด คือ กิจกรรมอื่นๆ ร้อยละ 4.44 นักเรียนถนัดการใช้สีประเภทใดในการวาดภาพระบายสีมากที่สุด คือ สีชอล์คน้ำมัน ร้อยละ 71.11 นักเรียนถนัดการใช้สีประเภทใดในการวาดภาพระบายสีน้อยที่สุด คือ ดินสอสี ร้อยละ 8.33 นักเรียนชอบวาดภาพเกี่ยวกับอะไรมากที่สุด คือ ภาพการ์ตูน ร้อยละ 43.89 นักเรียนชอบวาดภาพเกี่ยวกับอะไรน้อยที่สุด คือ เกี่ยวกับอื่นๆ ร้อยละ 9.44 นักเรียนส่วนใหญ่ไม่เคยเรียนพิเศษเกี่ยวกับวิชาศิลปะ ร้อยละ 88.89 นักเรียนส่วนน้อยเคยเรียนพิเศษเกี่ยวกับวิชาศิลปะ ร้อยละ 11.11 นักเรียนได้รับการสนับสนุนจากครอบครัวในการเรียนศิลปะอย่างไรมากที่สุด คือ ชื่นชอบให้ ร้อยละ 76.67 นักเรียนได้รับการสนับสนุนจากครอบครัวในการเรียนศิลปะอย่างไรน้อยที่สุด คือ สนับสนุนอื่นๆ ร้อยละ 10.56

2. ผลการวิจัยด้านการแสดงออกทางศิลปะตามขั้นพัฒนาการทางศิลปะโดยการวาดภาพระบายสี ของนักเรียน อายุ 12-14 ปี ในด้านการวาดภาพคน การจัดวางภาพบนพื้นที่ว่าง การใช้สี และการออกแบบ กลุ่มตัวอย่าง พบว่า

2.1 ลักษณะการแสดงออกทางศิลปะโดยการวาดภาพระบายสี ของนักเรียนมัธยมศึกษาตอนต้น ในโรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน กรุงเทพมหานคร การแสดงออกในภาพรวม มีลักษณะดังนี้

2.1.1 การแสดงออกทางศิลปะตามขั้นพัฒนาการทางศิลปะโดยการวาดภาพระบายสี ของนักเรียนมัธยมศึกษาตอนต้น ด้านการวาดภาพคน โดยรวม ลักษณะที่แสดงออกได้มากที่สุด คือ เส้นต่างๆ เพิ่มเติม เพื่อแสดงรายละเอียดของภาพคน และส่วนต่างๆ ของร่างกายให้มีลักษณะคล้ายความเป็นจริงมากขึ้น เช่น แขน ขา หรืออวัยวะอื่นๆ ร้อยละ 87.78 รองลงมาคือ ลักษณะเค้าโครงภายนอก มากกว่ารายละเอียดภายในเช่น เค้าโครงของเสื้อผ้าที่ขาด รอยยับย่น ร้อยละ 86.67 ลักษณะที่แสดงออกได้น้อยที่สุดคือ ทุกส่วนของภาพเมื่อแยกออกจากกันจะยังคงมีความสมบูรณ์อยู่คงเดิม ร้อยละ 62.78

2.1.2 ด้านการจัดวางภาพบนพื้นที่ว่าง การแสดงออกทางศิลปะตามขั้นพัฒนาการทางศิลปะโดยการวาดภาพระบายสี ของนักเรียนมัธยมศึกษาตอนต้น ด้านการจัดวางภาพบนพื้นที่ว่างโดยรวม ลักษณะที่แสดงออกได้มากที่สุด คือ การกำหนดระยะตามความเป็นจริงที่เหมาะสมในภาพ ร้อยละ 90.00 รองลงมาคือ การใช้เส้นระดับสายตา การจัดวางภาพ เช่น ท้องฟ้าปกคลุมมาถึงพื้นดิน แทนที่จะอยู่ระดับสายตา ร้อยละ 82.22 และแสดงออกได้น้อยที่สุด คือ ขนาดสิ่งของต่างๆ ที่วาดเหมาะสมกับพื้นที่ว่าง ร้อยละ 56.11

2.1.3 ด้านการใช้สี การแสดงออกทางศิลปะตามขั้นพัฒนาการทางศิลปะโดยการวาดภาพระบายสี ของนักเรียนมัธยมศึกษาตอนต้น ด้านการใช้สี โดยรวม ลักษณะที่แสดงออกได้มากที่สุด คือ ใช้สีตามความคิดและประสบการณ์ ร้อยละ 86.67 รองลงมาคือ มีการผสมสีและระบายสีเพื่อแสดงมิติ หรือตามสภาพของวัตถุ เช่น มีการลงสี แสง เงา การลงสีไล่น้ำหนัก ร้อยละ 85.00 และแสดงออกได้น้อยที่สุด คือ มีการระบายสีตกแต่งบนเสื้อผ้า เครื่องแต่งกาย หรือรายละเอียดอื่นๆ ในภาพร้อยละ 80.56

2.1.4 ด้านการออกแบบ การแสดงออกทางศิลปะตามขั้นพัฒนาการทางศิลปะโดยการวาดภาพระบายสี ของเด็กของนักเรียนมัธยมศึกษาตอนต้น ด้านการออกแบบ โดยรวม ลักษณะที่แสดงออกได้มากที่สุด คือ แสดงลักษณะของการประดิษฐ์ตกแต่ง รายละเอียดส่วนประกอบในภาพ ร้อยละ 87.22 รองลงมาคือ แสดงความแตกต่างเรื่องแบบของเสื้อผ้าเครื่องแต่งกายหรือเครื่องประดับ ร้อยละ 72.22 และแสดงออกได้น้อยที่สุด คือ รู้จักรูปแบบซึ่งเป็นลักษณะเฉพาะของสิ่งต่างๆ หรือเครื่องประดับต่างๆ เช่น กำไล ร้อยละ 68.89

นอกจากนั้น การแสดงออกทางศิลปะตามขั้นพัฒนาการทางศิลปะโดยการวาดภาพระบายสี ในลักษณะอื่นๆ ที่ปรากฏ ของนักเรียนมัธยมศึกษาตอนต้น โดยรวม จำแนกรายด้าน ดังนี้

ด้านการวาดภาพคน

การแสดงออกทางศิลปะโดยการวาดภาพระบายสีของนักเรียนมัธยมศึกษาตอนต้น ด้านการวาดภาพคน ลักษณะอื่นๆที่ปรากฏ ด้านการวาดภาพคน สิ่งที่นักเรียนแสดงออกได้มากที่สุดคือ วาดภาพคล้ายการ์ตูน ได้ค่าความถี่ 67 คน รองลงมาการวาดภาพคนแบบไม่ขีดได้ค่าความถี่ได้ 23 คน และสิ่งที่แสดงออกได้น้อยที่สุด คือ การวาดที่มีลักษณะวงกลมต่อกันเป็นรูปคน ได้ค่าความถี่ 8 คน

ด้านการใช้พื้นที่ว่าง

การแสดงออกทางศิลปะโดยการวาดภาพระบายสีของนักเรียนมัธยมศึกษาตอนต้น ด้านการใช้พื้นที่ว่าง ลักษณะอื่นๆที่ปรากฏ ด้านการใช้พื้นที่ว่าง สิ่งที่นักเรียนแสดงออกได้มากที่สุด คือ มีการจัดวางภาพที่ซ้อนกัน ค่าความถี่ 126 คน และรองลงมา มีการตกแต่งภาพให้มีความกลมกลืน มีค่าความถี่ 15 คน

ด้านการออกแบบ

การแสดงออกทางศิลปะโดยการวาดภาพระบายสีของนักเรียนมัธยมศึกษาตอนต้น ลักษณะอื่นๆที่ปรากฏ ด้านการออกแบบ สิ่งที่นักเรียนแสดงออกได้มากที่สุด คือ มีเรื่องราวที่

สะท้อนสิ่งแวดล้อมและสังคม มีค่าความถี่เป็น 88 คน และรองลงมา มีการออกแบบตามความหลักเป็นจริงมีค่าความถี่ 72 คน

ด้านการใช้สี

การแสดงออกทางศิลปะโดยการวาดภาพระบายสีของนักเรียนมัธยมศึกษาตอนต้น ลักษณะอื่นๆที่ปรากฏ ด้านการใช้สี สิ่งที่นักเรียนแสดงออกได้มากที่สุด คือ การใช้สีที่เป็นธรรมชาติ ค่าความถี่เป็น 108 คน รองลงมา เป็นสีที่แบ่งโทนที่แสดงถึงระยะใกล้ไกล ค่าความถี่เป็น 78 คน

2.2 ลักษณะการแสดงออกทางศิลปะ โดยการวาดภาพระบายสี ของนักเรียนมัธยมศึกษาตอนต้น จำแนกตามเพศ มีลักษณะดังนี้

2.2.1 ด้านการวาดภาพคน นักเรียนชายแสดงออกทางศิลปะตามขั้นพัฒนาการทางศิลปะโดยการวาดภาพระบายสี มีลักษณะที่แสดงออกได้มากที่สุด คือ ใช้เส้นต่างๆ เพิ่มเติม เพื่อแสดงรายละเอียดของภาพคน และแสดงส่วนต่างๆ ของร่างกายให้มีลักษณะคล้ายความเป็นจริงมากขึ้น เช่น แขน ขา หรืออวัยวะอื่นๆ ร้อยละ 90.00 รองลงมาคือ ทุกส่วนของภาพเมื่อแยกออกจากกันจะยังคงมีความสมบูรณ์อยู่คงเดิม ร้อยละ 83.33 และสิ่งที่แสดงออกได้น้อยที่สุด คือ ใช้เส้นต่างๆ เพิ่มเติม เพื่อแสดงรายละเอียดของภาพคน และแสดงส่วนต่างๆ ของร่างกายให้มีลักษณะคล้ายความเป็นจริงมากขึ้น เช่น แขน ขา หรืออวัยวะอื่นๆ ร้อยละ 63.33

นักเรียนหญิงแสดงออกทางศิลปะตามขั้นพัฒนาการทางศิลปะโดยการวาดภาพระบายสี มีลักษณะที่แสดงออกได้มากที่สุด คือ ทุกส่วนของภาพเมื่อแยกออกจากกันจะยังคงมีความสมบูรณ์อยู่คงเดิม ร้อยละ 90.00 รองลงมาคือ แสดงลักษณะเค้าโครงภายนอกมากกว่ารายละเอียดภายในเช่น เค้าโครงของเสื้อผ้าที่ขาด รอยยับย่น ร้อยละ 87.78 และแสดงออกได้น้อยที่สุด คือ ทุกส่วนของภาพเมื่อแยกออกจากกันจะยังคงมีความสมบูรณ์อยู่คงเดิม ร้อยละ 62.22

2.2.2 ด้านการจัดวางภาพบนพื้นที่ว่าง มีลักษณะที่แสดงออกได้มากที่สุดคือ ขนาดสิ่งของต่างๆ ที่วาดเหมาะสมกับพื้นที่ว่าง ร้อยละ 92.22 รองลงมาคือ การใช้เส้นระดับสายตา การจัดวางภาพ ร้อยละ 83.33 และแสดงออกได้น้อยที่สุด คือ การกำหนดระยะตามความเป็นจริงที่เหมาะสมในภาพ ร้อยละ 61.11

นักเรียนหญิงแสดงออกทางศิลปะตามขั้นพัฒนาการทางศิลปะโดยการวาดภาพระบายสี ด้านการจัดวางภาพบนพื้นที่ว่าง มีลักษณะที่แสดงออกได้มากที่สุดคือ ขนาดสิ่งของ

ต่างๆ ที่วาดเหมาะสมกับพื้นที่ว่าง ร้อยละ 87.78 รองลงมาคือ การใช้เส้นระดับสายตา การจัดวางภาพ ร้อยละ 81.11 และแสดงออกได้น้อยที่สุด คือการกำหนดระยะตามความเป็นจริงที่เหมาะสมในภาพ ร้อยละ 81.11

2.2.3 ด้านการใช้สี สิ่งที่นักเรียนแสดงออกได้มากที่สุด คือ การใช้สีตามความคิดและประสบการณ์ ร้อยละ 85.56 รองลงมาคือ มีการระบายสีตกแต่งบนเสื้อผ้า เครื่องแต่งกาย หรือรายละเอียดอื่นๆ ในภาพ ร้อยละ 83.33 และสิ่งที่แสดงออกได้น้อยที่สุด คือ มีการผสมสีและระบายสีเพื่อแสดงมิติ หรือตามสภาพของวัตถุ เช่น มีการลงสี แสงเงา การลงสีไล่น้ำหนัก ร้อยละ 78.89

ส่วนนักเรียนหญิงแสดงออกทางศิลปะตามขั้นพัฒนาการทางศิลปะโดยการวาดภาพระบายสี ด้านการใช้สี สิ่งที่นักเรียนแสดงออกได้มากที่สุด คือ การใช้สีตามความคิดและประสบการณ์ ร้อยละ 87.78 รองลงมาคือ มีการระบายสีตกแต่งบนเสื้อผ้า เครื่องแต่งกาย หรือรายละเอียดอื่นๆ ในภาพ ร้อยละ 86.67 และสิ่งที่แสดงออกได้น้อยที่สุด คือ มีการผสมสีและระบายสีเพื่อแสดงมิติ หรือตามสภาพของวัตถุ เช่น มีการลงสี แสงเงา การลงสีไล่น้ำหนัก ร้อยละ 82.22

2.2.4 ด้านการออกแบบ สิ่งที่นักเรียนแสดงออกได้มากที่สุด คือ แสดงลักษณะของการประดิษฐ์ตกแต่งรายละเอียดส่วนประกอบในภาพ ร้อยละ 85.56 รองลงมาคือ แสดงความแตกต่างเรื่องแบบของเสื้อผ้าเครื่องแต่งกายหรือเครื่องประดับ ร้อยละ 73.33 และสิ่งที่แสดงออกได้น้อยที่สุด คือ รู้จักรูปแบบซึ่งเป็นลักษณะเฉพาะของสิ่งต่างๆ หรือเครื่องประดับต่างๆ เช่น กำไลทรงกลม ร้อยละ 70.00

นักเรียนหญิงแสดงออกทางศิลปะตามขั้นพัฒนาการทางศิลปะโดยการวาดภาพระบายสี ด้านการออกแบบ สิ่งที่นักเรียนแสดงออกได้มากที่สุด คือ แสดงลักษณะของการประดิษฐ์ตกแต่งรายละเอียดส่วนประกอบในภาพ ร้อยละ 88.89 รองลงมาคือ แสดงความแตกต่างเรื่องแบบของเสื้อผ้าเครื่องแต่งกายหรือเครื่องประดับ ร้อยละ 71.11 และสิ่งที่แสดงออกได้น้อยที่สุด คือ รู้จักรูปแบบซึ่งเป็นลักษณะเฉพาะของสิ่งต่างๆ หรือเครื่องประดับต่างๆ เช่น กำไลทรงกลม ร้อยละ 67.78

การแสดงออกทางศิลปะตามขั้นพัฒนาการทางศิลปะโดยการวาดภาพระบายสี ในด้านลักษณะอื่นๆ ที่ปรากฏ ของนักเรียนมัธยมศึกษาตอนต้น จำแนกตามเพศ

ด้านการวาดภาพคน

การแสดงออกทางศิลปะโดยการวาดภาพระบายสีของนักเรียนมัธยมศึกษาตอนต้น
ลักษณะอื่นๆที่ปรากฏ ด้านการวาดภาพคน จำแนกตามเพศ สิ่งที่นักเรียนชายแสดงออกได้
มากที่สุดคือ วาดภาพคล้ายการ์ตูน ได้ค่าความถี่ 42 คน รองลงมาการวาดภาพคนแบบไม่ขีด
ได้ค่าความถี่ได้ 13 คน และสิ่งที่แสดงออกได้น้อยที่สุด คือ วาดใบหน้าคนที่มีขนาดใหญ่เกิน
จริง ได้ค่าความถี่ 8 คน

การแสดงออกทางศิลปะโดยการวาดภาพระบายสีของนักเรียนมัธยมศึกษาตอนต้น
ลักษณะอื่นๆที่ปรากฏ ด้านการวาดภาพคน จำแนกตามเพศ สิ่งที่นักเรียนหญิงแสดงออกได้
มากที่สุดคือ วาดภาพคล้ายการ์ตูน ได้ค่าความถี่ 25 คน รองลงมาการวาดภาพคนแบบไม่ขีด
ได้ค่าความถี่ 10 คน และสิ่งที่แสดงออกได้น้อยที่สุด คือ แบบลักษณะวงกลมต่อกัน ได้
ค่าความถี่ 1 คน

ด้านการใช้พื้นที่ว่าง

การแสดงออกทางศิลปะโดยการวาดภาพระบายสีของนักเรียนมัธยมศึกษาตอนต้น
ลักษณะอื่นๆที่ปรากฏ ด้านการใช้พื้นที่ว่าง จำแนกตามเพศ สิ่งที่นักเรียนชายแสดงออกได้มาก
ที่สุดคือ จัดวางภาพที่ซ้อนกันได้ค่าความถี่ 67 คน และสิ่งที่แสดงออกได้น้อยที่สุด คือการ
ตกแต่งภาพให้มีความกลมกลืน ได้ค่าความถี่ได้ 9 คน

การแสดงออกทางศิลปะโดยการวาดภาพระบายสีของนักเรียนมัธยมศึกษาตอนต้น
ลักษณะอื่นๆที่ปรากฏ ด้านการใช้พื้นที่ว่าง จำแนกตามเพศ สิ่งที่นักเรียนหญิงแสดงออกได้
มากที่สุดคือ จัดวางภาพที่ซ้อนกันได้ค่าความถี่ 59 คน และสิ่งที่แสดงออกได้น้อยที่สุด คือการ
ตกแต่งภาพให้มีความกลมกลืน ได้ค่าความถี่ได้ 6 คน

ด้านการออกแบบ

การแสดงออกทางศิลปะโดยการวาดภาพระบายสีของนักเรียนมัธยมศึกษาตอนต้น
ลักษณะอื่นๆที่ปรากฏ ด้านการออกแบบ จำแนกตามเพศ สิ่งที่นักเรียนชายแสดงออกได้มาก
ที่สุดคือ สะท้อนเรื่องราวของสิ่งแวดล้อมและสังคม ได้ค่าความถี่ 37 คน และสิ่งที่แสดงออกได้
น้อยที่สุด ออกแบบตามความเป็นจริง ได้ค่าความถี่ 30 คน

การแสดงออกทางศิลปะโดยการวาดภาพระบายสีของนักเรียนมัธยมศึกษาตอนต้น
ด้านการออกแบบ ลักษณะอื่นๆที่ปรากฏ จำแนกตามเพศ สิ่งที่นักเรียนหญิงแสดงออกได้มาก
ที่สุดคือ สะท้อนเรื่องราวของสิ่งแวดล้อมและสังคม ได้ค่าความถี่ 51 คน และสิ่งที่แสดงออกได้
น้อยที่สุด ออกแบบตามความเป็นจริง ได้ค่าความถี่ 42 คน

ด้านการใช้สี

การแสดงออกทางศิลปะโดยการวาดภาพระบายสีของนักเรียนมัธยมศึกษาตอนต้น ลักษณะอื่นๆที่ปรากฏ ด้านการใช้สี จำแนกตามเพศ สิ่งที่นักเรียนชายแสดงออกได้มากที่สุด คือ ใช้สีที่เป็นธรรมชาติ ได้ค่าความถี่ 56 คน และสิ่งที่แสดงออกได้น้อยที่สุด คือ ใช้สีที่แสดงถึง ระยะใกล้ ไกล และแสงเงา ได้ค่าความถี่ 35 คน

การแสดงออกทางศิลปะโดยการวาดภาพระบายสีของนักเรียนมัธยมศึกษาตอนต้น ลักษณะอื่นๆที่ปรากฏ ด้านการใช้สี จำแนกตามเพศ สิ่งที่นักเรียนหญิงแสดงออกได้มากที่สุด คือ ใช้สีที่เป็นธรรมชาติ ได้ค่าความถี่ 52 คน และสิ่งที่แสดงออกได้น้อยที่สุด คือ ใช้สีที่แสดงถึง ระยะใกล้ ไกล และแสงเงา ได้ค่าความถี่ 37 คน

2.3 ลักษณะ การแสดงออกทางศิลปะโดยการวาดภาพระบายสี ของนักเรียนระดับ มัธยมศึกษาตอนต้นสังกัดคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน กรุงเทพมหานคร ซึ่งมี อายุ 12-14 ปี การแสดงออก จำแนกตามอายุ มีลักษณะดังนี้

2.3.1 ด้านการวาดภาพคน กลุ่มนักเรียนมัธยมศึกษาปีที่ 1 แสดงออกทาง ศิลปะตามขั้นพัฒนาการทางศิลปะโดยการวาดภาพระบายสี ด้านการวาดภาพคน สิ่งที่ นักเรียนแสดงออกได้มากที่สุด คือ เน้นความแตกต่างระหว่างเพศด้วยเสื้อผ้า เครื่องแต่งกาย เครื่องประดับ และรายละเอียดอื่นๆ เช่น ทรงผม เสื้อผ้า ฯลฯ ร้อยละ 80.00 รองลงมาคือ แสดงลักษณะเค้าโครงภายนอก มากกว่ารายละเอียดภายในเช่น เค้าโครงของเสื้อผ้าที่ขาด รอยยับย่น ร้อยละ 75.00 และสิ่งที่แสดงออกได้น้อยที่สุด คือ ใช้เส้นต่างๆ เพิ่มเติม เพื่อแสดง รายละเอียดของภาพคน และแสดงส่วนต่างๆ ของร่างกายให้มีลักษณะคล้ายความเป็นจริง เช่น แขน ขา หรืออวัยวะอื่นๆ ร้อยละ 63.33

กลุ่มนักเรียนมัธยมศึกษาปีที่ 2 แสดงออกทางศิลปะตามขั้นพัฒนาการทาง ศิลปะโดยการวาดภาพระบายสี ด้านการวาดภาพคน สิ่งที่นักเรียนแสดงออกได้มากที่สุด คือ เน้นความแตกต่างระหว่างเพศด้วยเสื้อผ้า เครื่องแต่งกาย เครื่องประดับ และรายละเอียดอื่นๆ เช่น ทรงผม เสื้อผ้า ฯลฯ ร้อยละ 80.00 รองลงมาคือ แสดงลักษณะเค้าโครงภายนอก มากกว่า รายละเอียดภายในเช่น เค้าโครงของเสื้อผ้าที่ขาด รอยยับย่น ร้อยละ 75.00 และสิ่งที่ แสดงออกได้น้อยที่สุด คือ ใช้เส้นต่างๆ เพิ่มเติม เพื่อแสดงรายละเอียดของภาพคน และแสดง ส่วนต่างๆ ของร่างกายให้มีลักษณะคล้ายความเป็นจริง เช่น แขน ขา หรืออวัยวะอื่นๆ ร้อยละ 63.33

กลุ่มนักเรียนมัธยมศึกษาปีที่ 3 แสดงออกทางศิลปะตามขั้นพัฒนาการทาง ศิลปะโดยการวาดภาพระบายสี ด้านการวาดภาพคน สิ่งที่นักเรียนแสดงออกได้มากที่สุด คือ

เน้นความแตกต่างระหว่างเพศด้วยเส้น เครื่องแต่งกาย เครื่องประดับ และรายละเอียดอื่นๆ เช่น ทรงผม เส้นผม ฯลฯ ร้อยละ 80.00 รองลงมาคือ แสดงลักษณะเค้าโครงภายนอก มากกว่า รายละเอียดภายในเช่น เค้าโครงของเส้นผมที่ขาด รอยยับย่น ร้อยละ 75.00 และสิ่งที่แสดงออกได้น้อยที่สุด คือ ใช้เส้นต่างๆ เพิ่มเติม เพื่อแสดงรายละเอียดของภาพคน และแสดงส่วนต่างๆ ของร่างกายให้มีลักษณะคล้ายความเป็นจริง เช่น แขน ขา หรืออวัยวะอื่นๆ ร้อยละ 63.33

2.3.2 ด้านการออกแบบ กลุ่มนักเรียนมัธยมศึกษาปีที่ 1 แสดงออกทางศิลปะตามขั้นพัฒนาการทางศิลปะโดยการวาดภาพพระบายสี ด้านการวาดภาพคน สิ่งที่นักเรียนแสดงออกได้มากที่สุด คือ แสดงความแตกต่างเรื่องแบบของเส้นเครื่องแต่งกายหรือเครื่องประดับ ร้อยละ 53 รองลงมาคือ แสดงลักษณะของการประดิษฐ์ตกแต่งรายละเอียดส่วนประกอบในภาพ ร้อยละ 43 และสิ่งที่แสดงออกได้น้อยที่สุดคือ รู้จักรูปแบบซึ่งเป็นลักษณะเฉพาะของสิ่งต่างๆ หรือเครื่องประดับต่างๆ เช่น กำไลทรงกลม ร้อยละ 42

กลุ่มนักเรียนมัธยมศึกษาปีที่ 2 แสดงออกทางศิลปะตามขั้นพัฒนาการทางศิลปะโดยการวาดภาพพระบายสี ด้านการวาดภาพคน สิ่งที่นักเรียนแสดงออกได้มากที่สุด คือ แสดงลักษณะของการประดิษฐ์ตกแต่งรายละเอียดส่วนประกอบในภาพ ร้อยละ 93 รองลงมาคือ แสดงความแตกต่างเรื่องแบบของเส้นเครื่องแต่งกายหรือเครื่องประดับ ร้อยละ 73 และสิ่งที่แสดงออกได้น้อยที่สุด คือ รู้จักรูปแบบซึ่งเป็นลักษณะเฉพาะของสิ่งต่างๆ หรือเครื่องประดับต่างๆ เช่น กำไลทรงกลม ร้อยละ 45

กลุ่มนักเรียนมัธยมศึกษาปีที่ 3 แสดงออกทางศิลปะตามขั้นพัฒนาการทางศิลปะโดยการวาดภาพพระบายสี ด้านการวาดภาพคน สิ่งที่นักเรียนแสดงออกได้มากที่สุด คือ แสดงความแตกต่างเรื่องแบบของเส้นเครื่องแต่งกายหรือเครื่องประดับ ร้อยละ 75 รองลงมาคือ แสดงลักษณะของการประดิษฐ์ตกแต่งรายละเอียดส่วนประกอบในภาพ ร้อยละ 53 และสิ่งที่แสดงออกได้น้อยที่สุดคือ รู้จักรูปแบบซึ่งเป็นลักษณะเฉพาะของสิ่งต่างๆ หรือเครื่องประดับต่างๆ เช่น กำไลทรงกลม ร้อยละ 48

2.3.3 ด้านการใช้พื้นที่ว่าง ได้แก่ กลุ่มนักเรียนมัธยมศึกษาปีที่ 1 แสดงออกทางศิลปะตามขั้นพัฒนาการทางศิลปะโดยการวาดภาพพระบายสี ด้านการจัดวางภาพบนพื้นที่ว่าง สิ่งที่นักเรียนแสดงออกได้มากที่สุด การกำหนดระยะตามความเป็นจริงที่เหมาะสมในภาพ ร้อยละ 67 รองลงมาคือ การจัดวางภาพของเด็กจะมีลักษณะคล้ายภาพที่มองจากที่สูง สู้พื้นราบ ร้อย

ละ 60 และสิ่งที่แสดงออกได้น้อยที่สุด คือ การใช้เส้นระดับสายตา การจัดวางภาพ เช่น ท้องฟ้าปกคลุมมาถึงพื้นดิน แทนที่จะอยู่ระดับสายตา ร้อยละ 40

กลุ่มนักเรียนมัธยมศึกษาปีที่ 2 แสดงออกทางศิลปะตามขั้นพัฒนาการทางศิลปะโดยการวาดภาพระบายสี ด้านการจัดวางภาพบนพื้นที่ว่าง สิ่งที่นักเรียนแสดงออกได้มากที่สุด การจัดวางภาพของเด็กจะมีลักษณะคล้ายภาพที่มองจากที่สูง สู่พื้นราบ ร้อยละ 90 รองลงมาคือ การกำหนดระยะตามความเป็นจริงที่เหมาะสมในภาพ ร้อยละ 60 และสิ่งที่แสดงออกได้น้อยที่สุด คือ ขนาดสิ่งของต่างๆ ที่วาดเหมาะสมกับพื้นที่ว่าง ร้อยละ 47

กลุ่มนักเรียนมัธยมศึกษาปีที่ 3 แสดงออกทางศิลปะตามขั้นพัฒนาการทางศิลปะโดยการวาดภาพระบายสี ด้านการจัดวางภาพบนพื้นที่ว่าง สิ่งที่นักเรียนแสดงออกได้มากที่สุด การจัดวางภาพของเด็กจะมีลักษณะคล้ายภาพที่มองจากที่สูง สู่พื้นราบ ร้อยละ 78 รองลงมาคือ การใช้เส้นระดับสายตา การจัดวางภาพ เช่น ท้องฟ้าปกคลุมมาถึงพื้นดิน แทนที่จะอยู่ระดับสายตา ร้อยละ 53 และสิ่งที่แสดงออกได้น้อยที่สุด คือ การกำหนดระยะตามความเป็นจริงที่เหมาะสมในภาพ ร้อยละ 37

2.3.4 ด้านการใช้สี ได้แก่ กลุ่มนักเรียนมัธยมศึกษาปีที่ 1 แสดงออกทางศิลปะตามขั้นพัฒนาการทางศิลปะโดยการวาดภาพระบายสี ด้านการใช้สี สิ่งที่นักเรียนแสดงออกได้มากที่สุด คือ ใช้สีตามความคิดและประสบการณ์ ร้อยละ 87 รองลงมาคือ มีการระบายสีตกแต่งบนเสื้อผ้า เครื่องแต่งกาย หรือรายละเอียดอื่นๆ ในภาพ ร้อยละ 70 และสิ่งที่แสดงออกได้น้อยที่สุด คือ มีการผสมสีและระบายสีเพื่อแสดงมิติ ร้อยละ 42

กลุ่มนักเรียนมัธยมศึกษาปีที่ 2 แสดงออกทางศิลปะตามขั้นพัฒนาการทางศิลปะโดยการวาดภาพระบายสี ด้านการใช้สี สิ่งที่นักเรียนแสดงออกได้มากที่สุด คือ ใช้สีตามความคิดและประสบการณ์ ร้อยละ 80.00 รองลงมาคือ มีการผสมสีและระบายสีเพื่อแสดงมิติ ร้อยละ 55 และสิ่งที่แสดงออกได้น้อยที่สุด คือ มีการระบายสีตกแต่งบนเสื้อผ้า เครื่องแต่งกาย หรือรายละเอียดอื่นๆ ในภาพ ร้อยละ 43

กลุ่มนักเรียนมัธยมศึกษาปีที่ 3 แสดงออกทางศิลปะตามขั้นพัฒนาการทางศิลปะโดยการวาดภาพระบายสี ด้านการใช้สี สิ่งที่นักเรียนแสดงออกได้มากที่สุด คือ ใช้สีตามความคิดและประสบการณ์ ในภาพ ร้อยละ 53 รองลงมาคือ มีการระบายสีตกแต่งบนเสื้อผ้า เครื่องแต่งกาย หรือรายละเอียดอื่นๆ ร้อยละ 48 และสิ่งที่แสดงออกได้น้อยที่สุด คือ มีการผสมสีและระบายสีเพื่อแสดงมิติ ร้อยละ 37

นอกจากนั้น การแสดงออกทางศิลปะตามขั้นพัฒนาการทางศิลปะโดยการวาดภาพระบายสี ในลักษณะอื่นๆที่ปรากฏ ของนักเรียนมัธยมศึกษาตอนต้น จำแนกตามอายุ

ด้านการวาดภาพคน

กลุ่มนักเรียนมัธยมศึกษาปีที่ 1 การแสดงออกทางศิลปะตามขั้นพัฒนาการทางศิลปะโดยการวาดภาพระบายสี ลักษณะอื่นๆ ด้านการวาดภาพคน สิ่งที่นักเรียนแสดงออกได้มากที่สุด คือ วาดแบบไม่ขีด ได้ค่าความถี่ 16 รองลงมาคือ วาดคล้ายการ์ตูนจากโทรทัศน์ ได้ค่าความถี่ 13 และสิ่งที่แสดงออกได้น้อยที่สุด คือ วาดใบหน้าคนที่มีขนาดใหญ่เกินจริง ได้ค่าความถี่ 3

กลุ่มนักเรียนมัธยมศึกษาปีที่ 2 การแสดงออกทางศิลปะตามขั้นพัฒนาการทางศิลปะโดยการวาดภาพระบายสี ลักษณะอื่นๆ ด้านการวาดภาพคน สิ่งที่นักเรียนแสดงออกได้มากที่สุด คือ วาดคล้ายการ์ตูนจากโทรทัศน์ ได้ค่าความถี่ 20 รองลงมาคือ วาดแบบไม่ขีด ได้ค่าความถี่ 3 และสิ่งที่แสดงออกได้น้อยที่สุด คือ วาดใบหน้าคนที่มีขนาดใหญ่เกินจริง และแบบลักษณะวงกลมต่อกัน ได้ค่าความถี่ 2

กลุ่มนักเรียนมัธยมศึกษาปีที่ 3 การแสดงออกทางศิลปะตามขั้นพัฒนาการทางศิลปะโดยการวาดภาพระบายสี ลักษณะอื่นๆ ด้านการวาดภาพคน สิ่งที่นักเรียนแสดงออกได้มากที่สุด คือ วาดคล้ายการ์ตูนจากโทรทัศน์ ได้ค่าความถี่ 34 รองลงมาคือ วาดใบหน้าคนที่มีขนาดใหญ่เกินจริง ได้ค่าความถี่ 7 และสิ่งที่แสดงออกได้น้อยที่สุด คือ และแบบลักษณะวงกลมต่อกัน ได้ค่าความถี่ 1

ด้านการใช้พื้นที่ว่าง

กลุ่มนักเรียนมัธยมศึกษาปีที่ 1 การแสดงออกทางศิลปะโดยการวาดภาพระบายสีของนักเรียนมัธยมศึกษาตอนต้น ลักษณะอื่นๆ ด้านการใช้พื้นที่ว่าง สิ่งที่นักเรียนแสดงออกได้มากที่สุด คือ มีการจัดวางภาพที่ซ้อนกัน ค่าความถี่ 34 คน และรองลงมา มีการตกแต่งภาพให้มีความกลมกลืน มีค่าความถี่ 2 คน

กลุ่มนักเรียนมัธยมศึกษาปีที่ 2 การแสดงออกทางศิลปะโดยการวาดภาพระบายสีของนักเรียนมัธยมศึกษาตอนต้นลักษณะอื่นๆ ด้านการใช้พื้นที่ว่าง สิ่งที่นักเรียนแสดงออกได้มากที่สุด คือ มีการจัดวางภาพที่ซ้อนกัน ค่าความถี่ 80 คน และรองลงมา มีการตกแต่งภาพให้มีความกลมกลืน มีค่าความถี่ 8 คน

กลุ่มนักเรียนมัธยมศึกษาปีที่ 3 การแสดงออกทางศิลปะโดยการวาดภาพระบายสีของนักเรียนมัธยมศึกษาตอนต้น ลักษณะอื่นๆ ด้านการใช้พื้นที่ว่าง สิ่งที่นักเรียนแสดงออกได้มากที่สุด คือ มีการจัดวางภาพที่ซ้อนกัน ค่าความถี่ 11 คน และรองลงมา มีการตกแต่งภาพให้มีความกลมกลืน มีค่าความถี่ 5 คน

ด้านการออกแบบ

กลุ่มนักเรียนมัธยมศึกษาปีที่ 1 การแสดงออกทางศิลปะโดยการวาดภาพระบายสีของนักเรียนมัธยมศึกษาตอนต้น ลักษณะอื่นๆ ด้านการออกแบบ สิ่งนี้นักเรียนแสดงออกได้มากที่สุด คือ มีการออกแบบที่สะท้อนสิ่งแวดล้อมและสังคม มีค่าความถี่เป็น 30 คน และรองลงมาที่มีการออกแบบตามความหลักเป็นจริงมีค่าความถี่ 22 คน

กลุ่มนักเรียนมัธยมศึกษาปีที่ 2 การแสดงออกทางศิลปะโดยการวาดภาพระบายสีของนักเรียนมัธยมศึกษาตอนต้น ลักษณะอื่นๆ ด้านการออกแบบ สิ่งนี้นักเรียนแสดงออกได้มากที่สุด คือ มีการออกแบบที่สะท้อนสิ่งแวดล้อมและสังคม มีค่าความถี่เป็น 42 คน และรองลงมาที่มีการออกแบบตามความหลักเป็นจริงมีค่าความถี่ 25 คน

กลุ่มนักเรียนมัธยมศึกษาปีที่ 3 การแสดงออกทางศิลปะโดยการวาดภาพระบายสีของนักเรียนมัธยมศึกษาตอนต้น ลักษณะอื่นๆ ด้านการออกแบบ สิ่งนี้นักเรียนแสดงออกได้มากที่สุด คือ มีการออกแบบตามความหลักเป็นจริง มีค่าความถี่เป็น 25 คน และรองลงมาที่มีการออกแบบที่สะท้อนสิ่งแวดล้อมและสังคมมีค่าความถี่ 16 คน

ด้านการใช้สี

กลุ่มนักเรียนมัธยมศึกษาปีที่ 1 การแสดงออกทางศิลปะโดยการวาดภาพระบายสีของนักเรียนมัธยมศึกษาตอนต้น ลักษณะอื่นๆ ด้านการใช้สี สิ่งนี้นักเรียนแสดงออกได้มากที่สุด คือ การใช้สีที่เป็นธรรมชาติ ค่าความถี่เป็น 34 คน รองลงมา เป็นสีที่แสดงถึงระยะใกล้ไกลและแสงเงา ค่าความถี่เป็น 16 คน

กลุ่มนักเรียนมัธยมศึกษาปีที่ 2 การแสดงออกทางศิลปะโดยการวาดภาพระบายสีของนักเรียนมัธยมศึกษาตอนต้น ลักษณะอื่นๆ ด้านการใช้สี สิ่งนี้นักเรียนแสดงออกได้มากที่สุด คือ เป็นสีที่แสดงถึงระยะใกล้ไกลและแสงเงา ค่าความถี่เป็น 43 คน รองลงมา การใช้สีที่เป็นธรรมชาติ ค่าความถี่เป็น 36 คน

กลุ่มนักเรียนมัธยมศึกษาปีที่ 3 การแสดงออกทางศิลปะโดยการวาดภาพระบายสีของนักเรียนมัธยมศึกษาตอนต้น ลักษณะอื่นๆ ด้านการใช้สี สิ่งนี้นักเรียนแสดงออกได้มากที่สุด คือ เป็นสีที่แสดงถึงระยะใกล้ไกลและแสงเงา ค่าความถี่เป็น 38 คน รองลงมา การใช้สีที่เป็นธรรมชาติ ค่าความถี่เป็น 13 คน

อภิปรายผลการวิจัย

จากการศึกษาแสดงออกทางศิลปะโดยการวาดภาพระบายสีของนักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนต้น สังกัดคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน กรุงเทพมหานคร

ผลปรากฏว่า

1. ด้านสถานภาพส่วนตัวและภูมิหลังของนักเรียน จากผลการวิเคราะห์ข้อมูลปรากฏว่า นักเรียนมากกว่าครึ่งชอบการวาดภาพระบายสีมากที่สุด สามารถอธิบายได้ว่า ตามธรรมชาติของเด็กในวัยนี้ชอบการวาดภาพระบายสีซึ่งสอดคล้องกับ (เลิศ อานันท์, 2532) ที่กล่าวว่า เด็กชอบการวาดภาพระบายสี เพราะธรรมชาติของเด็กนั้นพอใจที่จะขีดเขียนอยู่ตลอดเวลา โดยเด็กส่วนใหญ่จะชอบขีดเขียนไปตามที่ต่างๆ ในส่วนของสี พบว่านักเรียนถนัดการใช้สีชอล์คน้ำมัน สีโปสเตอร์ ดินสอสี เมื่อพิจารณาจะเห็นว่า นักเรียนชอบใช้สีชอล์คน้ำมันมากที่สุด เพราะเป็นช่วงคาบเกี่ยวกับระดับประถมศึกษา ซึ่งจะคุ้นเคยกับสีเขียนมาก่อน อีกทั้งในการประกวด หรือในการเรียนการสอนในระดับมัธยมศึกษาตอนต้นยังมีการสอนโดยใช้สีชอล์คน้ำมัน จากการพูดคุยกับครูผู้สอนศิลปะของโรงเรียนกลุ่มตัวอย่าง พบว่า นักเรียนส่วนใหญ่มีความถนัดในการใช้สีชอล์คน้ำมัน และจากการสังเกตนักเรียนส่วนใหญ่จะชอบสีชอล์คน้ำมัน และมักจะได้รับ การสนับสนุนจากผู้ปกครองในการจัดซื้ออุปกรณ์ศิลปะมากที่สุด ด้านสิ่งที่นักเรียนชอบวาดภาพมากที่สุด คือ ภาพการ์ตูน ภาพทิวทัศน์ และภาพเรื่องราวหรือประสบการณ์ที่ประทับใจ ซึ่งสอดคล้องกับ (วิรุณ ตั้งเจริญ, 2539) กล่าวว่า ศิลปะเด็กคือศิลปะที่เด็กแสดงออกให้ปรากฏเป็นผลงานที่รับรู้ได้ โดยเริ่มจากการรับรู้โลกภายนอก ผ่านการเสนอความรู้สึกนึกคิด และแสดงออกผ่านสื่อต่างๆ ดังกล่าว สามารถอธิบายว่า สิ่งที่นักเรียนในวัยนี้ได้รับในปัจจุบัน มากที่สุดคือ สื่อมวลชน ไม่ว่าจะเป็น ละคร การ์ตูน หรือแม้กระทั่ง สิ่งที่นักเรียนพบหรือประทับใจเป็นการส่วนตัว อีกทั้งยังสอดคล้องกับ (ประเทิน มหาจันทร์, 2531) ซึ่งได้กล่าวไว้ว่า ปัจจัยที่ส่งผลต่อแสดงออกมาจากประสบการณ์จากสิ่งแวดล้อมที่ตนสนใจ อันเป็นประสบการณ์ที่ฝังลึกอยู่ในตัวเด็ก เด็กจะแสดงสิ่งเหล่านี้ออกมาให้ปรากฏ เมื่อพร้อมการแสดงออกทางศิลปะของเด็กประกอบด้วยปัจจัยเหล่านี้ สิ่งแวดล้อม การสัมผัส การรับรู้ แนวความคิดของตนเอง และด้วยอิทธิพลของสื่อ จึงแสดงให้เห็นถึงพัฒนาการด้านต่าง ๆ ในตัวเด็กที่ถ่ายทอดออกมาในรูปของผลงานทางศิลปะบนพื้นฐานแห่งประสบการณ์ทางสภาพแวดล้อม สังคม วัฒนธรรม และยิ่งสอดคล้องกับงานงานวิจัยของ อรอนงค์ ฤทธิฤทธิชัย (2538) ได้ทำการศึกษาการวาดภาพการ์ตูนของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 กรุงเทพมหานคร พบว่า นักเรียนทุกคนเคยเห็นภาพการ์ตูนมาก่อน และคุ้นเคยจากการชมภาพยนตร์การ์ตูน หนังสือการ์ตูน อีกทั้ง ยังประทับใจสีสันที่สวยงามของตัวการ์ตูน และประทับใจในบทบาทของการ์ตูนแต่ละตัว จึงเป็นสิ่งที่จูงใจให้นักเรียนวาดภาพ

2. ด้านการแสดงผลงานโดยการวาดภาพระบายสี จากผลการวิเคราะห์ภาพวาดระบายสีในด้านต่างๆ โดยภาพรวมปรากฏผลดังต่อไปนี้

2.1 ด้านการวาดภาพคน พบว่า ลักษณะที่นักเรียนแสดงออกได้มากที่สุด
 เส้นต่างๆ เพิ่มเติม เพื่อแสดงรายละเอียดของภาพคน และส่วนต่างๆ ของร่างกายให้มีลักษณะ
 คล้ายความเป็นจริงมากขึ้น เช่น แขน ขา หรืออวัยวะอื่นๆ เมื่อพิจารณาตามขั้นพัฒนาการทาง
 ศิลปะของวิกเตอร์ โลเวนเฟลด์ (Lowenfeld, 1987)พบว่า ลักษณะที่ปรากฏ เกินขั้นพัฒนาการ
 ไปหนึ่งขั้น โดยปรากฏในขั้นพัฒนาการในขั้นที่ 6 ศิลปะชั้นวัยรุ่นมีการวาดได้เหมือนจริงตาม
 ธรรมชาติ และรองลงมา มีลักษณะเค้าโครงภายนอก มากกว่ารายละเอียดภายในเช่น
 เค้าโครงของเสื้อผ้าที่ขาด รอยยับย่นซึ่งสอดคล้องกับ พรพิมล เจียมนาครินทร์ (2539) ที่ได้
 กล่าวถึงสิ่งที่เป็นค่านิยมของวัยรุ่นไทยในยุคบริโภคนิยม ในด้านการแต่งกาย วัยรุ่นจะเริ่ม
 สนใจตัวเองมีความพิถีพิถันในเรื่องเสื้อผ้ามากขึ้น แบบอย่างการแต่งกายของวัยรุ่นจะอาศัย
 ค่านิยมของสังคมเป็นเกณฑ์ และนักเรียนได้ถ่ายทอดค่านิยมของสังคมไปปรากฏในผลงาน
 ศิลปะซึ่งจะสอดคล้องกับ วิรุณ ตั้งเจริญ(2539)และประเทิน มหาพันธ์(2531)ที่กล่าวว่า การ
 แสดงออกทางศิลปะเพื่อเรียนรู้สิ่งแวดล้อมที่เกิดจากปัจจัยของ สิ่งแวดล้อม การรับรู้ และการ
 สัมผัส และอาศัยประสบการณ์ ที่ได้รับถ่ายทอดออกมาเป็นผลงานศิลปะ เมื่อพิจารณาตามขั้น
 พัฒนาการทางศิลปะของวิกเตอร์ โลเวนเฟลด์ (Lowenfeld, 1987) พบว่า ลักษณะที่ปรากฏ
 เกินขั้นพัฒนาการไปหนึ่งขั้น โดยปรากฏในขั้นพัฒนาการในขั้นที่ 6 ศิลปะชั้นวัยรุ่นมีการวาด
 ได้เหมือนจริงตามธรรมชาติ ถ้าพิจารณาด้านความสนใจของเด็กวัยรุ่นจะสอดคล้องกับ Crow
 and Corw (1967) ที่ว่าเด็กในวัยนี้ให้ความสนใจเกี่ยวกับตนเอง เช่น รูปร่าง หน้าตา การแต่ง
 กาย และการวางตัว ทั้งนี้เพื่อปรับปรุงตัวเองให้เป็นที่สนใจใน นอกจากนี้ ลักษณะที่แสดงออก
 ได้น้อยที่สุดคือ ทุกส่วนของภาพเมื่อแยกออกจากกันจะยังคงมีความสมบูรณ์อยู่คงเดิม ซึ่ง
 ตามทฤษฎีขั้นพัฒนาการทางศิลปะของ
 วิกเตอร์ โลเวนเฟลด์(Lowenfeld, 1987)กล่าวได้ว่าเป็นไปตามขั้นพัฒนาการ ขั้นพัฒนาการ
 ทางศิลปะในขั้นที่ 5 คือขั้นเหตุผล

เมื่อพิจารณาการแสดงออกด้านการวาดภาพคน โดยจำแนกตามเพศ
 ผลการวิจัยพบว่า ลักษณะการแสดงออกโดยการวาดภาพระบายสี เพศหญิง
 แสดงออกทางศิลปะตามขั้นพัฒนาการทางศิลปะโดยการวาดภาพระบายสีได้มากที่สุด
 แสดงลักษณะเค้าโครงภายนอกมากกว่ารายละเอียดภายในเช่น เค้าโครงของเสื้อผ้าที่ขาด
 รอยยับย่น และเมื่อเทียบกับเพศชายชายแล้ว ปรากฏว่า เพศหญิงมีการแสดงออกได้
 มากกว่าเพศชายซึ่ง ภาพที่นักเรียนหญิงวาดจะมีการประดับตกแต่งเสื้อผ้า เครื่องแต่งกาย
 เครื่องประดับมากกว่า ภาพคนที่นักเรียนชายวาด อาจจะเป็นเพราะด้วยความเป็นเพศหญิง
 ซึ่งมีลักษณะนิสัยรักสวยรักงาม และใส่ใจในรายละเอียด และเป็นวัยที่รักสวยรักงาม ใส่ใจ

การแต่งกายซึ่งสอดคล้องกับเฮอร์ลิค (Hurlock, 1978) ด้านความสนใจทางสังคม (Social Interest) ในระยะวัยรุ่นตอนต้น เพศหญิงจะเข้าสู่วัยรุ่นเร็วกว่าเพศชาย 1-2 ปี เพศหญิงชอบคุยเกี่ยวกับงานเลี้ยง การแต่งกาย หนังสือ ภาพยนตร์ ดนตรี ดังนั้น ลักษณะดังกล่าวนักเรียนหญิงจึงสามารถแสดงออกได้มากกว่านักเรียนชาย นอกจากนี้ยังพบว่ามีการพัฒนาการสูงขึ้น

นอกจากนี้ในด้านการวาดหน้าคน ส่วนใหญ่จะเป็นหัวเป็นรูปตัวการ์ตูน มากที่สุดซึ่งส่วนนี้ก็ยังสอดคล้องกับออรอนงค์ ฤทธิธำชัย(2538) ในประเด็นที่ว่า นักเรียนทุกคนเคยเห็นภาพการ์ตูนมาก่อน และคุ้นเคยจากการชมภาพยนตร์ การ์ตูน หนังสือการ์ตูน แสดงให้เห็นว่าการ์ตูนเป็นปัจจัยหลักที่นักเรียนได้สื่อให้เห็นถึง สื่อกับวัยรุ่น ซึ่งสอดคล้องกับ ริชดิน อินทรพุด (2545) กล่าวถึงวัยรุ่นกับ สื่อมวลชนว่า มีอิทธิพลต่อพัฒนาการของเด็กวัยรุ่นอย่างมาก สื่อมวลชนมีส่วนในการให้ความรู้และทัศนคติต่อเด็กวัยรุ่น ทั้งในทางบวกและทางลบ สื่อมวลชนมีมากมายหลายชนิด เช่นหนังสือพิมพ์ นิตยสาร วิทยุ โทรทัศน์ ภาพยนตร์ วีดีโอ หนังสืออ่านเล่น สิ่งเหล่านี้มีอิทธิพลต่อแนวความคิดและการกระทำของวัยรุ่นทั้งทางตรงและทางอ้อม

นอกจากนี้ลักษณะอื่นๆ ที่ปรากฏ ในด้านการวาดภาพคน โดยรวม พบว่ามีการวาดคล้ายการ์ตูน จากเครื่องรับโทรทัศน์ จำนวน 67 คน อาจจะสามารถกล่าวได้ว่าสื่อโทรทัศน์ มีอิทธิพลต่อการแสดงออกทางศิลปะของนักเรียนในวัยนี้ซึ่งจะสอดคล้องกับงานวิจัยของ(ออรอนงค์ ฤทธิธำชัย,2538)ได้ทำการศึกษาการวาดภาพการ์ตูนของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 ในกรุงเทพมหานคร พบว่า นักเรียนทุกคนเคยเห็นภาพการ์ตูนมาก่อน และคุ้นเคยจากการชมภาพยนตร์การ์ตูน หนังสือการ์ตูน อีกทั้ง ยังประทับใจสีสันที่สวยงามของตัวการ์ตูนและความประทับใจในบทบาทของการ์ตูนแต่ละตัว จึงเป็นสิ่งที่จูงใจให้นักเรียนวาดภาพ และเมื่อสังเกตจากรายละเอียด นักเรียนแสดงออกตามที่ตาเห็น และถ่ายทอดออกมาให้เหมือนจริง ซึ่งส่วนนี้ ตามทฤษฎีขั้นพัฒนาการทางศิลปะตามทฤษฎีของโลเวนเฟลด์แล้วกล่าวได้ว่า เกินขั้นพัฒนาการไปหนึ่งขั้นซึ่งสอดคล้องกับขั้นพัฒนาการในขั้นที่ 6 ในลักษณะ Visual Type คือการที่มองเห็นอย่างไรก็จะพยายามถ่ายทอดตามที่มองเห็น ซึ่งยังสอดคล้องกับ (Feldman,1970) ได้แบ่งประเภทของผลงานศิลปะว่า นักเรียนวัยนี้สามารถถ่ายทอดตามสิ่งที่เห็น ผลงานประเภทนี้แบ่งการแสดงออกเป็น 2 อย่าง คือสิ่งที่เห็นและทักษะในการแสดงออก ผลงานที่ถ่ายทอดสิ่งต่างๆ ออกมาปรากฏให้เห็น เป็นการลอกเลียนแบบตามความเป็นจริง

อย่างไรก็ตาม ในด้านการวาดภาพคนในขั้นนี้ ยังปรากฏลักษณะการวาดในรูปแบบก้านไม้ขีด 23 คน นั้นหมายความว่า ยังมีการแสดงออกที่ต่ำกว่าขั้นพัฒนาการตามทฤษฎี

ของโลเวนเฟลด์(Lowenfeld,1987) มีการวาดลักษณะกลมๆ แทนศีรษะ มีรายละเอียดของใบหน้า ลำตัวมีลักษณะเป็นเส้น แสดงให้เห็นว่า มีนักเรียนส่วนหนึ่งมีพัฒนาการที่ต่ำกว่าขั้นพัฒนาการทางศิลปะอย่างที่ควรจะเป็น สอดคล้องกับ การ์ดเนอร์(Gardner,1980)ที่พบว่าเด็กมีการแสดงออกทางศิลปะที่เฉียบขาด เชื่อมันสูงสุดช่วงอายุ 5 ปี แต่หลังจากนั้นเมื่อถึงช่วงอายุ 8 ปี สมอซึกซายได้พัฒนาสูงขึ้น เด็กสามารถคิดเป็นเหตุเป็นผลมากขึ้น พัฒนาการด้านการสร้างสรรค์ในการวาดภาพของเด็กจะถดถอยลงในขณะเดียวกันที่ความสามารถด้านอื่นๆ สูงขึ้น

ข้อสังเกต ยังมีนักเรียนอีกจำนวนหนึ่งที่วาดภาพคนลักษณะกลมๆ ต่อกัน เป็นภาพคนเมื่อพิจารณาแล้วการแสดงออกไม่เป็นไปตามขั้นพัฒนาการที่สูงขึ้นตามวัย ซึ่งจะสอดคล้องกับการศึกษาของเฟลด์แมน(Feldman,1987 อ้างถึงใน มะลิฉัตร เอื้ออนันท์,2541) ที่เชื่อว่าพัฒนาการของเด็กมิใช่จะเจริญงอกงามตามวัยที่สูงขึ้นทุกเรื่อง ดังเช่น พัฒนาการด้านการวาดภาพของเด็กที่มีลักษณะโค้งรูปตัวยู ตามข้อมูลของการ์ดเนอร์(Gardner,1980)ที่พบว่าเด็กมีการแสดงออกทางศิลปะที่เฉียบขาด เชื่อมันสูงสุดช่วงอายุ 5 ปี แต่หลังจากนั้นเมื่อถึงช่วงอายุ 8 ปี สมอซึกซายได้พัฒนาสูงขึ้น เด็กสามารถคิดเป็นเหตุเป็นผลมากขึ้น พัฒนาการด้านการสร้างสรรค์ในการวาดภาพของเด็กจะถดถอยลงในขณะเดียวกันที่ความสามารถด้านอื่นๆ สูงขึ้น นอกจากนั้น ยังสอดคล้องกับ(ชัยณรงค์ เจริญพานิชย์กุล,2533) ที่กล่าวถึงขั้นพัฒนาการทางศิลปะของเด็กวัยนี้ว่าขั้นพัฒนาการในขั้นนี้เป็นขั้นวิกฤต เพราะสภาวะที่ไม่ปกติทางสรีระและอารมณ์ที่กำลังแปรผันเข้าสู่วัยรุ่น เป็นผลกระทบให้ความคิดสร้างสรรค์วิกฤตไปด้วย

2.2 ด้านการใช้พื้นที่ว่างโดยรวมแล้ว ลักษณะที่แสดงออกได้มากที่สุดคือ ลักษณะที่แสดงออกได้มากที่สุด คือ การกำหนดระยะตามความเป็นจริงที่เหมาะสมในภาพ พบว่า ที่เนื่องจากการแสดงออกด้านส่วนนี้ไปปรากฏในขั้นพัฒนาการที่สูงกว่าวัยนั้นก็คือ มีการกำหนดระยะตามความเป็นจริงตามที่ตาเห็นในลักษณะ ในลักษณะ Visual Type คือการที่มองเห็นอย่างไรก็จะพยายามถ่ายทอดตามที่มองเห็น ตามทฤษฎีของวิกเตอร์ โลเวนเฟลด์ในขั้นที่ 6 ศิลปะขั้นวัยรุ่น ในส่วนของการพัฒนาการด้านการใช้พื้นที่ว่างนั้น เลย์ขั้นพัฒนาการตามทฤษฎีขั้นพัฒนาการทางศิลปะของ วิกเตอร์ โลเวนเฟลด์ (Lowenfeld ,1970) โดยเฉพาะการจัดวางบนพื้นที่ว่าง นักเรียนแสดงออกได้ดี อาจจะเป็นเพราะวัยนี้รู้จักเหตุและผล รู้จักการวางแผนการบริหารจัดการการใช้พื้นที่ว่าง ได้อย่างเหมาะสม และรู้จักใช้รูป 3 มิติ และยังสอดคล้องกับงานวิจัย เบอร์ตัน (Berton,1981) ได้ทำการศึกษาเกี่ยวกับการใช้เส้นลักษณะ

แรงงาในการวาด ภาพ การจัดพื้นที่ของเด็กอายุ 8-15 ปี การวาดภาพจากการทรงจำและการวาดภาพจากการสังเกตสามารถแสดงภาพสามมิติได้เหมือนกันโดยเฉพาะด้านความหนาหรือความลึก สามารถอธิบายได้ว่า ข้อแตกต่างนี้ได้บ่งชี้ถึงขั้นพัฒนาการที่สามารถมองเห็นการก้าวข้ามตามพัฒนาการของช่วงวัยได้อย่างชัดเจน เมื่อพิจารณาตามทฤษฎีขั้นพัฒนาการทางศิลปะของโลเวนเฟลด์ พบว่า ลักษณะที่แสดงออกได้มากที่สุดเป็นไปตามขั้นพัฒนาการขั้นที่ 5 คือ ชั้นเหตุผล และสิ่งที่นักเรียนแสดงออกได้น้อยที่สุด คือ ขนาดสิ่งของต่างๆ ที่วาดเหมาะสมกับพื้นที่ว่าง เมื่อพิจารณาตามขั้นพัฒนาการทางศิลปะตามทฤษฎีของวิกเตอร์ โลเวนเฟลด์

อย่างไรก็ดี เมื่อพิจารณาการแสดงออกด้านการใช้พื้นที่ว่าง โดยจำแนกตามเพศ ผลการวิจัยพบว่า ด้านการจัดวางภาพบนพื้นที่ว่าง นักเรียนชายและนักเรียนหญิงมีลักษณะที่แสดงออกได้ใกล้เคียงกัน และสิ่งที่แสดงออกได้มากที่สุดคือ ขนาดสิ่งของต่างๆ ที่วาดมีความเหมาะสมกับพื้นที่ว่าง เมื่อเทียบตามขั้นพัฒนาการทางศิลปะของโลเวนเฟลด์ พบว่า ปรากฏในขั้นที่ 6 คือชั้นวัยรุ่น นักเรียนสามารถจัดวางขนาดสิ่งของ เหมาะสมกับพื้นที่ว่าง เพราะทำตามทฤษฎีที่โลเวนเฟลด์ กล่าวว่า เด็กในวัยนี้ยังไม่รู้จักการจัดความสัมพันธ์ ของวัตถุภายในภาพได้ การใช้เส้นระดับสายตา การจัดวางภาพ และแสดงออกได้น้อยที่สุด คือ การกำหนดระยะตามความเป็นจริงที่เหมาะสมในภาพ

นอกจากนี้ยังมีลักษณะอื่นๆที่ปรากฏ นอกเหนือจากทฤษฎี ผลการวิจัยพบว่า มีการจัดวางภาพที่มีความซับซ้อน และทับกันหลายชั้น เพื่อเพิ่มความสนใจในภาพ ในส่วนนี้มีลักษณะที่ปรากฏ 126 คน เมื่อพิจารณาตามทฤษฎีขั้นพัฒนาการทางศิลปะ ของวิกเตอร์ โลเวนเฟลด์แล้ว ไปปรากฏอยู่ในขั้นที่ 6 ซึ่งกล่าวได้ว่า เกินขั้นพัฒนาการตามที่โลเวนเฟลด์ ได้กล่าวไว้ในทฤษฎี ที่เป็นเช่นนี้อาจจะกล่าวได้ว่า สภาพการเรียนการสอนและการเข้าถึงการศึกษา ของผู้คนในปัจจุบัน สื่อการเรียนการสอนที่พัฒนากว่าเดิมและพร้อมพร้อมไปถึงการสนับสนุนของผู้ปกครอง การเข้าถึงวัสดุ อุปกรณ์ ทางศิลปะ มากขึ้น ทำให้ผู้คนมีความรู้มากขึ้นและด้วยสื่อเทคโนโลยี ที่ได้เข้ามามีบทบาทในชีวิตประจำวันซึ่ง ยังจะสอดคล้องกับ วิรัตน์ พิชญ์ไพญญ์(2533) ที่กล่าวถึงพัฒนาการทางศิลปะของเด็ก ในช่วงอายุ 11 – 13 ปี ซึ่งเป็นช่วงของนักเรียนในระดับมัธยมศึกษาตอนต้น ว่ามีความเจริญทางสติปัญญาที่สูงขึ้น สามารถแสดงสัดส่วนได้ถูกต้องและเหมาะสม และแสดงระยะใกล้ไกลที่ซับซ้อนขึ้น ใกล้เคียงธรรมชาติ

อย่างไรก็ตาม ยังมีส่วนที่นักเรียนแสดงออกโดยการสร้างความกลมกลืนในภาพได้ ซึ่งในส่วนนี้เมื่อพิจารณาตามทฤษฎีของ วิกเตอร์ โลเวนเฟลด์ พบว่า ได้ปรากฏอยู่ในขั้นที่สูงกว่าขั้นพัฒนาการตามที่ทฤษฎี ได้กล่าวไว้หนึ่งขั้น คือ ปรากฏในขั้นที่ 6 ชั้นศิลปะวัยรุ่น ซึ่ง

เป็นการแสดงออกที่ชี้ให้เห็นถึงการเจริญเติบโต ทาง การแสดงออกทางศิลปะยังสนับสนุน ทฤษฎีของ โลเวนเฟลด์ ในขั้นที่ 6 คือขั้นวัยรุ่นในด้าน การพัฒนาทักษะทางศิลปะที่สูงขึ้น และ ควบคุมการวาดภาพให้เป็นตามเป้าหมายได้

2.3 ด้านการใช้สี โดยรวม ลักษณะที่แสดงออกได้มากที่สุด คือ ใช้สีตามความคิดและ ประสบการณ์ ซึ่งเลขขั้นพัฒนาการทางศิลปะของ วิคเตอร์ โลเวนเฟลด์ (Lowenfeld , 1987) การระบายสีตกแต่งบนเสื้อผ้า เครื่องแต่งกาย หรือรายละเอียดอื่นๆ ในภาพ แสดงออกได้น้อย ที่สุด คือ มีการผสมสีและระบายสีเพื่อแสดงมิติ

เมื่อพิจารณาการแสดงออกด้านการใช้สี โดยจำแนกตามเพศ พบว่า นักเรียนชาย แสดงออกทางศิลปะตามขั้นพัฒนาการทางศิลปะโดยการวาดภาพระบายสี สิ่งที่นักเรียน แสดงออกได้มากที่สุด คือ การใช้สีตามความคิดและประสบการณ์ มีการระบายสีตกแต่งบน เสื้อผ้า เครื่องแต่งกาย หรือรายละเอียดอื่นๆ ในภาพ สิ่งที่แสดงออกได้น้อยที่สุด คือ มีการผสม สีและระบายสีเพื่อแสดงมิติ หรือตามสภาพของวัตถุ เช่น มีการลงสี แสง เงา การลงสีไล่ น้ำหนัก ส่วนนักเรียนหญิง สิ่งที่นักเรียนแสดงออกได้มากที่สุด คือ การใช้สีตามความคิดและ ประสบการณ์ มีการระบายสีตกแต่งบนเสื้อผ้า เครื่องแต่งกาย หรือรายละเอียดอื่นๆ ในภาพ และสิ่งที่แสดงออกได้น้อยที่สุด คือ มีการผสมสีและระบายสีเพื่อแสดงมิติ หรือตามสภาพ

เป็นที่น่าสังเกตการใช้สีของเด็กนักเรียนในวัยนี้ เป็นวัยแห่งการเลียนแบบในขั้นเหมือน จริง ที่เห็นได้จากการใช้สี ที่ใกล้เคียงของจริงในธรรมชาติ เช่น ต้นไม้ มีสีน้ำตาล ใบไม้มีสีเขียว และรายละเอียดของ ใบไม้ และลำต้น จะเห็นได้ว่าสีที่ใช้ เป็นสีที่นักเรียนสามารถมองเห็นได้ จากธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ซึ่งสอดคล้องกับ ประเทิน มหาจันทร์(2531) มีอิทธิพลต่อการ สร้างสรรค์ของเด็กมากเด็กจะนำเอาประสบการณ์ทางการเห็นมาใช้ในการแสดงออกของตน เด็กวัยนี้เป็นคนช่างสังเกตจะเก็บรายละเอียดต่าง ๆ ที่ได้เห็นมานำมาใช้ไว้ในผลงานได้อย่าง หมดจดไม่ว่า จะเป็นในเรื่องระยะใกล้ไกล สี พื้นผิว ตลอดจนแสงเงา ในชีวิตประจำวัน เมื่อ พิจารณาตามขั้นพัฒนาการทางศิลปะตามทฤษฎีของโลเวนเฟลด์แล้ว พบว่า การใช้สี ใน ลักษณะของการลงแสงเงา เหมือนจริง ซึ่งเกินขั้นพัฒนาการขั้นที่ 5

นอกจากนี้ ยังมีการใช้แสงเงา เพื่อให้วัตถุในภาพเป็นรูปทรง 3 มิติ เหมือนจริงซึ่ง สอดคล้องตามทฤษฎีขั้นพัฒนาการทางศิลปะในขั้นที่ 6 ศิลปะขั้นวัยรุ่นนับได้ว่าเลขขั้นไปอีก หนึ่งขั้นพัฒนาการ อีกทั้งยังใช้สีที่มีสีสันดูคาดเป็นไปตามอารมณ์ของนักเรียน ตามที่ ประเทิน มหาจันทร์(2531) ได้กล่าวถึง พัฒนาการของการแสดงออกทางศิลปะในวัยนี้ ว่าความ เจริญทางอารมณ์ปรากฏในการแสดงออกของเด็ก คือวาดเปลี่ยนแบบไปเสมอ ไม่ซ้ำแบบเดิม รู้จักเปรียบเทียบขนาดสิ่งของที่วาดได้ถูกต้อง ใช้สัดส่วนที่เหมาะสมใกล้ความจริง วาดใน

ขอบเขตที่จำกัดได้ เด็กที่มีอารมณ์ผิดปกติ มักวาดรูปผิดความจริงมาก เช่น วาดฟันโต ตาโต ปากใหญ่อาจใช้สีจุดขาดเกินควร เป็นต้น เป็นการชี้ให้เห็นถึง การแสดงออกทางอารมณ์อย่างรุนแรงซึ่งถือได้ว่าเป็นไปตามช่วงวัย

นอกจากนี้ยังมีส่วนของ การแสดงออกทางศิลปะโดยการวาดภาพระบายสีของ นักเรียนมัธยมศึกษาตอนต้นลักษณะอื่นๆ ที่ปรากฏ ด้านการใช้สี สิ่งที่นักเรียนแสดงออกได้มากที่สุด คือ การใช้สีที่เป็นธรรมชาติ เมื่อพิจารณาตามทฤษฎีขั้นพัฒนาการทางศิลปะของ โลเวนเฟลด์พบว่า การแสดงออกทางศิลปะลักษณะนี้ ปรากฏอยู่ในขั้นที่ 6 ที่ว่า ช่วงวัยนี้จะใช้สีจริง ตามธรรมชาติ มีการคำนึงถึงสีที่เป็นจริงในสภาพการณ์ต่างๆ อีกทั้งยังมีการแบ่งเป็นสีที่แบ่งโทนที่แสดงถึงระยะใกล้ไกล เช่น สีที่อยู่ใกล้ตัว หรือไกลออกไป วัยนี้สามารถแสดงถึงความแตกต่างของระยะด้วยสี

2.4 ด้านการออกแบบโดยภาพรวม ลักษณะที่แสดงออกได้มากที่สุด คือ แสดงลักษณะของการประดิษฐ์ตกแต่งรายละเอียด ซึ่งได้กล่าวไว้ว่า และรู้จักใช้การกำหนดระยะใกล้ไกล ส่วนประกอบในภาพ เมื่อพิจารณาแล้วเกินขั้นพัฒนาการของวิกเตอร์ โลเวนเฟลด์ (Lowenfeld , 1987) อาจจะสามารถกล่าวได้ว่าเป็นช่วงวัยแห่งการค้นหาและช่างสังเกต สิ่งแวดล้อมรอบข้าง และการนำประสบการณ์การจากพบเห็นในรายละเอียดแสดงออกมาผ่านผลงานศิลปะซึ่งสอดคล้องกับ ชัยณรงค์ เจริญพาณิชย์กุล(2533)ได้กล่าวไว้ว่า วัยนี้เป็นวัยที่มีความพิถีพิถันมากขึ้น

ข้อสังเกตผลงานทางศิลปะของเด็กจะเน้นคุณค่าทางความงามตามแบบศิลปะ และสิ่งที่นักเรียนแสดงออกได้น้อยที่สุด คือ รู้จักรูปแบบซึ่งเป็นลักษณะเฉพาะของสิ่งต่างๆ หรือเครื่องประดับต่างๆซึ่งสอดคล้องกับ วิรัตน์ พิชญ์ไพบุลย์(2529) ได้กล่าวถึงพัฒนาการทางด้านศิลปะของเด็กในวัยนี้ความเปลี่ยนแปลงในด้านต่าง ๆ กำลังเป็นไปอย่างรวดเร็ว ไม่ว่าจะเป็นร่างกายทางสติปัญญา ทางอารมณ์ ตลอดจนทางสังคม ความเปลี่ยนแปลงดังกล่าวทำให้ความสามารถทางการสร้างสรรค์ของเด็กลดน้อยลงด้วย ในส่วนนี้ ด้านการออกแบบลักษณะที่เด็กได้แสดงออกมากที่สุดคือ การแสดงรายละเอียดของเสื้อผ้า เครื่องแต่งกาย และแสดงออกน้อยที่สุดคือ เรื่องราวของภาพแสดงความแตกต่างระหว่างเพศ อาจด้วยเหตุผลของช่วงอายุที่แตกต่างกัน การแสดงออกค่อนข้างที่จะแตกต่างกันอย่างสิ้นเชิง

ในส่วนของ การแสดงออกทางศิลปะโดยการวาดภาพระบายสีของนักเรียน มัธยมศึกษาตอนต้น ลักษณะอื่นๆที่ปรากฏ ด้านการออกแบบ สิ่งที่นักเรียนแสดงออกได้มาก

ที่สุด คือ มีเรื่องราวที่สะท้อนสิ่งแวดล้อมและสังคมซึ่งสอดคล้องกับวิรัตน์ พิชญ์ไพญฺญ์(2529) ที่ได้กล่าวว่า เด็กวัยนี้ถือว่าสิ่งแวดล้อมมีอิทธิพลต่อการสร้างสรรค์ของเด็กมากเด็กจะนำเอาประสบการณ์ทางการเห็นมาใช้ในการแสดงออกของตน และมีการออกแบบตามความหลักเป็นจริง และยังคงสอดคล้องกับ สอดคล้องกับ สมพร รอดบุญ(2525) ได้กล่าวไว้ว่า เรื่องราวที่เด็กนำมาแสดงออกในการวาดภาพระบายสีนั้น จะมาจากประสบการณ์ ความทรงจำ การเรียนรู้และจินตนาการ

ข้อสังเกตในการออกแบบ นักเรียนในวัยนี้ให้ความสนใจกับรายละเอียดของภาพ และยังรู้จักใช้ระยะใกล้ไกล ได้อย่างเหมาะสม รู้จักเทียบเคียงกับสภาพความเป็นจริง เช่น ถ้าอยู่ไกล วัตถุสิ่งของจะเล็กลง ถ้าอยู่ใกล้วัตถุจะมีขนาดใหญ่ขึ้น ในส่วนนี้นักเรียนแสดงออกได้อย่างชัดเจน อีกทั้งยังมีการออกแบบที่สะท้อนเรื่องราวของสิ่งแวดล้อมและสังคม มีการถ่ายทอดในลักษณะที่เหมือนจริง

ลักษณะการวาดภาพระบายสีในด้านต่างๆ ของนักเรียนที่พบเห็นเพิ่มเติม นอกเหนือจากที่ระบุไว้ในทฤษฎี คือ

1. อิทธิพลของสื่อต่อการแสดงออกทางศิลปะของนักเรียน ด้านการวาดภาพคน ในการวาดภาพคนของนักเรียนนั้น ส่วนใหญ่แล้วจะเป็นการวาดในรูปแบบของกำลังทำกิจกรรม หรือสภาพความเป็นอยู่เคลื่อนไหว มีชีวิตชีวา ตามทฤษฎีลักษณะที่ปรากฏดังกล่าว ได้เลยขั้น พัฒนาการไปหนึ่งขั้น อย่างชัดเจน ในการแสดงออกของเนื้อหาสาระภายในภาพ ล้วนแล้วแต่เป็นความประทับใจ ผสมกับจินตนาการส่วนตัว ส่วนของการวาดใบหน้า จะเป็นใบหน้าที่แสดงออกถึงอารมณ์ รอยเหี่ยวย่น จากการแสดงอารมณ์ ซึ่งสอดคล้องกับ วิรุณ ตั้งเจริญ (2531) ได้กล่าวว่าผลงานศิลปะประกอบด้วยอารมณ์ อันหลากหลายเช่น ความสงบ ความเยียบ ความรุนแรง และโยงไปถึงอารมณ์ส่วนตัวด้วย นอกจากนี้แล้ว การวาดภาพคนเป็นลักษณะเส้นเดียว เหมือนโครง นั้นยังปรากฏให้เห็นอยู่แต่เป็นส่วนน้อย การวาดภาพคนยังชี้ให้เห็นถึงความก้าวหน้าของสื่อ ที่สามารถเข้าถึงกับคนทุกเพศทุกวัย ในที่นี้จะขอกกล่าวถึงการตูน นักเรียนส่วนใหญ่จะแสดงออกในการวาดภาพคนจากการตูนที่ประทับใจ ซึ่งจะสอดคล้องกับ แชปแมน(Chapman,1978) ที่ได้กล่าวไว้ว่า การตูนเป็นจุดสำคัญของความคิดและจินตนาการที่หาพบได้จาก หนังสือการ์ตูน โทรทัศน์ นอกจากนี้ยังสอดคล้องกับ วิรัตน์ พิชญ์ไพญฺญ์ (2529) ที่ได้กล่าวว่า เด็กวัยนี้ถือว่าสิ่งแวดล้อมมีอิทธิพลต่อการสร้างสรรค์ของเด็กมากเด็กจะนำเอาประสบการณ์ทางการเห็นมาใช้ในการแสดงออกของตน เด็กพวกนี้เป็นคนช่างสังเกตจะเก็บรายละเอียดต่าง ๆ ที่ได้เห็นมานำมาใช้ไว้ในผลงาน

2. การใช้สีที่พยายามให้ใกล้เคียงธรรมชาติที่สุด ที่เห็นได้ชัดของเด็กในวัยนี้ซึ่งจะสอดคล้องกับ ประเทิน มหาพันธ์ (2531) ได้กล่าวถึง พัฒนาการของการแสดงออกทางศิลปะของเด็กไว้ ดังนี้สามารถใช้สีได้อย่างใกล้เคียงกับธรรมชาติมากขึ้น ลักษณะการระบายจะรู้จักเล่นเรื่องของแสงเงา ซึ่งจะเป็นไปในลักษณะที่สนุกสนาน เมื่อเทียบตามทฤษฎีของโลเวนเฟลด์แล้ว ปรากฏว่า ลักษณะนี้จะปรากฏในขั้นพัฒนาการที่สูงกว่า หรือเลยขั้นพัฒนาการไป

3. เรื่องราวที่วาดในภาพ แสดงให้เห็นสิ่งแวดล้อมรอบๆตัวของนักเรียน ในชุมชนความเป็นเมือง ที่ส่วนใหญ่แล้วจะเป็นตึกสูง นักเรียนสามารถแสดงออกด้วยสาระของบริบทรอบๆ ตัวได้อย่างชัดเจน ซึ่งจะสอดคล้องกับ สมพร รอดบุญ(2525) ได้กล่าวไว้ว่า เรื่องราวที่เด็กนำมาแสดงออกในการวาดภาพระบายสีนั้น จะมาจากประสบการณ์ ความทรงจำ การเรียนรู้และจินตนาการ นอกจากนี้ยังสอดคล้องกับ ประเทิน มหาพันธ์(2531) ได้กล่าวถึงความเจริญทางสังคม ปรากฏในการแสดงออกของเด็ก คือ เด็กแสดงสิ่งแวดล้อมไว้ในรูปได้อย่างละเอียด รูปที่เด็กวาดจะแสดงให้เห็นความเคยชินหรือมีประสบการณ์มาก่อน เด็กสามารถแสดงถึงประสบการณ์ที่เด็กเคยมีต่อสิ่งแวดล้อมนั้น

นอกเหนือจากนั้น ยังมีการตกแต่งภาพด้วยตัวอักษร เป็นสื่อประกอบ มีการเขียนชื่อหัวข้อวาดภาพระบายสี ทั้งนี้สามารถแบ่งได้ว่า นักเรียนต้องการที่จะสื่อว่าเขาวาดรูปอะไรอยู่ การออกแบบเรื่องราวซึ่งส่วนใหญ่ เป็นเรื่องราวที่แสดงถึงประสบการณ์ที่นักเรียนได้ผ่านพบหรือจากประสบการณ์ซึ่ง สมพร รอดบุญ(2525)ได้กล่าวว่า เรื่องราวที่นักเรียนนำมาแสดงออกในการวาดภาพนั้น จะมาจากประสบการณ์ ความทรงจำ การเรียนรู้ และจินตนาการ ซึ่งเป็นส่วนใหญ่ว่าจะแสดงออก ซึ่งความคิด อารมณ์ ความรู้สึกอย่างตรงไปตรงมา เรื่องราวที่นักเรียนแสดงออกมาในการวาดนั้นยังสะท้อนถึงสิ่งแวดล้อม อย่างเช่น ตึก ห้างสรรพสินค้า เป็นต้น บางส่วนยังแสดงออกถึงกิจกรรมกีฬา เช่น การวาดลักษณะของคนที่กำลังเล่นกีฬา ซึ่ง ยังจะสอดคล้องกับ วิรุณ ตั้งเจริญ(2532) ที่กล่าวว่า ปัจจัยสำคัญที่มีผลต่อภาพระบายสีของนักเรียนคือสภาพแวดล้อมรอบๆ อีกทั้งยังสอดคล้องกับ ลินเดอร์แมน(Linderman, 1974) ที่กล่าวว่า ภาพวาดของเด็กแสดงให้เห็นสภาพสังคมของเด็ก และยังสนับสนุนคำกล่าวของ วิรุณ ตั้งเจริญ ว่าศิลปะเด็กนั้นเป็นการสร้างสรรค์ที่บริสุทธิ์ สะท้อนให้เห็นความเป็นจริงของสังคม ที่สามารถมองเห็นเป็นรูปธรรมเช่น สภาพการจราจร สภาพบ้านเมือง งานรื่นเริง

ข้อเสนอแนะจากงานวิจัย

จากการศึกษาการแสดงออกทางศิลปะโดยการวาดภาพระบายสีของนักเรียนมัธยมศึกษาตอนต้น สังกัดคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน กรุงเทพมหานคร ผลการวิจัยพบว่า การแสดงศิลปะโดยการวาดภาพระบายสีของนักเรียนกลุ่มตัวอย่างสามารถแสดง

ลักษณะการวาดภาพคน การจัดวางภาพบนพื้นที่ว่าง การใช้สี และการออกแบบ เกินชั้น พัฒนาการทางศิลปะเด็กชั้นที่ 6 คือ ชั้นวาดภาพได้คล้ายของจริง ของวิคเตอร์ โลเวนเฟลด์ ได้ทุกลักษณะ รวมทั้งยังพบว่านักเรียนสามารถแสดงลักษณะพิเศษบางอย่างที่พบเพิ่มเติม นอกเหนือไปจากทฤษฎีที่ได้กล่าวไว้ ทั้งนี้บางลักษณะนักเรียนสามารถแสดงออกมาได้มาก และบางลักษณะนักเรียนแสดงออกมาได้น้อย ตามความแตกต่างของนักเรียนดังกล่าว แสดงให้เห็นถึงพื้นฐานการเรียนรู้ ประสบการณ์ และสภาพแวดล้อมที่กระตุ้นความสามารถ ในการแสดงออกของนักเรียน ดังนั้นผู้ที่มีบทบาทไม่ว่าจะเป็น บิดา มารดา ครูผู้สอน และ ผู้บริหารในสถานศึกษา จึงควรรีด้วยความสำคัญกับการแสดงออกทางศิลปะ โดยการวาด ภาพระบายสีของเด็กมากยิ่งขึ้น และควรรีให้การสนับสนุนส่งเสริมการจัดกิจกรรมการเรียน การสอนในวิชาศิลปะศึกษาให้กับนักเรียน ดังนี้

1. กลุ่มบิดา มารดา หรือผู้ปกครอง เป็นผู้ที่มีความใกล้ชิดเด็กมากที่สุด ควรตระหนักถึง บทบาทหน้าที่ของตนเองในการสนับสนุนส่งเสริมการแสดงออกทางศิลปะโดยการวาดภาพ ระบายสีของเด็ก โดยให้ความใส่ใจและสนับสนุนการทำกิจกรรมของเด็กเกี่ยวกับงานศิลปะ เพิ่มมากขึ้น เช่น การจัดหาวัสดุอุปกรณ์ การชักชวนเด็กเข้าร่วมกิจกรรมวาดภาพระบายสี เพื่อ ทำให้เด็กเกิดความคิดสร้างสรรค์ จิตนาการ และมีจิตใจอ่อนโยนไม่แสดงอารมณ์ก้าวร้าว ทำ ให้เด็กเกิดความใจเย็น ทำอะไรอย่างมีสติและมีสมาธิ

2. ครูผู้สอน เป็นผู้ที่มีบทบาทสำคัญในการสอนศิลปะศึกษาให้เด็กมีการพัฒนาการ ทางด้านการแสดงออกทางศิลปะในการวาดภาพระบายสีได้อย่างชัดเจน และถูกหลักวิชาการ มากขึ้น จึงควรเป็นผู้ที่จบการศึกษาจากสาขาศิลปะศึกษาโดยตรงและคุณวุฒิ ความรู้ความ เข้าใจในวิชาความรู้ด้านศิลปะอย่างกระจ่าง เพื่อให้สามารถรู้ถึงพัฒนาการและธรรมชาติ ของการแสดงออกของเด็กตลอดจนให้ความสนใจ ถึงความต้องการและปัญหาการเรียนของเด็ก ได้ โดยเปิดโอกาสให้เด็กมีอิสระในการทำกิจกรรมตามความถนัดและความสนใจของเด็กเอง ตลอดจนเป็นผู้ที่คอยกระตุ้นให้เด็กเกิดการแสดงออกในความคิดสร้างสรรค์และจินตนาการโดย การจัดกิจกรรมการเรียนการสอนที่สามารถช่วยส่งเสริมทางการเรียนของเด็กให้ได้ใช้ ความสามารถของตนเองในการแก้ไขปัญหา รวมถึงการจัดสภาพแวดล้อมการเรียนการสอนให้ เหมาะสมกับการเรียนของเด็กนักเรียน

3. ผู้บริหารสถานศึกษา เป็นผู้ที่มีดูแลองค์รวมทั้งหมดของการจัดการเรียนการสอนและ ถ่ายทอดให้แก่อาจารย์ผู้สอนต่าง ดังนั้น ควรเล็งเห็นความสำคัญของรายวิชาศิลปะศึกษา ตลอดจนให้ความใส่ใจในการพัฒนาบุคลากรด้านศิลปะศึกษาให้มากขึ้น เช่น จัดการฝึกอบรม ของครูผู้สอนด้านศิลปะศึกษา เพื่อให้ได้รับแนวคิดแปลกใหม่เข้ามาพัฒนาการเรียนการสอน ด้านศิลปะศึกษาให้แก่เด็กนักเรียนให้มากยิ่งขึ้น และผู้บริหารการศึกษาควรตระหนักถึง การเรียน

การสอนด้านศิลปศึกษายังสามารถช่วยพัฒนาจิตสำนึกของนักเรียนให้มีจิตใจอ่อนโยนไม่ก้าวร้าวในทุกๆ สถานการณ์ และควรสนับสนุนด้านงบประมาณในการซื้อสื่อการเรียนการสอนที่เกี่ยวข้องกับงานศิลปศึกษา เช่น อุปกรณ์โสตทัศนูปกรณ์ ห้องปฏิบัติงานทางศิลปะ โดยเฉพาะ เพื่อเป็นการเอื้อต่อการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนศิลปศึกษาให้เด็กนักเรียนได้มีการพัฒนาการแสดงออกทางศิลปะได้อย่างเต็มความสามารถและตามความต้องการของนักเรียน

ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยต่อไป

1. ควรมีการวิจัยศึกษาการแสดงออกทางศิลปะโดยการวาดภาพระบายสีของนักเรียนสังกัดกรุงเทพมหานคร
2. ควรมีการศึกษาการแสดงออกทางศิลปะโดยการวาดภาพระบายสีของนักเรียนต่างจังหวัด ตามภูมิภาคทั้ง 4 ภาค
3. ควรศึกษาเปรียบเทียบการแสดงออกทางศิลปะโดยการวาดภาพระบายสีของนักเรียน ระหว่างโรงเรียนในสังกัดกรุงเทพมหานคร และสังกัดคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน ในเขตกรุงเทพมหานคร
4. ควรศึกษาเปรียบเทียบการแสดงออกทางศิลปะโดยการวาดภาพระบายสีของนักเรียน ระหว่างภูมิภาคทั้ง 4 ภาค
5. ควรทำการศึกษาการแสดงออกทางศิลปะโดยการวาดภาพระบายสีของนักเรียนสังกัดกรุงเทพมหานคร ในระดับช่วงอายุต่างๆ

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

รายการอ้างอิง

ภาษาไทย

- กมล เผ่าสวัสดิ์. 2529. "ตัวตนในงานศิลปะ." การวิจารณ์ทัศนศิลป์: ข้อคิดของ
นักวิชาการไทย. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์มหันาค.
- ก่อ สวัสดิพานิชย์ . 2519. ศิลปะศึกษากับการพัฒนาประเทศ. หนังสืองานพระราชทาน
เพลิงศพศาสตราจารย์ ดร. จรูญทัศน์ พุกกะมาน , พระนคร, (26 มกราคม).
- บุญชูรี คำชาย. 2542. จิตวิทยาแนะแนวเด็กวัยรุ่น. กรุงเทพมหานคร : ศูนย์การพิมพ์
สถาบันราชภัฏสวนสุนันทา.
- กิตติมา เก่งเขตรกิจ . 2546. การศึกษาแนวทางการพัฒนาหนังสือเรียนศิลปะศึกษา
กลุ่มสาระการเรียนรู้ ศิลปะ ด้านทัศนศิลป์ ช่วงชั้นที่ 3 ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1-
3 ตามหลักสูตรการศึกษา ขั้นพื้นฐาน 2544 " . วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต,
สาขาวิชาศิลปศึกษา ภาควิชาศิลปะ ดนตรี และนาฏศิลป์ศึกษา คณะครุศาสตร์
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- โกศล ภูพลอย. 2532. การศึกษาการแสดงออกทางศิลปะโดยการวาดภาพระบายสีของ
นักเรียนชั้น ประถมศึกษาปีที่ 4 โรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงาน
คณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ เขตการศึกษา 10. วิทยานิพนธ์
ปริญญามหาบัณฑิต, สาขาวิชาศิลปศึกษา ภาควิชาศิลปะ ดนตรี และนาฏศิลป์ศึกษา
คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- จรรยา สุวรรณทัต. 2538. จิตวิทยาทั่วไป. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.
- จรูญ ทองถาวร. 2530. จิตวิทยาพัฒนาการ. กรุงเทพฯ: ศูนย์ส่งเสริมวิชาการ.
- จุฑามาส กীরติกสิกร. 2542. รูปแบบการดำเนินชีวิตของเด็กวัยรุ่นกับการใช้ประโยชน์
จากสื่อมวลชน. วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ฉวีวรรณ กินาวงศ์. 2526. การศึกษาเด็ก. กรุงเทพมหานคร: โอเดียนสโตร์.
- ฉวีวรรณ สุขพันธ์ไพฑาราม. 2527. พัฒนาการวัยรุ่นและบทบาทของครู. กรุงเทพฯ:
มิตรนราการพิมพ์.
- ชะลูด นิยมเสมอ. 2537. องค์ประกอบศิลปะ. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์ไทยวัฒนาพานิช.
- ชูจิตต์ วัฒนารมณ. 2529. คุณค่าของกิจกรรมศิลปะศึกษาต่อนักเรียนระดับมัธยมศึกษา
ตามการรับรู้ของครูศิลปะศึกษา และผู้เชี่ยวชาญทางศิลปะศึกษา. วิทยานิพนธ์
ปริญญามหาบัณฑิต, สาขาวิชาศิลปศึกษา ภาควิชาศิลปะ ดนตรี และนาฏศิลป์ศึกษา
คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

- ชัยณรงค์ เจริญพานิชย์กุล. 2533. **พัฒนาเด็กด้วยศิลปะ**. กรุงเทพฯ: บริษัท แปลน พับลิชชิ่ง จำกัด.
- ชัยวัฒน์ ผดุงพงษ์. 2543. **การศึกษาการแสดงออกทางศิลปะ โดยการวาดภาพ ระบายสีนักเรียนไทยมุสลิม อายุ 7 ถึง 9 ปี ในโรงเรียนประถมศึกษา สังกัด สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาเอกชน จังหวัดชายแดนภาคใต้**. วิทยานิพนธ์ปริญญาามหาบัณฑิต, สาขาวิชาศิลปศึกษา ภาควิชาศิลปะ ดนตรี และ นาฏศิลป์ศึกษา คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ฐิตินันท์ อัดตะนังค์. 2530. **การศึกษาการแสดงออกทางศิลปศึกษาโดยการเขียนภาพ ระบายสีของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 ในจังหวัดระยอง**. วิทยานิพนธ์ ปริญญาามหาบัณฑิต จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- เทวี ประสาท . 2546. **ศิลปะ : รากฐานแห่งการศึกษา**. แปลโดย อนิตรา พวงสุวรรณ - ไม เซอร์. กรุงเทพฯ: มูลนิธิเด็ก.
- ธีระพร อุวรรณโณ. 2529. **จิตวิทยาสังคม**. กรุงเทพมหานคร: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- บุษกร โกศลศิริลักษณ์. 2544. **การวิเคราะห์การใช้สื่อโทรทัศน์ของนักเรียนชั้น มัธยมศึกษาปีที่ 2 โรงเรียนนนทรีวิทยา ตามระดับความฉลาดทางอารมณ์ ด้านดี**. วิทยานิพนธ์ปริญญาามหาบัณฑิต จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ประคอง กรวรรณสูตร. 2539. **สถิติเพื่อการวิจัยทางพฤติกรรมศาสตร์**. กรุงเทพมหานคร : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ประเทินมหาพันธ์. 2506. **ศึกษาเด็กจากภาพที่เขาวาด**. ประชาศึกษา.
- ประเทินมหาพันธ์. 2531. **ศิลปะในโรงเรียนประถม**. กรุงเทพมหานคร : โอ.เอส.พรีนติ้งเฮ้าส์.
- ประยูรศรี มณีสร. 2532. **จิตวิทยาวัยรุ่น**. พิมพ์ครั้งที่ 3. ม.ป.ท.
- ประไพพรรณ ภูมิวุฒิสาร. 2530. **จิตวิทยาวัยรุ่น**. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์จุฬาลงกรณ์ มหาวิทยาลัย.
- ประสาร มาลากุล ณ อยุธยา. 2523. **"ศิลปะกับชีวิตประจำวันของเด็ก"**. วิทยาลัย เทคโนโลยีและอาชีวศึกษา วิทยาเขตเพาะช่าง (7-31 ตุลาคม 2523).
- ประภัสร นิยมธรรม. 2531. **ศิลปะเด็กเชิงจิตวิทยา**. กรุงเทพมหานคร : โอ เอส พรีนติ้ง เฮ้า.
- ปรีชา วิทโคโต. 2532. **เอกสารการสอนชุดวิชาพฤติกรรมวัยรุ่น**. "จิตวิทยากับพฤติกรรมวัยรุ่น". นนทบุรี: โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช.
- ปวีดา ชื่นเชย. 2543. **การศึกษาการวาดภาพของนักเรียนชั้นประถมศึกษาชั้นปีที่1-4**

ในโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดกรุงเทพมหานคร. วิทยานิพนธ์ปริญญา
มหาบัณฑิต, สาขาวิชาศิลปศึกษา ภาควิชาศิลปะ ดนตรี และนาฏศิลป์ศึกษา
คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

พรพิมล จันทร์พลับ. 2538. **พัฒนาการวัยรุ่น**. พระนครศรีอยุธยา: โรงพิมพ์วัฒนาพร.

พรพิมล เจียมนาครินทร์. 2539. **พัฒนาการวัยรุ่น**. กรุงเทพฯ : บริษัทต้นอ่อน แกรมมี่จำกัด.

พรพิมล ศิริวัฒน์. 2539. **การวิเคราะห์ภาพวาดระบายสีของเด็กญี่ปุ่น อายุ 9-12 ปี ตาม**
ทฤษฎีของวิกเตอร์ โลเวนเฟลด์. วิทยานิพนธ์ปริญญา มหาบัณฑิต, สาขาวิชา
ศิลปศึกษา ภาควิชาศิลปะ ดนตรี และนาฏศิลป์ศึกษา คณะครุศาสตร์
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

พีระพงษ์ กุลพิศาล. 2531. **มโนภาพการรับรู้ทางศิลปะ**. กรุงเทพมหานคร : หน่วย
ศึกษานันทศาสตร์กรมฝึกหัดครู.

พีระพงษ์ กุลพิศาล. 2545. **สมองลูกพัฒนาได้ด้วยศิลปะ**. พิมพ์ครั้งที่ 3. กรุงเทพมหานคร
: บริษัท 21 เซ็นจูรี่.

ภัทรา พงศ์ศรีเพียร. 2545. **เด็กกับการดูโทรทัศน์. ข่าวสารกรมสุขภาพจิต (มกราคม**
2545). มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.

มนชัย ทิพยวราภรณ์. 2547. **“การศึกษาแบบเรียนศิลปะปฏิบัติของนิสิตระดับ**
ปริญญาบัณฑิต สาขาวิชา ศิลปศึกษา คณะครุศาสตร์จุฬาลงกรณ์
มหาวิทยาลัย”. วิทยานิพนธ์ปริญญา มหาบัณฑิต, สาขาวิชาศิลปศึกษา ภาควิชา
ศิลปะ ดนตรี และนาฏศิลป์ศึกษา คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

มนต์ชัย นินนาทนนท์. 2526. **อิทธิพลของโทรทัศน์ที่มีต่อพฤติกรรมเยาวชนในเขต**
อำเภอเมืองเชียงใหม่ จังหวัดเชียงใหม่. วิทยานิพนธ์ปริญญา มหาบัณฑิต,
มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.

มลวิภา ทรวงุฒิสิต. 2539. **จิตวิทยาเด็กและวัยรุ่น**. อิมพรีน, กรุงเทพฯ :
มหาวิทยาลัยรามคำแหง.

มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช. 2532. **เอกสารประกอบการสอนชุดวิชาพฤติกรรม**
วัยรุ่น หน่วยที่ 9-15. กรุงเทพมหานคร : นักพิมพ์มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.

มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช. 2532. **เอกสารคำสอนชุดวิชาพฤติกรรมวัยรุ่น**.
กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.

มะลิฉัตร เอื้ออานันท์. 2541. **เอกสารประกอบการสอนรายวิชา 2709600 ปรัชญาและ**
ทฤษฎีศิลปศึกษา. ภาควิชาศิลปศึกษา คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

มะลิฉัตร เอื้ออานันท์. 2542. **ศิลปศึกษา: ความเป็นมา ปรัชญาหลักการ วิวัฒนาการ**

- ด้านหลักสูตรทฤษฎีการสอน และการค้นคว้าวิจัย.** เอกสารทางวิชาการ คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- มะลิฉัตร เตื้ออานันท์. 2545. **กระบวนการเรียนการสอนทัศนศิลป์ในระดับประถมศึกษา สำหรับครูยุคใหม่.** กรุงเทพมหานคร : ไทยวัฒนาพานิช.
- มะลิฉัตร เตื้ออานันท์. 2529. **พรสวรรค์ปัญญาเลิศทางศิลปะ.** กรุงเทพมหานคร : สารานุกรมศึกษาศาสตร์4.
- มะลิฉัตร เตื้ออานันท์. 2532. **การบำบัดด้วยศิลปะ.** กรุงเทพมหานคร: สารานุกรมศึกษาศาสตร์ 9.
- มาณฑุ ถนอมศรี . 2526. “ศิลปะศึกษาจะไปทางไหน” **วารสารศิลปศึกษาฟิลิ่ง.** 5 มีนาคม 2526.
- มาณฑุ ถนอมศรี. 2538. **ศิลปะพัฒนาบุคลิกภาพของลูก.** แม่และเด็ก. ปีที่ 2.
- ล้วน สายยศและอังคณา สายยศ. 2540. **สถิติวิทยาทางการวิจัย.** กรุงเทพมหานคร : สุวีริยาสาส์น.
- เลิศ อานันท์นะ. 2529. **จิตวิทยากับพฤติกรรมการแสดงออกของเด็ก, ศิลปะเด็ก :** **ความคิดสร้างสรรค์ และ จินตนาการ.** กรุงเทพมหานคร: อัมรินทร์การ์พิมพ์.
- วรสุดา ขวัญสุวรรณ. 2539. **สภาพและปัญหาการสอนศิลปศึกษาของครูศิลปศึกษาใน โรงเรียนประถมศึกษา จังหวัดชายแดนภาคใต้.** วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต สาขาวิชาศิลปศึกษา ภาควิชาศิลปะ ดนตรี และนาฏศิลป์ศึกษา คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- วัฒนา กุรานนนท์. 2533. **สื่อมวลชนกับสังคม.** กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยรามคำแหง.
- วิชาการ, กรม. 2544. **คู่มือการจัดการเรียนรู้กลุ่มสาระการเรียนรู้ศิลปะ.** กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์องค์การรับส่งสินค้าและพัสดุภัณฑ์.
- วิชาการ, กรม. 2545. **หลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2544.** พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพมหานคร:โรงพิมพ์องค์การรับส่งสินค้าและพัสดุภัณฑ์.
- วิรุณ ตั้งเจริญ. 2523. **ศิลปะและความงาม.** กรุงเทพมหานคร: โอ.เอส. พรีนติ้ง เฮ้าส์.
- วิรุณ ตั้งเจริญ. 2528. **การพัฒนาศิลปศึกษาในสังคมไทย.ในการแสดงศิลปะเด็กแห่งประเทศไทยครั้งที่ 5.** กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์ภาพพิมพ์.
- วิรุณ ตั้งเจริญ. 2534. **การศึกษาข้ามวัฒนธรรม: ความสัมพันธ์ระหว่างการรับรู้และความสามารถในการวาดภาพของเด็กอเมริกันและไทย.** ศรีนครินทร์วิโรฒวิจัย

และพัฒนา. ปีที่ 4, (เมษายน 2534).

- วิรุณ ตั้งเจริญ. 2535. **ทัศนศิลป์ศึกษา**. กรุงเทพมหานคร: โอ.เอส. พรีนติ้ง เฮาส์.
- วิรุณ ตั้งเจริญ. 2539. **ศิลป์ศึกษา**. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพมหานคร: โอ.เอส.พรีนติ้ง เฮาส์.
- วิรัตน์ พิชญ์ไพบูลย์. 2528. **ความเข้าใจศิลปะ**. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพมหานคร :
ไทยวัฒนาพานิช.
- วิรัตน์ พิชญ์ไพบูลย์. 2529. **ศิลปะในโรงเรียนประถม**. กรุงเทพมหานคร.
ไทยวัฒนาพานิช.
- ศรีเรือน แก้วกังวาล. 2539. **ทฤษฎีจิตวิทยาบุคลิกภาพ**. กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์
หมอชาวบ้าน.
- ศรีเรือน แก้วกังวาล. 2540. **จิตวิทยาพัฒนาการชีวิตทุกช่วงวัย**. พิมพ์ครั้งที่ 7.
กรุงเทพมหานคร: มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- สงวน รอดบุญ. 2533. **ศิลปะกับมนุษย์**. พิมพ์ครั้งที่ 4. กรุงเทพมหานคร: โอเดียนสโตร์.
- สงวน รอดบุญ. 2527. **“คุณค่าของศิลปะศึกษา”** มนุษยสาร (ฉบับ ส.ค.ส. 2527) คณะวิชา
มนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์,วิทยาลัยครูธนบุรี.
- สมชาย ธีรธนกุล. 2526. **จิตวิทยาวัยรุ่น**. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์พิมพ์เนศ.
- สมพร รอดบุญ. 2525. **“การแสดงออกในงานศิลปะของเด็ก”**การประกวดศิลปะเด็กทั่วประเทศภาควิชาศิลปะศึกษา คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- สมสมร ภู่ประกอ. 2531. **การศึกษาขั้นพัฒนาการทางการวาดภาพของนักเรียนใน
โรงเรียนประถมศึกษาสังกัดกรุงเทพมหานคร**. วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต,
สาขาวิชาศิลปะศึกษา ภาควิชาศิลปะ ดนตรี และนาฏศิลป์ศึกษา คณะครุศาสตร์
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- สุกัญญา ตีระวนิช และ นันทริกา คุ่มไพโรจน์. 2527. **รายงานการวิจัยอิทธิพลของสื่อต่อ
เด็กในกรุงเทพมหานคร**. กรุงเทพมหานคร: สำนักนายกรัฐมนตรี.
- สุชา จันทร์เอมและสุรางค์ จันทร์เอม. 2520. **จิตวิทยาพัฒนาการ**. กรุงเทพฯ:
ไทยวัฒนาพานิช.
- สุชา จันทร์เอม และสุรางค์ จันทร์เอม. 2524. **จิตวิทยาสังคม**. กรุงเทพมหานคร : แพรวพิทยา.
- สุชา จันทร์เอม. 2527. **จิตวิทยาพัฒนาการ**. กรุงเทพมหานคร:ไทยวัฒนาพานิช.
- สุชา จันทร์เอม. 2533. **จิตวิทยาทั่วไป**. กรุงเทพมหานคร:ไทยวัฒนาพานิช.
- สุพัตรา สุภาพ. 2531. **สังคมและวัฒนธรรมไทย ค่านิยม ครอบครัวศาสนา ประเพณี**.
กรุงเทพฯ : ไทยวัฒนาพานิช.

- สุถลักษณ์ ธนเกษพิศาล. 2535. **การวิเคราะห์ภาพวาดระบายสีของเด็กกำพร้า อายุ 7 ถึง 9 ปีในสถานสงเคราะห์สังกัดกรมประชาสงเคราะห์กระทรวงมหาดไทย.** วิทยานิพนธ์ปริญญาามหาบัณฑิต, สาขาวิชาศิลปศึกษา ภาควิชาศิลปะ ดนตรี และนาฏศิลป์ศึกษา คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- สุรางค์ ไคว์ตระกูล. 2537. **จิตวิทยาการศึกษา.** กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- สุรางค์ จันทร์เอม. 2525. **จิตวิทยาพัฒนาการ (Developmental Psychology).** กรุงเทพฯ: อักษรบัณฑิต.
- สุรพงศ์ อัมพันวงษ์. (มปป). **"เด็กกับภาพเขียน,"** การแสดงศิลปะเด็กแห่งประเทศไทย ครั้งที่ 3 พ.ศ. 2525. กรุงเทพฯ : มปป.
- สุถลักษณ์ เทียนสุวรรณ . 2528. **"ศิลปะกับการศึกษาเด็กพิเศษ."** กรุงเทพมหานคร: กรุงเทพมหานครพิมพ์.
- อรอนงค์ ฤทธิฤกษ์ชัย. 2538. **การศึกษาการวาดภาพการ์ตูนของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 ในกรุงเทพมหานคร.** วิทยานิพนธ์ปริญญาามหาบัณฑิต, สาขาวิชาศิลปศึกษา ภาควิชาศิลปะ ดนตรี และนาฏศิลป์ศึกษา คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- อารี รังสินนท์. 2527. **รวมบทความการพัฒนาความคิดสร้างสรรค์ของเด็ก.** กรุงเทพฯ : คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
- อารี รังสินนท์. 2532. **ความคิดสร้างสรรค์.** กรุงเทพฯ: ธนการพิมพ์.
- อารี สุทธิพันธุ์ และวิรุณ ตั้งเจริญ . 2518. **กิจกรรมสร้างสรรค์.** กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์ไทยวัฒนาพานิช.
- เอกรัฐ งามจินดาสกุล. 2546. **ผลการวาดภาพกลับหัวที่มีต่อลักษณะการแสดงออกในการวาดภาพของเด็กอายุ 10-11 ปี.** วิทยานิพนธ์ปริญญาามหาบัณฑิต, สาขาวิชาศิลปศึกษา ภาควิชาศิลปะ ดนตรี และนาฏศิลป์ศึกษา คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

ภาษาอังกฤษ

- Anastasi, T. (1986). Talking about Art with Children : From Theory to Practice. **ART Education** (January): 5-8.
- Bell, Clive. (1913). **Art.** New York: F.A.Stokes.
- Buhler, C. (1974). Humanistic Psychology as a Personal Experience. **Interpersonal Development**, 4 : 197-214.

- Bloom, B.S., Madaus, G.F. and Hasting, T.J. (1981). **Evaluation to improve learning**. New York: McGraw-Hill.
- Bleiker, C. and Marra, K. (1993). **Development of Spatial Understanding in Japanese and American Children's Drawing**. The Annual Meeting of the American Education Research Association.
- Collingwood, R.G. (1938). **The Principles of Art**. Oxford : Clarendon Press.
- De Francesco , Halo 2. (1958). **Art Education:It's Means and Ends**. New York: Harper.
- Efland, A. (1979). Conceptions in teaching art education. **Art Education**, 32 (April): 21–33.
- Feldman, E.B. (1970). **Becoming Human through Art: Aesthetic Experience in the School**. New Jersey: Prentice – Hall.
- Francesco, Italo L.de. (1958). **Art Education, Its Means and Ends**. New York: Harper and Row.
- Gardner, H. (1999). **Frame of mind: The multiple intelligence theory**. Retrieved 15 September 2002, from: http://www.indianna.edu/~eric_rec/ieo/bibs/Left.html.
- Ginsburg. H. & Opper. S. (1929). **Piaget is Theory of Intellectual Development**. New Jersey: Prentice Hall.
- Harris, D.B. (1963). **Children's drawing as measure of intelligence maturity**. New York: Harcourt Brace and World.
- Herlock , E. (1956). **Chid Development**. New York: McGraw-Hall Book.
- Henkes, R. (1989). The Child's Art Expression. **Early Child Development and Care**, 47(June): 165-176.
- Horovitz, B. et al. (1976). **Understanding Children's Art for Better Teaching**. Columbus, Ohio: Charles E. Merrill Book.
- James, M. (1970). **Identity: Youth and Crisis By Erik H. Erikson**. London: Faber & Faber. 1968. Pp. 336.. *Int. J. Psycho-Anal.*, 51.
- Kato, S. (1992). Cultural Differences as Seen in Elaboration Strategies in the Creative Design Process Used by Japanese and American College Students. **Dissertation Abstracts International**, 53: 694 A.

- Linderman, M.G. (1997). **Art in the elementary school**. 5th. USA: Brown and Benchmark.
- Lowenfeld, V. and Brittain, W. (1957). **Creative and mental growth**. New York: Macmillan.
- Lowenfeld, V. and Brittain, W. (1982). **Creative and mental growth**. New York: Macmillan.
- Lowenfeld, Viktor. (1987). **Creative and Mental Growth**. New York: The Macmillan.
- Lowenfeld, V. and Brittain, W. L. (1970). **Creative and Mental Growth**. London: The Macmillan.
- Mendelowitz, D.M. (1963). **Children are artists: an introduction to children's art for teachers and parents**. Stanford University Press.
- Moody, J.L. (1992). An analysis of drawing program of adolescent. **Studies in Art Education**.
- Michael, J.A. (1983). **Art and Adolescent: Teaching Art at the Secondary level**. New York: Columbia University.
- Muuss, RE. (1962). **Theories of Adolescence**. New York: Random House.
- Sigmund, Freud. (1949). **An Outline of Psychoanalysis**. New York: W. W. Norton.
- Tolstoy, Leo. (1930). **What is Art?** Oxford: Oxford University Press.
- Tuman, Donna M. (1999). Genderstyle as form and content: An Examination of gender stereotypes in the subject preference of children's drawing. **Study in Art Education**. 40, 1: 40-46
- Rudolph, N. (1973). Drawing: A Universal Language. **Art Experiences for Young Children**. New York: The Macmillan.
- Tyler, Ralph W. (1971). **Basic Principles of Curriculum and Instruction**. Chicago: The University of Chicago Press.

ภาคผนวก

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ภาคผนวก ก
รายนามผู้ทรงคุณวุฒิ/ผู้เชี่ยวชาญ

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

รายนามผู้ทรงคุณวุฒิ

1. อาจารย์ ดร. ชนบพร วัฒนสุขชัย
อาจารย์ประจำภาควิชาศิลปะ ดนตรีและนาฏศิลป์ศึกษา คณะครุศาสตร์
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
2. อาจารย์ ทมลา วัฒนสิน
อาจารย์กลุ่มสาระศิลปะโรงเรียนเดชะปัตตนยานุกูล ปัตตานี
3. อาจารย์ สาทกร เจริญภักดี
อาจารย์กลุ่มสาระศิลปะโรงเรียนสาธิตจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ฝ่ายมัธยม
4. อาจารย์ ดร. เกษมรัสมิ์ วิวิตรกุลเกษม
ภาควิชาศิลปอุตสาหกรรม คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ สถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้า
เจ้าคุณทหารลาดกระบัง
5. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ นนทภัทร ทินานนท์
ภาควิชาทัศนศิลป์ศึกษา คณะศิลปกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ภาคผนวก ข
เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยในครั้งนี้ แบ่งออกเป็น 3 รายการ

รายการที่ 1 แบบสอบถาม ได้แก่ แบบสอบถามสถานภาพส่วนตัวและความสนใจ
ของนักเรียน

รายการที่ 2 แบบทดสอบ ให้นักเรียนวาดภาพระบายสีในหัวข้อ “ชุมชนของฉัน”

รายการที่ 3 แบบประเมินค่า เป็นแบบประเมินค่าของแบบทดสอบ การแสดงออกทาง
ศิลปะโดยการวาดภาพระบายสี ในด้สนการวาดภาพคน การใช้พื้นที่ว่าง การใช้สี และการ
ออกแบบ โดยแบบประเมินค่า จะมีรายละเอียดในการวาดภาพด้านต่างๆ ตามขั้นพัฒนาการ
ทางศิลปะของวิกเตอร์ โลเวนเฟลด์

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

สถานภาพส่วนตัวและภูมิหลัง

คำชี้แจง

ให้นักเรียนกรอกข้อมูลและทำเครื่องหมายถูก (/) ลงในช่อง ที่ตรงกับนักเรียน

1. ชื่อ

นามสกุล.....

2. โรงเรียน.....ระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 2
 3

3. เพศ ชาย หญิง

4. นับถือศาสนา พุทธ คริสต์ อิสลาม อื่นๆ.....

5. สิ่งใดมีอิทธิพลต่อการวาดภาพสำหรับนักเรียนมากที่สุด

- สื่อภาพยนตร์
- ชุมชนที่อาศัยอยู่
- การ์ตูน
- อื่นๆ โปรดระบุ.....

6. นักเรียนมักจะวาดภาพช่วงใดมากที่สุด

- ทุกครั้งเมื่อมีเวลาว่าง
- เมื่อได้รับคำสั่งจากครู
- อื่นๆ โปรดระบุ.....

7. ในวิชาศิลปะครูมักจะให้นักเรียนทำกิจกรรมใดมากที่สุด

- วาดภาพระบายสี
- ปั้นแกะสลัก
- งานประดิษฐ์
- อื่นๆ โปรดระบุ.....

8. ในวิชาศิลปะนักเรียนสนใจกิจกรรมประเภทใดมากที่สุด

- วาดภาพระบายสี
- ปั้นหรือแกะสลัก
- งานประดิษฐ์
- อื่นๆ โปรดระบุ.....

9 นักเรียนถนัดการใช้สีประเภทใดในการวาดภาพระบายสีมากที่สุด

- สีเทียน
- ดินสอสี
- สีชอล์คน้ำมัน
- สีโปสเตอร์
- อื่นๆ โปรดระบุ.....

10 นักเรียนชอบวาดภาพเกี่ยวกับอะไรมากที่สุด

- ภาพทิวทัศน์
- ภาพเรื่องราวหรือประสบการณ์ที่ประทับใจ
- ภาพการ์ตูน
- อื่นๆ โปรดระบุ.....

11 นักเรียนเคยเรียนพิเศษเกี่ยวกับศิลปะหรือไม่

- เคย
- ไม่เคย

12 นักเรียนได้รับการสนับสนุนจากครอบครัวในการเรียนศิลปะอย่างไร

- ซื้ออุปกรณ์ให้
- ผู้ปกครองดูแลหรือให้การศึกษาศิลปะ
- ได้รับส่งเสริมให้เรียนพิเศษเกี่ยวกับศิลปะ
- อื่นๆ โปรดระบุ.....

คำชี้แจง

ให้นักเรียนวาดภาพพระบายสีในหัวข้อ “ชุมชนของฉัน” โดยการวาดลงในกระดาษขนาด 12X15 นิ้ว และระบายสีด้วยสีชอล์คน้ำมัน ที่จัดเตรียมไว้ให้ใช้ระยะเวลา 40 นาที

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

แบบประเมินการแสดงออกทางศิลปะตามขั้นพัฒนาการทางศิลปะในด้านการวาดภาพระบายสีของเด็กอายุ 12-14 ปี ตามเกณฑ์ของวิกเตอร์ โลเวนเฟลด์

แบบประเมินค่า

คำชี้แจง โปรดอ่านคำอธิบายลักษณะพัฒนาการทางศิลปะในด้านการวาดภาพระบายสีของเด็กอายุ 12 - 14 ปี ตามทฤษฎีของ วิกเตอร์ โลเวนเฟลด์ ที่ได้เสนอมานี้ เพื่อใช้ประกอบแบบประเมินในการวิเคราะห์ภาพวาดระบายสีของเด็ก โดยพิจารณาตามเกณฑ์คือ หากภาพวาดของเด็กมีลักษณะต่างๆ ปรากฏตามที่ระบุไว้จะได้ 1 คะแนน หากภาพวาดของเด็กไม่มีลักษณะต่างๆ ที่ปรากฏตามที่ระบุไว้จะได้ 0 คะแนน นอกจากนี้ถ้าภาพวาดของเด็กปรากฏลักษณะอื่นๆ ที่นอกเหนือไปจากเกณฑ์ที่ระบุไว้ ขอความกรุณา ระบายละเอียดอื่นๆ ที่ปรากฏมาด้วย

ลำดับที่	ลักษณะการแสดงออกทางศิลปะตามขั้นพัฒนาการทางศิลปะของ วิกเตอร์ โลเวนเฟลด์ ขั้นที่ 5	ลักษณะภาพวาดของนักเรียน			หมายเหตุ
		มี	ไม่มี	คะแนน	
1.	การวาดภาพคน เน้นความแตกต่างระหว่างเพศด้วยเสื้อผ้า เครื่องแต่งกาย เครื่องประดับ และรายละเอียดอื่นๆ เช่น ทรงผม เนกไท ฯลฯ				
2.	แสดงลักษณะเค้าโครงภายนอก มากกว่ารายละเอียด เช่น เค้าโครงของเสื้อผ้าที่ขาด รอยยับย่น				
3.	ใช้เส้นต่างๆ เพิ่มเติม เพื่อแสดงรายละเอียดของภาพคน และแสดงส่วนต่างๆ ของร่างกายให้มีลักษณะคล้ายความเป็นจริงมากขึ้น เช่น แขน ขา หรืออวัยวะอื่นๆ				
4.	แสดงอากัปกริยาท่าทาง การเคลื่อนไหวของร่างกาย ที่เป็นธรรมชาติ				
5.	ทุกส่วนของภาพเมื่อแยกออกจากกันจะยังคงมีความสมบูรณ์อยู่คงเดิม				
1.	ลักษณะอื่นๆ ที่ปรากฏ				
2.				

ลำดับที่	ลักษณะการแสดงออกทางศิลปะตามขั้น พัฒนาการทางศิลปะของ วิกเตอร์ โลเวนเฟลด์ ขั้นที่ 5	ลักษณะภาพวาดของ นักเรียน			หมายเหตุ
		มี	ไม่มี	คะแนน	
1.	การจัดวางภาพบนพื้นที่ว่าง				
2.	การจัดวางภาพของนักเรียนจะมีลักษณะคล้ายภาพที่มอง จากที่สูงลงสู่พื้นราบ				
3.	มีเส้นขอบระยะ ความใกล้ไกลของวัตถุในภาพ				
4.	มีลักษณะที่แสดงถึงมิติในภาพและสามารถซ้อนภาพได้				
5.	และไม่เปิดเผยบริเวณที่ถูกบัง(ภาพส่วนที่ถูกบังนั้นเด็กจะ ไม่เขียนเป็นภาพ X-RAY)				
	ขนาดสิ่งของต่างๆ ที่วาดเหมาะสมกับพื้นที่ว่าง				
	การกำหนดระยะเป็นไปตามความเป็นจริง				
	ลักษณะอื่นๆ ที่ปรากฏ				
1.				
2.				

ลำดับที่	ลักษณะการแสดงออกทางศิลปะตามขั้น พัฒนาการทางศิลปะของ วิกเตอร์ โลเวนเฟลด์ ขั้นที่ 5	ลักษณะภาพวาดของ นักเรียน			หมายเหตุ
		มี	ไม่มี	คะแนน	
1.	การใช้สี				
2.	ใช้สีตามความคิดและประสบการณ์				
3.	มีการระบายสีตกแต่งบนเสื้อผ้า เครื่องแต่งกาย หรือ รายละเอียดอื่นๆ ในภาพ				
3.	มีการผสมสีและระบายสีเพื่อแสดงมิติ หรือตามสภาพของ วัตถุ เช่น สี แสง เงา การลงสีไล่น้ำหนัก				
	ลักษณะอื่นๆ ที่ปรากฏ				
1.				
				
				
2.				
				
				

ลำดับ ที่	ลักษณะการแสดงออกทางศิลปะตามขั้น พัฒนาการทางศิลปะของ วิคเตอร์ โลเวนเฟลด์ ขั้นที่ 5 ขั้นเริ่มเหมือนจริง	ลักษณะภาพวาดของ นักเรียน			หมายเหตุ
		มี	ไม่มี	คะแนน	
1.	การออกแบบ แสดงความแตกต่างเรื่องแบบของเสื้อผ้าเครื่องแต่งกาย				
2.	แสดงลักษณะของการประดิษฐ์ตกแต่งรายละเอียด ส่วนประกอบในภาพ				
3.	รู้จักรูปแบบซึ่งเป็นลักษณะเฉพาะของสิ่งต่างๆ ลักษณะอื่นๆ ที่ปรากฏ				
1.					
2.					

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ภาคผนวก ค
การหาค่าความเชื่อมั่นของเครื่องมือ

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

การหาค่าความเชื่อมั่นของเครื่องมือ

การหาค่าความเชื่อมั่นของเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยในครั้งนี้ผู้วิจัยได้นำเครื่องมือที่ผ่านการตรวจสอบจากผู้ทรงคุณวุฒิไปทดลองใช้กับนักเรียนมัธยมศึกษาตอนต้น ที่ไม่ใช่กลุ่มตัวอย่างจำนวน 30 คน แล้วนำมาทดสอบความเชื่อมั่น โดยใช้ของ คูเดอร์ ริชาร์ดสัน จากสูตร KR – 20 (ล้วน สายยศและอังคณา สายยศ 2528:168) ได้ค่าระดับความเชื่อมั่นของเครื่องมือที่ระดับ 0.92 ซึ่งมีการคำนวณจากสูตร

$$r_{tt} = \left(\frac{k}{k-1} \right) \left(1 - \frac{\sum pq}{s^2} \right)$$

เมื่อ	r_{tt}	แทน	ความเที่ยงของแบบทดสอบ
	k	แทน	จำนวนข้อของแบบทดสอบ
	s^2	แทน	ความแปรปรวนของคะแนนรวมทั้งฉบับ
	p	แทน	สัดส่วนของคนทำถูกแต่ละข้อ
	q	แทน	สัดส่วนของคนทำผิดแต่ละข้อ ($q = 1 - p$)

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

คำนวณหาค่าความเชื่อมั่นด้วยสูตร KR-20

เมื่อ	r_{KR-20}	แทน	ค่าความเชื่อมั่นของแบบทดสอบ
	K	แทน	จำนวนข้อสอบ
	p	แทน	สัดส่วนของผู้ทำถูกในข้อหนึ่งๆ เท่ากับ จำนวนคนทำถูกหารด้วยจำนวนคนสอบทั้งหมด
	q	แทน	สัดส่วนของผู้ทำผิดในข้อหนึ่งๆ หรือ 1-p
	s^2	แทน	คะแนนความแปรปรวนของแบบทดสอบ

ขั้นตอนการคำนวณดังนี้

$$\Sigma pq = 2.69$$

$$\Sigma X = 605$$

$$\Sigma X^2 = 12,937$$

$$\bar{X} = 20.17$$

$$\text{คำนวณค่า } s^2 = \frac{N \Sigma X^2 - (\Sigma X)^2}{N^2} = \frac{(30 \times 12,937) - (605)^2}{30^2} = 24.5$$

$$\begin{aligned} r_{KR-20} &= [K/(K-1)] \times [1 - (\Sigma pq/s^2)] \\ &= [30/(30-1)] \times [1 - (2.69/24.5)] \\ &= 0.92 \end{aligned}$$

สามารถสรุปได้ว่าแบบประเมินการวาดภาพนี้มีค่า KR-20 เข้าใกล้ 1 นั่นคือ มีความเที่ยงตรง 92%

ประวัติผู้เขียนวิทยานิพนธ์

อาพันธ์ มะแซสาคิ เกิดวันที่ 7 พฤษภาคม 2527 จังหวัดนราธิวาส
ปี พ.ศ. 2548 สำเร็จการศึกษาระดับปริญญาตรี ศึกษาศาสตร์บัณฑิต(ศิลปศึกษา)
มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตปัตตานี ปี พ.ศ. 2549 ศึกษาต่อในหลักสูตร
ครุศาสตรมหาบัณฑิต จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย